

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมของอาเซียน

Identity and Tourism : The Study of Applying Identity
for Cultural Tourism in ASEAN

โดย

ดร.บุรกรณ์ บริบูรณ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 61076014

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมของอาเซียน

Identity and Tourism : The Study of Applying Identity
for Cultural Tourism in ASEAN

โดย

ดร.บุรกรรณ์ บริบูรณ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 61076014

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Plan

Identity and Tourism : The Study of Applying Identity
for Cultural Tourism in ASEAN

By

Dr. Boorakorn Boriboon
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Nakhon Phanom Buddhist College
B.E. 2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760114

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อแผนงานการวิจัย:	อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว: ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอาเซียน
ผู้วิจัย:	ดร.บุรกรณ์ บริบูรณ์
ส่วนงาน:	วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๐
สถาบัน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

แผนงานวิจัยอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอาเซียน นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของแหล่งมรดกโลกในอาเซียน และ ๒) ศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกฮอยอัน ประเทศเวียดนาม แหล่งมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย แหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศลาว ปราสาทนครวัด ประเทศกัมพูชา และเมืองโบราณพุกาม ประเทศพม่า เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร การสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ๑) การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ จากเกิดการเห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ่านช่องทางการสร้างรายได้ เช่น การนำอัตลักษณ์ไปใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว การนำไปทำของที่ระลึก ผ่านแนวคิดการสร้างชาติ การอนุรักษ์บนพื้นฐานความเชื่อและพิธีกรรมของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์ตามแนวทางของ UNESCO ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสร้างความสำนึกในคุณค่าให้กับชุมชน และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์ โดยการสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศ มีสำคัญต่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก และในเมืองโบราณ มากที่สุด และ ๒) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ เกิดจากเหตุผลสามประการคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งหวังด้านเศรษฐกิจควบคู่ไปกับด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยเน้นการอนุรักษ์อัตลักษณ์ ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมท้องถิ่น แต่ยังคงอาศัยเทคโนโลยี และองค์ความรู้จากภายนอก ทั้งนี้การบริการจัดการด้านงบประมาณ มาจากหลากหลายทาง ทั้งหน่วยงานภาครัฐภายในประเทศ องค์กรต่างประเทศ หน่วยงานเอกชนในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนประชาชนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการและมีการใช้เทคนิคและทักษะที่เหมาะสมร่วมกับความรู้ในท้องถิ่นภายใต้หลักการของการอนุรักษ์เพื่อคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมมากที่สุดแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกและเมืองโบราณ อัตลักษณ์กับเส้นทางท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งห้าแห่ง มีความเชื่อมโยงกันสองประการคือความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติด้านสถาปัตยกรรม ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ วัดทางพุทธศาสนา และความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติประวัติศาสตร์ ที่เป็นผลสืบเนื่องจากความเชื่อต่อศาสนา การเมือง ดังนั้นควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลกทั้งสองเส้นทาง ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้กับนักท่องเที่ยว

Research Plan: Identity and Tourism: The Study of Applying Identity for Cultural Tourism of Hoi An, Vietnam
Researcher: Dr. Boorakorn Boriboon
Department: Nakhon Phanom Buddhist College
Fiscal Year: 2560/2016
Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongrajavidyalaya University

ABSTRACT

This qualitative research plan on Identity and Tourism: the Study of applying identity for cultural tourism was aims to describe the existing and preservation of identity in world heritage site and ancient town, and to explore the role of cultural tourism to support identity and cultural existence. The study areas were Hoi An, Vietnam, Ayutthaya, Thailand, Luang Prabang, LAOs, Angor Wat, Cambodia, and Began, Myanmar. The qualitative data were collected by document review, participation and non-participation observation, and in-depth interview 15 key informants in each project. The Identity existing and preservation was a result from the valuable for local economic from cultural tourism; the identity was not only attracted the tourism but it was produced as the souvenir. It was preservation toward the belief of the national creation and cultural and belief of the local people. However, the tourism management in world heritage site by UNESCO and cultural tourism concept were crucial the most for authentic identity preservation. The cultural tourism to support the identity existence were divided in three aspects; the firstly, to develop the tourism for economic enhancement simultaneously with the aspect of social and cultural in order to preservation of identity authenticity by the participation from various organization especially for the local architectural and art, the essential knowledge and technology from other countries. The secondly, the financial management was supported from various organizations both inside and outside the country and governmental and non-governmental organization as well as the local people. And the third, the appropriate technology and skills simultaneously with the local wisdom were used for authentic preservation of identity. The identity for tourism in world heritage town in Southeast Asia, 5 sites can classify in two routes; firstly, the architectural identity associated with the Buddhist's art such as the temple, pagoda, and monastery. Secondly, identity that was associated with in the history dimensions such as the religious and politic in the past time. Two tourism routes should be promote as the identity of an ancient history and the identity of the Buddhist's art for cultural tourism in Southeast Asia.

กิตติกรรมประกาศ

แผนงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้คำแนะนำทุกขั้นตอน ตั้งแต่การนำเสนอหัวข้อ การปรับสามบทแรก ให้กับโครงการวิจัยและการปรับสรุปเนื้อหาสุดท้าย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับงานวิจัยนี้อย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระสุธีรัตนบัณฑิต ผู้อำนวยการสถาบันพุทธศาสตร์ พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยทุกท่านและขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำสถาบันที่อำนวยความสะดวกอย่างดี

ขอขอบคุณหัวหน้าโครงการและผู้ร่วมโครงการย่อยทุกท่าน ได้แก่ พระมหาชุตีภัก หม่อมทอง และ ผศ.ดร.ญาณินทร์ รังวงศ์วาน โครงการอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยวหลวงพระบาง พระมหาคาวิ สร้อยสาคร่ำ และ ดร.ปัญญา พร้อมดิษฐ์ โครงการอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยวภูมิบูชา พระอธิการทัตเทพ โลสันตาและ ดร.ทวิวรรณ ศรีสุขคำ โครงการอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยวพม่า ดร.อรทัย ศรีทองธรรม ผศ.ดร.ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ โครงการอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยวเวียดนาม ซึ่งโครงการย่อยเหล่านี้ได้รับการรวบรวมมาสู่การวิเคราะห์แผนงานต่อมา

บูรกรณ์ บริบูรณ์
ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความสำคัญและปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	๔
๑.๔ นิยามศัพท์.....	๔
๑.๕ ประโยชน์ที่ได้รับ.....	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยว.....	๗
๒.๒ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	๘
๒.๓ แนวคิดอัตลักษณ์และอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว.....	๑๑
๒.๔ แนวคิดหลังสมัยใหม่กับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์.....	๑๗
๒.๕ แนวคิดการจัดการมรดกโลก และการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก.....	๒๒
๒.๖ แนวคิดการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรม.....	๒๓
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๗
๒.๘ กรอบแนวคิด.....	๓๔
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๓๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๓๕
๓.๒ พื้นที่วิจัย.....	๓๕
๓.๓ แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	๓๗
๓.๔ เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล.....	๓๘
๓.๕ วิเคราะห์ข้อมูล.....	๓๘

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๔ ผลการศึกษา.....	๕๐
๔.๑ ประวัติและบริบทมรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน.....	๕๐
๔.๒ อัตลักษณ์ในพื้นที่มรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน.....	๗๘
๔.๓ การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ในพื้นที่มรดกโลก.....	๘๘
๔.๔ บทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม การดำรงอยู่ ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน.....	๙๕
๔.๕ สรุปองค์ความรู้อัตลักษณ์กับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลก และเมืองโบราณในอาเซียน	๑๐๐
บทที่ ๕ สรุปและอภิปรายผล.....	๑๐๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๐๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ.....	๑๐๖
บรรณานุกรม.....	๑๐๗
ภาคผนวก.....	๑๑๔
ภาคผนวก ก. บทความ.....	๑๑๕
ภาคผนวก ข. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ประโยชน์.....	๑๒๘
ภาคผนวก ค. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์.....	๑๓๐
ภาคผนวก ง. แบบสัมภาษณ์.....	๑๓๓
ภาคผนวก จ-๑ ประวัติผู้วิจัย.....	๑๔๙
ภาคผนวก จ-๒ รูปแบบการจัดทำวิจัย.....	๑๕๕
ภาคผนวก จ-๓ สรุปโครงการวิจัย.....	๑๕๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๑ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยแต่ละประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน ตั้งปี ค.ศ.๒๐๑๐ – ๒๐๑๕	๒๗
ตารางที่ ๒ จำนวนการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยแต่ละประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน ตั้งปี ค.ศ.๒๐๑๐ – ๒๐๑๕	๒๘
ตารางที่ ๓ แสดงจำนวนและประเภทของแหล่งมรดกโลกตามภูมิภาคต่างๆ ของโลก	๔๐
ตารางที่ ๔ ตารางเปรียบเทียบ บทบาทของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง	๑๑๙
ตารางที่ ๕ ตารางเปรียบเทียบ ภาคส่วนที่มีส่วนในการให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์วัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง	๑๒๐

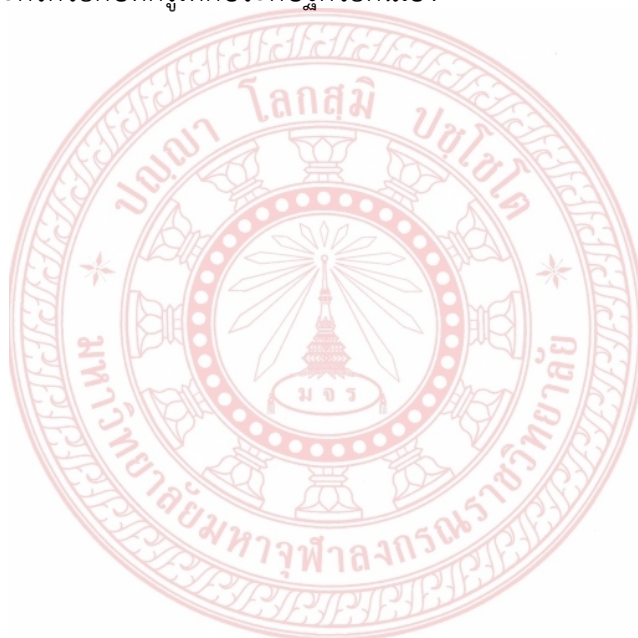
สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ ๑	๒๑
เส้นทางสายไหม อันเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญระหว่างเอเชียและยุโรป	๒๔
ภาพที่ ๒	๒๖
สำนักงานใหญ่องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nation World Tourism Organization, UNWTO) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน	๒๖
ภาพที่ ๓	๒๖
กราฟมูลค่าของการเติบโตของรายได้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและส่วนแบ่งของ GDP ในระดับโลกในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา และคาดการณ์ในอนาคต	๒๖
ภาพที่ ๔	๒๙
กราฟอัตราการจ้างงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลกในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา และคาดการณ์ในอนาคต	๒๙
ภาพที่ ๕	๓๐
กราฟจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมายังประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๙๕ – ๒๐๑๕ (พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๕๘)	๓๐
ภาพที่ ๖	๓๑
กราฟอัตราส่วนของการใช้จ่ายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าของการนำเข้าของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๙๕ – ๒๐๑๕ (พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๕๘)	๓๑
ภาพที่ ๗	๕๐
กราฟอัตราส่วนของการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าของการส่งออกของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๙๕ – ๒๐๑๕ (พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๕๘)	๕๐
ภาพที่ ๘	๕๑
กรอบแนวคิดเรื่องกรอบความหมายของอัตลักษณ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชื่อมโยงกับการดำรงอยู่และสืบทอดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์	๕๑
ภาพที่ ๙	๖๓
กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๓
ภาพที่ ๑๐	๖๖
พื้นที่เขตอนุรักษ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง	๖๖
ภาพที่ ๑๑	๖๖
สิมวัดเชียงทอง สถาปัตยกรรมทางศาสนสถานที่สำคัญของเมืองหลวงพระบาง	๖๖
ภาพที่ ๑๒	๖๗
สิมวัดปากคาน สถาปัตยกรรมทางศาสนสถานที่สำคัญของเมืองหลวงพระบาง	๖๗

ภาพที่ ๑๓	อาคารที่ทำการห้องการมรดกโลก เมืองหลวงพระบาง อาคารประเภทที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาล ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในการปกป้องรักษา	๖๘
ภาพที่ ๑๔	อาคารโรงเรียนประถมสมบูรณ์ เมืองหลวงพระบาง อาคารประเภทที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาล ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในการปกป้องรักษา	๖๙
ภาพที่ ๑๕	อาคารพาณิชย์ในบริเวณเมืองหลวงพระบาง อาคารที่ได้รับการปกป้องรักษา	๗๐
ภาพที่ ๑๖	อาคารประเภทอาคารบ้านพักอาศัยส่วนบุคคล ในเมืองหลวงพระบางที่ได้รับการปกป้องรักษา	๗๑
ภาพที่ ๑๗	ผังของเมืองหลวงพระบางและตำแหน่งของอาคารที่ได้รับการขึ้นทะเบียนปกป้องรักษา	๗๒
ภาพที่ ๑๘	แผนที่แสดงตำแหน่งของวัด อาคาร บ้านเรือนในเขตเมืองหลวงพระบาง ที่จัดพิมพ์อยู่ในแผ่นพับแผนที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง	๗๓
ภาพที่ ๑๙	ภายในสิมวัดใหม่สุวรรณภูมาราม เมืองหลวงพระบาง ที่ยังเป็นศาสนสถานและเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม	๗๔
ภาพที่ ๒๐	พระราชวังเจ้ามหาชีวิตแห่งเมืองหลวงพระบาง ที่ปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนเป็นพิพิธภัณฑสถาน และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม	๗๕
ภาพที่ ๒๑	อาคารที่ได้รับการปกป้องรักษาและปรับเปลี่ยนเป็นร้านอาหารและเกสต์เฮาส์ในเมืองหลวงพระบาง	๗๖
ภาพที่ ๒๒	อาคารที่ได้รับการปกป้องรักษาและปรับเปลี่ยนเป็นสปาและที่ทำการบริษัทบริการการท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง	๗๗ ๗๘
ภาพที่ ๒๓	บัญชีเรือมรดกที่ปกป้องรักษา (Inventory of protected heritage)	
ภาพที่ ๒๔	ภาพร่างห้วงบันไดพญานาคเพื่อนำไปซ่อมวัดป่าอู โดย อ.นอแสง	
ภาพที่ ๒๕	อาคารที่ทำการแผนกการมรดกโลก	๗๙
ภาพที่ ๒๖	เอกสาร“การควบคุม” (Regulation) ที่แผนกการมรดกโลกใช้เป็นข้อกำหนดพื้นที่ในการต้องขออนุญาตในการก่อสร้างและปรับปรุงอาคารในเขตปกป้องรักษาเมืองหลวงพระบาง	๘๐
ภาพที่ ๒๗	แผนผังแสดงเขตปกป้องรักษาของเมืองหลวงพระบาง	๘๐
ภาพที่ ๒๘	เอกสารในการขออนุญาตก่อสร้างในเขตปกป้องรักษาของเมืองหลวงพระบาง	๘๑
ภาพที่ ๒๙	บัตรเข้าชมวัดวิซูล และวัดใหม่สุวรรณภูมาราม ในเมืองหลวงพระบาง	๘๒ ๘๔
ภาพที่ ๓๐	อาคารเรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์	๘๕

ภาพที่ ๓๑	หนังสือและเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาต่างๆ ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย	๘๕
ภาพที่ ๓๒	ผลงานวิทยานิพนธ์สำหรับจบการศึกษาของนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย	๘๖
ภาพที่ ๓๓	อาคารเรียนของวิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง	๘๗
ภาพที่ ๓๔	ผลงานด้านจิตรกรรมของนักศึกษาสาขาจิตรกรรมวิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง	๘๗
ภาพที่ ๓๕	ผลงานด้านประติมากรรม ของนักศึกษาสาขาประติมากรรมวิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง	๘๘
ภาพที่ ๓๖	ผลงานด้านภาพพิมพ์ ของนักศึกษาสาขาภาพพิมพ์ วิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง	๘๙
ภาพที่ ๓๗	วิทยาลัยเทคนิค-วิชาชีพหลวงพระบาง	๙๐
ภาพที่ ๓๘	หนังสือ Luang Phabang: an architectural journey	๙๐
ภาพที่ ๓๙	ภายในหนังสือ Luang Phabang: an architectural journey	๙๑
ภาพที่ ๔๐	หนังสือศิลปะลาว ภาค ๑	๙๒
ภาพที่ ๔๑	ท่าเรือข้ามแม่น้ำโขงเชื่อมระหว่างเมืองหลวงพระบาง และเมืองจอมเพชร	
ภาพที่ ๔๒	แหล่งดินดิบที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอิฐและกระเบื้อง ของโรงงานป่าไหม	๙๓
ภาพที่ ๔๓	โรงงานเผาอิฐ กระเบื้องดินขอ และกระเบื้องปูพื้นของป่าไหม	๙๔
ภาพที่ ๔๔	เรือนจันทร์ เรือนแบบดั้งเดิมที่เป็นอาคารที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษา	๙๕
ภาพที่ ๔๕	วัสดุไม้สังเคราะห์ที่ใช้ในการซ่อมอนุรักษ์เรือนจันทร์	๙๖
ภาพที่ ๔๖	ป้ายแสดงข้อมูลทุนสนับสนุนจากภาคส่วนต่างประเทศ	๙๗
ภาพที่ ๔๗	ป้ายศูนย์ฝึกรบมยุเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง	๙๘
ภาพที่ ๔๘	ห้องเรียนของศูนย์ฝึกรบมยุเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง	๙๘
ภาพที่ ๔๙	ตารางสอนของศูนย์ฝึกรบมยุเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง	๑๐๐
ภาพที่ ๕๐	ตลาดเช้าของเมืองหลวงพระบาง	๑๐๑
ภาพที่ ๕๑	ตลาดโพสีย์ ตลาดใหม่ของเมืองหลวงพระบาง	๑๐๑
ภาพที่ ๕๒	ตลาดมืด ตลาดกลางคืนของเมืองหลวงพระบาง	๑๐๒
ภาพที่ ๕๓	สินค้าใน ตลาดมืดของเมืองหลวงพระบาง	๑๐๓
ภาพที่ ๕๔	สินค้าประเภทเครื่องเงินใน ตลาดมืดของเมืองหลวงพระบาง	๑๐๔
ภาพที่ ๕๕	อาหารที่ขายใน ตลาดมืดของเมืองหลวงพระบาง	๑๐๖
ภาพที่ ๕๖	หมู่บ้านทำกระดาษสาในเขตเมืองหลวงพระบาง	๑๐๖

ภาพที่ ๕๗	ตรารับรองสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง	
ภาพที่ ๕๘	การแสดงตรารับรองสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง ของพ่อค้าแม่ค้า ในตลาดมืด	๑๐๘ ๑๐๘
ภาพที่ ๕๙	สถานที่ผลิตกระดาษสา บริเวณบ้านหนองไซ เมืองหลวงพระบาง	๑๑๐
ภาพที่ ๖๐	ศูนย์วัฒนธรรมบ้านผานม เมืองหลวงพระบาง	๑๑๑
ภาพที่ ๖๑	ฟ่อนนางแก้ว เมืองหลวงพระบาง	
ภาพที่ ๖๒	โรงละคร พะลัก พะลาม ภายในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลวงพระบาง	๑๑๔ ๑๑๔
ภาพที่ ๖๓	สัมภาระณ์ ครูเทศ หรืออ้ายน้อย เจ้าของคณะละครอิสระ	
ภาพที่ ๖๔	ศิระพะลัก ที่ครูเทศได้มาจากในพระราชวังเพื่อเป็นต้นแบบ	
ภาพที่ ๖๕	พื้นที่ภายในบ้านครูเทศที่เป็นพื้นที่เก็บเครื่องดนตรีและพื้นที่ซัอม	๑๑๕
ภาพที่ ๖๖	ศิระตัวละครตัวยักษ์ที่ครูเทศประดิษฐ์ด้วยตนเอง	๑๑๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ได้รับการกล่าวถึงและมีความสำคัญราวสามทศวรรษที่ผ่านมา ในอดีตจะเห็นได้ว่าการเดินทางจะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบ "มวลชน" (Mass Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวตามกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม จึงก่อให้เกิดการไหลเข้าของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวหรือตัวแหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับอยู่อย่างจำกัดจนทำให้เป็นที่กล่าวกันว่า การท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านการทำลายสภาวะแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก จนทำให้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งตกอยู่ในสภาพผู้ป่วยที่ต้องใช้เวลาในการเยียวยา^๑ ระยะเวลาหลังจึงมีการกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (การท่องเที่ยวอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์) ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวคือมีการอนุรักษ์ทรัพยากรปลายทางมากที่สุดและทำลายแหล่งเที่ยวน้อยที่สุดนั่นเอง

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจโดยใช้ต้นทุนน้อยที่สุด แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๘ (๒๕๔๐-๒๕๔๔)^๒ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเป็นฐานในการพัฒนาประเทศจากที่ประเทศได้ประสบกับปัญหาเศรษฐกิจในช่วงนั้น ด้วยการนำมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนา ดังเนื้อหาในหน้าที่ ๓ บทที่ ๔ ของแผนว่า “ส่งเสริมวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวและการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม” และ “สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและท้องถิ่นในการทำนุบำรุงสร้างสรรค์และพัฒนาโบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด ฯลฯ” อีกทั้งข้อความว่า ส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสัญจรทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกความรู้ความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของวิถีชีวิตภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนเองและผู้อื่น^๓ รวมทั้งดูแลป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าว สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเป็นฐานแม่บทของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนพัฒนาด้านต่างๆใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อมา ข้อความในรัฐธรรมนูญบางตอนว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๖ ความ

^๑ ฉัตรเฉลิม งามอาจานศาล. การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด: ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ ในจุลสารอิเล็กทรอนิกส์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.ไม่ปรากฏปีพิมพ์, หน้า ๑

^๒ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (๒๕๔๐-๒๕๔๔) หน้า ๕๔

^๓ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, หน้า ๕๕-๕๖

ว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในปี ๒๕๕๔-๒๕๕๙ ได้วางวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวของไทยคือ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถ ในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน” และได้กำหนด ๕ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนายุทธศาสตร์ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของงานวิจัยนี้คือคือ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนและยุทธศาสตร์ที่ ๕ การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว^๔

ในด้านปรากฏการณ์ของปริมาณการท่องเที่ยวของประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นและน้อยลงตามสถานการณ์การเมืองและภัยวิบัติของโลกและประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ปริมาณจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยเฉลี่ยปีละประมาณ ๓ ล้านคน มีอัตราเติบโตเฉลี่ยสะสมร้อยละ ๕ ต่อปี อัตราการเติบโตเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเป็นอันดับ ๗ ของเอเชีย โดยมาเลเซียและพม่ามีการเติบโตเฉลี่ยอันดับที่ ๑ และ ๒ ตามลำดับ โดย พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นปีที่ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวสูงที่สุดจำนวน ๑๕.๘ ล้านคน^๕ ในภาพรวมของอาเซียน องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่ง ได้ประเมินไว้ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเพิ่มขึ้นจาก ๒๑ ล้านคนในปี ค.ศ.๑๙๙๐ เป็น ๑๓๓.๓ ล้านคน ในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ นั้น ในจำนวนของกลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ดังกล่าว มีแนวโน้มจะแสวงหารูปแบบของการท่องเที่ยวใหม่ด้วย^๖

ในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ ประเทศไทยจะรวมเป็นหนึ่งในประเทศอาเซียนที่มีการร่วมมือทั้งการด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงและทางวัฒนธรรม การเคลื่อนที่ประชากรจะเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งจะส่งผลต่อการท่องเที่ยวโดยตรง การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมด้านบริการที่ได้ประโยชน์มากแต่ลงทุนน้อย ประเทศไทยให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวหลังเกิดวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา นโยบายรัฐบาลในแต่ละสมัยจะให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวทั้งในภายในและเชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ในกลุ่มประเทศในอาเซียนมีลักษณะพิเศษที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นแสดงออกทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะแขนงต่างๆ ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในภูมิภาคและต่างภูมิภาคได้อย่างดี การได้เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านเป็นสิ่งจำเป็นในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว และอนุรักษ์วัฒนธรรมและการส่งเสริมอัตลักษณ์

^๔ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ, พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๙, ๒๕๕๔., (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการท่องเที่ยวและการกีฬา, ๒๕๕๔) หน้า ๒๖.

^๕ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. หน้า ๑๐

^๖ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. (กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, ๒๕๕๖) หน้า ข

เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยต่อไป

ในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ ประเทศไทยจะรวมเป็นหนึ่งในประเทศอาเซียนที่มีการร่วมมือทั้งการด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงและทางวัฒนธรรม การเคลื่อนที่ประชากรจะเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งจะส่งผลต่อการท่องเที่ยวโดยตรง การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมด้านบริการที่ได้ประโยชน์มากแต่ลงทุนน้อย ประเทศไทยให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวหลังเกิดวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา นโยบายรัฐบาลในแต่ละสมัยจะให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวทั้งในภายในและเชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ในกลุ่มประเทศในอาเซียนมีลักษณะพิเศษที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นแสดงออกทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะแขนงต่างๆ ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในภูมิภาคและต่างภูมิภาคได้อย่างดี การได้เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านเป็นสิ่งจำเป็นในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว และอนุลักษณ์วัฒนธรรมและการส่งเสริมอัตลักษณ์ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การได้เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้รับการยอมรับและลงทะเบียนเป็นมรดกโลกในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้ง ๕ ประเทศที่สำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละประเทศคือ ประเทศไทย คือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเทศพม่าเมืองมรดกโลกเมืองพุกาม หรือเมืองพะโคในปัจจุบัน ประเทศกัมพูชาแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกนครวัด ประเทศเวียดนามเมืองมรดกโลกฮอยอัน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง เป็นการสร้างความเข้าใจถึงจุดเด่นของแต่ละวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญและมีการอนุรักษ์ รักษา สืบทอด ทั้งแบบมีชีวิตและการทิ้งร่องรอยทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เคยยิ่งใหญ่ในอดีต จนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงการให้ความหมายต่อการนำอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมมาใช้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อประเทศไทยจะได้ทำความเข้าใจ และนำมาใช้เป็นฐานข้อมูล ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลก ในอาเซียนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลก

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระหว่างเมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม นครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และเมืองพุกาม ประเทศพม่า

๑.๓ ขอบเขตของโครงการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตเชิงพื้นที่ แหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกในอาเซียน ๕ ประเทศคือ เมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม นครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว เมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และเมืองพุกาม ประเทศพม่า

๑.๓.๒ ขอบเขตเชิงเนื้อหา ศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์ อัตลักษณ์ ของเมืองมรดกโลกฮอยอัน ประเทศเวียดนาม เพื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึง การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ แหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกในอาเซียน ๕ ประเทศคือ เมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม นครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว เมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และเมืองพุกาม ประเทศพม่า ว่ามีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างไร และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวก่อให้เกิดการสืบสาน/การอนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองอันได้แก่ สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือเมืองมรดกโลก อย่างไร

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาเป็นผู้รู้ (Key informant) ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือ เมืองมรดกโลก จำนวน ๑๕-๒๐ คน คน แบ่งเป็นสามระดับคือ ระดับนโยบาย จำนวน ๓-๕ คน ระดับปฏิบัติ จำนวน ๓-๕ คน ระดับผู้ประกอบการ จำนวน ๓-๕ คน และระดับประชาชน ๓-๕ คน

๑.๔ นิยามศัพท์

๑.๔.๑ อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวอันเป็นคุณสมบัติของบุคคลที่ใช้ปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น กลุ่มอื่น คุณสมบัติเป็นผลผลิตของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการบุคคลซึมซับ ตระหนักรับรู้รับมาเป็นตัวตนของตนเอง ซึ่งอัตลักษณ์มีความเปลี่ยนแปลงได้

๑.๔.๒ การดำรงอยู่ หมายถึง การคงอยู่ของอัตลักษณ์สำคัญของแหล่งมรดกโลก ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

๑.๔.๓ การสืบสาน หมายถึง การที่อัตลักษณ์ สำคัญของแหล่งมรดกโลก ที่ยังคงมีการปฏิบัติต่อกันมา หรือมีการถ่ายทอดติดต่อกันมา/การอนุรักษ์ จนถึงปัจจุบัน และถูกนำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลกทั้ง ๕ ประเทศ

๑.๔.๔ เมืองมรดกโลก หมายถึง เมืองที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกจากองค์การยูเนสโก

๑.๔.๕ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่

ว่าจะเป็นในด้านของ ศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี เป็นต้น

๑.๔.๖ การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึงการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการ ในการจัดการการท่องเที่ยวที่มี รูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสม ภายใต้สภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้น ด้วยแผนงาน ที่มีการอำนวยการและการควบคุมอย่างเหมาะสม และมีการประเมินผลและรายงานผล เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

๑.๕ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๕.๑ เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแหล่ง วัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลก ในอาเซียนต่อการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม

๑.๕.๒ เพื่อศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญ หรือแหล่งมรดกโลก

๑.๕.๓ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระหว่างเมือง ฮอยอัน ประเทศเวียดนาม นครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และเมืองพุกาม ประเทศพม่า

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่ได้ทบทวนที่จะใช้เป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ มีแนวคิดที่สำคัญ คือ แนวคิดการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยว แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดอัตลักษณ์และอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว แนวคิดการจัดการมรดกโลก และการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก แนวคิดการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามลำดับดังนี้

- ๑ แนวคิดการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยว
- ๒ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๓ แนวคิดอัตลักษณ์และอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว
- ๔ การจัดการมรดกโลก และการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก
- ๕ การอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรม
- ๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๗ กรอบแนวคิด

การได้เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้รับการยอมรับและลงทะเบียนเป็นมรดกโลกในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้ง ๕ ประเทศที่สำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละประเทศคือ ประเทศไทย คือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเทศพม่าเมืองมรดกโลกเมืองพุกาม หรือเมืองพะโคในปัจจุบัน ประเทศกัมพูชาแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกนครวัด ประเทศเวียดนามเมืองมรดกโลกฮอยอัน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง เป็นการสร้างความเข้าใจถึงจุดเด่นของแต่ละวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญและมีการอนุรักษ์ รักษา สืบทอด ทั้งแบบมีชีวิตและการทิ้งร่องรอยทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เคยยิ่งใหญ่ในอดีต จนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงการให้ความหมายต่อการนำอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมมาใช้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อประเทศไทยจะได้ทำความเข้าใจ และนำมาใช้เป็นฐานข้อมูล ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป

๒.๑ แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยว

ความหมายของ การจัดการการท่องเที่ยว (Tourism Management) มีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้^๗

การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมี เป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ยังต้องคำนึงถึงสภาพ ที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของ สังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และ แผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบ ความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้วการจัดการท่องเที่ยวจะ ดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จ ล้มเหลว ให้ความหมายโดย มนัส สุวรรณ และคณะ (๒๕๔๑)

การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การวางแผนการท่องเที่ยว และดำเนินการให้เป็นไปตาม แผน โดยมีการจัดองค์การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ และ การควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้พร้อมทั้งมีการประเมินผลการท่องเที่ยวด้วย ให้ความหมายโดย บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (๒๕๔๒)

กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ในด้านการ วางแผน ด้านการจัดการผู้รับผิดชอบ การควบคุม การจัดสรรงบประมาณ การประเมินผล และ รายงานผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้ความหมายโดย อารีย์ นัยพินิจ และฐิรชญา มณีเนตร (๒๕๕๑)

นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (๒๕๔๕) ได้กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยว ที่ควรจะดำเนินการ ในความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่ ๕ ภารกิจคือ

๑) การโฆษณาประชาสัมพันธ์ หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ควรมีบทบาทในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้สาธารณชน ได้รับรู้และทราบ ให้มากที่สุด

๒) การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นการสำรวจหาข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

๓) การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

๔) การบริหารแหล่งท่องเที่ยว เป็นการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

๕) การรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการวางระบบในการดูแลรักษา ระบบความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าไปในพื้นที่รับผิดชอบ

โดยสรุป การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสม ภายใต้สภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้น ด้วยแผนงาน ที่มีการ อำนวยการและการควบคุมอย่างเหมาะสม และมีการประเมินผลและรายงานผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

^๗ <http://province.m-culture.go.th/kanchanaburi/Research>. การจัดการการท่องเที่ยว. Online Available: May ๒, ๒๐๑๗.

๒.๒ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ก่อนอธิบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยอธิบายความหมายวัฒนธรรมพอสังเขป เพื่อนำไปสู่การเข้าใจความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชัดเจน **วัฒนธรรม** มีสองความหมาย คือ ความหมายกว้างที่ใช้ในเชิงวิชาการและความหมายแคบที่เข้าใจกันโดยทั่วไป

วัฒนธรรม ในความหมายกว้างจะใช้กันในสาขามานุษยวิทยา หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ วัฒนธรรม (culture) มีความหมายตรงข้ามกับคำว่า ธรรมชาติ (nature) ความแตกต่างระหว่างธรรมชาติ (nature) กับวัฒนธรรม (culture) เช่น ต้นไม้ ถือว่าเป็นธรรมชาติ (nature) ๑) ในกรณีแรก มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับต้นไม้โดยคิดว่าต้นไม้มีรุกขเทวดาก่อให้เกิดกิจกรรมบวงสรวง การนำผ้าไปผูกกับต้นไม้ การให้ความเคารพยำเกรงต้นไม้ ความเคารพยำเกรงต้นไม้ การนำผ้าไปผูกต้นไม้และการบวงสรวงต้นไม้ถือว่าเป็น “วัฒนธรรม” (culture) ๒) ในกรณีที่สอง ต้นไม้ถือว่าเป็นธรรมชาติ มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องโดยการตัด เลื่อย แปรสภาพต้นไม้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ เช่น เป็นเฟอร์นิเจอร์ บ้านเรือน สิ่งของเครื่องใช้ เป็นต้น ผลผลิตที่มนุษย์แปรสภาพจากต้นไม้ที่ถือว่าเป็นธรรมชาติ เป็นวัฒนธรรม (culture)

วัฒนธรรมในความหมายแคบ หมายถึง กิจกรรมของมนุษย์ในด้านดีงาม (ที่เป็นนามธรรม) และผลผลิตของกิจกรรมมนุษย์ที่เป็นรูปธรรม เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น (ความหมายการท่องเที่ยวยุติศาสตร์จะอยู่ในขอบข่ายการท่องเที่ยวในความหมายแคบนี้)

๑) ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สาระสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเกี่ยวข้องกับ คำว่า ชุมชน วิถีชีวิตของผู้คน โบราณสถาน โบราณวัตถุ การแสดง ศิลปะ เป็นต้น คำเหล่านี้เกี่ยวข้องกับมนุษย์ซึ่งเป็นที่มาของวัฒนธรรมนั่นเอง อย่างไรก็ตาม มีผู้ให้คำนิยามการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องให้ความสำคัญในการให้ชุมชนเป็นแกนกลางในการพัฒนาหรือส่งเสริมในสิ่งที่ เป็นของท้องถิ่นนั้นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและสิ่งที่เป็นรูปธรรมโดยตั้งผู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเพื่อช่วยในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีหน่วยงานภาครัฐช่วยสนับสนุน การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมา มองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ได้สรุป เกี่ยวกับการท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านว่า การสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านและพัฒนาไว้เพื่อการท่องเที่ยว นั้นหากเมื่อสังคมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมแล้วงานศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม บางอย่างก็ถูกปล่อยปละละเลยให้สูญหาย ด้วยสาเหตุของประโยชน์ใช้สอยน้อยความจำเป็นหรือ ความไม่สะดวกต่อวิถีชีวิตสมัยใหม่ ตลอดจนอิทธิพลของความเจริญหรือความเป็นเมือง แต่เมื่อมีการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวมาสู่ชุมชนท้องถิ่น นั้นกระตุ้นให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้นมาเป็น สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจึงก่อให้เกิดประโยชน์ขึ้น ๒ ทาง คือการอนุรักษ์หรือสืบทอดวัฒนธรรม

พื้นบ้านและการพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว^{๘๕}

การเดินทางเป็นผ่อนคลายร่างกายและจิตใจจากกิจกรรมต่างๆ เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศทางสิ่งแวดล้อมของมนุษย์มีการประกอบกิจกรรมที่สนุกสนาน ทั้งการกีฬา การพักผ่อน ทัศนศึกษา และการสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการท่องเที่ยวสามารถสรุปได้ ๓ ประการ คือ การเดินทางจากถิ่นไปอยู่อาศัยยังที่อื่นชั่วคราว, เดินทางด้วยความสมัครใจ และเดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใดๆ ก็ได้ ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้^{๘๖}

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ^{๘๗} ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเอง อย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

จากแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านของ ศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ กระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น

วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ สามารถดึงดูดให้กลุ่มคนต่างถิ่นเดินทางมาเยือนเพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นของตน จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์และเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยวได้ใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นทรัพยากรในการดำเนินกิจการ ในขณะที่เดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้ การจ้างงาน นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

^{๘๕} วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์, สรุปปัญหาและการป้องกันแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม. จุลสารการท่องเที่ยว, ๑๒(๔), ๔๓-๕๕., ๒๕๓๖.

^{๘๖} มุกิตา ปิ่นสุนทร, การวางแผนเส้นทางจักรยานที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานคร. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒,) หน้า ๑๖.

^{๘๗} ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐,) หน้า ๑-๑๐

๒) องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีผู้อธิบายไว้ ๖ ด้านดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ ๑๐ ประการ คือ

- (๑) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- (๒) โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ
- (๓) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง

รวมทั้งซากปรักหักพัง

(๔) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก

(๕) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา

(๖) ดนตรี ละคร ภาพยนตร์และมหรสพต่างๆ

(๗) ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา

(๘) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร

อาหาร

(๙) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่างๆ

๑๐) ผลตอบแทนในกำไรสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๒. องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๓. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบและรับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

๔. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีภาระให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม^{๑๑}

จะเห็นว่าองค์ประกอบข้อแรก ถือว่าเป็นว่าองค์ประกอบของประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบย่อยคือ ๑. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น ๒. โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ ๓. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง เป็นขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

^{๑๑} เพียงกานต์ นามวงศ์ เพียงกานต์ นามวงศ์, การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนไหล่หิน อำเภอกาบัง จังหวัดลำปาง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนันทนาการ และท่องเที่ยว คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๒, หน้า ๑๐-๒๐

๒.๓ แนวคิดอัตลักษณ์และอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ (Identity) เป็นสิ่งที่บ่งบอกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น อัตลักษณ์จึงเป็นคุณสมบัติของเฉพาะของแต่ละบุคคลหรือของกลุ่มบุคคลที่ยึดถืออธิบายตนเอง และใช้คุณสมบัตินี้ติดต่อกับบุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่น มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ Identities เดิมใช้คำว่า “Idem” มีความหมายว่าเหมือนกัน (The Same) ความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไปมีนัยของการตีความความเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบกันคือ ความคล้ายคลึงและความแตกต่าง

๑) อัตลักษณ์เป็นภาพที่หยุดนิ่งเมื่ออธิบายตัวมนุษย์ในฐานะเป็นตัวบุคคล (Object) ที่บุคคลอื่นติดต่อกับสัมพันธ์ด้วย การที่ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหนึ่งที่เป็นไปตามฐานะ สถานภาพ เป็นต้น เป็นอัตลักษณ์ที่สามารถคาดการณ์ได้ว่าบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งปฏิบัติต่อและรับการปฏิบัติระหว่างกันอย่างไร ในแง่นี้อัตลักษณ์เป็นคุณสมบัติที่ “หยุดนิ่ง” ซึ่ง ได้นิยามการสร้างภาพลักษณ์ต้นแบบเป็นการเลือกดึงเอาคุณสมบัติบางอย่างของบุคคลที่เด่นชัด มีชีวิตชีวามองเห็นแล้วสามารถเข้าใจได้ง่ายเป็นที่รับรู้ทั่วไปและลดทอนอัตลักษณ์ที่หลากหลายของบุคคลลงไปให้เหลือไว้แค่คุณสมบัติเพียงไม่กี่อย่างในการสร้างอุดมการณ์ กลายเป็นคุณสมบัติแก่นแกน และการสร้างภาพตัวแทนมักสอดคล้องกับบรรทัดฐานทางชนชั้นของกลุ่มเป้าหมายหรือ การสนองพลังอำนาจ ของกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่าความสำคัญอีกประการหนึ่ง ของการสร้างภาพตัวแทนคือ การสร้างจินตภาพ (Imagination) ที่ไม่สนใจความจริงทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมหรือกระทั่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงเลย อาทิเช่น นาย ก.เป็นผู้ใหญ่บ้าน นาย ข.เป็นครู นาย ง.เป็นแพทย์ หรือ กลุ่มตำรวจ กลุ่มทหาร กลุ่มครู กลุ่มแพทย์ เป็นภาพนิ่งเพราะเราปฏิสัมพันธ์เราทราบว่าคนนี้จะมึบุคลิกภาพ ความคิด หน้าที่ บทบาทอย่างไร เช่น เป็นครูเรารู้ว่าเขาต้องสอน เป็นแพทย์ ต้องรักษา เป็นตำรวจต้องจับกุมผู้ร้าย อัตลักษณ์เช่นนี้เราคาดการณ์ได้ จึงเป็นภาพนิ่ง

๒) อัตลักษณ์ในฐานะเป็นตัวมนุษย์ผู้กระทำ (Subject) แม้ดูลักษณะเหมือนว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่หยุดนิ่ง แต่กระบวนการเกิดคุณสมบัติหนึ่ง ๆ ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเกิดขึ้นต่อเนื่องและย้าความเป็นคุณลักษณะความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มเป้าหมายนั้น การอธิบายอัตลักษณ์ในฐานะผู้กระทำมักจะอธิบายเชิงจิตวิทยาเป็นหลักและสังคมมานุษยวิทยาบางส่วน ในเชิงจิตวิทยา ทางด้านนักคิดคนสำคัญอีกคนหนึ่งของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ พัฒนาการที่ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวตนที่ค่อย ๆ ก่อร่างสร้างตนจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ การสร้างตัวตนมาจากการเรียนรู้ที่จะสวมบทบาท (Role Taking) ของผู้อื่น และหัวใจสำคัญของการเรียนรู้นี้ คือ ภาษา ซึ่งเป็นช่องทาง

ถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์และกฎเกณฑ์ร่วมของสังคม ซึ่งเมื่อมองถึงจุดนี้อาจดูราวกับว่าสังคมได้แสดงบทบาทครอบงำและสร้างตัวตนของปัจเจกบุคคล มีด เสนอแนวคิดที่ว่าตัวตนนี้มีสองด้านที่ปะทะสังสรรค์กันอยู่ตลอดเวลา ด้านหนึ่ง คือ “me” ซึ่งเป็นตัวตนที่เกิดจากความเห็นและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และ “I” ซึ่งเป็นตัวตนตามลักษณะเฉพาะของเราเอง โดยทั้ง me และ I ต่างก็สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกตัวเราทั้งคู่ เพียงแต่ me เป็นผลจากการประเมินและซึมซับจากทรงสนะของผู้อื่น ส่วน I เป็นคำตอบและความพยายามที่ประสาน me ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน และถือเป็นศักยภาพของความคิดสร้างสรรค์ การเป็น I (ผู้กระทำหรือนึกคิด) มาจากภาวะการรับทัศนะ

คนอื่นมาสู่ตนและรับรู้ภาวะนั้นมาสู่ตน (me) แล้วปรับทัศนคติของตนให้สอดคล้องกับคนอื่นหรือสังคมคาดหวังและซับซ้อนมาเป็นบุคลิกของตนและบุคลิกนี้ (I) จะเป็นบุคลิกที่ตนไปปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น และบุคคลอื่นเข้าใจความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนนี้

ส่วน Roland Barthes ได้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการของการสร้างภาพแทนความจริงโดยการดึงเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกจากบริบทที่เป็นอยู่ (Decontextualization) จากนั้นใส่บริบทใหม่และความหมายเข้าไป (Recontextualization) อาทิเช่น เรื่องราวของชาวเขาที่รัฐและอำนาจทุนได้เคลื่อนย้ายบริบทและได้สร้างภาพตัวแทนของชาวเขาได้หลากหลายลักษณะจาก “ผู้บ่อนทำลายความมั่นคง” มาเป็น “สินค้าทางวัฒนธรรม” กระบวนการสร้างภาพตัวแทนนี้แฝงเร้นไปด้วยอำนาจและการยึดครองพื้นที่ในการสร้างความเข้าใจความหมายและในบางครั้งเราสามารถมองเห็นถึงความขัดแย้งกันเองในเชิงตรรกะของความหมายกล่าวคือ ชาวเขาถูกตีตราให้เป็นคอมมิวนิสต์ผู้คุกคามความมั่นคงของชาติ ในขณะที่อีกด้านกลับทำให้เป็นชาวเขาที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายมีความบริสุทธิ์ ดำรงขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความงามเหมาะสมในการเข้าไปศึกษาสัมผัสแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าความเป็นตัวเรามีลักษณะคล้ายกับเหรียญที่มีสองด้านซ้อนทับกันอยู่ว่าทกรรมจะหยิบยื่นภาพตัวแทน (Representative) และเรียกร้องและหล่อหลอม (Interpellate) ยัดเยียดตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมและเป็นสิ่งการันตีประสบการณ์ “ความเป็นตัวเรา” ในแง่มุมต่าง ๆ ให้ในอีกด้านหนึ่งการกระโดดเข้าสู่สมมติภาพต่าง ๆ เหล่านั้นหรือต่อรองปฏิเสธบทบาทเหล่านั้นสร้างตำแหน่งแห่งที่แนวคิดหลังสมัยใหม่ปฏิเสธปัจเจกภาพที่มีมาก่อนสังคมหรือมีอยู่นอกว่าทกรรมหมายความว่าปัจเจกภาพนั้นเป็นเพียง “โครง” หรือรูปแบบที่ปราศจากแก่น โครงหรือรูปแบบนี้ก็คือตำแหน่งแห่งที่ของตัวเราในว่าทกรรมนั้น การรื้อถอนแก่นของปัจเจกภาพนี้มิได้ทำลายปัจเจกภาพแต่กลับชี้ให้เห็นกระบวนการที่ปัจเจกภาพสร้างขึ้นและ การเปลี่ยนแปลงความหมายของอัตลักษณ์นั้นสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างหลากหลายซับซ้อน มาตรฐานของระบบคุณค่าและการนิยามอัตลักษณ์ไม่ว่า จะเป็นคุณค่าทางศาสนา ค่านิยมเรื่องเพศต่างโดนกระแทกจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนจากเดิม^{๑๒} อัตลักษณ์เป็นภาพเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Subject) เป็นการอธิบายการเกิดบุคลิกภาพ เช่น นาย ก. มีบุคลิกภาพอย่างไรมาจากการเรียนรู้การทำความเข้าใจ กติกาทางสังคม มีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นตลอดเวลา และคิดว่าคนอื่นคิดอย่างไร เขาสามารถรับวัฒนธรรมคนอื่นหรือปฏิเสธได้ ขึ้นอยู่กับการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น กลุ่มบุคคลอื่น การเกิดขึ้นของอัตลักษณ์คือการเปรียบเทียบตัวเองแตกต่างจากบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นอย่างไร

๓) อัตลักษณ์ถูกอธิบายในแง่ของกระบวนการ (Process) กล่าวคือที่ขณะนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญของตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในฐานะเป็นผู้แสดงแต่ให้ความสำคัญแต่กระบวนการหรือโครงสร้างบางประการที่อยู่นอกเหนือตัวมนุษย์ เป็นผลผลิตของมนุษย์และผลผลิตของมนุษย์ดำรงอยู่อย่างเป็นภาวะวิสัยและกลับมาควบคุมตัวมนุษย์ อัตลักษณ์จึงเป็นวัฒนธรรมหรือเงื่อนไขที่มนุษย์สร้างขึ้นในการดำเนินชีวิตร่วมกันผ่านกฎเกณฑ์ สัญลักษณ์ มนุษย์จะให้ความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ตลอดเวลา

^{๑๒} อภิญา เฟื่องฟูสกุล, **อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**, (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๖) หน้า ๗๕-๗๗

ทั้งการยอมรับการปฏิเสธการสร้างความหมายใหม่ อัตลักษณ์ในแง่จึงมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะมนุษย์เป็นทั้งผู้สร้างวัฒนธรรม เป็นผู้ถูกสร้างและเป็นผู้ใช้วัฒนธรรม และอัตลักษณ์เกิดขึ้นเป็น กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มตนกับกลุ่มอื่น การตระหนักแยกแยะความแตกต่าง ระหว่างกลุ่มตนกับกลุ่มอื่น การเลือกรับพื้นฐานบางอย่างและปฏิเสธบางอย่างเพื่อกำหนดเป็นลักษณะ จำเพาะเพื่อเป็นฐานการอธิบายตนเองและปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น จึงเป็นผลผลิตที่เกิดจากความโยงโย สะท้อนไปกลับและพัฒนาการตลอดเวลา

ของปัจเจกขึ้นมาภายในวาทกรรม

อัตลักษณ์อธิบายเป็นกระบวนการ เป็นโครงสร้าง (Structure) เช่น วัฒนธรรม ประเพณี กฎ กติกา เงื่อนไขทางสังคมที่กำหนดเรารู้บุคลิกภาพ หรืออัตลักษณ์บุคคลหนึ่ง เราไม่ต้องรู้ นาย ก. นาย ข. เป็นรายบุคคล แต่รู้กติกาทางสังคมนั้น ๆ เรารู้ว่าคนนั้นมีบุคลิกภาพอย่างไร เช่น เรารู้ว่าพระ ก. มีการปฏิบัติอย่างไร เราไม่ต้องรู้รายละเอียดพระ ก. แต่เรารู้วินัยของพระสงฆ์ก็รู้ว่าพระ ก. เป็นอย่างไร

การอธิบายอัตลักษณ์มักแยกกันไม่ออกกับความเป็นชาติพันธุ์ความสำนึกร่วมค่านิยมบาง ประการที่ตนสังกัดในด้านสภาพภาพ ชนชั้น เพศ สายเลือด เชื้อชาติ ภาษา เป็นต้น ซึ่งอัตลักษณ์ สามารถเปลี่ยนแปลงเลื่อนไหลได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการให้เลือกนิยามตนเองของบุคคล กลุ่มให้สังกัดกับหน่วย สังคมหรือสิ่งที่ตนเองใช้อ้างเพื่ออธิบายให้ปฏิสัมพันธ์ต่องานศึกษาชาติพันธุ์อย่างจริงจังเป็นงานศึกษา ทางมานุษยวิทยาสาขาชาติพันธุ์วรรณา ของชาวตะวันตก เริ่มต้นจากศึกษาชนชาวพื้นเมืองชาว แอฟริกาถึงความจำเพาะที่สะท้อนออกทางบุคลิกภาพ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ การเมือง เศรษฐกิจ พิธีกรรม อัตลักษณ์จะมีความหมายลักษณะเฉพาะมักจะหมายถึงชาติพันธุ์ ตั้งแต่หลัง สงครามโลกครั้งที่สอง สำหรับประเทศไทยงานศึกษาชาติพันธุ์เริ่มต้นราวครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาชาติพันธุ์เป็นฐาน การจัดการท่องเที่ยว ชาติพันธุ์มีความสำคัญในแง่เป็นตัวกำหนด วิถีคิด วิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมและมีมิติอื่นๆ มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะในการจัดการท่องเที่ยว เป็นจุดขายและดึงดูดนักท่องเที่ยว จัดลำดับการอธิบาย ดังนี้

แนวคิดทางชาติพันธุ์ (Ethnicity) นักวิชาการทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ได้ ให้ความหมาย คำว่า ชาติพันธุ์คล้ายคลึงกันดังที่^{๑๓} ให้ไว้ว่า ในทางวรรณกรรมทางสังคมวิทยา ชาติ พันธุ์ เป็นคำคุณศัพท์ที่มีการอ้างถึงเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา หรือการมีภาษาร่วมกัน ดังนั้นกลุ่ม ชาติพันธุ์จึงเป็นกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันจาก มิประวัตศาสตร์ ร่วมกัน สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ผู้มีวัฒนธรรม ประเพณี บรรทัดฐานและความเชื่อเดียวกัน ส่วนใหญ่พูดภาษาเดียวกัน องค์ประกอบ สำคัญของ การเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์คือ การมีค่านิยมและสำนึกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

ชาติพันธุ์มาจากคำว่า Ethnikos เป็นคำคุณศัพท์ในภาษากรีก มีความหมายเกี่ยวกับคน นอกศาสนา ความหมายชัดเกี่ยวกับความเป็นชาติหรือประชาชาติ (National) เมื่อคำชาติพันธุ์เข้ามา อยู่ในคำภาษาอังกฤษหมายถึงคนต่างชาติและคนนอกศาสนา อีกความหมายหนึ่งเป็นความหมาย

^{๑๓} สุเทพ สุนทรภัสส์, ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ประชาชาติ และการจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ) หน้า ๑๕

ทั่วไปตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา ความหมายเกี่ยวกับคนนอกศาสนาค่อยๆ หายไป^{๑๔} ชาตินิยม มีพื้นฐานความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับเชื้อสาย ชั้นหรือประเภท รวมทั้งเกี่ยวกับกลุ่มคนที่อยู่ในอาณาเขตบริเวณ อาณาจักร หรืออาจอยู่ในรูปของรัฐนอกจากนี้ยังเป็นความคิดที่เกี่ยวกับลักษณะแตกต่างทางวัฒนธรรมภาษาและความเป็นต่างชาติ แนวคิดทางชาตินิยมเป็นแนวคิดในการจำแนกมนุษย์ออกเป็นกลุ่มตามลักษณะเฉพาะหรืออัตลักษณ์เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจและประโยชน์เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

๑) ความหมายและพัฒนาการ

การบุกเบิกศึกษาชาติพันธุ์มาจากนักมานุษยวิทยาอเมริกันในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อทำความเข้าใจบุคลิกภาพ วัฒนธรรมประเพณีของประเทศต่าง ๆ และนำมาสู่การวางนโยบายที่เหมาะสมต่อประเทศนั้น งานศึกษาชาติพันธุ์ในระยะแรกเป็นงานศึกษาภาคสนามกับชนชาวพื้นเมืองในประเทศแอฟริกา อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ได้รับการศึกษาจากนักมานุษยวิทยาสายซีกาโกหลายท่าน เช่น เอ็มเบรี (Embree, ๑๙๕๒) ศาสตราจารย์แทมเบีย (Tambiah, ๑๙๗๖) เป็นต้น งานศึกษาชาติพันธุ์วรรณาก็คือ การจำแนกประเภทของมนุษย์ที่แตกต่างกันด้วยกรอบคือ “วัฒนธรรม” ซึ่งมีความหมายถึงผลผลิตของมนุษย์ทั้งสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมทุกประเภท ในระยะแรกศึกษาด้วยกรอบแนวคิดบุคลิกภาพเชิงจิตวิทยา ต่อมายกขึ้นสู่แนวคิดโครงสร้างหน้าที่ในการศึกษา อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยุคหลังสมัยใหม่ งานชาติพันธุ์ได้ถูกอธิบายด้วยแนวคิดการรื้อสร้างหรือวาทกรรม (Discourse)

นักวิชาการให้คำนิยามกลุ่มชาติพันธุ์มีหลากหลาย อย่างไรก็ตามสาระสำคัญของ คำนิยามคล้ายกันที่ว่า กลุ่มชาติพันธุ์มักหมายถึงกลุ่มสมาชิกที่มีสายเลือดเดียวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกันบนพื้นฐานสายเลือด ภาษา ระบบเศรษฐกิจ ความเชื่อมีขอบเขตอาศัยที่แน่นอน แอบเนอร์ โคเฮน (Abner Cohen)^{๑๕} ให้ความหมาย ชาติพันธุ์ว่าเป็น กลุ่มคนที่มีแบบแผนพฤติกรรมบางอย่างร่วมกันผ่านกระบวนการเรียนรู้คุณค่า ค่านิยม โดยมีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ในกลุ่ม จนมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมสังคมกันหรืออยู่ใกล้เคียงกัน

นักวิชาการของประเทศไทยอธิบายเป้าหมายลักษณะการจำแนกของชาติพันธุ์ ดังนี้

๑. การให้สำคัญกับรากเหง้าเดิม (Primordialist) บนพื้นฐานความเข้าใจความหมายของชาติพันธุ์ในลักษณะที่เรียกว่า แก่นสารนิยมหรือสารัตถนิยม (Essentialism)

๒. ชาติพันธุ์เป็นเสมือนเครื่องมือในการกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม (Instrumentalist)

๓. ชาติพันธุ์ในลักษณะที่ถือเป็นการสร้างความหมายด้วยการปฏิเสธความคิดที่ยึดมั่นอยู่กับแก่นแท้อย่างไม่เปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง เพราะไม่เชื่อว่าชาติพันธุ์เป็นหน่วยทางสังคมที่มีมา

^{๑๔} สุเทพ สุนทรเกษม, ๒๕๔๘ หน้า ๑๕

^{๑๕} Cohen, Abner. . “The Lesson of Ethnicity”. In *Urban Ethnicity*. Abner Cohen, ed.

อยู่แล้วแต่เดิม แต่กลับเห็นเป็นเพียงความสำนึกความเข้าใจและรูปแบบขององค์กรทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้น ซึ่งกำหนดด้วยภูมิหลังบางอย่างตามบริบท ทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นชาติพันธุ์เป็นการสร้างความหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนต่างๆ

แนวคิดชาติพันธุ์ เป็นการศึกษาศึกษาการสืบเชื้อสายตระกูลของกลุ่มที่มีการสืบทอดวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต มีผู้ศึกษาแบ่งการศึกษาชาติพันธุ์ไว้ ๓ ยุค หลัก ได้แก่

กลุ่มชาติพันธุ์สมัยก่อนชาติพันธุ์ดำรง เป็นการศึกษชาติพันธุ์ดำรงทางสังคมศาสตร์ ให้ความหมายชาติพันธุ์ Ethnicity เหมือนกับความหมาย Ethnic group การให้ความหมายการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์และทำความเข้าใจในการแยกแยะความแตกต่างของชาติพันธุ์เป็นหลัก

กลุ่มชาติพันธุ์สมัยชาติพันธุ์ดำรง เป็นช่วงการศึกษาระหว่างทศวรรษที่ ๑๙๖๐-๑๙๘๐ ศึกษาโดยนักมานุษยวิทยาแยกศึกษาชาติพันธุ์กับวัฒนธรรมออกจากกัน งานศึกษาระยะนี้ จะเห็น ๑) กระบวนการและหน้าที่การดำรงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ๒) ความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกในเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการปฏิสัมพันธ์ ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ และ ๓) การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์สมัยหลังชาติพันธุ์ งานศึกษาช่วงนี้เริ่มสนใจสังคมสมัยใหม่และความสลับซับซ้อนทางชาติพันธุ์ในสังคมสมัยใหม่ เช่น สังคมอเมริกา สนใจศึกษาชนกลุ่มน้อยในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ระบบโลก เป็นต้น^{๑๖}

๒) อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Ethnic Identity)

แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นการอธิบายตนเองของมนุษย์อันเกิดจากการปฏิสังสรรค์ในกลุ่มและนอกกลุ่มตั้งแต่กลุ่มเล็ก ๆ จนถึงระดับโลก “อัตลักษณ์ชาติพันธุ์” เป็นความรู้สึกร่วมอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มเดียวกันแต่ต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น กระบวนการอัตลักษณ์จึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลที่สลับซับซ้อนในเชิงจิตวิทยาการสำนึกตนว่าเป็นบุคคลใดเป็นของการกระทำระหว่างตนกับบุคคลอื่นและการพยายามเข้าใจคนอื่นว่ามองตนอย่างไร

ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กันไป นับเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความสมครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคนกลุ่มนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ถิ่นศาสนาร่วมกัน ความรู้สึกผูกพันนี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็น ความสำนึกทางชาติพันธุ์หรือ อัตลักษณ์ชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Groups) มีความหมายต่างจาก เชื้อชาติ (Race) ตรงที่กลุ่มชาติพันธุ์ถือเอาองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม เช่นพิจารณาจากภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี บรรพบุรุษ ถิ่นที่มา และลักษณะการแต่งกาย ส่วนเชื้อชาตินั้นถือเอาลักษณะทางชีววิทยาเป็นเกณฑ์ เช่น สีผิว สีตา รูปร่างลักษณะทางกาย ขนาดและลักษณะของผม

^{๑๖} ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๗) หน้า ๔๕

ที่มาของคำ“กลุ่มชาติพันธุ์” (Ethnic Groups)^{๑๗} (ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ, ๒๕๔๙, หน้า ๕๓-๕๔) องค์ประกอบและลักษณะของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ฮาโร ไอแซค (Harold Isaacs) มี ๒ มิติคือ “ร่างกาย” และ “นาม” คือ “ร่างกาย” มีรากฐานทางชีวภาพแม้เปลี่ยนแปลงได้แต่ยังสามารถบ่งบอกชาติพันธุ์ของคน เช่น สีผิวและลักษณะรูปร่างหน้าตา ส่วน “นาม” จะดำรงนานกว่าและซ่อนความหมายในเชิงประวัติศาสตร์ไว้ด้วย อย่างไรก็ตามมีการตั้งข้อสังเกตว่า บางคนอาจปฏิเสธอัตลักษณ์ตัวเองเมื่อมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่แข็งแกร่งกว่าทำให้เกิดความรู้สึกกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองต่ำต้อยและน่าอับอาย

สำหรับการเรียนรู้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของ ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ^{๑๘} ได้ยกตัวอย่างงานศึกษาของ แฮนิต้า (F.B. Hanita) ที่ศึกษาเยาวชนในอเมริกาที่ถูกกดดันจากสังคมใหญ่จนต้องเกาะกันเป็นกลุ่มแล้วแยกตัวออกมาพบว่า ยิวรวมตัวกันเมื่อต่างตก อยู่ในชะตากรรมเดียวกันมีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกันและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จะถูกเรียนรู้ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มมากกว่ากับภายนอกกลุ่ม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเหมือนกับการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในประเทศไทยที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม และประเด็นที่น่าสนใจคือ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนยิวกลุ่มนี้ถูกกำหนดด้วยศาสนาเป็นหลักและถูกผลิตซ้ำด้วยพิธีกรรมที่บ่งบอกถึงสัญลักษณ์ของความเป็นยิวที่ผูกควา “คนนอก” ส่วนการทับซ้อนของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์กับอัตลักษณ์ทางสังคม เป็นการจำแนก การบ่งชี้ถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ในขณะที่อัตลักษณ์ทางสังคมเป็นตัวบ่งบอกถึงสถานภาพหรือตัวตนของคนหรือกลุ่มคนนั้น ในทางสังคมเพราะอาจมีโครงสร้างอื่น ๆ เช่น ชนชั้น ที่มีความสำคัญในการแสดงอัตลักษณ์บางสถานการณ์ บางครั้งคนหรือกลุ่มคนหนึ่ง ๆ อาจแสดงอัตลักษณ์ที่แตกต่างภายใต้บริบทหรือสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้เสมือนขึ้นอยู่กับว่าสถานการณ์หรือบริบทแบบไหน จะมีความสำคัญมากกว่าในการกำหนดหรือแสดง อัตลักษณ์

ปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่แพร่หลายโดยทั่วไป ทั้งในอดีตและปัจจุบันจะพบว่า หมู่บ้าน คณะชน เผ่าพันธุ์ ตลอดจนชุมชนที่ครั้งหนึ่งเคยโดดเดี่ยวและมีความเป็นอยู่อย่างอิสระ ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติที่เกิดขึ้นใหม่ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Groups) ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างในขอบเขตที่ต่างกันอย่างออกไปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม^{๑๙} พบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนหนึ่งพยายามที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นใหม่ ได้มีการยอมรับจารีต ประเพณี ของชนกลุ่มอื่น ปรับตัวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐซึ่งต่างก็สูญเสียความแตกต่าง ทางสังคม วัฒนธรรมของตนไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่เดียวกันก็มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนหนึ่ง ที่พยายามดำรงความเป็นอัตลักษณ์ที่เด่นชัดจากสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ในระบบสังคมเดียวกัน โดยที่สมาชิกของกลุ่มดังกล่าวมีสิ่งนี้อาจเรียกรวม ๆ ได้ว่า สถาบันพื้นฐาน (Basic Institutions) จำนวนหนึ่ง เป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ลัทธิความเชื่อ หรือพิธีกรรมทางศาสนาร่วมกัน มีแบบแผนพฤติกรรมที่ยอมรับเป็นบรรทัดฐานร่วมกัน และรวมกันเป็นส่วนหนึ่งของประชากรส่วนใหญ่ มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ภายในระบบสังคมเดียวกัน ชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) เป็นผลผลิต

^{๑๗} ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ, ๒๕๔๗ หน้า ๕๓-๕๔

^{๑๘} อ่างแล้ว หน้า ๕๕

^{๑๙} สุเทพ สุนทรภัสส์, ๒๕๔๘ หน้า ๘๑-๘๗

ใกล้ขีดระยะยาวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะพลวัตของการจัดระเบียบความสัมพันธ์และขนบธรรมเนียมประเพณีการรวมกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ที่มีบทบาทและหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและถูกนำไปใช้ในความหมายที่มีลักษณะเฉพาะในฐานะที่เป็นกลไกของการจัดองค์กรที่ไม่เป็นทางการ การใช้กลไกต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์บนพื้นที่ความเป็นยิวหรือ “คนใน” เข้าไว้ด้วยกันให้แตกต่างจากคนอื่น

๒.๔ แนวคิดหลังสมัยใหม่กับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ก่อนแนวคิดของยุคหลังสมัยใหม่คือ อัตลักษณ์ยุคสมัยใหม่ (Modernism) มีวิธีคิดหลักคือ ปรัชญาในยุคแสงสว่างแห่งภูมิปัญญา (Enlightenment) ในราวศตวรรษที่ ๑๘ ลัทธิปัจเจกนิยม (Individualism) เชื่อมมั่นในศักยภาพมนุษย์การเข้าถึงความรู้ “ความจริง” (Truth) ที่เป็นสากล การมองโลกในแง่ดีเป็นทัศนคติของยุคพลวัติกรรมที่สอดคล้องกับระเบียบและความเป็นเหตุเป็นผลของความจริงสูงสุด วิทยาศาสตร์จะเป็นโคมทองส่องทางไปสู่ความก้าวหน้าของอารยธรรมในทุกๆ ด้าน ส่วนการสร้างทฤษฎีทางสังคมในยุคนี้จึงมีลักษณะเป็น Grand Theory มุ่งแสวงหากฎสากล (Universal Law) ทำความเข้าใจและอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ได้ มีลักษณะครอบคลุมมีพลังอธิบายสูง วิธีคิดกระแสหลักของยุคเชื่อในแนวคิดที่เรียกว่า “สารัตถะนิยม” (Essentialism) คือ เชื่อว่าธรรมชาติของสังคมหรือมนุษย์ก็ตามมีคุณสมบัติอะไรบางอย่างเป็นแก่นแกนหรือสารัตถะ จารีตของแนวคิดดังกล่าวส่งผลต่อการทำความเข้าใจในทศวรรษเรื่อง อัตลักษณ์สาขาวิชา ต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ที่สถาปนาหรืออกงามขึ้นในยุคนี้ ส่วนใหญ่เสนอภาพปัจเจกในจารีตสารัตถะนิยมหรือไม่ก็เพื่อตอบโต้ไม่เห็นด้วยกับจารีตดังกล่าว^{๒๐}

การนิยามความหมายของอัตลักษณ์ในวิธีคิดของยุคสมัยใหม่ มักจะเน้นให้ภาพลักษณะของปัจเจกมีแก่นแกน เน้นมิติด้านที่เป็นนามธรรมมีความเป็นเอกภาพมีความต่อเนื่องเป็นศูนย์รวมของบุคลิกภาพหรืออัตลักษณ์อย่างหนึ่งที่แน่นอนแจ่มชัด ปัจเจกภาพมีความสมบูรณ์ในตัวเองและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโลกข้างนอกมาพิจารณาภายนอกเงื่อนไขรอบตัว ความหมายของอัตลักษณ์ในยุคสมัยใหม่นี้แนวคิดส่วนใหญ่จะเสนอภาพปัจเจกในแบบจารีตสารัตถะนิยมและบางแนวคิดก็มุ่งที่จะตอบโต้และไม่เห็นด้วยกับจารีตดังกล่าว ซึ่งนับเป็นคุณูปการของแนวคิดทางสังคมศาสตร์ที่มีความเป็นพลวัตในตัวเอง ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและมุ่งที่จะวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ต่างๆ ทางความคิดสืบเนื่องต่อมา

การอธิบายอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในปัจจุบันได้รับแนวคิดหลังโลกสมัยใหม่ (Postmodern) ที่มีฐานคิดว่าความจริงของสรรพสิ่งเป็นเพียงวาทกรรม (Discourse) ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นภาวะวิสัยตามหลักการวิทยาศาสตร์ในยุครู้แจ้ง (Enlightenment) หรือยุคทันสมัย (Modern) ยึดถือ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างหรือผลิตขึ้นและผลิตซ้ำจนยอมรับว่าเป็นจริง ทศนะเช่นนี้เป็นการรื้อสร้าง (Deconstruct) ทศนะต่อการอธิบายความจริงในยุคความทันสมัย ในส่วนแนวคิดจากนักคิดสายหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ทำให้เกิดการตั้งคำถามอย่างมากกับวิธีการเข้าใจและมองปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทาง

^{๒๐} อภิญา เพ็ญฟูสกุล, ๒๕๕๖ หน้า ๘-๙

สังคม การเข้าถึง “ความจริง” ของสิ่งต่าง ๆ แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลแนวคิดแบบเก่าเป็นการรื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติแก่นแกนของปัจเจกภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษานิยามความหมายของอัตลักษณ์ของนักคิดสกุลหลังสมัยใหม่ ดังนี้

ริชาร์ด เจนกิน (Richard Jenkins)^{๒๑} อธิบายอัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเอง หรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับเบอร์เจอร์และลักแมนที่ให้ไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการทางสังคมครั้งเมื่อตกผลึกแล้วอาจมีความคงที่และปรับเปลี่ยนหรือแม้แต่เปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก คือการรับรู้เกี่ยวกับตัวเองอย่างไร และคนอื่นรับรู้เราอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

อย่างไรก็ตาม สจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall)^{๒๒} อธิบายว่าความเป็นตัวตนคือ ชิ้นส่วนหลาย ๆ ส่วนที่ประกอบรวมกันขึ้นมาในบริบทของสถานการณ์อย่างหนึ่ง มีการเชื่อมต่อ ร้อยรัด “ชิ้นส่วน” ต่าง ๆ และการแสดงออกของปัจเจกอีกรูปแบบหนึ่งก็ได้ จึงสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่หลากหลายได้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน การผสมผสานองค์ประกอบของ วัฒนธรรมเหล่านั้นไปในทิศทางที่ต่างต่างกัน อัตลักษณ์ของชุมชนเป็นความพยายามของชุมชนที่จะบอกให้คนอื่นรับรู้ว่าเป็นชุมชน ของตนเองเป็นใคร อย่างไรและเป็นความพยายามกำหนดความสัมพันธ์ของชุมชนกับกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าอัตลักษณ์คือ “พลังในการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมนั่นเอง”) อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ให้การรับรู้สึกว่าเป็นเราหรือพวกเขาที่แตกต่างไปจากเขาหรือพวกเขา หรือคนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียวอาจมีหลากหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบกันขึ้นเป็นตัวเรา พวกเขา และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หมายถึง สิ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์รับรู้ใน “ความเหมือน” และ “ความแตกต่าง” จากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

อัตลักษณ์เชิงโครงสร้างมีชุดนิยามและการกำหนดคุณค่าของวัฒนธรรม ระบบโครงสร้างใด ๆ ก็ตามจะไม่ใช้สิ่งตายตัว หากเคลื่อนไหวไปตามการเปลี่ยนแปลงไปตามระบบโครงสร้างนั้น ๆ จึงมักเกิดการนิยามความหมายของอัตลักษณ์ในระบบสังคมไม่สอดคล้องกับทิศทางของกระบวนการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เกิดขึ้น ในทำนองเดียวกัน การอ้างอัตลักษณ์ของระบบโครงสร้างในอดีตมาพยายามกดกรอบบังคับควบคุมสังคมให้ดำเนินไปตามชุดของนิยามอัตลักษณ์นั้น ๆ ไม่เพียงแต่จะไม่ใช้ทางที่ถูกต้องในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม หากยังกลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจรัฐที่จะใช้ในการรักษาโครงสร้างการครอบงำและเอารัดเอาเปรียบของกลุ่มผู้คุมอำนาจอีกด้วย

อัตลักษณ์อีกมุมมองหนึ่งว่า เป็นกระบวนการที่ปัจเจกต่อรองตั้งคำถามหรือปฏิเสธตำแหน่งที่ทางสังคมที่ถูกยึดเหนี่ยวให้ การปฏิเสธอาจไม่จำเป็นต้องหมายถึงการต่อต้านตรง ๆ หรือสร้างอัตลักษณ์ตรงข้ามขึ้นมา โดยพลิกสร้างนัยของความหมายใหม่ขึ้นมาแทน และอัตลักษณ์ยังหมายถึงการให้ความหมายของคนหรืออะไรบางอย่างว่าไม่มีลักษณะเฉพาะ คงอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่สามารถที่จะสรุปคนหรือสิ่ง ๆ นั้นแบบขาว-ดำ หรือถูก-ผิดได้ แต่ให้ความหมายตัวตนของคนหรือสิ่ง

^{๒๑} Jenkins, R. *Social Identity*. (London: Routledge. ๑๙๙๖) p. ๑๑๒

^{๒๒} Stuart Hall, *Representation of Cultural Representations and Signifying Practice*. (Sage Publication: London), p. ๔๕

นั้น ๆ ในลักษณะที่มองว่ามีการสร้าง (Construct) การผลิตซ้ำ (Reconstruct) มีการรื้อสร้าง (Deconstruct) เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอัตลักษณ์มีความหลากหลาย^{๒๓}

๑) ความหมายและพัฒนาการของแนวคิดหลังสมัยใหม่

แนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) อาจจะไม่ถือว่าเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่ได้รับ การยอมรับว่าเป็นระบบหรือเกณฑ์จะนำไปอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นเดียวกับ แนวคิด ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์กายภาพหรือวิทยาศาสตร์ทางสังคมได้กระทำ แต่อาจกล่าวได้ว่าเป็น เพียงท่าทีหรือกลุ่มทัศนะหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายกันของนักคิดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะนักคิดชาวฝรั่งเศส เช่น ฟูโก (Foucault) แดริดา (Derrida) ลีโอดาร์ต (Lyotard) และโบดริยาร์ด (Baudrillard) ตั้ง คำถามเกี่ยวกับญาณวิทยาและวิธีวิทยาของแนวคิด ทฤษฎีหรือกฎทางวิทยาศาสตร์เหล่านั้นในฐานะ เป็นกฎและเครื่องมือที่สามารถแสวงหาความรู้ ความจริงที่ดำรงอยู่อย่างเป็นภาวะวิสัยนอกเหนือตัว มนุษย์ได้

ทัศนะหลังสมัยใหม่ก่อตัวขึ้นทางด้านศิลปะในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ ที่ศิลปะในยุคนี้ไม่มี แบบแผน กฎเกณฑ์ตายตัวเหมือนยุคทันสมัยแต่ไร้แบบแผนขึ้นอยู่กับการตีความของผู้ดู ทัศนะเช่นนี้ แผ่ขยายสู่ปรัชญา สังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ เป็นต้น ความเป็น แนวคิดหลังสมัยใหม่ จึงไม่มีคำจำกัด ความที่ตายตัว แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดความทันสมัย กับแนวคิดหลังความสมัยใหม่จาก ความรู้ ความคิด ประสบการณ์และทัศนะต่อยุคทันสมัยผ่านศิลปะแนวคิดทางสังคมที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า แนวคิดหลังสมัยใหม่ทฤษฎีไม่ใช่คำตอบสำเร็จรูปอีกต่อไปแล้วและที่สำคัญ อย่างยิ่งคือ เขาไม่พยายามบอกว่าทฤษฎีเป็นสากล ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมากเพราะ เมื่อก่อนเราคิดถึงทฤษฎี เราก็นึกว่าเราพยายามหาคำตอบจากทฤษฎีว่าเขาตอบเอาไว้อย่างไร เราจะ ได้เอามาตรวจสอบดูว่าใช้ได้หรือไม่อย่างไร

ฐานคิดความทันสมัยเชื่อในปัจเจกภาพสามารถเข้าถึงความจริงได้ ความจริงเป็นภาวะวิสัย ฐานคิดยุคนี้จึงอธิบายอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อยู่ที่ตัวมนุษย์ผู้กระทำ ความเป็นตัวตนมาจากการ ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นจนหล่อหลอมให้บุคคลมีลักษณะเฉพาะตน และโครงสร้างของสังคมอัตลักษณ์ ของบุคคลมาจากวัฒนธรรมอันเป็นเงื่อนไขที่สังคมร่วมกันสร้างขึ้นเป็นตัวกำหนดบทบาท หน้าที่ของ บุคคลในสังคมให้รู้สึกคิด บุคลิกภาพและกระทำ ในแง่นี้อัตลักษณ์ของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลสามารถ จะคาดการณ์และอธิบายได้

ส่วนฐานคิดสำคัญของยุคหลังความทันสมัยปฏิเสธฐานคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่เชื่อว่าความ จริงอยู่นอกเหนือตัวมนุษย์ดำรงอยู่อย่างภาวะวิสัยสามารถค้นพบได้ แต่เป็น วาทกรรมหรือกรอบ ความคิดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีลักษณะเป็นสถาบันสืบทอดกันมา แสดงออกผ่านการพูดและการ เขียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อคงไว้ซึ่งวาทกรรมนั้น วาทกรรมก็คือ ระบบและกระบวนการผลิตเอกลักษณ์ และความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความเป็นจริง ตัวตนของมนุษย์ กล่าวตามภาษาของ Khun เรียกว่า กระบวนทัศน์ว่ารากฐานความจริงทางวิทยาศาสตร์ได้วางอยู่บน “กระบวนทัศน์หนึ่ง” (Paradigm) เช่นเดียวกับศาสตร์และองค์ความรู้อื่น กระบวนทัศน์ ทางวิทยาศาสตร์(หรือศาสตร์อื่น)

^{๒๓} ส่วนอภิธานศัพท์ เพ็ญพัสกุล หน้า ๔๓-๔๘

จึงหมายถึง “กลุ่มมโนทัศน์ คุณค่า เทคนิคอย่างหนึ่ง ที่กำหนดร่วมกันของนักวิทยาศาสตร์เพื่อให้คำจำกัดความของปัญหาตลอดจนการแก้ปัญหา^{๒๔}”

ทัศนียภาพหลังความทันสมัย ความรู้ความจริงไม่มีจะมีก็แต่สิ่งที่เหมือนกันมาจากการผสมผสานความแตกต่างมาถักทอขึ้นที่มนุษย์ร่วมกันสร้างขึ้น และให้ความหมายหรือสัญลักษณ์ (sign) ขึ้น การสร้างขึ้นเพื่อแยกแยะ จำแนกและควบคุมผ่านสัญลักษณ์ (symbol) บางอย่าง อาจจะเป็นกฎเกณฑ์ แบบแผน จารัต เป็นต้น บางประการ ในส่วนทัศนะของยุคหลังความทันสมัย อัตลักษณ์ชาติพันธุ์จึงไม่มี เพราะไม่มีอะไรที่ร่วมกัน ขณะเดียวกันอัตลักษณ์มีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การกำหนดร่วมให้เป็นอัตลักษณ์สิ่งที่เป็นปัจเจกของความแตกต่างหายไป เพราะความเป็นปัจเจกแต่ละบุคคลก็มีความแตก ต่างกัน เลื่อนไหลตลอดเวลา การยึดร่วมกันผ่านสัญลักษณ์บางอย่าง และผ่านการให้ความหมายเชิงประวัติศาสตร์ (ซึ่งไม่มีอยู่จริง) มีแต่ปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ เป็นเพียงการระลึกของจินตนาการในปัจจุบันเชื่อมโยงและอธิบายปัจจุบันเพื่อประโยชน์บางอย่าง

ถึงแม้จะมีการถกเถียงกันในประเด็นต่าง ๆ แต่แนวคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการรื้อถอนมโนทัศน์เกี่ยวกับปัจเจกภาพและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการศึกษาวิจัยในเรื่อง อัตลักษณ์โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางเพศ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ลักษณะเด่นของแนวคิดหลังสมัยใหม่ประกอบด้วย

ประการแรก การตั้งข้อสงสัยกับเหตุผลในฐานะเป็นเครื่องมือให้เข้าถึง ความเป็นจริงเดิม ตัวเหตุผลไม่เคยถูกตั้งคำถามไม่เคยถูกทำให้เห็นว่าเหตุผลมีส่วนสร้างสิ่งที่ถูกศึกษาอย่างไร เหตุผลดูเป็นสิ่งที่โปร่งใสและเป็นกลางนักคิดคนสำคัญของอย่าง มิเชล ฟูโก (Michael Foucault)^{๒๕} ชี้ให้เห็นการผูกโยงของเหตุผลกับอำนาจ องค์ความรู้ใหม่แต่ละ ยุคสมัยจึงตกอยู่ภายใต้กรอบและมุมมองแบบหนึ่งที่เขาเรียกว่า “วาทกรรม” (Discourse) เป็นกรอบของการนิยามความเป็นจริง วางอยู่บนมุมมองหนึ่ง ๆ และประกอบไปด้วยกระบวนการและปฏิบัติการทางสังคมที่มารองรับชุดของความจริงนั้น ๆ “ความรู้” สามารถเปลี่ยนมาเป็นอำนาจได้ทั้งหมด

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงฐานะและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษาคือ ปัญหาญาณวิทยา (Epistemology) ที่ว่าด้วยการเข้าถึงความจริงนั่นเอง แนวคิดหลังสมัยใหม่ปฏิเสธ “ความจริง” ที่มีผูกติดอยู่กับอำนาจและตั้งข้อสังเกตว่าแนวคิดของยุคสมัยใหม่นั้นสารัตถะของความจริงจะถูกซ่อนอยู่ในระดับลึกเสมอ เราจึงมักพบคู่ ตรงข้ามของภาพปรากฏ (Appearance) และความจริงที่ซ่อนอยู่ข้างใต้ (The Hidden)

ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงฐานะของทฤษฎีโดยทฤษฎีไม่ควรมีประโยชน์ที่อ้างอิงถึงความเจริญที่เป็นจุดเริ่มพื้นฐาน ถ้ามีจุดเริ่มก็เป็นเพียงประโยชน์ที่เป็น “ภาพแทนความจริง” เท่านั้น ต้องไม่พยายามเสนอทฤษฎีครอบจักรวาล การศึกษาที่เน้นบริบทช่วยให้คำตอบว่าทางเลือกแบบไหนเหมาะสมกับบริบทแบบไหน

^{๒๔} Khun, Thomas, สิริเพ็ญ พิริยจิตรกรกิจ แปล, *โครงสร้างการปฏิวัติวิทยาศาสตร์* (กรุงเทพฯ: rb พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๔,) หน้า ๕๖

^{๒๕} Foucault, Michel. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, ๑๙๗๒-๑๙๗๗*. Edited by Colin Gordon. (New York: Pantheon Books, ๑๙๘๐)

นักคิดสายหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) อาทิ ฌัก เดอร์ริดา (Jacques Derrida) และมิเชล ฟูโก (Michael Foucault) ได้วิพากษ์การศึกษาสังคมรุ่นเก่าก่อนว่ายังเชื่อในความเป็นแก่นแกนของปัจเจกบุคคล แต่แนวคิดยุคหลังสมัยใหม่นั้นได้ตั้งคำถามกับวิธี การมองโลกการเข้าถึงความจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความจริงที่เป็นแก่นแกนของปัจเจกบุคคลและได้รื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติแก่นแกนของปัจเจกภาพความเป็นปัจเจกภาพกลายเป็นเรื่องของการนิยามความหมายซึ่งสามารถเลื่อนไหล แปรเปลี่ยนไปตามบริบท มันมิได้หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวอีกต่อไป

ขณะเดียวกันนั้นแนวคิดของ ฌัก เดอร์ริดา มีอิทธิพลอย่างมากในการรื้อถอนภาพเก่า ๆ ของปัจเจกภาพหรือตีความเป็นศูนย์กลางออกจากปัจเจกคือ ๑) ไม่ให้อภิสิทธิ์แก่ปัจเจกในฐานะเป็นผู้กระทำการ (Agent) หรือที่ว่าคนเรานั้นไม่สามารถจะเป็นเจ้าของหรือควบคุมพฤติกรรมของตนได้ ๒) เน้นการไร้ซึ่งสารัตถะอันเป็นสากลของปัจเจกภาพแต่จะเน้นถึงลักษณะปัจเจกภาพที่เป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นผลของกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมหลายระดับที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคสมัยและปัจเจกภาพเป็นเรื่องกระบวนการสร้างความหมายทางสังคมให้แก่ อัตลักษณ์อย่างหนึ่งอาจเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกหรืออัตลักษณ์ของกลุ่ม ดังนั้นความเป็นปัจเจกจึงถูกเน้นในฐานะที่เป็น “กระบวนการทางสังคมของการสร้างอัตลักษณ์” มากกว่าแก่นแกนของคุณสมบัติบางอย่างที่มีลักษณะตายตัว จุดเด่นของแนวคิดนี้ทำให้เกิดการปฏิวัติความหมายของภาษาและส่งผลต่อการทำความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ และยังเปลี่ยนแปลงวิธีการมองโลกใหม่^{๒๖}

จากทฤษฎีความทันสมัยและหลังความทันสมัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาการสร้างการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์เมืองฮอยอันในมิติของการท่องเที่ยวว่ามีหลักการคิด การอธิบายและสร้างอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวในสังคมสมัยใหม่อย่างไร

การสร้างอัตลักษณ์ ประกอบด้วย ๑) ด้านการตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัย ๒) ด้านโครงสร้างทางสังคม คือ ด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ด้านการประกอบอาชีพและการทำมาหากิน ด้านครอบครัวและสังคม ๓) ด้านวิถีชีวิต สังคม เศรษฐกิจและความสัมพันธ์ ๔) ด้านคุณธรรม ๕) ด้านวัฒนธรรม และค่านิยม อาทิ ภาษา การแต่งกาย อาหาร ศิลปะ ความเชื่อ พิธีกรรมและระเบียบประเพณี การจัดการท่องเที่ยว^{๒๗} นอกจากนี้อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวเมืองพุกาม คือ มีโบราณสถานสำคัญทางประวัติศาสตร์ จัดวางตำแหน่งตัวเองกับในการอธิบายอัตลักษณ์ตนเองอย่างไร

ดังนั้น สาระสำคัญขององค์ประกอบอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ อย่างน้อยประกอบด้วย ๕ ด้าน ประการแรก อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมมีการรักษา และสืบทอด ประการที่สอง อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ระหว่างบุคคลกับกลุ่มตนและกลุ่มอื่น ระหว่างกลุ่มภายในและภายนอก ประการที่สาม อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างโดยกระบวนการ

^{๒๖} อภิญา เพ็ญฟูสกุล, หน้า ๔๖-๕๒

^{๒๗} สมเกียรติ สัจจารักษ์, แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน, วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔ หน้า ค-ง

ทางสังคม คือ การปฏิสัมพันธ์ที่ให้ความหมายของบุคคลเหมือนและแตกต่างจากบุคคลอื่น เป็นการทำความเข้าใจตนและโลก ประการที่สี่ อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มีความเปลี่ยนแปลงได้เสมอ โดยการข้ามผ่านหรือเลื่อนชั้นจากอัตลักษณ์หนึ่งไปสู่อัตลักษณ์หนึ่ง เช่น การแต่งงาน การศึกษา การรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาเป็นวัฒนธรรมของตน ประการที่ห้า อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นทั้งปัจเจกและสังคม ความเป็นปัจเจกเป็นผลผลิตทางสังคมแม้ปฏิเสธก็ตาม ยังถูกสร้างมาจากระบบการทางสังคม ความเป็นสังคมคือการรู้ร่วมและความเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมคล้ายกัน นอกจากนี้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนพม่าแบ่งแยกย่อยตามสายเลือด ภาษา ความเชื่อ โลกทัศน์ วัฒนธรรม การแต่งกาย การรับประทานอาหาร เป็นต้น เช่น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวพุกาม มีความแตกต่างจากอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์คนพม่ากลุ่มอื่นอย่างไร

๒.๕ แนวคิดการจัดการมรดกโลก และการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก

แนวคิดเรื่องการจัดการมรดกโลกในปัจจุบัน การจัดการมรดกโลกมีประเด็นที่มีความซับซ้อนมากขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ที่จำเป็นสำหรับการจัดการที่เหมาะสม สำหรับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดก เช่น บริบททางวัฒนธรรม คุณค่าที่จับต้องไม่ได้ ความยั่งยืน ความหมายและอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สถาบันใหม่ ชุมชนโลก/โลกาภิวัตน์ ข้อจำกัดทางทรัพยากร การเมือง การพัฒนา ภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ นักท่องเที่ยว ความขัดแย้งของมนุษย์ การใช้งาน ความเป็นเจ้าของ หลักการ/แนวคิดทฤษฎี ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์

แนวทางการวางแผนการจัดการมรดกพื้นที่อนุรักษ์ประเด็นสำคัญโดยต้องมุ่งไปที่^{๒๘}

- ๑) วัตถุประสงค์ (มีวัตถุประสงค์การจัดการควบคู่กับวัตถุประสงค์ทางสังคมและเศรษฐกิจ, มีวัตถุประสงค์เพื่อเหตุผลทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และวิทยาศาสตร์, มีวัตถุประสงค์ที่มีคุณค่า/ความสำคัญทางวัฒนธรรม)
- ๒) การดำเนินการ (ดำเนินการโดยผู้เกี่ยวข้อง/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)
- ๓) คนท้องถิ่น (ดำเนินการโดยคนท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่น, ดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของคนท้องถิ่น)
- ๔) บริบท (มองมรดกโลกในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชาติ ภูมิภาค และนานาชาติ)
- ๕) แนวคิด (มองมรดกโลกในฐานะที่เป็นสมบัติของชุมชนและโลก)
- ๖) เทคนิคการจัดการ (การจัดการอย่างปรับตัวในระยะยาว, การจัดการโดยพิจารณาถึงประเด็นทางการเมือง)
- ๗) การเงิน (เงินที่ใช้ในการจัดการมรดกโลกมาจากหลากหลายแหล่ง)
- ๘) ทักษะการจัดการ (การจัดการโดยใช้บุคคลที่มีทักษะหลายด้าน, การจัดการโดยใช้ความรู้ในท้องถิ่น)

ระบบการจัดการมรดกทั้งในระดับทั่วไปและระดับโลก มีกรอบแนวคิดพื้นฐาน ได้แก่ สามองค์ประกอบ คือองค์ประกอบด้าน กฎหมาย ด้านสถาบัน และด้านทรัพยากร กล่าวคือการมี

^{๒๘} UNESCO. (๒๐๑๓). *Managing Cultural World Heritage*. Paris: UNESCO.

กฎหมายที่สนับสนุนให้ประชาชนและองค์กรต่างๆ ในการเข้ามาจัดการ การมีกฎหมายในการอนุรักษ์ และการจัดการ การจัดให้มีหน่วยงาน/วิธีการทำงานที่ได้รับอนุญาตในการเข้าไปจัดการ ทรัพยากร มนุษย์ การเงิน ฯลฯ ในการเข้าไปจัดการ

๑) สามกระบวนการคือ กระบวนการการวางแผน กระบวนการนำไปปฏิบัติ และ

กระบวนการติดตามดูแล กล่าวคือการเข้าใจว่าใครเป็นผู้ตัดสินใจ การตัดสินใจเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ เช่น จะทำอะไร ในเวลาใด และสื่อสารไปสู่คนอื่นๆ เพื่อให้เห็นความ ก้าวหน้าในแต่ละ ขั้นตอน การนำแผนไปปฏิบัติ การตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนและแต่ละวัตถุประสงค์

เมื่อเกิดผลที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง จะมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติอย่างไร และการเก็บ ข้อมูลและ

วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่าระบบการจัดการมีประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไร และเพื่อ วิเคราะห์การปรับปรุงแก้ไข

๒) สามผลลัพธ์ คือ Outcomes Outputs และการปรับปรุงระบบการจัดการ

กล่าวคือ Outcomes (Achieving Objectives) สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง/ความ ต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการคงอยู่ การตรวจสอบเพื่อให้เห็นว่า ระบบการจัดการนั้น สามารถทำให้บรรลุ วัตถุประสงค์ได้หรือไม่ Outputs (Deliverable Results) กระบวนการของ Outputs ซึ่งเกี่ยวข้องกับ สินค้าที่จับต้องไม่ได้ และการบริการมีความสำคัญเพราะจะทำให้ Outcomes ประสบความสำเร็จ ได้และจะทำให้เข้าใจถึงกระบวนการจัดการมรดกและประสิทธิภาพและการปรับปรุงระบบการจัดการ โดยได้จากการวัดผลที่ถูกต้องและการได้รับ feedback คือการติดตามกระบวนการ และการประเมิน Outputs/Outcomes ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการให้มีประสิทธิผลและ ประสิทธิภาพมากขึ้น

๒.๖ แนวคิดการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรม

ความหมายของการอนุรักษ์ ตามระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. ๒๕๒๘ (กรมศิลปากร, ๒๕๕๓ น. ๙๘) ได้กล่าวถึงความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การ ดูแลเพื่อให้คง คุณค่าไว้และให้ความหมายรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์และ การ บูรณะด้วย^{๒๘}

สาทิศ ชูแสง (อ้างถึงใน รตยา สารพร, ๒๕๕๒) ได้ให้แนวคิดในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมว่า หมายถึง การสร้างสรรค์ การฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมในด้าน ศิลปกรรมในรูปแบบ ผสมผสาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและสืบทอดความเป็นชาติและ เอกลักษณ์ของประชาชนใน ท้องถิ่น การอนุรักษ์เป็นการรักษาสภาพเดิมของศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน หรือส่วนของ เมือง รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่า เพื่อให้มี ประโยชน์ใช้สอยร่วมกับเราในชีวิตประจำวัน^{๒๙}

^{๒๘} อ้างถึงใน ธนภูมิ ปองเสงี่ยม. ๒๕๕๙. แนวทางการสืบสานศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อพัฒนาแหล่ง เรียนรู้สู่การท่องเที่ยว กรณีศึกษา วัดบ้านสร้าง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. <http://research.rmutsb.ac.th/fullpaper/๒๕๕๙/>. Online Available: May ๒, ๒๐๑๗.

กระทรวงวัฒนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังได้กำหนดนโยบาย และแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๕๙ (สำนักงาน นโยบายและแผนวัฒนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๑ น. ๗๑-๗๖) ได้กำหนดเป้าหมายใน การอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมไว้ดังนี้ “อนุรักษ์ คุ่มครอง และฟื้นฟูแหล่งศิลปกรรม เพื่อเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมของประเทศ” โดยกำหนดนโยบายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และ แนวทางดำเนินการที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

๑. นโยบายการบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ไขสภาพความเสื่อมโทรม และอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายอย่างจริงจัง ซึ่งมีแนวทางดำเนินการ คือ

๑) เร่งรัดปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และขั้นตอนการปฏิบัติงานให้เหมาะสม ตลอดจนให้มีการบังคับอย่างจริงจัง โดยเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนมีส่วนร่วมด้วย

๒) ให้ใช้ผังเมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ กฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารและกฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นมาตรการสำคัญ เพื่อการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมในเมืองและชนบท

๓) กำหนดและประกาศเขตอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรม เพื่อการคุ้มครองป้องกัน สภาพแวดล้อม พื้นที่ที่มีหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

๔) เร่งรัดให้มีการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และแหล่งศิลปกรรมให้ครบถ้วนทั่วประเทศ และกำหนดเขตประวัติศาสตร์ในเมืองต่าง ๆ

๒. นโยบายเสริมสร้างกลไกการบริหาร และการจัดการเพื่อให้การอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีแนวทางดำเนินการ คือ

๑) กระจายอำนาจและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบไปยังส่วนภูมิภาคและส่วน ท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น โดยให้คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัดเป็นองค์กรท้องถิ่น กำหนดแนวทางการควบคุมดูแลแหล่งศิลปกรรม และสภาพแวดล้อมศิลปกรรมของ ท้องถิ่น

๒) ปรับปรุง/ยกระดับและขยายฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมถึง การอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรม

๓) สนับสนุนประชาชน และองค์กรเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา แหล่งศิลปกรรมทั้งในเมืองและชนบท

๓. นโยบายส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการอนุรักษ์และบูรณะแหล่งศิลปกรรม ซึ่งมี แนวทางดำเนินการคือ

๑) ให้การอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมเป็นนโยบายที่สำคัญประการหนึ่งในการจัดทำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และให้กำหนดมาตรการที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ

๒) สนับสนุนการดำเนินงานของชุมชน องค์กรเอกชนและประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรม

๓) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมให้แก่ บุคลากรของรัฐ นักการเมืองทุกระดับ สถานศึกษา องค์กรเอกชนและประชาชนให้เป็นอย่างดี กว้างขวาง

๔) ส่งเสริมให้เกิดผู้นำท้องถิ่นที่มีความรู้และบทบาทในการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมของท้องถิ่น

๕) ใช้มาตรการด้านเศรษฐกิจ เพื่อจูงใจให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งศิลปกรรม

๔. นโยบายการพัฒนาเมืองและชนบท จะต้องให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ ศิลปกรรม ซึ่งมีแนวทางดำเนินการคือ

๑) ให้นหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลนโยบายการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรม มีบทบาทร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาทั้งในเมืองและชนบท

๒) หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรเอกชน หรือภาคเอกชน จะต้องคำนึงถึงความสำคัญของแหล่งศิลปกรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยหลีกเลี่ยงการกระทำที่มีผลในการทำลายสภาพแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรม และต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ ผลกระทบสิ่งแวดล้อมแหล่งศิลปกรรมในกรณีที่เป็น

๕. นโยบายรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรม โดยการอนุรักษ์ให้มีพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่โล่งโดยรอบแหล่งศิลปกรรม ซึ่งมีแนวทางดำเนินการ คือ

๑) การจัดทำผังเมืองหรือการขยายเมืองใหม่ ให้กำหนดพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่ โล่งโดยรอบแหล่งศิลปกรรม เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณค่าของแหล่งศิลปกรรม

๒) ประกาศใช้ผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ รวมทั้งออกข้อบัญญัติต่าง ๆ เพื่อ ควบคุมการก่อสร้างอาคาร สิ่งก่อสร้างและการประกอบกิจการบางประเภทในแหล่งศิลปกรรม และปริณทลโดยรอบ ๓) หน่วยราชการและเอกชนใดที่เป็นผู้ครอบครองพื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งศิลปกรรม หากมีความจำเป็นจะต้องขยายหรือปรับปรุงสถานที่ ควรพิจารณาหาทางให้มีการย้ายไปยังสถานที่ แห่งใหม่ที่เหมาะสม เพื่อลดความหนาแน่นและสามารถปรับปรุงพื้นที่ให้เกิดประโยชน์การอนุรักษ์ แหล่งศิลปกรรม

ดังนั้นประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สามารถสรุปได้ ๓ ด้าน ดังนี้ ^{๓๐}

๑. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

๑) ช่วยส่งเสริมคุณค่าและความสำคัญของแหล่งศิลปกรรม ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้เด่นชัดขึ้น

๑.๒ ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจในอารยธรรมอันเก่าแก่ของชาติ

๑.๓ ช่วยให้เกิดความสามัคคีในการร่วมแรงร่วมใจ ดูแลปกป้องรักษาแหล่งศิลปกรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ตลอดไป

๑.๔ ช่วยเสริมสร้างชื่อเสียงที่ดิงามทางศิลปกรรมและวัฒนธรรมให้แก่

^{๓๐} อ้างถึงใน ธนภูมิ ปองเสงี่ยม. ๒๕๕๙. แนวทางการสืบสานศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้สู่การท่องเที่ยว กรณีศึกษา วัดบ้านสร้าง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ประเทศไทย

๒. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๒.๑ ช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีแก่ชุมชน

๒.๒ ช่วยให้ประชาชนในบริเวณนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒.๓ ช่วยให้ชุมชนมีแหล่งสันทนาการเพื่อประโยชน์ทางร่างกายและจิตใจ

๓. ด้านการศึกษาและวิจัย

๓.๑ ช่วยยกระดับคุณภาพทรัพยากรบุคคลให้มีมาตรฐานสูงขึ้นทั้งในด้าน

วิชาการและทัศนคติ

๓.๒ ช่วยให้เยาวชนของชาติมีแหล่งความรู้ทางวิชาการ โดยนำไปสู่

การศึกษา และการวิจัย ซึ่งจะนำประโยชน์มาสู่ท้องถิ่น

การสืบสาน หมายถึง ความร่วมมือของบุคคลในกิจกรรมของคนในชุมชนท้องถิ่น ในการค้นหาปัญหา การตัดสินใจ การดำเนินการ การประเมินผล การรับผล ที่เกิดขึ้นใน กิจกรรมการพัฒนา ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

นายแพทย์ประเวศ วะสี (๒๕๓๖: ๑-๑๘) ได้เสนอแนวทางใหญ่ๆ สำหรับวัฒนธรรมกับการพัฒนา ๗ ประการ^{๓๑} ดังนี้

๑ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องทั่วทั้งสังคมว่าวัฒนธรรมคืออะไร และวัฒนธรรมสำคัญสำหรับการพัฒนาอย่างไร เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุด เพราะเมื่อเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทรรศนะหรือสัมมาทริฐิ) แล้วสังคมก็จะปฏิบัติถูกต้องได้เอง กิจกรรมในเรื่องนี้อาจมีดังต่อไปนี้

๑.๑) มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดอย่างสม่ำเสมอ

๑.๒) รวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การส่งเสริมการวิจัย การสังเคราะห์

ข้อมูลข่าวสาร และการวิจัยให้เป็นปัญญาที่สูงขึ้น

๑.๓) การสร้างสื่อประเภทต่างๆ ที่เป็นหนังสือ วีดิโอ มัลติมีเดีย

การเผยแพร่ทางวิทยุและโทรทัศน์ มีการปรับปรุงอยู่เสมอ ควรแสวงหาความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ รวมทั้งภาคธุรกิจการเงินด้วย

๑.๔) การประชุมสัมมนาในหลายรูปแบบกับกลุ่มต่างๆ และควรมีการประชุมใหญ่ทางวัฒนธรรมทั้งสี่ภาค เป็นประจำทุกปี

๒ การสนับสนุนเวทีทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น ควรสนับสนุนเวทีทางวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลายในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ควรให้งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ริเริ่มโดยชุมชนท้องถิ่น

๓ ส่งเสริมสถาบันครอบครัว ไทยเคยมีวัฒนธรรมครอบครัวที่อบอุ่น แต่บัดนี้สถาบัน

ครอบครัวได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการพัฒนาแบบทันสมัย ควรพยายามตีประเด็นให้แตกต่างในสภาพความเป็นจริงของปัจจุบันจะส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวได้อย่างไร

^{๓๑} เอื้องฟ้า ถาวรรัช. การอนุรักษ์สืบทอดงานศิลปะการแสดงพื้นบ้านชาวกระเหรี่ยง “รำตง” อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๕๕๕.

๔ ส่งเสริมองค์กรชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ชุมชนที่เข้มแข็ง คือผู้ปฏิบัติวัฒนธรรม และชุมชนที่เข้มแข็งจะก่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน

๕ ปรับการศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย การศึกษาของไทยในปัจจุบัน ตัดขาดจากรากทางวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งเป็นเหตุสำคัญของความเสื่อมสูญทางวัฒนธรรม และเกิดปัญหาต่างๆ จากความขาดแคลน วัฒนธรรมไทยมีวัฒนธรรมที่ดั่งาม ที่อาจารย์สุมล อมรวีวัฒน์ เรียกว่าเป็น “สมบัติของการศึกษา” แต่เป็นที่น่าเสียดายที่การศึกษาไม่ได้เรียนรู้จากสมบัติทิพย์นี้ ควรปรับการศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย แต่ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นการท่อง “วิชา” วัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจ เนื่องจากวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็ง ทางเศรษฐกิจ กระจายรายได้ และการรักษาสภาพแวดล้อมดังกล่าวแล้ว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ควรร่วมมือสร้างความเข้าใจเรื่องนี้ให้ชัดเจน และกำหนดยุทธศาสตร์ในการนำมิติทางวัฒนธรรมเข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจ

กองทุนและการบริหารงานวัฒนธรรม ในการส่งเสริมกับการพัฒนาต้องการเงินทุนและการบริหารจัดการที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพควรมีการเพิ่มเงินกองทุนวัฒนธรรมให้มีจำนวนมากพอ วัฒนธรรมเป็นเรื่องของความหลากหลายและการกระจายอำนาจ อำนาจรัฐที่รวมศูนย์จะบริหารจัดการเรื่องวัฒนธรรมไม่ดี และอาจทำให้เกิดความไขว้เขว

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเชื่อมโยงของอัตลักษณ์กับวัฒนธรรม

ฉลาดชาย รมิตานนท์^{๑๒} สรุปว่า อัตลักษณ์ หรือ identity ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตาม “ธรรมชาติ” หรือ เกิดขึ้นลอยๆ แต่ก่อรูปขึ้นมาภายในวัฒนธรรม ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยที่วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งสร้างทางสังคม (social construct) และไม่ใช่อะไรที่หยุดนิ่งตายตัว หากแต่เป็นวงจรซึ่งมีผู้เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (circuit of culture) ดังนั้น อัตลักษณ์ทั้งหลายจึงถูกผลิต (produced) ขึ้นมา ถูกบริโภค (consumed) และถูกควบคุมจัดการ (regulated) อยู่ในวัฒนธรรม พร้อมกันนั้นก็มีการสร้างความหมายต่างๆ (creating meanings) ผ่านทางระบบต่างๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (symbolic systems of representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่างๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลาย

แนวทางการศึกษาอัตลักษณ์

จรรยา แก้วใจบุญ และนิภา ไชยรินคา (๒๕๕๑)^{๑๓} ได้สำรวจความคิดเห็นของบุคลากรภายในวิทยาลัยและผู้ใช้บัณฑิตในแหล่งฝึกภาคปฏิบัติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของวิทยาลัยพยาบาลบรม

^{๑๒} ฉลาดชาย รมิตานนท์. (๒๕๕๔). แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท วันที่ ๒๒-๒๓ มีนาคม ๒๕๕๔ ณ ห้องช้างกระ โรงแรมเชียงใหม่ฮิลล์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

^{๑๓} จรรยา แก้วใจบุญ และนิภา ไชยรินคา. (๒๕๕๑). อัตลักษณ์ของวิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนีพะเยา. รายงานการวิจัย. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีพะเยา สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข.

ราชชนนี พระยา โดยศึกษาอัตลักษณ์จากคุณลักษณะที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับตามการรับรู้หรือมุมมองของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีระดับคะแนน ๑-๕ คือ มีความโดดเด่นในระดับน้อยที่สุด ถึงมีความโดดเด่นในระดับมากที่สุด

วินัย หมั่นคติธรรม (๒๕๕๔)^{๓๓๔} ได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพสำรวจลักษณะของสถาปัตยกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ในจังหวัดสมุทรสงครามว่ามีลักษณะเด่นหรือมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นตรงจุดไหน โดยสำรวจอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์ ๖๐ แห่ง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อสืบถึงประวัติของอาคารและเหตุผลในการปรับเปลี่ยนอาคาร แล้วทำการคัดแยกและจัดกลุ่มของโฮมสเตย์ตามลักษณะทางกายภาพของอาคาร จากนั้นประชุมกลุ่มย่อยเพื่อหาข้อสรุป โดยผลการวิจัยพบว่าลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นที่สะท้อนอัตลักษณ์มีด้วยกัน ๒ แบบ แบบแรกคือแบบเรือนไทยที่มีลักษณะหลังคาทรงสูงแบบพู่ระหง มีความอ่อนช้อยงดงาม ส่วนแบบที่สอง เป็นหลังคาทรงมนิลาทรงเตี้ย

รัฐันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาควิชา ภาควิชา (๒๕๕๘)^{๓๓๕} ได้ศึกษาการรับรู้ถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามถึงอัตลักษณ์ที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยใช้มาตราวัด ๕ ระดับ คือ ๑ หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุดเป็นลำดับไปจนถึง ระดับ ๕ หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุดจากความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” ซึ่งหมายถึง ตนกับลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว ดังนั้น จึงหมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๔)^{๓๓๖}

ดังนั้น ในการวิจัยนี้ การศึกษาอัตลักษณ์จึงหมายถึง การศึกษาลักษณะเฉพาะหรือคุณลักษณะที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปตามการรับรู้หรือมุมมองของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อปราสาทพระนครหรือ โดยศึกษาจากการทบทวนเอกสาร และการจัดรายการท่องเที่ยวที่พบเห็นกันโดยทั่วไป

Maxwell (๑๙๘๘:๘)^{๓๓๗} ได้กล่าวถึงด้านการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัย ความรู้ทั้งศาสตร์ทางวิชาการในการพัฒนาและการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเน้นศิลป์ ด้านการ สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวหรือจุดขายให้กับแหล่งท่องเที่ยวเที่ยว โดยต้องให้ความสำคัญในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความต้องการนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน โดยต้องวางการพัฒนาการ ท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ โดยมุ่งเน้น กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องมีหลากหลาย อาทิ ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ความปลอดภัย เป็นต้น

^{๓๓๔} วินัย หมั่นคติธรรม. (๒๕๕๔). รูปแบบโฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของจังหวัดสมุทรสงคราม. รายงานการวิจัย. คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

^{๓๓๕} รัฐันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาควิชา ภาควิชา. (๒๕๕๘). อัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.

^{๓๓๖} ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๖). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๕๖. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

^{๓๓๗} Maxwell, J.F. ๑๙๘๘. Botanical review of Doi Suthep-pui National Park. Chiang Mai: Department of Pharmacy, Chiang Mai University.

เศกสรรค์ ยวงวิชัย และคณะ^{๓๘} ได้ศึกษาการท่องเที่ยวชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านพบว่า องค์กรภาครัฐในเมืองเวียงจันทร์มีบทบาทหน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสารประชาสัมพันธ์ ระเบียบข้อกำหนดการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวให้แก่หน่วยงานการท่องเที่ยวทั่วประเทศให้เข้าใจและปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด มีหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของชาติและของประชาชน รวมทั้งการให้บริการอำนวยความสะดวก และคุ้มครองนักท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สิน

ทรงคุณ จันทจร, พิสิษฐ์ บุญไชย และไพรัช ฤทธิยผาด^{๓๙} ได้ศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑๙ จังหวัด ภาคกลาง ๒๖ จังหวัด และภาคใต้ ๑๔ จังหวัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและแหล่งการผลิตงานศิลปหัตถกรรม ๔ ประเภท ได้แก่ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา ผ้า และการหล่อหลอมโลหะ จากการศึกษาพบว่า ๑) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า เครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผาเป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่พบเกือบทุกจังหวัด ๒) ภาคกลางผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผาและผ้า เป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่พบมากที่สุดเกือบทุกจังหวัด ๓) ภาคใต้ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าและเครื่องจักสานเป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่พบมากที่สุดเกือบทุกจังหวัด โดยแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องมีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นเหมาะกับยุคสมัยในปัจจุบันสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย พยายามลดต้นทุนในการผลิตด้วยการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยไม่ทำให้คุณค่าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ลดลง มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไม่ให้สูญหาย มีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์สาธิตกระบวนการผลิต การจัดนิทรรศการและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ ภายในท้องถิ่น เพื่อเป็นแรงจูงใจและอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้กับผู้เยี่ยมชม ซึ่งทำให้คุณค่าทางอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะ

วีระศักดิ์ กราปัญญา^{๔๐} ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน – บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ โดยพบว่า ๑) ป่าชุมชนมีศักยภาพเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ๒) การกำหนดหลักเกณฑ์ กฎ กติกา ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล และออกเป็นข้อบัญญัติตำบล เพื่อบังคับใช้ให้ครอบคลุมทุกด้าน ๓) การบริหารจัดการป่าชุมชนควรบริหารจัดการในรูปแบบ

^{๓๘} เศกสรรค์ ยวงวิชัย และคณะ. (๒๕๕๑). การท่องเที่ยวชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน. นนทบุรี: พี.เอส.พรินท์.

^{๓๙} ทรงคุณ จันทจร, พิสิษฐ์ บุญไชย และไพรัช ฤทธิยผาด. (๒๕๕๒). คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

^{๔๐} วีระศักดิ์ กราปัญญา. (๒๕๕๔). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลนบ้านท่าพรุตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่. ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

คณะกรรมการป่าชุมชน โดยมีผู้แทนของหมู่บ้าน เป็นคณะกรรมการป่าชุมชน ๔) รูปแบบกิจกรรม ควรเกี่ยวเนื่องกับประเพณีท้องถิ่นหรือการประกอบอาชีพของชุมชน ควรพัฒนาในด้านการจัดการท่องเที่ยว ด้านความรู้ในท้องถิ่น ด้านเครือข่ายการท่องเที่ยว ด้านประชาสัมพันธ์ ด้านความปลอดภัย และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ๕) ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ชุมชนขาดการมีส่วนร่วม ควรส่งเสริมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการป่าชุมชน

พรพรวันชัย ประถมวงศ์ษา และสุธิดา แจ่มใส ไวท์^{๔๑} ได้ศึกษาบทบาทขององค์กรและหน่วยงานตามยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวประเภทเมืองเก่า เทศบาลเมืองคูน แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ๗ คน ใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และจากการเก็บรวบรวมเอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยหน่วยงานหลัก และหน่วยงานสนับสนุน ซึ่งหน่วยงานหลักได้มีบทบาทหลากหลายในพื้นที่โดยมีบทบาทสำคัญ เช่น วางนโยบายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ บทบาทด้านการส่งเสริมการตลาด และในบทบาทในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี ในส่วนของหน่วยงานสนับสนุนได้มีบทบาทในการนำนโยบายจากภาครัฐนำมาปฏิบัติเพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ และบทบาทในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวจะมีความสำคัญเนื่องจากหน่วยงานปกครองหมู่บ้าน จะมีความใกล้ชิดกับชุมชนรู้ความเคลื่อนไหวเชิงพื้นที่ในด้านต่าง ๆ

มานิช พรหมปัญญา และคณะ^{๔๒} ได้ศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงพุทธ (๒) เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ (๓) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และกำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กลุ่มตัวอย่างของการสนทนากลุ่มแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ ตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ และหน่วยงานของภาคเอกชน ภาคประชาชน การสัมภาษณ์เชิงลึกได้รับความร่วมมือจากปราชญ์ชาวบ้าน ศึกษาศาสตร์ ผู้นำชุมชนและนักท่องเที่ยว ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธถูกดำเนินการภายใต้นโยบายระดับชาติ ระดับจังหวัดและระดับองค์การ โดยพบปัญหาด้านขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ขาดการถ่ายทอดความรู้โดยมีคฤศเทศก์ มีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบการสื่อสาร อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ที่โดดเด่น และสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนหน่วยงานต่าง ๆ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

^{๔๑} พรพรวันชัย ประถมวงศ์ษา และสุธิดา แจ่มใส ไวท์. (๒๕๕๕). บทบาทขององค์กรและหน่วยงานตาม ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวประเภท เมืองเก่า เทศบาลเมืองคูน แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วารสารสมาคมนักวิจัย. ๑๗ (๑); ๑๙-๒๘.

^{๔๒} มานิช พรหมปัญญา และคณะ. (๒๕๕๖). แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย. ๘ (๒) (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๖); ๓๖-๔๗.

ควรส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการวางแผนยุทธศาสตร์ และกำหนดนโยบายต่างๆ โดยเน้นถึงสาระสำคัญของพุทธศาสนา มากกว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์^{๔๓} ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำกลุ่ม และใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ให้บริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ สปาโคลนร้อนและทรายร้อน การชมปุมตแดง การเก็บหอยตลับ การพายเรือคายัค ทั้งนี้ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน บ้านโคกไครได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงา มุ่งเน้นการส่งเสริมและขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีศักยภาพทางการจัดการใน ๔ ด้าน ได้แก่ ศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพทางการบริการและการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ศักยภาพทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และ ศักยภาพทางการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร คือ กระบวนการคิดแบบยั่งยืนในด้านการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว มากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ ด้านรายได้ มุ่งที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภักวิภาส^{๔๔} ได้ศึกษาอัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีข้อเสนอในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้ ๑) พัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยใช้กลยุทธ์สร้างและพัฒนาปัจจัย สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการค้าการลงทุนด้านการท่องเที่ยวที่มีมูลค่าเพิ่มสูงและเชื่อมโยงกับธุรกิจอื่น ชุมชนและท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ๒) สร้างสังคมแห่งวัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญาจิตสาธารณะและพัฒนาศักยภาพคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้กลยุทธ์ส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีศักยภาพ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ๓) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้กลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูป้องกันและการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

^{๔๓} พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (๒๕๕๗). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal. ๗ (๓) เดือนกันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗ หน้า ๖๕๐-๖๖๕.

^{๔๔} รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภักวิภาส. (๒๕๕๘). อัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.

นพวรรณ พรหมเพ็ญ^{๔๕} ได้ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทต่างๆ ของจังหวัดสุโขทัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๑๐๐ คน ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิด ผลการศึกษาพบว่า สามารถแบ่งประเภทของนักท่องเที่ยว ได้ ๕ ประเภท ดังนี้

๑. นักท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เดินทางกับครอบครัว จะเดินทางมาเข้าเย็นกลับ สถานที่ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กิจกรรมที่นิยมทำระหว่างท่องเที่ยวคือ ชมวิวทิวทัศน์ และนิยมซื้อสินค้าที่ระลึกประเภทผ้า แรงจูงใจในด้านกายภาพส่งผลให้นักท่องเที่ยวออกมาเดินทางมากที่สุด ปัจจัยผลักดันที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวออกมาเดินทางมากที่สุด คือ สิ่งอำนวยความสะดวกและการคมนาคม และปัจจัยดึงดูดส่งผลให้นักท่องเที่ยวออกมาเดินทางมากที่สุดคือ สถานที่ท่องเที่ยว

๒. นักท่องเที่ยวที่สนใจวัฒนธรรม มีสถานที่ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมทำ คือ ถ่ายรูป นิยมซื้อสินค้าที่ระลึกประเภทของตกแต่ง แรงจูงใจในด้านวัฒนธรรมจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวออกมาเดินทางมากที่สุด ความชื่นชอบในวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุโขทัย เป็นปัจจัยผลักดันในการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากที่สุด และสถานที่ท่องเที่ยวเป็นปัจจัยดึงดูดในการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

๓. นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้คาดหวังแต่ได้รับประสบการณ์ทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เดินทางมากับเพื่อน สถานที่ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมทำระหว่างท่องเที่ยว คือ ถ่ายรูป นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ชอบซื้อสินค้าที่ระลึกประเภทผ้า ของตกแต่ง และของโบราณ แรงจูงใจในด้านกายภาพมีความสำคัญมากที่สุด การคมนาคม และความชื่นชอบในวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุโขทัยเป็นปัจจัยผลักดันในการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากที่สุด และกิจกรรมในการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยดึงดูดในการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

๔. นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบบางครั้งคราว สถานที่ที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กิจกรรมที่ส่วนใหญ่ทำระหว่างเดินทาง คือ ถ่ายรูป และ ไหว้พระ นิยมซื้อสินค้าที่ระลึกประเภทผ้า ของโบราณ ของตกแต่ง นักท่องเที่ยวเห็นว่าแรงจูงใจในด้านกายภาพมีความสำคัญมากที่สุด สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานเป็นปัจจัยผลักดันในการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากที่สุด และสถานที่ท่องเที่ยวเป็นปัจจัยดึงดูดในการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

๕. นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบบังเอิญ สถานที่ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กิจกรรมที่ชอบทำระหว่างเดินทาง คือ ถ่ายรูป นักท่องเที่ยวนิยมซื้อสินค้าที่ระลึก ประเภทของโบราณ นักท่องเที่ยวเห็นว่าแรงจูงใจในด้านกายภาพมีความสำคัญมากที่สุด ชื่นชอบในวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุโขทัยเป็นปัจจัยผลักดันในการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากที่สุด และความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยดึงดูดในการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

^{๔๕} นพวรรณ พรหมเพ็ญ. (๒๕๕๘). การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทต่างๆ ของจังหวัดสุโขทัย.ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อัจฉิมา หนูคง, ไพบุลย์ ดวงจันทร์, ฉันทัส ทองช่วย และมณฑนา นวลเจริญ (๒๕๕๙)^{๔๖} ได้ศึกษาการจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ การประชุม การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ บุคคลทั่วไป และผู้สนใจ นักเรียน นักศึกษา และผู้แทนสถาบันการศึกษา ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และผู้นำ ศาสนาหรือตัวแทน จำนวน ๓๐ คน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการพิพิธภัณฑ์ก่อให้เกิดกระบวนการคิดใหม่ๆ ในการส่งเสริมพิพิธภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต โดยการประชุม กลุ่มร่วมกันได้กำหนดนโยบายแผนงานระหว่างภาครัฐ เอกชน ประชาชน ชุมชน ทั้งมีการวางแผนงานในการประชาสัมพันธ์ และการตลาดผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ได้พิจารณาร่วมกันประเด็นให้ความสำคัญแก่นักท่องเที่ยวด้านสถานที่พัก ความสะอาด ความสะอาด โดยเฉพาะความปลอดภัยจากเหตุการณ์ภัย คุกคามโจรกรรมจากมนุษย์ ภัยทางธรรมชาติ รวมทั้งการเดินทางสะดวกสบาย โดยจัดบริการรถรับส่งจากที่พัก สนามบิน สถานีขนส่งและแหล่งท่องเที่ยว โดยร่วมมือกับภาคีเครือข่ายระหว่างรัฐบาลกลาง ภูมิภาค เอกชน ประชาชน ชุมชน และในต่างประเทศ นอกจากนี้การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้สมสมัย บุคลากรจะต้องมีความพร้อมทั้งสุขภาพกายและใจ อยู่ดี กินดี มีความสุข สามารถ รั้งสรรค์กิจกรรมดีๆ แก่นักท่องเที่ยวให้เกิดความสนใจกลับมาเที่ยวซ้ำอีก ทั้งนี้แนวทางในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ให้มีความสมสมัยเหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบัน การสร้างสิ่งกระตุ้นในด้านการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ การจัดการในช่วงเทศกาลต่างๆ การสร้างอัตลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกตามลักษณะเด่นของพิพิธภัณฑ์ และกำหนดแนวทางของพิพิธภัณฑ์ให้เหมาะสมโดยร่วมมือในระหว่างประเทศ เพื่อยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เกิดความมั่นคง มั่นคง และยั่งยืนต่อไป

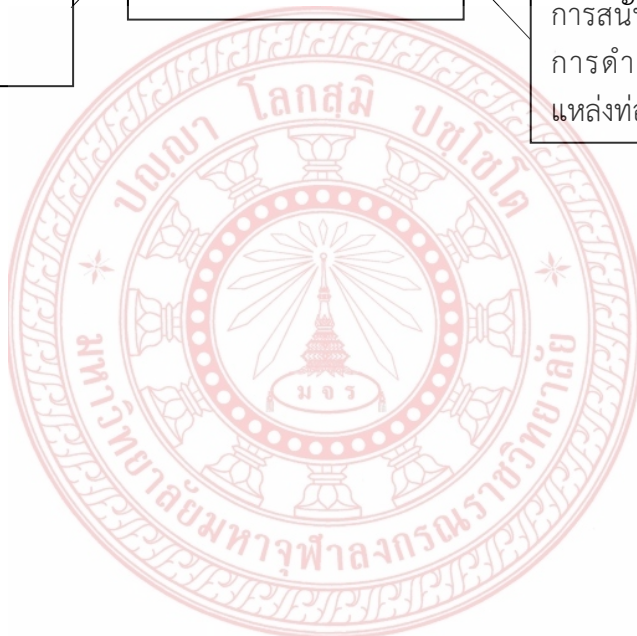
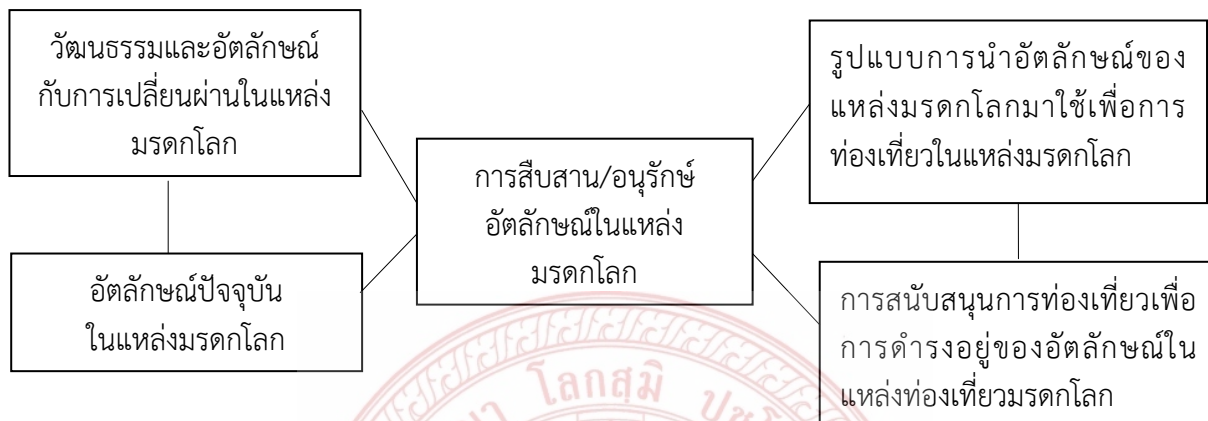
กนกเกล้า แก้วกล้า, วาริชต์ มัชฌิมบุรุษ, ละเอียด ศิลาน้อย และสันติธร ภูริภักดี^{๔๗} ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของนครชัยบุรีนทร์ โดยดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนครชัยบุรีนทร์ ๔๐๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านการท่องเที่ยว ๑๘ ท่าน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของนครชัยบุรีนทร์อย่างยั่งยืนประกอบด้วย (๑) ด้าน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (๒) ด้านคุณค่าของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว (๓) ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว (๔) ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (๕) ด้านความปลอดภัย (๖) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และ (๗) ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่

^{๔๖} อัจฉิมา หนูคง, ไพบุลย์ ดวงจันทร์, ฉันทัส ทองช่วย และมณฑนา นวลเจริญ. (๒๕๕๙). การจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต. รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ.

^{๔๗} กนกเกล้า แก้วกล้า, วาริชต์ มัชฌิมบุรุษ, ละเอียด ศิลาน้อย และสันติธร ภูริภักดี. (๒๕๕๙). รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของนครชัยบุรีนทร์. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๑๑ (๒) กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙ หน้า ๙๑-๑๐๓.

จะนำไปประยุกต์ใช้ต้องมีการพิจารณาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมทั้งสอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น

๒.๘ กรอบแนวคิด

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกในอาเซียน ๕ ประเทศคือ เมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม นครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว เมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และเมืองพุกาม ประเทศพม่า ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ด้วยการนำอัตลักษณ์สำคัญของแต่ละพื้นที่มาใช้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีระเบียบวิธีการศึกษาดังนี้

๓.๒ พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาประกอบด้วยพื้นที่ ๕ แห่ง ดังนี้

๑) เมืองมรดกโลกฮอยอัน จังหวัดกว๋างนาม ประเทศเวียดนาม เนื่องจากเป็นเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาว่า ๒,๐๐๐ ปีตั้งแต่สมัยอาณาจักรจามปา นอกจากนี้ยังเป็นเมืองท่าที่เคยเจริญรุ่งเรืองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมเข้ามาทำการค้าขายในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ มีชาวต่างชาติมาตั้งถิ่นฐานและค้าขายในเมืองนี้เป็นจำนวนมาก ทั้งชาวจีน ญี่ปุ่น ดัตช์ อินเดีย รวมถึงประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ยังคงรักษาความเป็นเมืองโบราณที่มีชีวิตจนถึงปัจจุบัน จนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในชื่อ เมืองโบราณฮอยอัน (Hoi An Ancient Town) ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ ๒๓ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่เมืองมาร์ราเกช ประเทศโมร็อกโก และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของประเทศเวียดนามจนถึงปัจจุบัน

๒) เมืองพระนคร เป็นกลุ่มโบราณสถานที่สำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของราชอาณาจักรกัมพูชา อุทยานโบราณสถานเมืองพระนคร มีพื้นที่กว้างใหญ่กว่า ๔๐๐ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ป่า เทวาลัย และปราสาทหินมากกว่า ๑๐๐ แห่ง โบราณสถานที่สำคัญ เช่น พระนครหรือปราสาทพระนคร นครธมหรือปราสาทนครธม ปราสาทบายน ปราสาทบาปวน เมืองพระนคร ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้านวัฒนธรรม ภายใต้ชื่อ "พระนคร" เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ หลังจากสงครามกลางเมืองในเขมรยุติแล้ว องค์การยูเนสโก

ได้เข้ามาช่วยบูรณะฟื้นฟูปราสาท และได้จัดตั้งโครงการอย่างกว้างขวาง เพื่อป้องกันสถานที่และบริเวณโดยรอบ เมืองพระนครได้ถูกรับเลือกเป็นมรดกโลกโดยมีคุณสมบัติตรงตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้านวัฒนธรรมจำนวน ๔ ข้อ คือ ๑) เป็นตัวแทนในการแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดของมนุษย์ ๒) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่งผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมา ในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรมอนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่ใดๆ ของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ๓) เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน หรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว และ ๔) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้าง อันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

๓) พระนครศรีอยุธยา เนื่องจากอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีประวัติอย่างยาวนาน กล่าวคือเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยที่ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ จังหวัดอยุธยาจึงมีความสำคัญ ในแง่การมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานเป็นเมืองหลวงของไทยมาก่อนซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครอง ศูนย์การเศรษฐกิจและศูนย์กลางวัฒนธรรม นอกจากนี้อยุธยาได้ทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างต่อเนื่อง มีการติดต่อกับต่างประเทศทั้งในพื้นที่ภูมิภาคเดียวกันและกับประเทศจีน ประเทศยุโรป การปฏิสังสรรค์กับนานาประเทศที่มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันและคล้ายกัน ทั้งการปฏิสังสรรค์เชิงบวกและเชิงลบ นำมาสู่ทำที่ที่มาจากการสร้างการอธิบายตนเองตนเองจากการเชื่อมโยงกับคนอื่นและการอธิบายผู้อื่นจากการปฏิสัมพันธ์กับตนเอง ก่อให้อัตลักษณ์ความเป็นไทย ความเป็นชาวอยุธยาที่มีความเจาะเพาะเจาะจงบางอย่าง เช่น “กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี” เป็นการสร้างคุณค่า คติบางอย่างในการมองโลก จังหวัดอยุธยาจึงเป็นตัวอย่างที่ดีในการศึกษาอัตลักษณ์ที่ใช้กับการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์วัฒนธรรม นอกจากอัตลักษณ์ในข้อแรกคืออัตลักษณ์ด้านการดำเนินชีวิต โลกทัศน์ของคนในพื้นที่ อัตลักษณ์อีกประการหนึ่ง คืออัตลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมที่เป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่อดีต คือ สถาปัตยกรรม เจดีย์ พระพุทธรูป กำแพงเมือง เป็นต้น เป็นอัตลักษณ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศได้อย่างดี ความเหมาะสมทั้งทางด้านพื้นที่ทางวัฒนธรรมและพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ที่อยุธยาตั้งอยู่ภาคกลางไม่ไกลจากกรุงเทพฯมากนัก เผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์อย่างเต็มที่ การปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่การท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนอย่างแพร่หลาย การสืบสานทุนทางวัฒนธรรมได้แก่ อัตลักษณ์เพื่อให้ตอบสนองการท่องเที่ยวอย่างไร จึงเป็นพื้นที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง

๔) เมืองพุกามเป็นเมืองโบราณที่ถูกทิ้งร้างด้วยสาเหตุจากการล่มสลาย เริ่มมีการบูรณะครั้งแรกตั้งแต่สมัยที่พม่าเป็นอาณานิคมของอังกฤษ และพบว่าโบราณสถานของพุกามได้ถูกทำลายโดยภัยธรรมชาติและมีผู้อยู่อาศัยจำนวนมาก จนกระทั่งภัยพิบัติในพ.ศ. ๒๕๑๘ โบราณสถานได้ถูกทำลายไปจำนวนมากทำให้รัฐบาลพม่าและนานาชาติได้เล็งเห็นความสำคัญเริ่มบูรณะ แต่ได้สิ้นสุดในพ.ศ. ๒๕๓๑ เนื่องจากเหตุผลทางการเมือง แม้ว่าการบูรณะยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานของนานาชาติ ดังที่เกรียงไกร เกิดศิริ ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการบูรณะที่มีส่วนให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำรง

โบราณสถานไว้ แต่เป็นการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนที่มีกำลังได้รื้อถอนและสร้างโบราณสถานใหม่ โบราณสถานที่ยังคงถูกนำมาบูรณะจึงเหลือเพียง ประมาณ ๑๑๗๕ แห่งจากสี่พันแห่ง ในปี ๒๕๒๙ เป็นปีทองเที่ยวของประเทศพม่า เป็นเมืองที่ได้ถูกเสนอชื่อเพื่อเป็นเมืองมรดกโลก แต่ยังไม่ได้รับการประกาศ หลังจากการประกาศเมืองท่องเที่ยว ได้มีความพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาวัฒนธรรมทางมรดกโลกเมืองพุกาม มีการออกกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม (The protection and preservation of cultural heritage region Law) และได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จนกระทั่งปี ๒๕๕๖ ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมของโลกอย่างมีความรับผิดชอบในพื้นที่ กลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (๒๕๕๖) พม่ายังได้กล่าวถึงความพยายามรักษาพื้นที่ทางโบราณคดีโดยเฉพาะเมืองพุกาม โดย ได้กำหนดนโยบายต่าง ๆ และการจัดตั้งทีมป้องกันเมืองมรดกพุกาม (Bagan Heritage City Safeguarding Team)

๕) เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นเมืองมรดกโลก ที่มีความโดดเด่น โดยมีการสถาปนาเมืองหลวงพระบางตั้งแต่การก่อตั้งอาณาจักรล้านช้าง มีฐานะเป็นเมืองหลวงของอาณาจักร และสถาปนาเมื่อปี พ.ศ. ๑๓๐๐ โดยขุนลอ เดิมมีชื่อว่าเมืองขวา อาณาจักรล้านช้างมีความสัมพันธ์กับนครรัฐที่อยู่ในละแวกเดียวกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้ง หงสาวดี กรุงศรีอยุธยา เมืองเชียงใหม่ เมืองพระนคร และในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลก ด้วยมีลักษณะของเมืองที่สอดคล้องกับเกณฑ์มรดกโลกขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เมืองหลวงพระบางเต็มไปด้วยโบราณสถาน ประเภทศาสนสถาน รวมทั้งสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของการเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส เมืองหลวงพระบางจึงถือเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ตอบรับกระแสโลกาภิวัตน์อย่างเต็มตัว หลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกด้วยเหตุผล คือ มีวัดวาอารามเก่าแก่มากมาย มีบ้านเรือนอันเป็นเอกลักษณ์ในรูปแบบโคโลเนียล (Colonial) ซึ่งเป็นอาคารที่สร้างในช่วงเวลาที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาว เมืองหลวงพระบาง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน ซึ่งไหลบรรจบกันตรงเมืองหลวงพระบาง และชาวหลวงพระบางมีบุคลิกที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตร และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงาม

๓.๓ แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้มาจากสองแหล่งคือ

๑) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จากการค้นคว้าเอกสารทางประวัติศาสตร์ของแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลก ทั้งห้าแหล่ง

๒) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ มาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ในพื้นที่แหล่งมรดกโลกทั้งห้าแห่งโดยแต่ละแห่งจะทำการเก็บข้อมูลกับผู้รู้ ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้นำของเมืองทั้งผู้นำธรรมชาติ และผู้นำที่เป็นทางการที่ดูแลควบคุมและกำกับ เรื่องการอนุรักษ์เมือง และการวางนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของเมือง จำนวน ๑๕-๒๐ คน แบ่งเป็นสามระดับคือ ระดับนโยบาย

จำนวน ๓-๕ คน ระดับปฏิบัติ จำนวน ๓-๕ คน ระดับผู้ประกอบการ จำนวน ๓-๕ คน และระดับประชาชน ๓-๕ คน

๓.๔ เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล

เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่

๑) แบบสังเกต ในพื้นที่แหล่งมรดกโลกทั้งห้าแห่ง เกี่ยวกับ การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของแหล่งมรดกโลก ที่ทำให้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงการจัดการและการเตรียมรับการแทรกแซงกระแสโลกาภิวัตน์จากการท่องเที่ยว ที่มีต่อศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาประยุกต์ใช้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลก

๒) แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก ที่ศึกษาทั้ง ๕ แหล่ง

วิธีการเก็บข้อมูล แบ่งตามประเภทข้อมูลที่เก็บดังนี้

การศึกษาข้อมูลเอกสาร เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของแหล่งมรดกโลก และ ความสำคัญในอดีต

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ต่อการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนสภาพความเป็นเมืองมรดกโลกที่ดำรงอยู่ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่ศึกษา

การสัมภาษณ์ผู้รู้ ด้วยวิธี การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการ ระดับผู้ประกอบการ และระดับประชาชน จำนวน ๑๕-๒๐ คน

๓.๕ วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์และสังเคราะห์ ด้วยการจัดกลุ่มประเด็นและการให้ความหมายต่อประเด็น การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลก ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ และการให้ความหมายต่อการนำอัตลักษณ์มาเป็นสินค้าของแหล่งมรดกโลก ในการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์

แผนกิจกรรมหลัก ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งผลลัพธ์ (Output) ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมหลัก	กิจกรรมรอง	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
ท บ ท ว น โครงการและ เตรียมความพร้อมนักวิจัย	เตรียมทีมวิจัยโดย การทบทวนและ วางแผนงานวิจัยใน รายละเอียดทั้ง โครงการ	๑.ทบทวนกรอบแนวคิดและ ประเด็นสำคัญของการศึกษาพร้อม ทำความเข้าใจเครื่องมือแบบสังเกต ๒.วางแผนการเก็บข้อมูลร่วมกัน	เดือนที่ ๑-๓	หัวหน้า โครงกา ร วิ จ ย แ ล ะ นักวิจัย

<p>เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์</p>	<p>ศึกษาข้อมูล ทุติยภูมิของแหล่งมรดกโลก</p> <p>๑. ข้อมูลแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว</p> <p>๒. ข้อมูลอัตลักษณ์แหล่งมรดกโลก</p> <p>๓. ข้อมูลอัตลักษณ์สำคัญที่เป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก</p>	<p>๑. ทบทวนเอกสารประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแหล่งมรดกโลก</p> <p>๒. พัฒนาการและการดำรงอยู่ของแหล่งมรดกโลกจนถึงปัจจุบัน</p> <p>๓. แผนงานและนโยบายการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลก</p> <p>๔. ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์และการพัฒนาแหล่งมรดกโลกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจากข้อมูลเอกสาร</p> <p>๕. สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่ศึกษา</p> <p>๖. สัมภาษณ์ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก ระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ๓-๕ คน</p>	<p>เดือนที่ ๓-๕</p>	<p>ทั้งห้า โครง การ ย่อย</p>
<p>เพื่อศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก</p>	<p>-ข้อมูลจุดเด่นที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก รวมถึงสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของแหล่งมรดกโลก</p>	<p>-การสังเกตแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ</p> <p>-การสัมภาษณ์ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับต่างๆ พื้นที่ละ ๑๕-๒๐ คน ในแต่ละพื้นที่ศึกษา ได้แก่</p> <p>(๑) ระดับนโยบาย ๓-๕ คน</p> <p>(๒) ระดับปฏิบัติ ๓-๕ คน</p> <p>(๓) ระดับผู้ประกอบการ ๓-๕ คน</p> <p>(๔) ระดับประชาชน ๓-๕ คน</p>	<p>เดือนที่ ๖-๑๐</p>	
<p>เพื่อเตรียมจัดทำรายงานวิจัยเบื้องต้น/ฉบับร่าง</p>	<p>วิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยเบื้องต้น</p>	<p>-วิเคราะห์และอภิปรายข้อมูล</p> <p>-สรุปผลการวิจัย</p>	<p>เดือนที่ ๑๑</p>	
<p>เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์</p>	<p>ตรวจสอบและทบทวนรายงานวิจัย</p>	<p>เขียนรายงานวิจัย</p>	<p>เดือนที่ ๑๒</p>	
<p>เขียนรายงานผลแผนงานวิจัยฉบับสมบูรณ์</p>	<p>วิเคราะห์เปรียบเทียบแหล่งท่องเที่ยวทั้งห้าแห่ง</p>	<p>เขียนรายงานแผนงานวิจัย</p>	<p>เดือนที่ ๑๒</p>	

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ผลการดำเนินงาน ตามแผนงานวิจัย อุตลักษณ์กับการท่องเที่ยว: การนำอัตลักษณ์มาใช้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาเซียน ในการศึกษาในพื้นที่แหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกในอาเซียน ๕ ประเทศคือ เมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม นครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว เมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และเมืองพุกาม ประเทศพม่า โดยผลการดำเนินงานแบ่ง เป็นสามประเด็นคือ

๔.๑ ประวัติและบริบทมรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน

๔.๒ อัตลักษณ์ในพื้นที่มรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน

๔.๓ การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ในพื้นที่มรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน

๔.๔ บทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน

๔.๕ สรุปองค์ความรู้อัตลักษณ์กับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑ ประวัติและบริบทมรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน ประกอบด้วยประวัติและบริบทมรดกโลกเมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว เมืองโบราณพุกาม ประเทศพม่า เมืองพระนคร ประเทศกัมพูชา และเมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย ดังนี้

๔.๑.๑ ประวัติและบริบทมรดกโลกเมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม

๑) ทำเลที่ตั้ง ทำเลที่ตั้งเมืองฮอยอัน (Hoi An) เป็นเมืองขนาดเล็กตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบูโตน บริเวณริมทะเลจีนใต้ ทางตอนกลางของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในเขตจังหวัดกว๋างนาม ห่างจากเมืองดานัง มาทางตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ ๓๐ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๖๐ ตารางกิโลเมตร ประชากรอาศัยอยู่ราว ๑๒๐,๐๐๐ คน ในอดีตเคยเป็นเมืองท่าที่ใหญ่ที่เจริญมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบัน สามารถเดินทางโดยรถยนต์จากเมืองมุกดาหารของไทย ข้ามฝั่งลาวที่เมืองสะหวันนะเขต และผ่านไปยังเมืองเว้และดานังก่อนถึงฮอยอัน

๒) ประวัติความเป็นมา เมืองฮอยอันในอดีต มีหลักฐานว่าดินแดนแถบฮอยอัน มีมนุษย์ตั้งถิ่นฐานอยู่เมื่อกว่า ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในช่วงคริสตศตวรรษที่ ๒-๑๐ เมื่ออาณาจักรจามปา (Champa Empire) รุ่งเรืองในบริเวณเวียดนามนั้นฮอยอันที่ตั้งอยู่บนปากแม่น้ำทูบอน (Thu Bon) เป็นเมืองท่าทางทะเลแห่งหนึ่งของจามปา ในชื่อว่า “ไต้เจียน” (Dai Chien) ต่อมาในศตวรรษที่ ๑๕ กลายเป็น

เมืองท่าชายทะเลของเวียดนาม ในสมัยราชวงศ์ตรัง กระทบในต้นศตวรรษที่ ๑๖ ชาวโปรตุเกส เป็นชาวตะวันตกกลุ่มแรกที่ได้มาสำรวจบริเวณนี้ และชาวต่างชาติโดยเฉพาะฝรั่งเศสและสเปนเรียกชื่อเมืองนี้ว่า “ไฟโฟ” (Fai fo) และในช่วงศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ หรือย้อนหลังไปประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ ปีมาแล้ว เมืองฮอยอันซึ่งชาวเวียดนามเรียกว่า “ไฮโฟ” (Hai Pho) ได้เติบโตมากขึ้นและได้กลายเป็นเมืองท่าใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นศูนย์กลางทางการค้าที่มีความสำคัญกับเมืองท่ามะละกา และมาเก๊า เนื่องจากมีชาวจีน ญี่ปุ่นมาตั้งถิ่นฐาน และมีชาวต่างชาติอื่นๆ เดินเรือมาค้าขายในเมืองนี้ เช่น ชาวฟิลิปปินส์ และอินเดียเมืองฮอยอันจึงกลายเป็นเมืองท่าค้าขายและชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนศิลปะ และวัฒนธรรมของตะวันออกและตะวันตกมานานหลายร้อยปี กระทบถึงสมัยศตวรรษที่ ๑๙ ปากแม่น้ำทูโบนตื้นเขินขึ้น ทำให้ไม่สะดวกในการสัญจรทางเรือ จึงย้ายท่าเรือไปอยู่ที่เมืองดานัง ซึ่งห่างออกไปประมาณ ๓๐ กิโลเมตร เมืองท่าดานังจึงกลายเป็นเมืองท่าชายทะเลของเวียดนาม ที่มาแทนฮอยอัน

๓) การขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก เมืองฮอยอันได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในชื่อ เมืองโบราณฮอยอัน (Hoi An Ancient Town) ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ ๒๓ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่เมืองมาร์ราเคช ประเทศโมร็อกโก โดยมีคุณสมบัติตรงตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณามรดกโลกด้านวัฒนธรรมจำนวน ๒ ข้อ คือ ข้อ ๒ และ ๕ ดังนี้

(๒) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือบนพื้นที่ใดๆ ของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม

(๕) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามกาลเวลา

ฮอยอัน จึงถูกขึ้นทะเบียนจากองค์การด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (หรือองค์การยูเนสโก) ให้เป็นเมืองมรดกโลก เนื่องจากเป็นตัวอย่างของเมืองท่าในอนุภูมิภาคที่มีการผสมผสานศิลปะ และสถาปัตยกรรมของชาติตะวันตกกับท้องถิ่นเวียดนามได้อย่างมีเอกลักษณ์ อาคารต่างๆ ภายในเมืองได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจะผ่านอุทกภัยและสงครามต่างๆ ในช่วงกว่า ๔๐๐ ปีที่ผ่านมา บรรยากาศส่วนใหญ่ภายในเมืองฮอยอันมีลักษณะสถาปัตยกรรมผสมผสานระหว่างจีน ญี่ปุ่น และเวียดนาม ถนนแคบ มีบ้านไม้ทรงเตี้ยเรียงเป็นแถวสองฝั่งทาง ด้านในบ้านมักประดับคำสั่งสอนและบทกลอนจีน ทั้งนี้เนื่องจากสมัยก่อน มีพ่อค้าชาวจีนจากมณฑลกวางตุ้งและฟูเจี้ยนอพยพมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ฮอยอันจึงถือว่าเป็นตัวอย่างของเมืองท่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕-๑๙ ที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ และมีการผสมผสานศิลปะ และสถาปัตยกรรมของท้องถิ่นและของต่างชาติไว้ได้อย่างมีเอกลักษณ์ (a unique blend of local and foreign influence) และอาคารอื่นๆ ได้รับการอนุรักษ์อยู่ในสภาพเดิมไว้ เป็นอย่างดี

๔) เมืองฮอยอันที่พบเห็นในปัจจุบัน เมืองฮอยอันในปัจจุบัน ในส่วนของพื้นที่เมืองมรดกโลก มีถนนสายหลักให้นักท่องเที่ยวได้เดินชมเมืองคือถนนตรันฟู(Tran Phu) ซึ่งหากเดินทางมา

จากคาน้ำจุดเริ่มต้นของถนนสำหรับเดินท่องเที่ยวเมืองคือตลาดสดเมืองฮอยอัน ที่มีทั้งตลาดเช้า และตลาดขายอาหารเวียดนาม ที่เป็นแหล่งลิ้มลองอาหารเวียดนามของนักท่องเที่ยว ตลอดทั้งวัน นอกจากนี้ยังมีตลาดขายเสื้อผ้าและตัดเสื้อผ้าโดยเฉพาะชุดแบบสาวเวียดนาม สามารถสั่งตัดและวัดตัวได้เลย จึงอาจกล่าวได้ว่าหากต้องการเดินเที่ยวชมเมืองจุดเริ่มต้นของถนนโดยเริ่มจากตลาด ทั้งนี้จะมีจุดผ่านเข้าชมเมืองโบราณสำหรับขายตัวให้นักท่องเที่ยวพร้อมแผนที่ ที่แสดงสถานที่สำคัญหากต้องการเข้าชมภายในจะต้องผ่านการตรวจเช็คตัว โดยจะสามารถเข้าชมได้ ๕ แห่ง (รายละเอียดในแผนภาพที่ ๓) สถานที่สำคัญๆส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บนถนนตรันฟู ตั้งแต่ต้นถนนจากตลาดเมืองฮอยอัน จะมองเห็นสภาพบ้านเก่าโบราณ ที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเวียดนาม จีน และยุโรป ทุกหลังต่างมีเอกลักษณ์เป็นพิเศษของตนเอง ทั้งรูปทรงและลักษณะการออกแบบในรายละเอียดของหน้าต่างและประตู แกะสลัก ลวดลายปูนปั้น หลังคา การประดับโคมไฟ การตกแต่งหน้าร้านของสินค้าและของที่ระลึก ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำคัญๆได้แก่ วัดพุทธเวียดนาม วัดเซนแบบญี่ปุ่น ศาลเจ้าแบบจีน โบสถ์คริสต์ ตลาดกลาง ศาลาหรือสมาคมเชื้อสายจีนกลุ่มต่างๆ (เช่น สมาคมฟุกเกียน ถนนสายตรันฟู เป็นต้น) เจดีย์ โรงแรม ภัตตาคาร พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์เซรามิก สุสานของกลุ่มชนต่างๆ ศูนย์ศิลปะและหัตถกรรม เป็นต้น

จุดสำคัญที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอันมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศคือ “สะพานญี่ปุ่น” (Japanese Covered Bridge) สร้างในสมัยศตวรรษที่ ๑๘ โดยได้มีการนำรูปสะพานแห่งนี้ให้เป็นสัญลักษณ์ของเมืองฮอยอัน สะพานนี้สร้างโดยชาวญี่ปุ่น ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๕๙๓ หรือเมื่อประมาณ ๔๐๐ กว่าปีมาแล้ว มีชื่อสะพานเป็นภาษาเวียดนามว่า หลายเหวียนเกี้ยว (Lai Vien Kieu) มีความหมายว่า สะพานแห่งมิตรไมตรี เนื่องจากเป็นสะพานที่สร้างเพื่อเชื่อมย่านอยู่อาศัยของชาวจีนกับญี่ปุ่นที่อยู่คนละฟาก ตัวสะพานเป็นทรงโค้ง หลังคามุงกระเบื้องสีเขียวและเหลืองเป็นคลื่นกลางสะพานมีเจดีย์ทรงจัตุรัสที่ผู้ผ่านไปมามักหยุดสักการะ ห้วสะพานฝั่งหนึ่งมีรูปปั้นลิง อีกฝั่งเป็นรูปปั้นสุนัข อันแสดงถึงระยะเวลาในการสร้างสะพานแห่งนี้ตามปีนักษัตร นอกจากนี้ยังมีวัดญี่ปุ่นตั้งอยู่ด้านขวามือของตัวสะพาน ทำให้สะพานดังกล่าว มีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่าสะพานวัด หรือ Pagoda Bridge ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ด้วยความสำคัญของสะพานญี่ปุ่นดังกล่าว นักท่องเที่ยวที่ซื้อตั๋วเข้าชมเมืองพร้อมกับซื้อตั๋วไกด์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นของเมืองฮอยอันนำทางเพื่อชมบ้านโบราณ จึงมักจะเริ่มต้นการชมเมืองจากสะพานญี่ปุ่น เป็นจุดเริ่มต้นก่อนเสมอ

นอกเหนือจากถนนตรันฟูที่เป็นถนนสายหลักแล้ว ในเขตเมืองมรดกโลกฮอยอัน ที่เป็นเขตอนุรักษ์สำคัญยังมีถนน อีกสองสายที่มีแหล่งบ้านโบราณ และพิพิธภัณฑ์ที่สำคัญคือ ถนน Nguyen Thai Hoc ซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านโบราณ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน (Museum Folk Culture) และโรงละครเดิม (Traditional Theater) และถนนริบแม่น้ำทูโบน (Beach Dang) ซึ่งนอกจากจะเป็นถนนสายชมทัศนียภาพแม่น้ำทูโบนและเรือแบบโบราณตลอดจนเรือสินค้า เรือนำเที่ยว รวมถึงการเดินทางข้ามลำน้ำทูโบนของชาวบ้านเพื่อข้ามมาตลาดเมืองฮอยอัน ซึ่งในตอนเช้าและเย็นนักท่องเที่ยวมักจะเดิน วิ่ง และปั่นจักรยานชมทัศนียภาพ ลำน้ำทูโบน ที่สะท้อนภาพเรือตลอดจนภาพบ้านโบราณในลำน้ำทูโบน ถนนเส้นนี้ยังเป็นที่ตั้งแสดงเรือโบราณ (Cultural Boat) และ บ้านที่แสดงงานฝีมือของฮอยอัน (Hoi AN Handicraft workshop) (แสดงในแผนภาพที่ ๒-๓)

เมื่อเดินจนเกือบสุดถนนอีกด้านหนึ่งจะมาพบกับ จุดสำคัญที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอันมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ คือ “สะพานญี่ปุ่น” (Japanese Covered Bridge) สร้างในสมัยศตวรรษที่ ๑๘ โดยได้มีการนำรูปสะพานแห่งนี้ให้เป็นสัญลักษณ์ของเมืองฮอยอัน สะพานนี้สร้างโดยชาวญี่ปุ่น ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๕๙๓ หรือเมื่อประมาณ ๔๐๐ กว่าปีมาแล้ว มีชื่อสะพานเป็นภาษาเวียดนามว่า หลายเหวียนเกี้ยว (Lai Vien Kieu) มีความหมายว่า สะพานแห่งมิตรไมตรี เนื่องจากเป็นสะพานที่สร้างเพื่อเชื่อมย่านอยู่อาศัยของชาวจีนกับญี่ปุ่นที่อยู่คนละฟาก ตัวสะพานเป็นทรงโค้ง หลังคามุงกระเบื้องสีเขียวและเหลืองเป็นคลื่น กลางสะพานมีเจดีย์ทรงจัตุรัสที่ผู้ผ่านไปมามักหยุดสักการะ หัวสะพานฝั่งหนึ่งมีรูปปั้นลิง อีกฝั่งเป็นรูปปั้นสุนัข อันแสดงถึงระยะเวลาในการสร้างสะพานแห่งนี้ตามปณิธาน นอกจากนี้ยังมีวัดญี่ปุ่นตั้งอยู่ด้านขวามือของตัวสะพาน ทำให้สะพานดังกล่าว มีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่าสะพานวัด หรือ Pagoda Bridge ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒

นอกเหนือจากถนนตรันฟูที่เป็นถนนสายหลักแล้ว ในเขตเมืองมรดกโลกฮอยอัน ที่เป็นเขตอนุรักษ์สำคัญยังมีถนน อีกสองสายที่มีแหล่งบ้านโบราณ และพิพิธภัณฑ์ที่สำคัญคือ ถนน Nguyen Thai Hoc ซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านโบราณ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน (Museum Folk Culture) และโรงละครเดิม(Traditional Theater) และถนนริมน้ำทูปอน (Beach Dang) ซึ่งนอกจากจะเป็นถนนสายชมทัศนียภาพแม่น้ำทูปอนและเรือแบบโบราณตลอดจนเรือสินค้า เรือนำเที่ยว รวมถึงการเดินทางข้ามลำน้ำทูปอนของชาวบ้านเพื่อข้ามมาตลาดเมืองฮอยอัน ซึ่งในตอนเช้าและเย็นนักท่องเที่ยวมักจะเดิน วิ่ง และปั่นจักรยานชมทัศนียภาพ ลำน้ำทูปอน ที่สะท้อนภาพเรือตลอดจนภาพบ้านโบราณในลำน้ำทูปอน ถนนเส้นนี้ยังเป็นที่ตั้งแสดงเรือโบราณ (Cultural Boat) และ บ้านที่แสดงผลงานฝีมือของฮอยอัน (Hoi AN Handicraft workshop) (แสดงในแผนภาพที่ ๒-๓)

ภาพที่๑ ตลาดกลางมีการแบ่งโซนขายสินค้า ทั้งนี้เป็นแหล่งขายสินค้าและของฝาก เป็นแหล่งร้านอาหารเวียดนาม สำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจอาหารเวียดนาม และเป็นแหล่งขายผ้าตลอดจนการตัดเย็บเสื้อผ้าทั้งของชาวเมืองและนักท่องเที่ยว

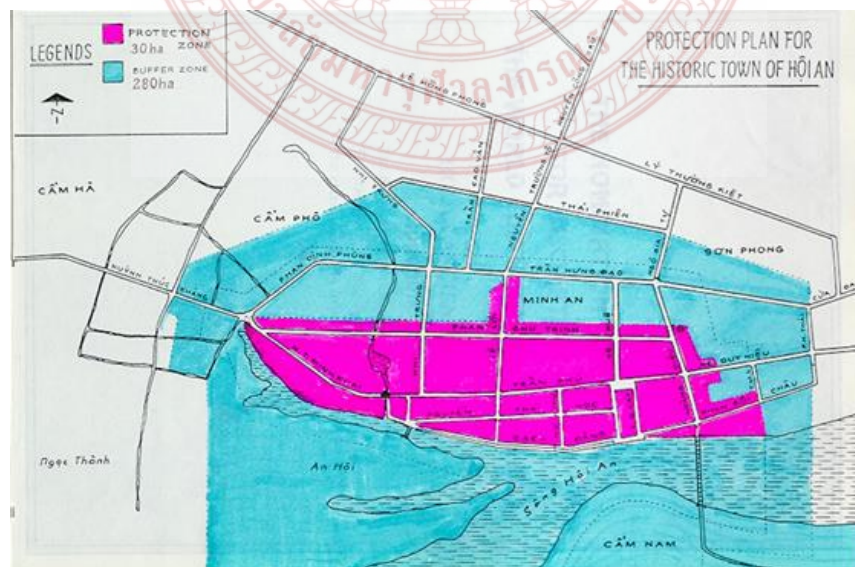
ภาพที่๒ อาคารบ้านเรือน รางกาแฟในถนนสายหลักตรันฟู เมืองฮอยอัน

ทั้งนี้ทางการเวียดนามได้มีการสำรวจอาคาร ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historical Building) ที่ควรแก่การอนุรักษ์ไว้บนพื้นอาคาร รัฐบาลกลางได้ทำการแบ่งโซนพื้นที่เมืองฮอยอัน เพื่ออนุรักษ์เมืองมรดกโลกฮอยอันเป็นสองเขตคือ

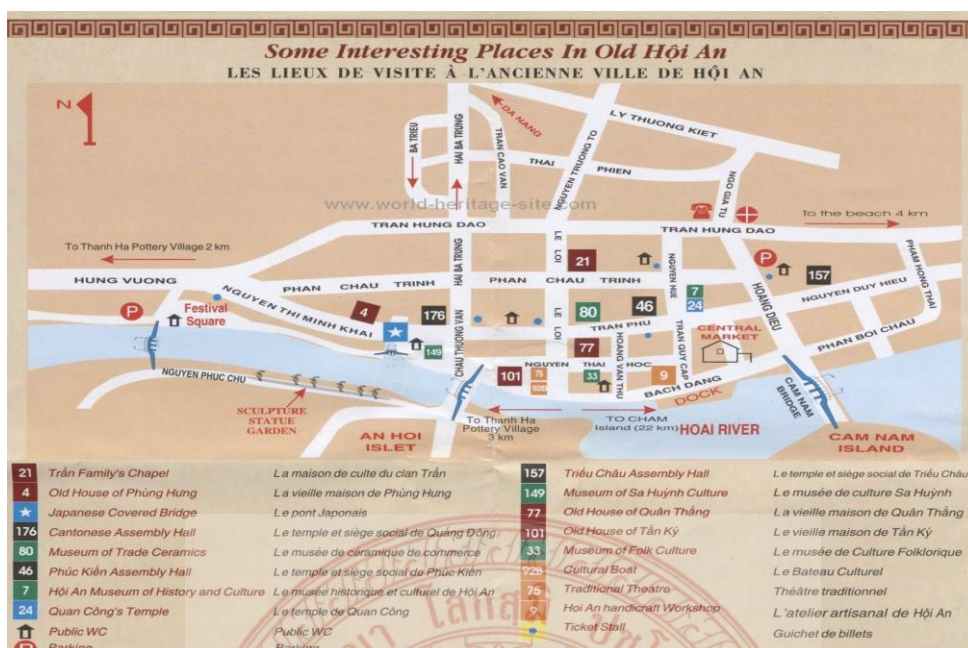
- เขตที่ ๑ (สีชมพู) เขตป้องกันไม่ให้เกิดการรบกวน ในเขตนี้จะประกอบไปด้วยสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม อาคาร บ้านเรือนในเขตเมืองเก่าทั้งหมด ซึ่งจะต้องปกป้องดูแลให้มีสภาพเหมือนเดิม
- เขตที่ ๒ (สีฟ้า) เขตสิ่งแวดล้อมทางนิเวศ ในเขตนี้จะประกอบไปด้วยพื้นที่ที่อยู่รอบเขต ๑ อาจมีสิ่งก่อสร้างใหม่เกิดขึ้นได้ แต่ต้องไม่กระทบต่อโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมเดิม ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางนิเวศ ในเขตที่ ๒ นี้ ได้แบ่งย่อยออกเป็น เขต ๒A และเขต ๒B อีกเพื่อสะดวกต่อการควบคุมและอนุรักษ์เมือง

ภาพที่ ๓ แสดงการแบ่งโซนเมืองฮอยอัน เป็นพื้นที่อนุรักษ์คือสีชมพู และพื้นที่กันคือสีฟ้า

ที่มา: เอกสารประกอบการท่องเที่ยว ศูนย์บริการข้อมูลและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งกวางนัม
แผนภาพที่ ๔ แสดงสถานที่สำคัญ สำหรับนักท่องเที่ยวภายหลังซื้อตั๋วเข้าชมเมืองโบราณ นักท่องเที่ยว

สามารถเข้าชมภายในได้ ๕ แห่ง

ที่มา: เอกสารประกอบการท่องเที่ยว ศูนย์บริการข้อมูลและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งกวางนัม

เมื่อมองโดยรวมแล้ว เมืองเก่าฮอยอัน นับว่าเป็นการตั้งถิ่นฐานมนุษย์หรือชุมชนที่มีการผสมผสานศิลปะและสถาปัตยกรรม ทั้งของเวียดนามและของต่างชาติ โดยเฉพาะจีนและญี่ปุ่น ได้อย่างผสมผสานกลมกลืน และน่าสนใจยิ่ง นอกจากนั้น อาคารต่างๆภายในเมืองเก่านี้ ยังได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพเดิมกว่า ๑๐๐-๒๐๐ปี ไว้ได้เป็นอย่างดี โดยไม่ถูกทำลายในสงครามเวียดนาม-อเมริกา ปัจจุบันทางการเวียดนามห้ามรถวิ่งบนถนนทางเก่าของเมืองฮอยอัน ดังนั้นนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ นอกจากจะเดินหรือนั่งรถสามล้อรับจ้างดูสถาปัตยกรรมอาคารที่แปลกๆ ตามริมถนนแล้ว ยังมีกนิยมเยี่ยมชมร้านค้าของที่ระลึกราคาไม่แพง ที่มีการขายตลอดแนวถนน ๒ ข้างทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลงานทางศิลปะ และหัตถกรรมพื้นเมืองนานาชนิด เช่น ภาษาเขียน โคมผ้าไหม เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์จากไม้ ผ้า เซรามิก กระเป๋า แผ่นพับที่ส่องกระจก ฯลฯ ในส่วนบริเวณฝั่งแม่น้ำบูโตนก็มี ร้านกาแฟ บาร์ และร้านอาหารเปิดชดเรียงรายอยู่มากมาย ดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้ไปใช้บริการอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ ๕ ทศนิยมภาพริมน้ำบูโตนตอนเช้า

๔.๑.๒ ประวัติและบริบทเมืองโบราณพุกาม ประเทศพม่า

๑) ท่าเลที่ตั้ง เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ตอนกลางของประเทศพม่าในภูมิภาคมณฑลทะเลย์^{๔๘} พุกามยังเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำอิรวดี (Ayavadi River) บนตำแหน่งที่แม่น้ำชินด์วิน (Chindwin River) ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำอิรวดี และมีทิวเขาอาระกันกั้นบังลมมรสุมอยู่ทางทิศตะวันตกทำให้พุกามเป็นเขตพื้นที่เงาฝนที่มีปริมาณน้อยที่สุดในประเทศพม่า พื้นที่ในเมืองพุกามจึงไม่เหมาะต่อการทำเกษตรกรรมที่ใช้น้ำมาก พืชที่ปลูกจึงเป็น มะขาม ต้นยางต้นสะเดา พุทรา ลูกเดือย ข้าวโพดและแตงโม^{๔๙} พื้นที่ในเมืองพุกามมีขนาด ๓๗,๐๒๔ ตารางกิโลเมตร และอยู่ห่างจากเมืองมณฑลทะเลย์ซึ่งเป็นเมืองหลวงของภูมิภาคมณฑลทะเลย์ ๑๗๙ กิโลเมตร และห่างจากเมืองหลวงเนปิดอว์ ๒๗๐ กิโลเมตร และเมืองย่างกุ้ง ๖๒๑ กิโลเมตร สำหรับเมืองพุกามอยู่ในเขตมณฑลทะเลย์ที่มีอาณาเขตติดต่อกับภูมิภาคมาเกว (Magway Region) ภูมิภาคสะกาย (Sagay Region) และรัฐฉาน (Shan State)^{๕๐}

ประชากรในเมืองพุกามประมาณ ๖.๑ ล้านคน ประชากรที่อยู่ในเมืองพุกามมีทั้งนับถือศาสนาพุทธ ศรีสต์ อิสลาม และศาสนาฮินดูการเดินทางไปเมื่อพุกามสามารถเดินทางโดยรถยนต์จากเมืองย่างกุ้งหรือเมืองมณฑลทะเลย์หรือเมืองตองยีในรัฐฉาน ทางเครื่องบินมีเครื่องบินจากสนามบินเมืองย่างกุ้งหรือเมืองมณฑลทะเลย์หรือสนามบินเฮโอในเขตรัฐฉานตรงมาลงที่สนามบินนยองอู (Nyaung U airport) ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจในเมืองพุกาม และการล่องเรือตามแม่น้ำอิรวดีจากเมืองมณฑลทะเลย์มาเมืองพุกาม

๒) ประวัติความเป็นมา

๒.๑) พุกามสมัยก่อนการรวมตัวเป็นอาณาจักรพุกาม^{๕๑} แผ่นดินพม่ามีการตั้งถิ่นฐาน

^{๔๘} Meji So. Culture & Beyond Myanmar. Yangoon: MCM Commercial Printing, 2555

^{๔๙} เกรียงไกร เกิดศิริ. พุกามการก่อรูปสถาปัตยกรรมจากก้อนอิฐแห่งศรัทธา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อุษาคเนย์, ๒๕๕๑.

^{๕๐} Ministry of Hotel and Tourism. ๒๐๑๗. Myanmar. Available from: <http://tourism.gov.mm/th/publications/myanmar-let-the-journey-begin/>

^{๕๑} กรรณิการ์ ถนอมปัญญารักษ์. ๒๕๔๗. พุทธศาสนากับอาณาจักรพม่าในสมัยอาณาจักรพุกาม(พ.ศ. ๑๐๒๗-๑๒๘๗) สารนิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ของผู้คนตั้งแต่ พ.ศ. ๔๑๔ ต่อมามีกลุ่มคนที่อพยพมาอยู่บริเวณแม่น้ำอิรวดี ๓ กลุ่มคือ พยู (Pyu) ชาวมอญและชาวพม่า ชาวพยูตั้งถิ่นฐานที่เมือง *ตีเยคิตตยา* บางครั้งเรียกว่า เมืองสารเกษตร ในภาษาไทยเรียกเมืองนี้ว่าศรีเกษตร เมื่อชาวมอญรุกรานจึงอพยพไปตั้งที่เมืองหลินจีและตั้งเป็นเมือง ศูนย์กลางอำนาจแห่งใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. ๖๕๑ มีชาวพยูจำนวนพระนามว่านามว่า “ตะมู้ดตะริท (Thamudari) หรือสมุทฤทธิ์ ได้มาตั้งถิ่นฐานที่เมืองเป้ากักัน (Paukkan) หลังจากนั้นเมื่อพระเจ้าตะมู้ดตะริท ชาวพม่าที่อพยพมาจากทางตอนเหนือชื่อ พิวสอที (Pyin Saw Ti) เข้ามาพึ่งบารมี พระเจ้าตะมู้ดตะริท และได้อภิเษกสมรสกับพระราชธิดาของพระเจ้าตะมู้ดตะริท แล้วขึ้นราชาภิเษกเป็นกษัตริย์เชื้อสายพม่าพระองค์แรกในอาณาจักรพุกาม

พระราชพงศาวดารฉบับหอแก้วกล่าวถึง กษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรพุกาม ก่อนสมัยพระเจ้าอนูรุท คือพระเจ้านยองอู สอราหัน (Nyaung-u Sawrahan) พระองค์ ปกครองพุกามในช่วง พ.ศ. ๑๔๗๔ – ๑๕๐๗ พระเจ้านยองอู สอราหัน ได้รับการยกย่องว่าเป็นกษัตริย์นักบุญ (Saint King) พระราชประวัติของพระองค์ พระราชพงศาวดารฉบับหอแก้ว กล่าวว่าก่อนที่พระองค์จะเป็นกษัตริย์ปกครองพุกามทรงเป็นชาวนาที่ปลูกแตงกวา แต่จากผลบุญที่พระองค์ทรงสร้างไว้แต่ชาติก่อนทำให้พระองค์ได้เป็นกษัตริย์พุกาม พระองค์มีพระมเหสีสามองค์เป็นที่นอ้กกัน ในปลายสมัยของพระองค์ ถูก ถูกรักพระเจ้ากุนซอ กยองพยูซิงราชสมบัติ

พระเจ้ากุนซอ กยองพยู (Kunhsaw Kyaungbyu) ทรงปกครองพุกามในช่วง พ.ศ. ๑๕๐๗-๑๕๒๙ เมื่อพระองค์ ทรงขึ้นครองราชย์ ทรงแต่งตั้งพระมเหสีทั้งสามองค์ ของพระเจ้านยองอู สอราหัน เป็นพระมเหสีของพระองค์ ในขณะที่พระมเหสีของพระเจ้านยองอู สอราหัน ได้ตั้งครุฑสอง พระเจ้ากยิโซ (Kyizo) 9 เดือน และพระเจ้าโสกกะเต (Sokkate) 6 เดือน ส่วนพระมเหสีองค์เล็กตั้ง พระครุฑ พระเจ้าอนิรุท หลังจากทีพระเจ้ากุนซอ กยองพยูทรงขึ้นครองราชย์ ในปลายรัชสมัยของพระเจ้ากุนซอ กยองพยู พระเจ้ากยิโซ และพระเจ้าโสกกะเต ซิงราชสมบัติจาก พระองค์ และบังคับให้ พระองค์ทรงออกผนวช พระเจ้ากยิโซ ขึ้นครองราชย์ปกครองพุกาม ในช่วง พ.ศ. ๑๕๒๙-๑๕๓๕ เมื่อพระเจ้ากยิโซ สิ้นพระชนม์ พระเจ้าโสกกะเต พระอนุชาต่างมารดาทรง ปกครองพุกามต่อในช่วง พ.ศ. ๑๕๓๕-๑๕๕๐ พระเจ้าโสกกะเตได้ถูกรักพระเจ้าอนิรุทซิงราชสมบัติให้แก่พระราชบิดาคือ พระเจ้านยองอู สอราหัน แต่เนื่องจากพระองค์อายุมากจึงปฏิเสธ พระเจ้าอนิรุทจึงขึ้นครองราชสมบัติเป็นปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรพุกาม

๒.๒) พุกามสมัยอาณาจักรพุกาม ประวัติศาสตร์พุกามได้เริ่มกระจ่างชัดในพ.ศ. ๑๕๘๗ พระเจ้าอนะธา (Anawratha) หรือพระเจ้าอนิรุท (Aniruyddha) ซึ่งมีความหมายว่า “ปราศจากอุปสรรค” พระองค์มีพระนามเดิมว่า มัง ฉ่อในเอกสารบางฉบับเรียกว่า อนธรามังฉ่อ ในสมัยพระเจ้าพระเจ้าอนะธา (พ.ศ. ๑๕๘๗-๑๖๒๐) ได้รวบรวมอำนาจจนอาณาจักรพุกามมีเสถียรภาพและขยายอาณาเขตกว้างขวาง ทิศเหนือจรดชายแดนนานเจ้า ทิศตะวันออกถึงลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทิศใต้ติดอ่าวเบงกอลและเมืองสะเทิมของมอญ ทิศตะวันตก จรดชายแดนอินเดีย การที่พระเจ้าพระเจ้าอนะธาได้ตีเมืองสะเทิมของมอญทำให้มีการนำเอาศาสนาพุทธนิกายเถรวาท มาแทนที่ศาสนาพุทธนิกายอารีซึ่งมีการปฏิบัติแบบไสยเวทย์ นอกจากนี้ยังรับเอาวัฒนธรรม ศิลปกรรมแขนงต่างๆ ทั้งภาษาศาสตร์ และศิลปกรรมจากมอญมายังพุกามด้วย

ในรัชสมัยพระเจ้าจันสิตตา (Kyanzitta) ครองราชย์ พ.ศ. ๑๖๒๗-๑๖๕๖ พระองค์เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์พม่าไม่แพ้พระเจ้าอโนะยธาแห่งราชวงศ์พุกาม เนื่องด้วยพระองค์ทรงเป็นธรรมกษัตริย์ที่ทูลบำรุงพุทธศาสนาจนเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด มีการส่งราชทูตไปจีน และไปอินเดียเพื่อที่จะบูรณะพุทธคยา พระองค์เลื่อมใสในศาสนาพุทธนิกายเถรวาทอย่างมาก ในสมัยนี้พระองค์ได้สร้างเจดีย์ชเวซีตอง (Shew Zigon Zedi) ที่สร้างสมัยพระเจ้าอโนะยธาจนสำเร็จ นอกจากนี้พระองค์ยังสร้างกู่พญาอนันดา (Ananda Gu Hpya) การสร้างพระราชวังใหม่ มีชื่อว่าราชสถานพุกาม (Rajastan Pukam) นอกเหนือจากนี้วัฒนธรรมมอญได้เจริญสูงสุดทั้งงานสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วรรณศิลป์ โดยเฉพาะ ภาษามอญ ในรัชสมัยของพระองค์ มีการสร้างภาษามอญมากมาย

ในสมัยพระเจ้าอลองซีตู (พ.ศ. ๑๖๕๖-๑๗๐๖) เป็นกษัตริย์ที่ครองราชย์อย่างยาวนานถึงกว่า ๕๔ ปี ยุคสมัยของพระองค์เจริญถึงขั้นขีดสุดในทุกด้านเนื่องจากความเข้มแข็งมาจากสมัยพระเจ้าจันสิตตาที่มีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีถึงศรีลังกาและเกาะสุมาตรา ในด้านพุทธศาสนามีการสร้างกู่พญา ตัทปินญ (That Byin Nyu Gu Hpya) กู่พญาชเวกจี (Shew Gu Gyi Gu Hpya) ซึ่งเป็นโบราณสถาน ที่มีศิลปะแบบมอญที่เคยรุ่งเรืองในสมัยแรก แล้วถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นแบบของพุกามมากขึ้นจนถือได้ว่าเป็นจุดรุ่งเรืองสูงสุดของศิลปะพม่าแท้ รัชสมัยของพระองค์ เป็นรัชสมัยที่ทรงสร้างความรุ่งเรืองทางศิลปะ วรรณกรรม สถาปัตยกรรม และการเมืองการปกครองอย่างแท้จริง

ในสมัยพระเจ้านาราปติซีตู (พ.ศ. ๑๗๑๗-๑๗๕๔) เป็นยุคทองของพุทธศาสนาลังกาวงศ์ มีการแต่งคัมภีร์ทางศาสนาหลายเล่ม การสร้างวัดไปตามหัวเมืองต่างๆ กระจายเป็นจำนวนมาก รวมถึงศาสตร์อื่นๆ เช่น วรรณกรรม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ด้านภาษาพบว่าภาษามอญที่ใช้อย่าง

แพร่หลายได้เปลี่ยนแปลงเป็นภาษาพม่า มีการนำเทคนิคการก่อสร้างที่ใช้ความรู้คณิตศาสตร์ขั้นสูง สถาปัตยกรรมมีการเปิดช่องแสงจากธรรมชาติ สถาปัตยกรรมมีอากาศถ่ายเทมากขึ้น เช่น กู่พญาสุลามณี (Suta muni Gu Hpya) เจดีย์ธรรมะยะกะสิกา (Dhamma Yazika) ที่สำคัญศิลปะพม่าในสมัยพระองค์ได้สะท้อนกลับไปยังศิลปะของมอญด้วย ด้านการเกษตรมีการขุดคลองมู (Mu cannel) ทำให้เกิดพื้นที่ทางชลประทานที่กว้างขวางที่สุดในอาณาจักรพุกาม

ส่วนพระเจ้านาราตีหปติ (Narathihapati) (พ.ศ. ๑๗๕๘-๑๘๓๐) เป็นกษัตริย์ก่อนการล่มสลายของอาณาจักรพุกาม ซึ่งเป็นยุคสมัยที่จักรพรรดิคุบไลข่าน แห่งราชสำนักมองโกล ได้ขยายอำนาจปกครองจีน ยกทัพมาตีพุกาม จนพระเจ้าเจ้านาราตีหปติหนีไปเมืองพะสิม หลังจากนั้นจึงยอมรับอำนาจจากจีน สำหรับกษัตริย์องค์สุดท้ายอาณาจักรพุกามคือพระเจ้ากะยอชวา (Kyaw Swar) ครองราชย์ พ.ศ. ๑๘๓๐-๑๘๔๑ เป็นกษัตริย์ที่ได้รับการสนับสนุนจากมองโกล ทำให้ชาวไตใหญ่ไม่พอใจ ในพ.ศ. ๑๘๔๑ ชาวไตใหญ่ได้บุกตีเมืองพุกาม พระเจ้ากะยอชวาถูกเจ้าชายไตใหญ่ ๓ คนชื่อ อตินขยา (Athih Garza) ระชะชะดินจัน (Raza Thinyan) และตีหกุ (Thiha Thu) ปลงพระชนม์ด้วยปืน^{๕๒} หลังการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้ากะยอชวา อาณาจักรพุกามล่มสลายลง กล่าวโดยสรุป อาณาจักรพุกามมีกษัตริย์ปกครองจำนวน ๑๓ พระองค์รวมระยะเวลาแล้ว ๒๕๔ ปี

๓) เส้นทางสู่มรดกโลกของพุกาม เมืองพุกามเป็นเมืองโบราณที่ถูกทิ้งร้างด้วยสาเหตุจากการล่มสลาย เริ่มมีการบูรณะครั้งแรกตั้งแต่สมัยที่พม่าเป็นอาณานิคมของอังกฤษ และพบว่า

^{๕๒} Ma Thanegi. Bagan Mystique. Yangon: Shew Zin Printing, 2554.

โบราณสถานของพุกามได้ถูกทำลายโดยภัยธรรมชาติและฝีมือมนุษย์จำนวนมาก จนกระทั่งภัยพิบัติในพ.ศ. ๒๕๑๘ โบราณสถานได้ถูกทำลายไปจำนวนมากทำให้รัฐบาลพม่าและนานาชาติได้เล็งเห็นความสำคัญเริ่มบูรณะแต่ได้สิ้นสุดในพ.ศ. ๒๕๓๑ เนื่องจากเหตุผลทางการเมือง อย่างไรก็ตามในมุมมองของชาวพุทธในพม่าได้มีความพยายามในการบูรณะโบราณสถานในฐานะที่เป็นชาวพุทธที่จะดำรงรักษาสืบทอดพุทธศาสนา แม้ว่าการบูรณะยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานของนานาชาติ^{๕๓} ซึ่งอาจเป็นเพราะ การจัดการบูรณะที่มีส่วนให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำรงโบราณสถานไว้ แต่เป็นการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนที่มีกำลังได้รื้อถอนและสร้างโบราณสถานใหม่ โบราณสถานที่ยังคงถูกนำมาบูรณะจึงเหลือเพียงประมาณ ๑๑๗๕ แห่งจากสี่พันแห่ง

ในปี ๒๕๒๙ เป็นปีทองเที่ยวของประเทศพม่า เป็นเมืองที่ได้ถูกเสนอชื่อเพื่อเป็นเมืองมรดกโลก แต่ยังไม่ได้รับการประกาศหลังจากการประกาศเมืองท่องเที่ยว ได้มีความพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาวัฒนธรรมทางมรดกโลกเมืองพุกาม มีการออกกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม (The protection and preservation of cultural heritage region Law) และได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จนกระทั่งปี ๒๕๕๖ ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมของโลกอย่างมีความรับผิดชอบในพื้นที่กลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (๒๕๕๖) พม่ายังได้กล่าวถึงความพยายามรักษาพื้นที่ทางโบราณคดีโดยเฉพาะเมืองพุกาม โดย ได้กำหนดนโยบายต่าง ๆ เช่น โรงแรมสีเขียว การจำกัดจำนวนอาคารในพื้นที่โบราณสถาน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และการสร้างสุขาที่มีมาตรฐานสูง นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดตั้งทีมป้องกันเมืองมรดกพุกาม (Bagan Heritage City Safeguarding Team) ประกอบด้วยบุคลากรจากหลายกระทรวงและสมาคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาพื้นที่ทางโบราณคดี นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ค้นหาพื้นที่โบราณสถาน จัดการโครงการเยี่ยมชม และสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง^{๕๔}

ความพยายามในการเข้าสู่เส้นทางมรดกโลกมีอุปสรรคตลอดไม่ว่าจะเป็นพายุ หรือแม้แต่แผ่นดินไหวในพุกามที่เกิดขึ้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมของพม่ากล่าวว่า ความเสียหายของโบราณสถานจากพายุในปีที่ผ่านมาได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างชาติได้แก่ UNESCO ได้สนับสนุนงบในการบูรณะโบราณสถานเป็นจำนวนเงิน ๓๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐฯ ในการบูรณะภาพเขียนสีฝาผนัง (wall murals) และส่วนที่บรรจุพระบรมธาตุ (relics) ซึ่งจะดำเนินการอันดับแรกอย่างเร่งด่วนที่ กุ์พญา สุลามณี Sular (Mani Gu Hpaya) กุ์พญาโลกะเทกพัน (Lawka Hteitpan) นอกจากนี้มีรัฐบาลอินเดียที่ให้การสนับสนุนในการบูรณะกุ์พญาอนันดา ในการบูรณะภาพเขียนฝาผนัง ผนังอิฐของยอดเจดีย์ในกุ์พญา และบริเวณพื้นที่ในกุ์พญา ให้มีสภาพเหมือนเดิมมากที่สุด^{๕๕}

^{๕๓} สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร (๒๕๕๖). พุกามเส้นทางสู่มรดกโลก.

<http://pariment.go.th/library> Online Available: May ๒, ๒๐๑๗

^{๕๔} สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร, ๒๕๒๗ หน้าที่ ๕๔

^{๕๕} Wanwisa Ngamsangchaikit.(2016). UNESCO backs Bagan restoration <http://www.ttrweekly.com/site/2016/01/unesco-backs-bagan-restoration/> Online Available: May ๒, ๒๐๑๗.

ในวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๙ แผ่นดินไหวขนาด ๖.๘ แมกนิจูด ที่เมืองพุกาม ทำให้เจดีย์โบราณอายุหลายร้อยปีพังเสียหายหลายสิบองค์ รัฐบาลพม่าเร่งซ่อมแซมปรับปรุงสภาพเจดีย์องค์กรหน่วยงานระหว่างประเทศต้องรีบยื่นมือเข้าช่วยเหลือดูแลงานปรับปรุงสภาพโบราณสถานให้คืนสภาพใกล้เคียงของเดิมมากที่สุด งบประมาณพลังศรัทธาบริจาคใช้ปรับปรุงซ่อมแซมโบราณสถานสำคัญของชาติแล้วมากกว่า ๑.๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือกว่า ๕๔ ล้านบาท ตลอดช่วง ๒ ปีจากนี้ไปรัฐบาลเมียนมาร์ร่วมกับคณะผู้เชี่ยวชาญจากนานาชาติจะปฏิสังขรณ์ดินแดนเจดีย์สี่พันองค์ให้ฟื้นคืนสภาพรูปแบบและสถาปัตยกรรมดั้งเดิมให้ได้กระบวนการปฏิรูปสังขรณ์ทะเลเจดีย์ จะค่อยเป็นค่อยไปเริ่มจากเจดีย์ชุดแรก ๔๑ องค์ จากเป้าหมายงานบูรณะทั้งหมด ๔๕๓ องค์ ด้วยงบประมาณทั้งหมดราว ๑๔ ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาหรือราว ๔๓๒ ล้านบาท^{๕๖} อธิบดีกรมศิลปกร กระทรวงการศาสนาและวัฒนธรรมได้กล่าวว่า “ร่างรายงานการจัดการเสนอต่อ UNESCO เสร็จสิ้นไปแล้วร้อยละ ๖๐ และรายงานฉบับนี้จะเสร็จทันและเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลก ของ UNESCO และคาดว่า จะได้รับการตรวจเยี่ยมจากองค์การอนามัยโลกในปีพ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลกในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งในการจัดทำร่างและการทำงานได้รับความร่วมมือจากระดับท้องถิ่นเป็นอย่างดี และได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการดำเนินงานเกี่ยวกับการขยายพื้นที่กันชนตั้งแต่เดือนกรกฎาคมปีที่ผ่านมา ทางด้านทิศตะวันตกขยายไปถึง กูพญาตันกี (Tant Kyi Taung) ผ่านแม่น้ำอิรวดี และทางทิศตะวันออกถึงพื้นที่ยูนลูทคอง (Yone Lut Kyung area)^{๕๗} จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่าหนทางการเข้าสู่มรดกโลกของพุกาม ใกล้ความเป็นจริงเข้าทุกขณะ พุกามจะกลับมาเป็นเพชรเม็ดงามทางด้านศาสนาอีกครั้งหนึ่ง

๔) เมืองพุกามที่พบเห็นในปัจจุบัน เมืองพุกามเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำตอนกลางของกลุ่มแม่น้ำอิรวดี (Ayeyarwaddy river) ที่ยังคงปรากฏศาสนาสถานที่แสดงถึงความรุ่งเรืองของศาสนาพุทธ ตั้งแต่สมัยของพระเจ้าอโรรนามังข่อผู้ซึ่งเป็นบุคคลก่อตั้งอาณาจักรพุกาม และเป็นบุคคลที่นำแนวคิดของศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเข้ามาทำให้อาณาจักรพุกามได้มีสถาปัตยกรรมทางศาสนาพุทธจำนวนมาก ประมาณการว่ามีเจดีย์และ วิหารจำนวน ๑๓,๐๐๐ องค์ได้ถูกสร้างขึ้น ปัจจุบันยังมีศาสนาสถานที่ปรากฏที่กรมศิลปากรพม่าขึ้นทะเบียนไว้จำนวน ๒,๘๐๐^{๕๘} องค์ ภาพที่ ๒

สถาปัตยกรรมทางศาสนาสถานที่ยังปรากฏในเมืองพุกามที่พบมากได้แก่ กูพญา (Gu Hpayay) หรือที่เรียกว่า วิหาร (Temple) ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนาซึ่งในอาคารอาจเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เจดีย์ (Zedi หรือ pagoda) เป็นสถาปัตยกรรมที่ไม่มีพื้นใช้สอยภายใน เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของ

^{๕๖} อานุภาพ เงินกระแซง.(๒๕๕๙). “พุกาม” เมืองมรดกโลก <http://www.thairath.co.th/content/743156> Online Available: May ๒,๒๐๑๗.

^{๕๗} Zarni Mann. (2017) Govt to Submit Bagan UNESCO World Heritage Site Application in Sept <https://www.irrawaddy.com/>

^{๕๘} Gloria Crabolu อ้างแล้วในหน้าที่ ๓๒

พระพุทธเจ้า และเครื่องมหรรรักษ์ที่ถวายเป็นพุทธบูชาให้พันอันตราย อารามสงฆ์ (Monastery) เป็นสถานที่ที่พิกอาศัยสำหรับพระสงฆ์ซึ่งสร้างจากไม้สักและอิฐ^{๕๙}

ปัจจุบันเมืองโบราณพุกามได้ถูกจัดแบ่งการจัดแบ่งพื้นที่ ๓ โซนในแต่ละโซนมีพื้นที่ ลักษณะและข้อบังคับตามกฎหมายของสหภาพเมียนมา (ตารางที่ ๒) ที่ได้ตราไว้เมื่อพ.ศ. ๒๕๕๒ คือ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม “The Protection and Preservation of Cultural Heritage Regions Law”(PPCHRL) (ดังภาพที่ ๗)^{๖๐}

ตารางที่ ๒ แสดงการแบ่งพื้นที่ในเขตเมืองโบราณพุกาม จำแนกตามพื้นที่ ขนาด คำอธิบายและ ข้อกำหนดทางกฎหมาย

พื้นที่	ขนาด	คำอธิบาย	ข้อกำหนดทางกฎหมาย
๑. พื้นที่โบราณสถาน (Ancient Monument Zone, MZ)	๒,๑๖๐	โบราณสถานที่ถูกสร้างในพื้นที่นี้	พื้นที่หวงห้ามการพัฒนา เช่น การก่อสร้างใหม่ทุกชนิด และไม่ให้มีผู้อยู่อาศัยอยู่
๒. พื้นที่โบราณ (Ancient Zone, AZ)	๓,๑๔๐	โบราณสถานที่ถูกสร้างในพื้นที่นี้และ เป็นเขตรอยต่อ	พื้นที่ได้ถูกพัฒนาและมีการก่อสร้างไปแล้ว และยินยอมที่จะปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด
๓. พื้นที่พิทักษ์และพื้นที่สงวน (Protected and Preservation Zone, PZ)	๕,๔๖๐	เขตรอยต่อ	พื้นที่ที่ไม่ห้ามให้มีการพัฒนาในการก่อสร้าง แต่ต้องมีการขออนุญาตในการก่อสร้างทุกครั้ง

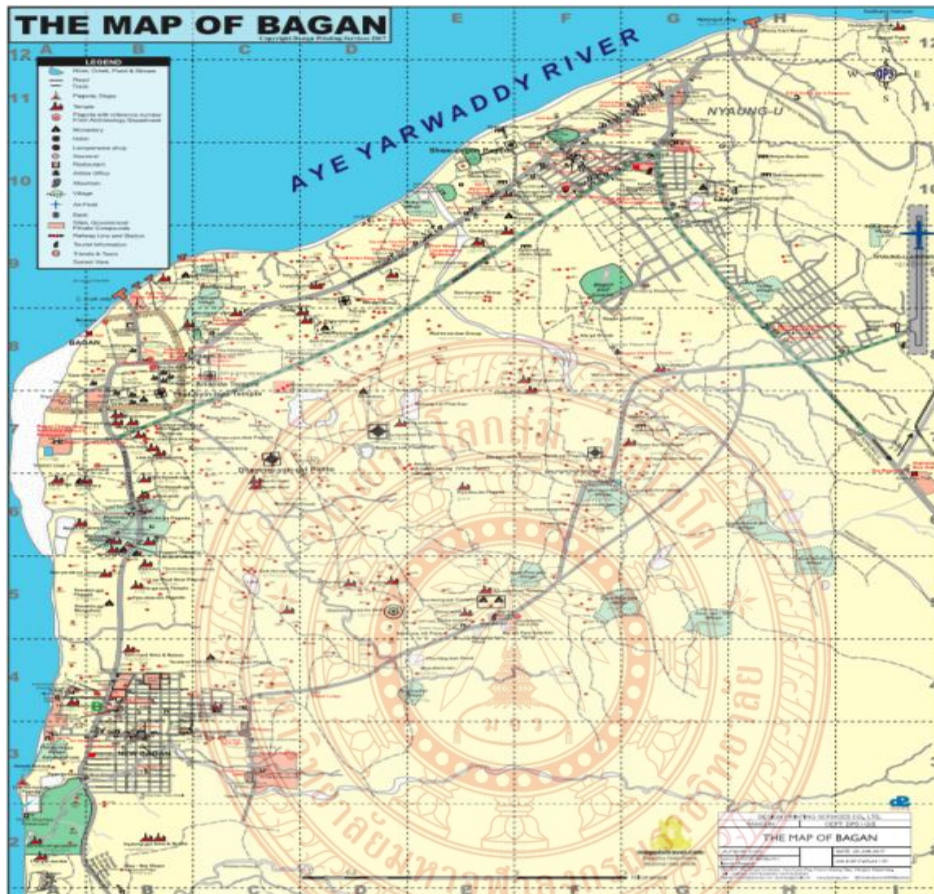
จากการศึกษาเอกสารเมืองโบราณพุกามพบว่า มีพื้นที่ ๔ โซนดังนี้

๔.๑) พื้นที่โบราณสถาน (Ancient Monument Zone, MZ) ในเขตนี้จะมีถนนของอุ-พุกามและถนนอโนรธา ถนนสองสายทอดยาวคู่ขนานกันตามแม่น้ำอิรวดี ถนนของอุ-พุกามด้านแม่น้ำอิรวดีทอดยาวจนถึงเขตเมืองพุกามเก่า มีโบราณสถานที่สำคัญคือเจดีย์ชเวสิกอง (Shew zi gone pagoda) ซึ่งเป็นมหาเจดีย์ที่มีเป็นที่สักการะของชาวพม่าและนักท่องเที่ยว หมู่บ้านเวทียิน (Wet-Kyi In village) ซึ่งเป็นหมู่บ้านโบราณ สำหรับถนนของอุ-พุกามด้านคู่ขนานกับถนนอโนรธา จะมีโบราณสถานที่สำคัญคือ วิหารกูปยางจี (Gubyaukgi temple) วิหารฮิลมินโล (Hti-lo MinLo temple) และ วิหารอนันดา (Ananda temple) ด้านเหนือของวิหารอนันตาริมแม่น้ำอิรวดีมีอารามสงฆ์หนัทจุงยั้ง (Nat Taung Kyaung monastery) จากถนนของอุ-พุกามเข้าไปยังประตูเมืองเก่าพุกาม (old bagan) คือประตูทาราบาร์ (Tharaba gate) และกำแพงเมืองภายในพบว่า มีวิหารที่ตบิณญู (Thatbyinyu temple) อารามสงฆ์หนัทจุงยั้ง (Nat Taung Kyaung monastery) เจดีย์บุพญาซึ่งเป็นเจดีย์เก่าที่สุดในเมืองโบราณพุกาม ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกำแพงทาราบาร์เป็นถนนพุกามชุก (Bagan-Chauk road) มีโบราณสถานอีก ๓ แห่งได้แก่ เจดีย์ชเวสันตอ (Shew Sandaw

^{๕๙} อังแล้วใน เกรียงไกร เกิดศิริ หน้าที่ ๔๘

^{๖๐} Gloria Crabolu อังแล้วในหน้าที่ ๓๒

pagoda) วิหารสุลามณี (Sulamani temple) และ วิหารธรรมยางจี (Dhammayan Gyi temple) ทางด้านใต้ของกำแพงเป็นหมู่บ้านเมียงกาบา (Myinkaba village) ซึ่งจะโบราณสถานอีก ๒ แห่งที่สำคัญคือ วิหารมनुหะ (Manuha temple) วิหารนันทพญา (NanPhaya temple) นอกจากนี้ก็ยังมี พิพิธภัณฑ์โบราณคดีพุกาม (Bagan Archaeological Museum) ดังแผนภาพที่.....

ภาพที่ ๖ แผนที่ของเมืองพุกาม

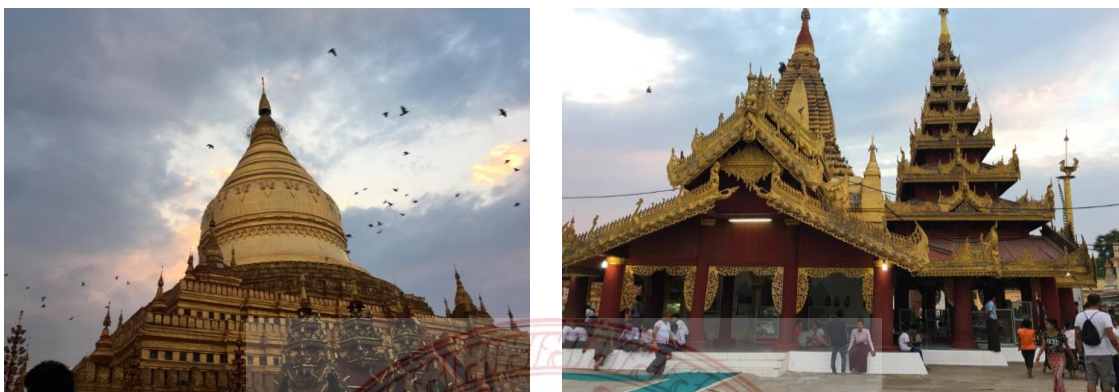
ความเหมือนของศาสนสถานที่สำคัญในเขต MZ คือเป็นศาสนาสถานในพุทธศาสนา หากแต่มีความแตกต่างกันของแตกต่างสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละยุค ดังเช่น

๑). เจดีย์ชเวสิกอง (Shew zi gone pagoda) อยู่ในวัดชเวสิกองสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอโนรธาผู้ก่อตั้งอาณาจักรพุกามเมื่อพ.ศ. ๑๖๐๒ และเสร็จสิ้นในสมัยของพระเจ้าจันสิตา^{๖๑} (พ.ศ. ๑๖๒๗-๑๖๕๓)^{๖๒} เจดีย์นี้มีขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในวัดชเวสิกองซึ่งอยู่ห่างจากนอ Yong U ประมาณครึ่งไมล์

^{๖๑} Department of Archeology and National Museum, Ministry of Religious Affairs and culture http://www.archaeologymm.com/php/arch_monument_building_bagan.php#bagan, ๒๕๕๗

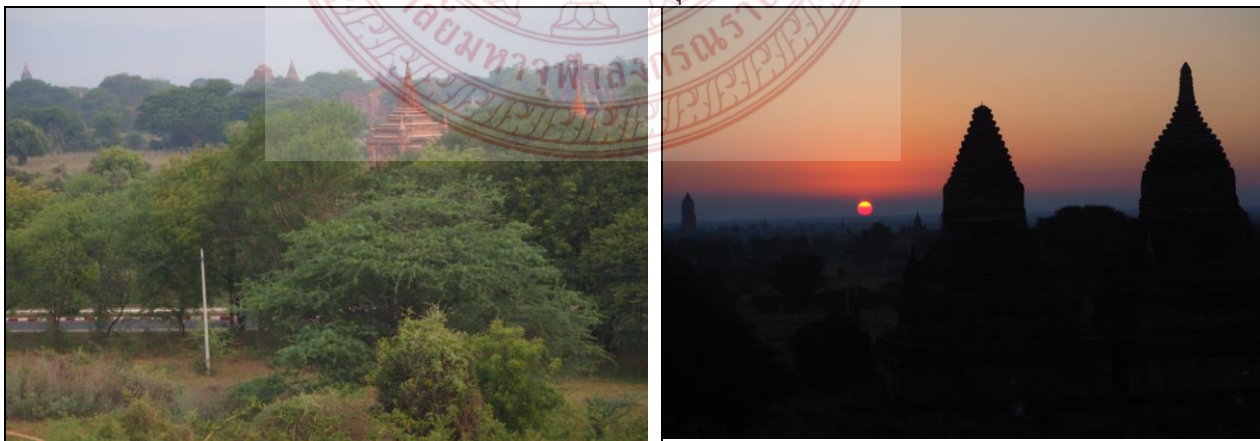
^{๖๒} อ่างแล้ว Ministry of Hotel and Tourism หน้า ๔๘

รูปแบบเป็นเจดีย์ทรงล้อมฟางเป็นต้นแบบของเจดีย์ในพม่า บริเวณฐานล่างของเจดีย์จะมีฐานเขียนมีกรอบช่องกระจกในแต่ละช่องจะมีปูนเคลือบสีเขียวเป็นภาพนันทนาการชาดก^{๖๓} บริเวณรอบเจดีย์จะมีวิหารขนาดใหญ่ทั้งสี่ทิศรอบองค์เจดีย์ ภายในวิหารทั้งสี่เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปทำยืน (Standing image) และยังมีพื้นที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ด้านทิศใต้มีอาคารเป็นที่ประทับของนัตสองตนที่เป็นพ่อลูกกันแต่งกายคล้ายกษัตริย์ซึ่งเป็นที่เคารพของชาวพม่า

ภาพที่ ๗ เจดีย์เขเวชิกอง และ วิหารทางด้านเหนือภายในบริเวณเจดีย์

๒). เจดีย์บันเลดี (Buledi pagoda) ตั้งอยู่บนถนนอโนรธา เป็นเจดีย์สำหรับนักท่องเที่ยวชมพระอาทิตย์ยามเช้า เจดีย์นี้สร้างหลังจากพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ลักษณะศิลปะของเจดีย์เป็นแบบพยูรวมกับศิลปะของเมืองพุกามแต่ลักษณะเจดีย์คล้ายกับรูปแบบเจดีย์ของศรีลังกา ตัวเจดีย์มีระเบียงรอบๆเป็นวงกลมทำให้สามารถมองได้ ๓๖๐ องศา สามารถมองทิวทัศน์ชนบทของพุกามได้ การขึ้นไปดูทิวทัศน์ที่สวยงามต้องไต่ขึ้นบริเวณยอดเจดีย์^{๖๔} ภายในกำแพงคนแม่ค้ามาขายเสื้อผ้าและภาพดินทราย ต้องใช้ความพยายามในการไต่กำแพงที่มีระเบียงรอบ จำนวนนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากทำให้ไม่สามารถขึ้นไปถึงยอดของเจดีย์ได้ ภาพที่ได้เป็นภาพทิวทัศน์ทุ่งทะเลเจดีย์ และภาพพระอาทิตย์ขึ้น

ภาพที่ ๘ ทิวทัศน์จากด้านบนเจดีย์บันเลดี และพระอาทิตย์ขึ้นที่เจดีย์บันเลดี

^{๖๓} อ้างแล้วใน Department of Archeology and National Museum, Ministry of Religious Affairs and culture หน้าที่ ๖๒

^{๖๔} Tripsavvy. ๒๐๑๗ available from: <https://www.tripsavvy.com/bagan-best-temples-with-a-view-3881284>, January, ๒๐๑๗

๓). วิหารกุกุบายจี (Gubyaukji temple) ตั้งอยู่ใกล้กับหมู่บ้านเวหยีอิน ทางตอนเหนือของพุกามเก่า วิหารนี้สร้างขึ้นในต้นพุทธศักราชที่ ๑๗ สมัยของพระเจ้าจันสิตา รูปแบบวิหารเป็นศิลปะของพม่าแต่มีลักษณะคล้ายกับอินเดียภายในวิหารคล้ายกับวิหารถ้ำ^{๖๕} วิหารขนาดเล็กนี้สร้างจากอิฐที่มีความงดงามของจิตรกรรมฝาผนังงดงามมากหนึ่งในสามของพุกาม เมื่อเดินเข้าเขตกำแพงจะพบร้านขายหัตถกรรม มีแผ่นป้ายแสดงความขอบคุณผู้ที่บริจาคจากประเทศเนเธอร์แลนด์ ภายในทางเข้าประตูจะมี “กอพะกะ” คู่มือให้นำกล้องถ่ายรูปเข้าไปถ่ายภาพสีฝาผนัง ภายในด้านบนพบผนังด้านบนเป็นลายดอกไม้ที่ยังคงเดิมไว้มาก ผนังด้านข้างมีภาพเขียนที่งดงามคือภาพเขียนที่พระพุทธเจ้าปราบมารก่อนทรงตรัสรู้ เนื่องจากวิหารสูงมีหน้าต่างอิฐมอญเล็กๆทำให้แสงส่องกระทบน้อยต้องใช้ไฟฉายส่อง ภาพเขียนฝาผนังจึงยังคงสภาพเดิมมากที่สุด ภาพฝาผนังบางส่วนสูญหายไปโดยการเจาะภาพหายไปวิหารแห่งนี้ ซึ่งตรงกับเอกสารระบุว่าคนในยุโรปประเทศหนึ่งนำไปแล้วไม่นำกลับมาคืน^{๖๖} ภาพเขียนฝาผนังเหล่านี้ถูกนำมาสร้างเป็นภาพเขียนดินทรายเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว

๓). วิหารฮิโลมินโล (Hti-lo MinLo temple) เป็นวิหารที่สร้างในกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ผู้สร้างคือเจ้าชายเซยะเตงชนะเดางมยา (พ.ศ. ๑๗๕๔-๑๗๗๔) วิหารสร้างจากอิฐเป็นรูปแบบพม่าที่มีขนาดใหญ่และมีความสวยงาม เรือนยอดเป็นศิขร ภายในเป็นวิหารสามชั้น ภายในวิหารชั้นล่างมีห้องบูชาทั้งสี่ทิศและมีทางเดินรอบวิหารทั้งชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๓ บันไดเชื่อมไปมุขหน้าทั้งสามมีห้องบูชาทั้งสี่ทิศและมีห้องบูชาที่เป็นพระประธานเป็นท่านั่งขณะตรัสรู้ทางทิศตะวันออก อีกสามทิศเป็นห้องบูชารอง ส่วนชั้นที่ ๒ เป็นอุโมงค์ทางเดินไม่มีห้องบูชา^{๖๗}

ภายนอกวิหารจะมีป้ายอธิบายประวัติของวิหาร มีกำแพงแก้วซึ่งจะมีซุ้มประตูโค้งเมื่อเดินผ่านเข้าประตูโค้งจะพบว่ามีย่านค้าขายหัตถกรรมจำนวนมาก เช่น เครื่องเงิน เสื้อผ้า เครื่องทองเหลือง รมกระดาด เม็คเน็ด และยังมีพลอยเม็ดจากพ่อค้าเร่ ทางวิหารทางเข้าประตูวิหารเป็นซุ้มเพกาซึ่งเป็นศิลปะแบบพม่า สันมุมน้โค้งอาคารเป็นภาพปูนปั้นสวยงามมาก ภายในวิหารมีพระพุทธรูปทั้งสี่ทิศ เมื่อเดินตามทางเชื่อมมีภาพเขียนสีเป็นพระพุทธรูป เมื่อแหงนหน้าขึ้นที่ช่องทางเดินมีลายวงกลมติดกันสวยงามมาก

^{๖๕} Renoewn travel , <https://www.renown-travel.com/burma/bagan/gubyaukji-temple.html> , January, ๒๐๑๗

^{๖๖} Khiri Travel , <https://khiri.com/2014/02/bagan-lost-murals-gubyaukji-temple/>, January, ๒๐๑๔

^{๖๗} เกรียงไกร เกิดศิริ, หน้าที่ ๔๘

ภาพที่ ๙ ทางเข้าวิหารกุบยางจี

ภาพที่ ๑๐ วิหารฮิโลมินโลพระพุทธรูปในวิหาร

๔). วิหารอนันดา (Ananda temple) เป็นวิหารที่มีขนาดใหญ่มากที่สุดที่พบในประเทศพม่า อยู่ในวัดอนันดาสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ สมัยพระเจ้าจันลีตา วิหารสร้างจากอิฐเป็นรูปแบบของวิหารได้รับสันนิฐานอิทธิพลจากมอญ ตัวเรือนยอดคิขรสันนิฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากทางอินเดียเหนือ ลักษณะเด่นในวิหารนี้คือ ประตูปะตูไม้สักสูง ๓๕ ฟุต และพระพุทธรูปทำยื่นทั้งสี่ทิศ องค์ที่สร้างขึ้นก่อนสององค์คือ คือ พระพุทธเจ้ากุกสันโทและพระพุทธเจ้ากัสปะ ส่วนสององค์สร้างขึ้นภายหลัง นอกจากนี้ที่ระเปียงตอนบนยังมีเรื่องเล่าชาดกพร้อมคำบรรยายเป็นภาษามอญ และรูปสลักหินอีกด้วย^{๖๘,๖๙} ภายนอกวัด เมื่อนักวิจัยเดินเข้าไปวิหารทางเข้าภายในวัด ทางเข้ามีจุดตรวจสอบนักท่องเที่ยวและมีการตั้งโต๊ะบริจาคบำรุงวัด เมื่อหันหลังกลับไปมองประตูทางเข้าวัดพบว่า ด้านบนมีรูปเทพพนม ภายในตัววิหารเมื่อเดินเข้าไปจะผ่านประตูไม้สักขนาดใหญ่ จากประตูเดินไปที่โถงห้องจะพบพระพุทธรูปไม้แกะสลักสูง ๙ เมตรทำยื่นทั้งสี่ทิศงดงามมาก ทิศเหนือเป็น พระพุทธเจ้ากุกสันโททางทิศใต้จะเป็นพระพุทธรูป พระพุทธเจ้ากัสปะเมื่อมองไกลจะเป็นรูปยิ้ม เมื่อเดินเข้าไปใกล้จากยิ้มจะเปลี่ยนเป็นหน้าตาเฉย และยิ่งใกล้มากจะเป็นภาพใบหน้าที่ยิ่งตึง ทิศตะวันออกคือพระพุทธเจ้าโกนาคมน ทิศตะวันตกคือพระพุทธเจ้ากัสปะ ระหว่างทางเดินกำลังบูรณะหลังจากเกิดแผ่นดินไหวด้านเป็นระเปียงภายในวิหาร พบว่ามีช่องภายในช่องจะมีพระพุทธรูปมีกระจกปิดไว้

^{๖๘} อ้างแล้วใน Department of Archeology and National Museum, Ministry of Religious Affairs and culture หน้า ๖๒

^{๖๙} เกรียงไกร เกิดศิริ, หน้า ๔๘

ภาพที่ ๑๑ ด้านหน้าวัดอนันดาหน้าและวิหารอนันดาภายหลังการบูรณะแล้วเสร็จ

๕). กำแพงทาราบาร์ (Tharaba Gate) ถนนของอุ-พุกามเข้าไปยังประตูเมืองเก่าพุกาม คือกำแพงทาราบาร์ สร้างในสมัยพระเจ้าจันลิตา ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เป็นประตูที่เหลือเพียงด้านเดียวอยู่ทางทิศตะวันตก ประกอบด้วยคูน้ำขนาดใหญ่ และกำแพงเมืองหนา ๕ เมตร สูง ๘ เมตร ความกว้างขนาด ๔.๕ ห้าประตูมีซุ้มอิฐก่อเป็นที่ประดิษฐานของ “นัต” สองพี่น้องทางขวาเป็นน้องสาวชื่อ “หะมะดอ” (Hama Daw) ทางซ้ายเป็นพี่ชายคือ “มังดอ” (Muang Daw)^{๗๐} ผลการลงไปภาคสนามนักวิจัยเห็นรอยมาหลายคันภายในรถส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่กำลังวิ่งผ่าน กำแพงทาราบาร์ เพื่อเข้าไปในเขตพุกามเก่า ด้านหน้ากำแพงมีซุ้มก่ออิฐมี “นัต” อยู่ในซุ้ม หากมองด้านหน้ากำแพงจะเห็นเป็นร่องน้ำแต่ไม่มีน้ำ

๖). วิหารทัตปิณญู (Thatbyinyu temple) เป็นวิหารที่สร้างขึ้นช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๗ สมัยพระเจ้าอลองชิตู เมื่อพ.ศ. วิหารนี้สร้างจากอิฐเป็นรูปแบบวิหารศิลปะพม่าเป็นวิหารที่มีความสูงที่สุดในพุกามกล่าวคือมีความสูงถึง ๖๓ เมตร เป็นวิหารขนาด ๕ ชั้น ชั้นที่ ๑ และชั้นที่ ๒ เป็นที่พักอาศัยของพระสงฆ์ พระพุทธรูปเก็บไว้ที่ชั้นที่ ๓ ส่วนชั้นที่ ๔ เป็นห้องสมุดและชั้นที่ ๕ เป็นยอดศิขร^{๗๑} เมื่อนักวิจัยไปสำรวจหลังจากที่เกิดแผ่นดินไหวภพมองไกลเห็นได้ชัดว่าส่วนของเรือนยอดได้พังทลายเสียหาย ทางเข้าวิหารพบว่ามีบอร์ดแสดงถึงรายละเอียดของความเสียหายจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวดัง เมื่อเดินเข้าไปภายในจะพบ “กอพะกะ” ทางเข้าประตูวิหารด้านซ้าย มองตรงไปพบว่า มีรูปปูนปั้นคล้ายกับเทวารักษ์สององค์ขนบข้างตู้กระจกซึ่งมีพระพุทธรูปอยู่ภายใน ซุ้มประตูรูปผักเพกามีประตูเหล็กปิดไว้ไม่ให้ขึ้นไปด้านบน เมื่อเดินไปรอบวิหารจะมีซุ้มคล้ายอุโมงค์เชื่อมต่อกัน หัวมุมและด้านข้างจะพบว่ามีที่มิซีเหล็กกันมีพ่อค้าภาพเขียนหินทราย มีทั้งที่เป็นภาพช้าง พระพุทธเจ้าในแต่ละปาง พุทธประวัติ เห็นได้ชัดเจนว่าพุทธประวัติมีกลิ่นอายของความเป็นอินเดียแอบแฝงอยู่

^{๗๐} เกรียงไกร เกิดศิริ, หน้าที่ ๔๘

^{๗๑} อ่างแล้วใน Department of Archeology and National Museum, Ministry of Religious Affairs and culture หน้า ๖๒

ภาพที่ ๑๒ กำแพงทวารวารี

ภาพที่ ๑๓ วิหารทตปิณูญหลังแผ่นดินไหว

๗). เจดีย์บุพญา (Bupaya pagoda) ซึ่งเป็นเจดีย์เก่าที่สุดในเมืองโบราณพุกามตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของมุ่มกำแพงเมือพุกามเก่าติดกับแม่น้ำอิรวดี สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราชที่ ๑๔ รูปแบบเป็นเจดีย์ทรงน้ำเต้าหรือทรงลูกแก้ว ทรงแบบเดียวกับเจดีย์ในวัฒนธรรมพยู ตัวเจดีย์องค์ปัจจุบันเป็นเจดีย์ที่ได้รับการบูรณะจากเหตุการณ์แผ่นดินไหว^{๗๒} เมื่อมาถึงบริเวณหน้าวัดซึ่งเป็นบริเวณมีรถนักท่องเที่ยวและคนเดินทาง พ่อค้า จอดพาหนะจำนวนด้านตติริมแม่น้ำอิรวดีจะเป็นทางลงไปท่าเรือล่องแม่น้ำอิรวดี หรือสำหรับคนพม่าเดินทางข้ามแม่น้ำ เมื่อเดินทางเข้าวัดที่เป็นที่ตั้งของเจดีย์บุพญา พบว่ามีป้ายบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเจดีย์บุพญา ภายในวัดจะเห็นเจดีย์สีทองรูปคล้ายน้ำเต้า มีฐานสีขาวรองรับ เมื่อพระอาทิตย์ตกดินแสงมากระทบกับองค์เจดีย์สวยงามจับใจนักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งต่างชาติ และนักท่องเที่ยวพม่าที่รอชมและถ่ายรูปเมื่อพระอาทิตย์ตกดินที่ริมฝั่งแม่น้ำอิรวดี หากนักท่องเที่ยวล่องเรือตามแม่น้ำอิรวดีจะเห็นวิถีชีวิตที่ริมอิรวดีหมู่บ้านชาวประมงเล็กๆ และเจดีย์บุพญาที่ริมแม่น้ำอิรวดีซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงว่าได้มาถึงพุกามแล้ว

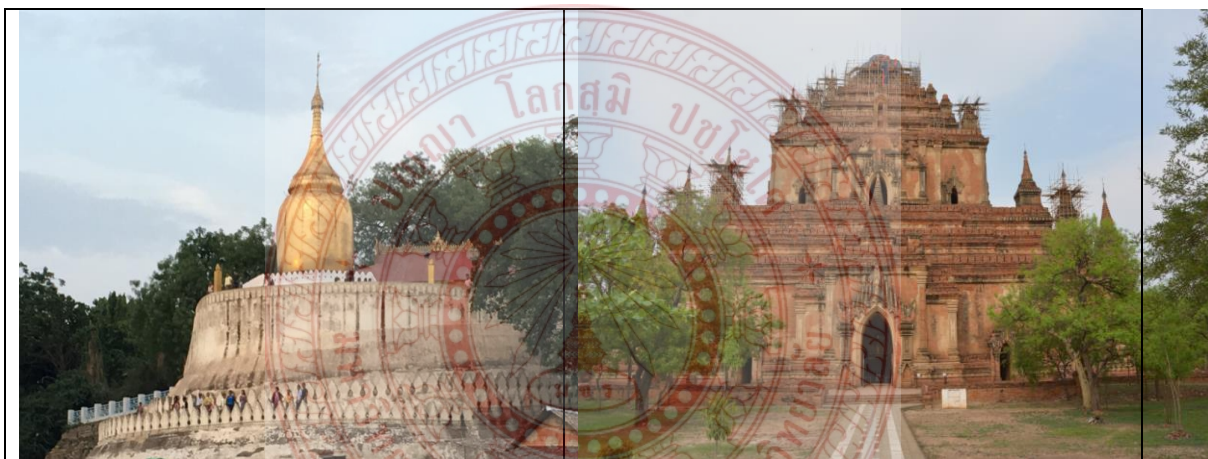
๘). วิหารสุลามาณี (Sulamuni Temple) เป็นวิหารที่ตั้งอยู่วัดสุลามาณีทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวิหารธรรมยางจี วิหารนี้สร้างในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ สมัยพระเจ้านารายาปติซีตูตำนานกล่าวว่าพระเจ้านารายาปติซีตูเห็นทับทิมฉายแสงที่ตำแหน่งของวิหาร พระองค์จึงให้สร้างวิหารนี้ตามบันทึกที่หินระบุว่าวิหารนี้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๑๗๒๖ ภายนอกวิหารเป็นปูนฉาบฝีมือของช่างพุกามและยังมีอิฐพุกามที่ก่อสร้างแสดงอันแสดงถึงมาตรฐานของช่างฝีมือพุกาม ภายในวิหารมีภาพจิตรกรรมฝาผนังบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติที่สวยงามมาก ทั้งรูปดอกไม้ พระสงฆ์ สัตว์ในเทพนิยาย ช้างที่มีสีสนสวยงาม ซึ่งเป็นรูปแบบของศตวรรษที่ ๑๘^{๗๓} รูปแบบวิหารเป็นวิหารแบบพม่า วิหารสร้างไว้จำนวน ๒ ชั้นอยู่ในกำแพงแก้วก่อด้วยอิฐสูง ๓ เมตรมีซุ้มประตูเข้าทั้งสี่ทิศ วิหารตั้งอยู่บนไพทีสูงจากพื้นดินประมาณ ๑ เมตร มีบันไดขึ้นทั้งสี่ทิศ นอกกำแพงแก้วทิศเหนือมีอารามสงฆ์เรียงรายไปขนานกับขอบแนววัด ภายในอาคารชั้นล่างมีห้องบูชาทางทิศตะวันออก ส่วนที่เหลือเป็นห้องบูชารอง มีบันไดต่อไปชั้นที่ ๒ เพื่อเป็นห้องบูชาชั้นสอง^{๗๔}

^{๗๒} เกรียงไกร เกิดศิริ, หน้าที่ ๔๘

^{๗๓} อ่างแล้วใน Ma Thanegi, หน้า ๕๑

^{๗๔} เกรียงไกร เกิดศิริ อ่างแล้วหน้าที่ ๔๘

การสำรวจภาพสนามพบว่านอกวัดก่อนเข้ากำแพงแก้วจะมีร้านขายสินค้าหัตถกรรม เครื่องทองเหลือง หุ่นกระบอก ในช่วงแรกของการสำรวจจะไม่มีเหล็กกั้นไม่ให้รถเข้าไปภายใน ครั้งที่สองพบว่ามีเหล็กกั้นเพื่อป้องกันรถเข้าไปภายในกำแพงแก้ว เมื่อเดินผ่านเข้าไปในกำแพงแก้วจะมีจุดรับบริจาคใต้กำแพง รวมถึงเป็นจุดที่ให้มีการตรวจสอบร่างกายก่อนเข้าวิหาร ประตูที่กำแพงแก้วเป็นประตูโค้งคล้ายกับศิลปะทางอิสลาม จากนั้นเป็นทางเดินไปวิหารซึ่งตัวฐานตั้งสูงกว่าพื้นดินประมาณ ๑ เมตร ภายนอกวิหารเห็นได้ชัดว่าก่อด้วยอิฐมีปูนฉาบตัววิหาร รอบวิหารที่ยกพื้นสูงมีลานหินกว้าง สามารถเดินได้รอบและมีต้นยางสีเขียวดัดกับตัววิหารอิฐสีส้มทำให้บรรยากาศสวยงามอย่างประหลาด ทางด้านทิศเหนือที่ทางไปยังนอกกำแพงแก้วและมีบ่อน้ำที่สร้างด้วยอิฐ และอารามสงฆ์หลายหลังทั้งเป็นไม้และอิฐ ภายในวิหารมีพระประธานด้านทิศตะวันออกในห้องบูชาทั้งสี่ทิศ มีทางเดินโดยรอบ ด้านข้างตัววิหารมีบันไดลงทั้งสี่ด้าน ทางเดินระหว่างห้องบูชาเป็นอุโมงค์เคลือบปูนและมีภาพจิตรกรรมฝาผนังสวยงามมาก ทั้งเป็นพุทธประวัติ พระสงฆ์ สัตว์ในนิทานชาดก

ภาพที่ ๑๔ เจดีย์บุญญา

ภาพที่ ๑๕ วัดสุลามณี

๙). วิหารธรรมยางจี (Dhamma Yan Gui Temple) สร้างขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๘ สมัยพระเจ้านาราทู (พ.ศ.๑๗๑๓) เป็นวิหารที่มีขนาดใหญ่ในพุกามสามารถมองเห็นได้ในระยะไกลทุกทิศทาง วิหารนี้มีความโดดเด่นในการเรียงอิฐทุกก้อนเรียงชิดโดยไม่มีช่องว่างระหว่างอิฐ^{๗๕} เป็นอาคารชั้นเดียวขนาดใหญ่มาก รอบอาคารมีกำแพงแก้วล้อมมีซุ้มประตูทั้งสี่ทิศ ส่วนเรือนยอดศิขรยังสร้างไม่เสร็จ ตัวอาคารภายในมีรูปแบบวิหารพม่าคือมีอาคารสูงและมีอุโมงค์ทางเดินชั้นลอยทำให้มองดูเหมือนมีสองชั้น ตัวอาคารสร้างลานประทักษิณยกพื้นมีพนักเตี้ยๆรองรับ มีทางขึ้นสู่ลานทั้งสี่ทิศ^{๗๖} นักวิชาการพม่า^{๗๗} ได้กล่าวว่าหลังจากที่พระเจ้านาราทูได้สร้างขึ้นเมื่อครองราชย์หลังจากนั้นสี่ปีต่อมาพระเจ้านาราทูจึงได้สวรรคต และยังสามารถกล่าวอีกด้วยว่าการก่อสร้างนี้ใช้อิฐเรียงกันแนบสนิทมากจนเข็มไม่สามารถจะแทงผ่านช่องว่างในการเรียงอิฐได้ หากมีช่องว่างช่างเรียงอิฐจะถูกตัดมือที่ ภายใน

^{๗๕} อ้างแล้วใน Department of Archeology and National Museum, Ministry of Religious Affairs and culture หน้า ๖๒

^{๗๖} เกรียงไกร เกิดศิริ อ้างแล้วหน้าที่ ๔๘

^{๗๗} อ้างแล้วใน Ma Thanegi, หน้า ๕๐

วิหารมีร่องรอยของอารามสงฆ์ที่ถูกทำลายไปคาดการณ์ว่าอาจเป็นที่พำนักของพระสงฆ์ในยุคสมัย พุกาม นอกอาคารจะเห็นกำแพงแก้วขนาดใหญ่ ทางเข้าเป็นซุ้มประตูโค้งคล้ายกับประตูโค้ง รูปแบบของศาสนาสลาม มองผ่านเข้าไปในประตูโค้ง จะพบว่ามีวิหารขนาดใหญ่คล้ายกับปิรามิด ไม่มียอดศิขร เมื่อเข้าไปที่วิหารแล้วเดินส่วนที่ยกจากพื้น เห็นการเรียงอิฐสวยงามมาก ถือว่าเป็นงานที่มีฝีมือเชิงช่างของพุกาม ที่เรือนยอดวิหารเป็นศิขรแต่ยังสร้างไม่เสร็จ มองจากด้านนอกเหมือนกับ วิหารมีสองชั้น ภายในวิหารค่อนข้างมืดและอับเป็นมีชั้นลอยมีทางขึ้นทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ด้านบน มีพื้นที่ใช้สอยลักษณะคล้ายกับวิหารอนันดาที่มีโครงสร้างคล้ายวิหารของมอญ ภายในเป็นที่ ประดิษฐานของพระพุทธรูปคู่ ยังปรากฏจิตรกรรมผนังแต่ไม่สวยงามเท่าที่วิหารสุลามณี

๑๐).วิหารมनुหะ (Manuha Temple) เป็นวิหารที่สร้างขึ้นโดยพระเจ้ามनुฮาผู้เป็น กษัตริย์มอญซึ่งได้ถูกอัญเชิญเป็นเชลยของพระเจ้าอโนรธนา ในปีพ.ศ. ๑๖๐๐ กล่าวว่าพระเจ้ามनुฮา ได้ขายแหวนทับทิมที่น่าดึงดูดมาและนำมาสร้างวิหารนี้ ภายในจะมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่เต็มอาคาร และพระองค์ได้สวดมนต์ภาวนาว่า “หากพ้นจากสังสารวัฏแล้วจะไม่มีใครทำให้ปราศัยได้อีก”^{๗๘} ในขณะที่นักวิชาการไทยกล่าวว่าวิหารรูปแบบเป็นศิลปะแบบมอญเป็นอาคารชั้นเดียวมีพื้นที่ใช้สอย ๔ ส่วนเป็นห้องที่ประดิษฐานพระประธานที่มีขนาดใหญ่เต็มห้องบูชา ส่วนห้องซ้ายขวาเป็นที่ประดิษฐาน ปางปรินพพานที่มีขนาดโตเต็มห้องเช่นกัน^{๗๙}

ด้านหน้าของวิหารจะเป็นแหล่งชุมชนเนื่องจากตัวหมู่บ้านเมียงกาบาเป็นหมู่บ้านที่ อยู่นอกเขต MZ ยกเว้นตัววิหารมनुฮาที่อยู่ในพื้นที่ MZ ด้านหน้าของวิหารจะเป็นตลาดเป็นที่จอดรถ ด้านตรงข้ามวิหารจะมีร้านอาหารมากมาย ด้านข้างจะพบวิหารขนาดใหญ่คูหาเดียว มีทางเข้า ด้านหน้าตรงไปยังพระประธาน และมีทางออกด้านข้างเป็นประตูแคบๆหน้าวิหารที่เสาระซังคู่ ด้านข้างวิหารมีรูปปั้นของพระเจ้ามनुฮาและพระมเหสี ที่ผินพระพักตร์ออกจากพระเจ้ามनुฮา เพราะ ความเสียพระทัยที่ต้องตกเป็นเชลย

ภาพที่ ๑๖ วิหารธรรมยางจี

ภาพที่ ๑๗ ภายนอกวิหารมनुหะ

^{๗๘} อ่างแล้วใน Ma Thanegi, หน้า ๕๑

^{๗๙} เกรียงไกร เกิดศิริ อ่างแล้วหน้าที่ ๔๘

๑๑). วิหารนันพญา (Nan Hpaya Temple) ตั้งอยู่หมู่บ้านมิงกาบาติดกับวิหารมนูฮา เชื่อว่าเป็นที่ประทับของพระเจ้ามนูหะกษัตริย์มอญผู้เป็นเชลยของพระเจ้าอโนรธา เชื่อกันว่าวิหารนี้ สร้างเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๖ วิหารค่อนข้างเล็กเป็นรูปสี่เหลี่ยมตรงกลางมีเสาสี่เสารองรับ โครงสร้าง เป็นอิฐบุด้วยหินทราย ภายในมีเสารองรับแกะสลักเป็นภาพพระพรหมถือดอกไม้วัดศุกการก่อสร้าง เหมือนกับนำมาจากที่อื่นเพราะเป็นวัสดุที่หายากในเมืองพุกาม^{๘๐} นักวิชาการในไทยกล่าวว่ารูปแบบ สถาปัตยกรรมเป็นวิหารชั้นเดียวที่มีเสารับน้ำหนักมีทางเดินโดยรอบ เรือนยอดเป็นศิขร ภายใน ก่อสร้างด้วยอิฐแล้วบุผิวหน้าอาคารด้วยหินทรายซึ่งเป็นวิหารแห่งเดียวที่พบในพุกาม ภายในอาคาร แบ่งเป็น ๓ ส่วนคือส่วนมุขหน้าซึ่งปัจจุบันพังทลายลง ส่วนที่ ๒ เป็นห้องโถงโล่ง เมื่อเดินตรงเข้ามา จะเป็นห้องบูชา ภายในห้องบูชากลางห้องมีเสาสี่เหลี่ยม ด้านหน้าเข้าแทนบูชาตรงกลางมีรูปพระพรหม ถือดอกบัว ด้านเหนือแทนบูชาจะมีแสงสว่างมาที่แทนบูชา ด้านข้างวิหารมีช่องหน้าต่างเจาะเป็น สี่เหลี่ยมมีซุ้มด้านบนเป็นพระลักษมี ตอนบนผนัง หัวเสาแต่งเป็นลายกบสามเหลี่ยมทั้งหัวเสาภายใน กรอบมีแกะสลักเป็นหน้ากาลคายเฟืองอุบะ^{๘๑} วิหารนี้ตั้งอยู่จนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านเมียงกาบา ตัววิหารสูงกว่าพื้นประมาณหนึ่งเมตร ด้านหน้าเป็นลานโล่งกว้าง ด้านนอกวิหารมีลักษณะคล้ายหินที่ เคลือบอิฐ ส่วนฐานและส่วนบนติดหลังหลังคามีการตกแต่งคล้ายอุบะ และมีรูปหน้ายักษ์ในนิทาน ชาดกในอุบะบริเวณหัวเสา ด้านบนวิหารมีส่วนยอด และเห็นเป็นรางระบายน้ำฝนจากหลังคาวิหาร ส่วนหน้าต่างมีการเจาะเป็นสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ซุ้มหน้าต่างมีลวดลายคล้ายกับสัตว์ในหิมพานต์ยอด บนซุ้มหน้าต่างเป็นรูปคนแต่ไม่สามารถบอกได้ เสาหน้าต่างเป็นลายคล้ายกับอุบะ เมื่อเดินเข้ามาใน วิหาร พบว่าหน้าวิหารมีประตูเหล็กกันไว้ อาคารแรกคล้ายอุโมงค์หลังคาโค้งมีปูนฉาบมีลายที่เลื่อน หายไป ภายในตกแต่งด้วยภาพแกะสลักเป็นอุบะและมีอุบะที่มีหน้ากาลอยู่ภายใน เดินตรงไปห้องบูชา ตรงกลางมีแทนบูชา ด้านข้างมีเสาสี่เสามีรูปพระพรหมหันหน้าเข้าแทนบูชา ด้านบนมีแสงส่องลงมาที่ แทนบูชา เมื่อเดินออกมาทางด้านหลังจะมีสะพานเชื่อมต่อกับวิหาร รอบวิหารมีร้านค้าหัตถกรรมเป็น เครื่องเงินซึ่งผลิตจากหมู่บ้านเมียงกาบาที่ผลิตเครื่องเงินตั้งแต่โบราณจนปัจจุบัน และเป็นแหล่งผลิตที่ ใหญ่ที่สุดในพม่า ด้านหลังมีสะพานเชื่อมให้คนในหมู่บ้านสามารถเดินเข้ามาได้

๑๒). อารามสงฆ์Nat Taung Kyaung monastery) เป็นอารามสงฆ์ไม้สักที่ เก่าแก่ที่สุดในพุกาม ตั้งอยู่ในหมู่บ้านตองปีทางตอนเหนือกำแพงเมืองพุกามเก่า ยังไม่ปรากฏว่าสร้าง ในสมัยใดแต่เป็นอารามสงฆ์เก่าที่สุดในย่านนี้^{๘๒} เมื่อเดินขึ้นไปที่อารามสงฆ์ด้านหน้าจะมีบันไดก่อ ด้วยอิฐมีผู้รับบริจาคหลังจากที่เยี่ยมชมอาราม ภายในมีการแกะสลักเป็นรูปครึ่งคนครึ่งนกและภาพวิถี ชีวิตของคน ด้านบนของจั่วมีการแกะสลักเป็นเทพพนม นกและหงส์สวยงามมาก ส่วนยอดของหลังคา เป็นชั้นเรือนยอดเป็นศิขรและมีฉัตรล้อมสวยงามมากดัง เมื่อเดินมาด้านข้างจะเห็นบันไดลงมาที่ท่าเรือ ซึ่งสามารถเช่าเรือล่องลำน้ำอิรวดีเพื่อชมทิวทัศน์ หมู่เจดีย์ วิหาร และวิถีชีวิตริมลำน้ำอิรวดีพร้อมกับ พระอาทิตย์ตกดินด้วย

^{๘๐} อ่างแล้วใน Ma Thanegi, หน้า ๕๑

^{๘๑} เกรียงไกร เกิดศิริ อ่างแล้วหน้าที่ ๔๘

^{๘๒} Asian Historical Architecture ๒๐๑๗. Available from:

<http://www.orientalarchitecture.com/sid/526/myanmar/bagan/nat-taung-kyauing-monastery>,
January, ๒๐๑๗

ภาพที่ ๑๘ วิหารนันทพญา

ภาพที่ ๑๙ ความงามไม้สักแกะสลักของอารามสงฆ์ที่จุงยั้ง

๑๓). พิพิธภัณฑ์โบราณคดีพุกาม (Bagan Archaeological Museum) เป็นหน่วยงานรัฐบาล เริ่มมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทางโบราณคดีครั้งแรกใกล้กับวิหารอนันดาเมื่อปีพ.ศ. ๒๔๔๗ ต่อมาด้วยการย้ายไปตอมันใต้ของวิหารกวอดมลินในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ต่อมาในปี วันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑ นายพลตันส่วยได้ทำการเปิดอย่างเป็นทางการ ภายในพิพิธภัณฑ์ชั้นล่างจัดทำเป็นภาพของเมืองพุกาม มีห้องแสดงจำนวน ๑๐ ห้องคือห้องกลางหลัก ห้องที่แสดงเกี่ยวกับศิลปะและหัตถกรรม, ห้องที่เกี่ยวกับยุคโบราณคดี, ห้องที่เกี่ยวกับพระราชวัง เกี่ยวกับหลักศิลาจารึก ชีวิตความเป็นอยู่ของนพุกาม ห้องแสดงภาพเขียนสีผาผนัง ห้องที่แสดงพระพุทธรูปสมัยต่างๆ และห้องที่แสดงศิลปะทางศาสนา พิพิธภัณฑ์นี้จะเปิดเวลา ๙.๓๐-๔.๓๐ น. ตั้งแต่วันอังคารถึงวันอาทิตย์เปิดทำการ ปิดวันจันทร์และวันหยุด ค่าผ่านประตูสำหรับคนต่างชาติ ๕๐๐๐ จ๊าด ส่วนคนพม่าผู้ใหญ่ ๕๐๐ จ๊าด เด็ก ๒๕๐ จ๊าด

ภาพที่ ๒๐ พิพิธภัณฑ์โบราณคดีพุกาม

๔.๑.๔.๒. พื้นที่โบราณ (Ancient Zone, AZ) พื้นที่ได้ถูกพัฒนาและมีการก่อสร้างไปแล้ว และยินยอมที่จะปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด AZ เป็นพื้นที่ตั้งอยู่ในเขต นยองอู (Nyaung-U) และพุกามใหม่ (New Bagan) ทั้งสองเขตนั้นนับว่าเป็นเขตเศรษฐกิจที่มีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่น มีสถานที่ราชการ โรงแรมและร้านอาหาร สถานีขนส่ง ตลาด หน่วยราชการ เป็นต้น

๑). เขตนยองอู (Nyaung-U) เป็นเขตเศรษฐกิจที่เป็นเขตที่มีเครือข่ายการขนส่งเชื่อมต่อกับเมืองในพม่าได้ทุกทิศทาง ดังจะเห็นได้จากการขนส่งที่สามารถเชื่อมโยงได้ทุกเส้นทางไม่ว่าจะเป็นทางอากาศที่สนามบินนยองอูที่ครคร่ำด้วยนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางไปยังเมืองสนามบิน

มณฑลพะโล่ สนามบินเฮโอเพื่อต่อไปยังทะเลสาบอินเลซึ่งอยู่ในรัฐฉาน สนามบินในประเทศอย่างกุ่ม ทางรถยนต์มีรถปรับอากาศหลายบริษัททั้งที่เป็นประเภทนอนขนาด ๒๔ ที่นั่งขึ้นไปที่สะดวกสบายจากอย่างกุ่มมาสถานีขนส่ง ในพุกาม ห่างต้องการไปที่มณฑลพะโล่จะมีรถปรับอากาศตั้งแต่ ๑๘ ที่นั่งขึ้นไป และสามารถไปปรับได้ที่โรงแรมในเขตของอุหรือพุกามเก่า พุกามใหม่ได้โดยไม่ต้องเสียค่าเดินทางมาที่สถานีขนส่งชเวพิว (Bagan Shwe Pyi Highway Bus Terminal) หากไม่ต้องการมาด้วยรถปรับอากาศนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางด้วยรถไฟและลงที่สถานีรถไฟของอุได้เช่นกัน ส่วนทางน้ำสามารถล่องเรือจากท่าเรือมณฑลพะโล่มาจอดที่ท่าเรือครูยส์หรือท่าเรือที่ติดกับเจดีย์บุพญาได้

ภาพที่ ๒๑ สนามบิน นยองอุ (Nyaung-U Airport)

ภาพที่ ๒๒ ยามเช้าที่สถานีขนส่ง Shwe Pyi Station

ภาพที่ ๒๓ สถานีรถไฟพุกาม^{๘๓}

ภาพที่ ๒๔ ท่าจอดเรือที่ริมแม่น้ำอิรวดี

๒). เขตพุกามใหม่ (New Bagan) เป็นเขตที่รัฐบาลผลักดันให้ประชาชนที่อยู่ในเขต MZ ไปอาศัยอยู่โดยรัฐบาลได้จัดสรรที่ดินให้แก่ทุกคน การจัดสาธารณูปโภค อาทิเช่น ไฟฟ้า ถนน ตลาด โรงเรียน โรงแรมร้านอาหาร และยังเป็นที่ตั้งของหน่วยงานรัฐบาล สถานีตำรวจ เป็นต้น

เขตพื้นที่พุกามใหม่เริ่มจากสถานีขนส่งชเวพิว จะมีทางแยกไปนยองอุและพุกามใหม่ ทีมเข้าเลือกเข้าโดยไม่เข้านยองอุ หรือพุกาม เมื่อเข้าเขตพุกามใหม่จะเริ่มเห็นโรงแรมขนาดใหญ่มากเป็นโรงแรม ๕ ดาวต่างกับโรงแรมที่นยองอุที่เป็นโรงแรมขนาดเล็กกว่า ผ่านจากโรงแรมจะพบที่ทำงานทางราชการคือ ตำรวจท่องเที่ยว ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวพุกามเป็นหน่วยงานราชการขึ้นตรงกับกระทรวงการท่องเที่ยวและโรงแรม ภายในศูนย์ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

^{๘๓} go-myanmar. ๒๐๑๗. Available from: <https://www.go-myanmar.com/taking-the-sleeper-train-from-bagan-to-yangon> ,January, ๒๐๑๗

เป็นภาษาอังกฤษ ด้านข้างของอาคารเป็นอาคารไม้สีขาว เป็นองค์กรเอกชนของญี่ปุ่นมาช่วยเหลือเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ใกล้กับศูนย์บริการข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว จะพบว่ามีการทำการของรัฐบาลเป็นสถานีตำรวจของพุกาม

๔.๑.๔.๓. พื้นที่พิทักษ์และพื้นที่สงวน (Protected and Preservation Zone, PZ) พื้นที่ที่ไม่ห้ามให้มีการพัฒนาในการก่อสร้างแต่ต้องมีการขออนุญาตในการก่อสร้างทุกครั้ง ซึ่งหมายถึงเขตรอยต่อ จากการสำรวจในพื้นที่ระหว่างทางไปเมืองมณฑลทะเลย์ เห็นได้ว่าการก่อสร้าง และมีบ้านคล้ายร้านอาหารหรือที่พักจำนวนมาก ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าให้ฟังเกี่ยวกับเขตนี้ว่าเป็นเขตรอยต่อ (buffer zone) ดังนี้

นอกเหนือจากนี้แล้วคนนำทางยังได้เล่าให้ฟังว่ามีหมู่บ้านที่เรียกว่าเป็น Buffer zone มีอีก ๓ แห่งคือ หมู่บ้านเวทียิน (Wet-Kyi In village) หมู่บ้านตองปี (Taung Bi Village) และหมู่บ้านมิงกาบา (Myinkaba village) ซึ่งเมื่อดูจาก จะเห็นว่าตรงกับที่คนนำทางได้ให้ข้อมูล เมื่อสำรวจลงพื้นที่หมู่บ้านแรกเป็นหมู่บ้านเวทียิน (Wet-Kyi In village) ร้านค้าเป็นซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านค้าหัตถกรรม ร้านอาหาร และโรงแรมจำนวนมาก ในยามค่ำคืนจะมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมและรับประทานอาหารพร้อมกับชมละครหุ่น หมู่บ้านที่สองเป็นหมู่บ้านตองปี (Taung Bi Village) เป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตเคลื่อนไปอย่างช้าๆ ยังสามารถเห็นเครื่องปั้นดินเผาให้สัตว์แบบโบราณ รถม้า วิถีแบบนี้เราไม่สามารถเห็นในประเทศไทยได้อีกแล้ว และหมู่บ้านที่สามเป็นหมู่บ้านมิงกาบา (Myinkaba village) เป็นหมู่บ้านโบราณที่ยังคงดำรงรักษาการทำเครื่องเงินตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนปัจจุบัน ในหมู่บ้านนี้มีร้านขายเครื่องเงินและโรงงานที่ผลิตเครื่องเงินมากที่สุดในพม่า นอกจากนี้ยังพบนักวิจัยไปยังหมู่บ้านเล็กๆ หมู่บ้านหนึ่งซึ่งไม่ปรากฏในแผนที่เป็นหมู่บ้านประมงเล็กๆชื่อว่า Kolone village ริมแม่น้ำอิรวดีที่คนในหมู่บ้านยังชีพด้วยการทำประมงในแม่น้ำอิรวดีบางคนยังทำอาชีพขั้บรถม้าพานักท่องเที่ยวชมเมืองด้วย

ภาพที่ ๒๕ หมู่บ้านชาวประมงที่ริมแม่น้ำอิรวดี

ภาพที่ ๒๖ ตองบี (Taung Bi Village)

ภาพที่ ๒๗ หมู่บ้านมิงกาบา (Myinkaba village)

เมื่อมองโดยรวมแล้ว เมืองโบราณพุกาม มีการผสมผสานศิลปะและสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา ภาพเขียนสี ภาพปูนปั้นทั้งของอินเดีย พยูมอญ และพม่าได้อย่างผสมผสานกลมกลืน เป็นศิลปะแบบพม่าที่น่าสนใจยิ่งและงดงาม สภาพทิวทัศน์เมื่อยามพระอาทิตย์ขึ้นในช่วงเช้า และพระอาทิตย์ลับขอบฟ้าทั้งในทุ่งเจดีย์และริมแม่น้ำอรวดีที่สวยงามจับใจ วิถีชีวิตท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงน้อย ศิลปกรรมทางพุทธศาสนาที่นำมาเปลี่ยนรูปสู่สินค้ายังมีให้เห็นทั่วไปในพุกาม ปัจจุบันทางการพม่ามีการจัดแบ่งพื้นที่ในเขต MZ โดยย้ายคนไปที่เมืองพุกามใหม่ให้เป็นที่อยู่อาศัยที่มีสาธารณูปโภคครบครัน ส่วนพื้นที่กันชนที่ยอมให้ชุมชนได้อาศัยและประกอบกิจการทางศาสนาและอาชีพด้วย สภาพที่มีความประหลาดด้านทิวทัศน์ สถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา วิถีชีวิตและศิลปกรรมทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้ไปใช้บริการอย่างต่อเนื่อง

๔.๑.๓ ประวัติและบริบทของแหล่งมรดกโลกพระนคร ประเทศกัมพูชา

๑) ประวัติศาสตร์ ทำเลที่ตั้งและของมรดกโลกเมืองพระนคร

ทำเลที่ตั้ง ตั้งอยู่ในเมืองพระนคร จังหวัดเสียมราฐ(เสียมเรียม) ห่างจากกรุงพนมเปญ ไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ๓๑๐ กิโลเมตร

ความเป็นมา เมืองพระนคร (Angkor) เป็นกลุ่มโบราณสถานที่สำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของราชอาณาจักรกัมพูชา อุทยานโบราณสถานเมืองพระนครมีพื้นที่กว้างใหญ่กว่า ๔๐๐ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ป่า เทวาลัย และปราสาทหินมากกว่า ๑๐๐ แห่ง โบราณสถานที่สำคัญ เช่น พระนครหรือปราสาทพระนคร นครธมหรือปราสาทนครธม ปราสาทบายน ปราสาทบาปวน

เมืองพระนคร มีลักษณะและเหตุผล ดังนี้(UNESCO, ๒๕๕๖)

(๑) เกณฑ์ ANGKOR COMPLEX หมายถึง เป็นศิลปะเขมรทั้งหมดตั้งแต่ศตวรรษที่ ๙ ถึงศตวรรษที่ ๑๔ รวมถึงผลงานทางศิลปะที่น่ายกย่องอื่น

(๒) อิทธิพลของศิลปะเขมรที่พัฒนาขึ้นในเมืองพระนคร เป็นจุดที่ลึกซึ้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาที่โดดเด่น

(๓) จักรวรรดิเขมรในศตวรรษที่ ๙-๑๔ ครอบคลุมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองและวัฒนธรรมของภูมิภาค

(๔) สถาปัตยกรรมของชาวเขมรส่วนใหญ่มาจากทวีปย่อยของอินเดีย แต่มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากการพัฒนาลักษณะพิเศษของตัวเองอย่างอิสระ และบางส่วนได้มาจากประเพณีทางวัฒนธรรมที่อยู่เดิม ซึ่งทำให้เกิดศิลปะใหม่ในงานศิลปะตะวันออกและสถาปัตยกรรม

๒) การขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก เมืองพระนคร ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้านวัฒนธรรม ภายใต้ชื่อ "พระนคร" เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ หลังจากสงครามกลางเมืองในเขมรยุติแล้ว องค์การยูเนสโกได้เข้ามาช่วยบูรณะฟื้นฟูปราสาทและได้จัดตั้งโครงการอย่างกว้างขวาง เพื่อป้องกันสถานที่และบริเวณโดยรอบ เมืองพระนครได้ถูกรับเลือกเป็นมรดกโลก มีคุณสมบัติตรงตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้านวัฒนธรรมจำนวน ๔ ข้อ คือ

(๑) เป็นตัวแทนในการแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดของมนุษย์

(๒) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนงานพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือบนพื้นที่ใดๆ ของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม

(๓) เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

(๔) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

แหล่งมรดกโลกพระนครราชอาณาจักรกัมพูชามีพื้นที่กว้างขวางและพื้นที่ปราสาทต่างๆ อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาเฉพาะปราสาทพระนคร (Angkor Wat) หรือนครวัด เท่านั้น

๓) ประวัติปราสาทพระนคร (Angkor Wat) หรือนครวัด อาณาขอมโบราณ ได้รับอิทธิพลความเชื่อจากอินเดียผ่านมาทางชาว ศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์นั้นยกย่องกษัตริย์ว่าเป็นเทพเจ้า เรียกว่า “ลัทธิเทวราชา” กษัตริย์คือตัวแทนของเทพเจ้าในโลกมนุษย์ ซึ่งมีการสร้างเทวสถานถวายให้ และเชื่อว่าเมื่อสวรรคตแล้ววิญญาณจะประทับอยู่ที่ปราสาท ซึ่งเป็นคติเทวราชาที่เชื่อว่ากษัตริย์ คือ เทพเจ้าอวตารลงมา

ปราสาทพระนคร (Angkor Wat) เป็นศาสนสถานสร้างสร้างในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ คือราวปี พ.ศ.๑๖๕๖-๑๖๙๓ ในรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ โดยเป็นศาสนสถานประจำของพระองค์ (ว่ากันว่ายุคหลังเมืองพระนครแล้วยังมีการสลักภาพที่ยังไม่แล้วเสร็จต่อจากช่างฝีมือในยุคแรก แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่ยืนยันแล้วว่าไม่มีปราสาทขอมแห่งใดเลยที่สร้างเสร็จ) ซึ่งเป็นฮินดูไวษณพนิกาย นับถือพระวิษณุ (พระนารายณ์) โดยทรงสร้างปราสาทนครวัดเป็นเทวาลัยบูชา และให้เป็นที่เก็บพระศพของพระองค์ (ทรงได้พระนามภายหลังสิ้นพระชนม์ว่า บรมวิษณุ ส่งผลนครวัดมีอีกชื่อว่า บรมวิษณุมหาปราสาท หรือปราสาทวิษณุโลก ซึ่งหมายถึง “เทวาลัยของพระวิษณุ) นครวัดจึงแตกต่าง

กับปราสาทอื่นๆ ตรงที่หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ซึ่งเป็นทิศของผู้ตายแทนที่จะหันไปทางทิศตะวันออกที่นิยมก่อสร้างปราสาทโดยทั่วไป

ประวัติโดยสังเขป (โดยรวม)

พุทธศักราชที่ ๑๖๕๖-๑๖๙๓ พระนครถูกออกแบบและก่อสร้างในรัชสมัยพระเจ้าชัยสุริยวรมันที่ ๒

พุทธศักราชที่ ๑๗๒๐ พระนครถูกรุกรานจากชาวจาม พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ทรงเปลี่ยนนครวัดเป็นศาสนสถานพุทธนิกายมหายาน และย้ายเมืองหลวงไปยังเมืองนครหลวงและให้สร้างเมืองนครธมและปราสาทบายน ห่างจากนครวัดไปทางเหนือ เป็นเมืองหลวงใหม่

พุทธศักราชที่ ๑๙๗๔ พระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) ของกรุงศรีอยุธยาเข้าโจมตีเมืองพระนคร ทำให้ต้องย้ายเมืองหลวงสู่เมืองพนมเปญ (เมืองหลวงปัจจุบันของกัมพูชา) ในปี พ.ศ.๑๙๗๕

ชนชั้นกษัตริย์ชั้นเหนือไปทำบุญ พบปราสาทโบราณถูกทิ้งร้าง บางส่วนสร้างไม่เสร็จ นักกษัตริย์จึงให้สร้างต่อ ทั้งให้สร้างพระพุทธรูปไว้บนระเบียงคด และบนปราสาทมากมาย สุสานเทวาลัยจึงกลายเป็นวัดในพุทธศาสนาที่ชื่อ “นครวัด” ซึ่งมาจาก นกอร์ หมายถึง นคร บวกคำวัด ก่อนที่ฝรั่งเศสจะเรียกชื่อ นกอร์วัด เพี้ยนเป็น อังกอร์วัด ใช้นานทุกวันนี้

จากนั้นเมื่อกษัตริย์รุ่นต่อม้าย้ายเมืองหลวงลงไปทางใต้ และพ้นจากสมัยที่นักกษัตริย์ชั้นให้บูรณะปราสาทนครวัด ก็ไม่ปรากฏเรื่องราวของกษัตริย์ขอมโบราณอีกเลย ปราสาทต่างๆ ถูกปล่อยให้ร้างและเป็นส่วนหนึ่งของพงไพร

มีบันทึกว่าก่อนถึง อองรี มูโฮต์ มีนักบวช นักแสวงบุญ นักเผชิญโชค เดินทางถึงนครวัดมาแล้ว อาทิ ปี.พี. กรอสลิเออร์ ชาวโปรตุเกส พ.ศ.๒๐๙๑ เขียนบันทึกชื่อ Angkor et le Cambodge au XVIesiecleตามด้วย ดีโอโจ โต กูโต เจ้าหน้าที่อาลักษณ์บันทึกพงศาวดารโปรตุเกสประจำอินเดีย ซึ่งเป็นผู้ที่เขียนบันทึกถึงเมืองพระนครไว้มากที่สุด และอันโตนิโอ ดา มักดาเลนา นักบวชโปรตุเกส ผู้มาในปีพ.ศ. ๒๑๒๙ รวมถึงมาร์เซลโลเดอ โรบา-เดอเนยรา ทหารรับจ้างชาวสเปน พ.ศ.๒๑๓๖ กับ ซิมาโน เคนเรียว ล่ามชาวญี่ปุ่นที่อยู่ในเขมรระหว่าง พ.ศ.๒๑๖๖-๒๑๗๙

พุทธศักราชที่ ๒๔๐๑ อองรี มูโฮต์(Henri Mouhot) นักพฤกษศาสตร์ชาวฝรั่งเศสได้เดินทางมาศึกษาพรรณพืชเมืองร้อนที่ประเทศไทย และเข้ากัมพูชาทางทะเลตะวันออก โดยขึ้นบกที่เมืองกำปอตเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.๒๔๐๓ ถึงเมืองพระตะบอง ได้เผยแพร่พระนคร นครธม แก่ชาวโลกโดยวาดภาพสเกตหลายสำเนา และส่งไปตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ของ อังกฤษและฝรั่งเศส โดยเขียนหนังสือบรรยายถึงสิ่งที่ยังไม่รู้ว่าเป็นอะไรในเวลานั้น ว่า “นี่คือความยิ่งใหญ่ที่ทำทลายวิหารโซโลมอน มันถูกสร้างขึ้นโดยน้ำมือของไมเคิลแองเจโล แห่งยุคบรรพกาล และสามารถยืนเคียงกับสิ่งก่อสร้างที่มหัศจรรย์ที่สุดของโลกตะวันตกได้อย่างเต็มภาคภูมิ มันยิ่งใหญ่กว่าสิ่งใดๆ ที่กรีกและโรมันทิ้งไว้เป็นมรดกแก่เรา เป็นภาพขัดแย้งอันน่าสลดใจท่ามกลางความเสื่อมโทรมป่าเถื่อนของดินแดนที่ให้กำเนิดมันขึ้นมา”

พุทธศักราช ๒๔๐๖ ฝรั่งเศสบุกกัมพูชายึดเป็นเมืองขึ้น ทำให้โบราณสถานเมืองพระนครถูกปล้นอย่างถูกกฎหมายโดยเจ้าอาณานิคมและนักค้าของเก่าจากทุกสารทิศ

พุทธศักราชที่ ๒๕๓๕ องค์การสหประชาชาติ (UNESCO) ประกาศให้พระนครเป็นมรดกโลก และจึงกลายมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญมาจนถึงปัจจุบัน

๔) ข้อมูลสถาปัตยกรรม พระนครออกแบบและสร้างขึ้นในสถาปัตยกรรมชั้นสูง และเป็นความสำเร็จที่น่าชื่นชมยกย่อง ให้ชาวขอม ทั้งในเชิง ศิลปะ ดาราศาสตร์และคณิตศาสตร์ เช่นมีการจัดวางแท่นบูชาให้สัมพันธ์กับดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ หรือแท่นบูชาที่มีลักษณะเป็นวงกลมแทนสัญลักษณ์ของโลก พื้นดิน และยังถูกล้อมรอบด้วยหิน ๓๖๐ ก้อนแทนจำนวนวันใน ๑ ปี ยังมีส่วนประกอบอื่นๆ ที่สำคัญและน่าทึ่งอีกมาก

ปราสาทพระนครมีขนาดใหญ่มากถึง ๒๐๐,๐๐๐ ตารางเมตร ตัวปราสาทสูง ๖๐ เมตร ยาว ๑๐๐ เมตร และกว้าง ๘๐ เมตร ใช้หินรวม ๖๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ใช้แรงงานช่างกว่า ๔๐,๐๐๐ เชือก และแรงงานเกณฑ์คนนับแสนขนหินและซักลากหินมาจากเขาพนมกุเลน ซึ่งอยู่ห่างออกไปกว่า ๕๐ กิโลเมตร มาสร้างปราสาทพระนคร มีเสา ๑,๘๐๐ ต้น หนักต้นละกว่า ๑๐ ตัน ใช้ช่างแกะสลัก ๕,๐๐๐ คน มีแผนผังที่ถือว่าเป็นวิวัฒนาการขั้นสุดยอดของปราสาทขอม มีปราสาท ๕ หลัง ตั้งอยู่บนฐานสูงตามคติของศูนย์กลางจักรวาล มีหอสูง ๖๐ กว่าเมตรเป็นศูนย์กลางของกลุ่มปราสาท อันเปรียบเสมือนศูนย์กลางของจักรวาลนั้น มีทางเดินขึ้นที่ชันมาก ราว ๕๐ องศา ใช้เวลาสร้างร่วม ๑๐๐ ปี

ทางดำเนินเข้าสู่มหาปราสาทนครวัดมี ๕ ประตู ประตูใหญ่อยู่ตรงกลางสำหรับพระมหากษัตริย์ดำเนินเข้าสู่นครวัด ส่วนทางเข้าที่เล็กกว่าถัดออกไปสำหรับเสนาบดี และที่ไกลสุดอีกสองแห่งมีขนาดใหญ่ที่สุดสำหรับประชาชนทั่วไปรวมทั้งสัตว์พาหนะ

กำแพงชั้นนอกรอบปราสาทนั้นมีความยาวกว่า ๘๐๐ เมตร มีงานแกะสลักเกี่ยวกับ

(๑) พระราชกรณียกิจของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒

(๒) การรบที่ทุ่งกุเฆศตรในมหาภารตะยุทธ

(๓) ภาพจากเรื่องจริงในประวัติศาสตร์ มีความยาวถึง ๙๔ เมตร โดยแบ่งภาพออกได้เป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นช่วงที่ยังไม่จัดตั้งขบวนทัพ ส่วนที่สองเป็นภาพขบวนทัพ ในส่วนแรกนั้นแบ่งเป็นสองชั้น ชั้นบนเป็นภาพพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ประทับบนราชบัลลังก์ ล้อมรอบด้วยเหล่ารัฐมนตรีและแม่ทัพนายกองที่มาเฝ้า

ชั้นล่างเป็นภาพขบวนของเจ้าหญิง พระธิดาบนเสลี่ยง เมื่อสิ้นสภาพในส่วนแรกก็เริ่มเป็นภาพขบวนทัพของทหารเดินเรียงไปตลอดแนว พร้อมกับแม่ทัพนายกองของแต่ละกองทัพบนหลังช้าง เกือบหน้าสุดของขบวนทัพเป็นกองทัพที่มีลักษณะแตกต่างจากทัพอื่นทหารมีใบหน้าที่โค้งมนสวมเสื้อลายดอก นุ่งผ้าคล้ายกระโปรง ชายผ้ายาว สวมหมวกทรงสูงเป็นชั้นๆ ที่ปลายมีภูยาว แม่ทัพอยู่บนหลังช้างเช่นกัน สันนิษฐานว่าเป็นทัพของชาวสยาม

(๔) ภาพสลักรก สวรรค์ การพิพากษาของพญายม (ระเบียงคตทิศใต้ ด้านทิศตะวันออก) นักโบราณคดีหลายท่านเชื่อว่าหลังจากที่พระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ เสด็จสวรรคตแล้วลักษณะของภาพแบ่งเป็นสองตอน แต่ละตอนแบ่งออกเป็นสองถึงสามชั้น ซึ่งชั้นบนจะเป็นบนโลกและสวรรค์ ชั้นล่างสุดเป็นรก ในตอนแรกซึ่งอยู่ทางด้านซ้ายของภาพ เป็นภาพของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ เสด็จนำเหล่าข้าราชการที่ดีขึ้นสวรรค์ พวกอสูรและคนไม่ดีตกนรก ในตอนที่สองชั้นกลางเป็นภาพพญายมสิบแปดมือนั่งพิพากษาความดี-ชั่ว ของคนตายบนหลังควายซึ่งเป็นสัตว์พาหนะ และภาพ

ที่นับเป็นจุดเด่นของภาพสลักนี้คือภาพชั้นล่างของนรกขุมต่างๆ ที่มีการทรมานคนชั่วคนบาปตามคติขอมเชื่อว่านรกภูมิแบ่งเป็นชั้นถึง ๓๒ ชั้น

(๕) ภาพกวนเกษียรสมุทร ที่มีจุดประสงค์เพื่อผลิตน้ำอมฤต โดยใช้เวลาถึง ๑,๐๐๐ ปี น้ำอมฤตนั้นมีฤทธิ์ทำให้ผู้ที่ได้ดื่มกินเป็นอมตะ สาเหตุของการกวนเกษียรสมุทรว่าเนื่องจากเทวดาและอสูรมักจะสู้รบ ยกทัพมาปราบอีกฝ่ายบ่อยครั้ง ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะอยู่เรื่อยมา ฝ่ายเทวดาจึงไปขอคำปรึกษากับพระวิษณุว่า ทำอย่างไรจึงจะรบชนะเหล่าอสูรได้ตลอดทุกครั้งพระวิษณุจึงแนะนำเรื่องการกวนเกษียรสมุทรเพื่อผลิตน้ำอมฤต ซึ่งเป็นงานที่ใหญ่และต้องใช้พลังกำลังมาก โดยใช้ภูเขามันตระเป็นแกนหมุน ใช้เนาควาสกรีแทนเชือกพันรอบเขามันตระแล้วแบ่งเป็นสองฝ่ายผลัดกันดึงสลับไป-มา เทวดาได้ยืนดั่งนั้นก็ออกอุบายยืมแรงอสูรให้มาช่วยดึงเนาเพื่อกวนทะเลน้ำนม และให้สัญญาว่าจะแบ่งน้ำอมฤตที่ได้ให้ ฝ่ายอสูรเห็นดีก็ตอบตกลง จึงแบ่งด้านกันกวน ฝ่ายเทวดาอยู่ดึงเนาควาสกรีด้านทาง ฝ่ายอสูรให้ดึงด้านหัว การกวนครั้งนั้นใช้เวลานาน เขามันตระก็ค่อยๆ เาะโลกกลิ้งลงๆ พระวิษณุเป็นห่วงว่าโลกจะทะลุหรือแตกสลาย จึงได้อวตารเป็นเต่า (ปางกูรมาวตาร) เอากระดองรองรับเขามันตระไว้ (ซึ่งเป็นตอนที่ปรากฏบนฝาผนัง)

จากขอบภาพด้านซ้ายจะเป็นภาพกองทัพเหล่าอสูรเตรียมตัวพร้อมรบ เพื่อแย่งน้ำอมฤตมาเป็นของตนฝ่ายเดียว ถัดไปจึงเป็นหัวแถวกวนเกษียรสมุทรด้านอสูร ตนแรกที่เป็นผู้ถือหัวเนาควาสกรีคือทศกัณฐ์ จากจุดนี้บ่งบอกได้ว่า ขอมโบราณได้รวมเอามหากาพย์รามายณะรวมกับคัมภีร์พระเวท ถัดไปเป็นแถวอสูรอีก ๙๑ ตน ไปจนถึงกลางภาพ จะเห็นพระวิษณุสี่กร คอยควบคุมการกวนอยู่หน้าเขามันตระ ใต้เขามันตระเป็นเต่าเอากระดองรองเขา เหนือเขามันตระมีพระอินทร์คอยจับเขาให้ตรง ถัดไปด้านขวาเป็นแถวของเทวดา ๘๘ องค์ ท้ายสุดผู้ถือหางคือหนุมาน ช่วงท้ายของภาพเป็นกองทัพของเหล่าเทวดาเตรียมตัวแย่งน้ำอมฤตจากอสูรเช่นเดียวกัน

ยังมีรูปแกะสลักนางอัปสรอีกถึง ๑,๖๓๕ นาง โดยมีลักษณะ คือ เท้าติดพื้น มองไปด้านหน้า อากัปกริยาอ่อนช้อยยวนตา ทั้งหมดแต่งกายและทรงผมไม่ซ้ำกัน

ส่วนกำแพงด้านนอกมีความยาวด้านละ ๑.๕ กิโลเมตร มีคูน้ำล้อมรอบตามแบบมหาสมุทรบนสวรรค์ที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุ

๕) ตำนานการกำเนิดอัปสรา ในตอนอวตารหนึ่งของพระนารายณ์มาเป็นเต่า (กูรมาวตาร) มีตำนานเล่าว่า เทวดาก็บอสูรมักจะสู้รบกันอยู่เสมอ และฝ่ายเทวดามักจะพ่ายแพ้เนื่องจากต้องคำสาปฤๅษีตนหนึ่ง เหล่าเทวดา จึงไปขอให้พระนารายณ์ช่วยเหลือ พระองค์ได้แนะนำให้ทำพิธีกวนเกษียรสมุทร (กวนน้ำในมหาสมุทรให้เหลือเพียงหนึ่งถ้วย เพื่อเป็นน้ำทิพย์เมื่อดื่มแล้วจะเป็นอมตะ) แต่มหาสมุทรก็กว้างใหญ่มาก จึงต้องใช้เขาพระสุเมรุมาเป็นไม้กวน ใช้พระยานาคมาเป็นเชือก และดึงสองข้าง เทวดาจึงไปหลอกให้อสูรมาช่วยกวน และบอกว่าจะแบ่งน้ำทิพย์ให้ดื่ม และให้อสูรอยู่ทางหัวพระยานาค เมื่อกวนไปแล้วกลัวว่าแกนโลกจะทะลุ พระนารายณ์จึงอวตารลงมาเป็นเต่าเพื่อรองรับเขาพระสุเมรุ ขณะกวน พระยานาคควาสกรีเกิดความร้อนและระคายเคืองคอ จึงพันพิษออกมา พระศิวะกลัวว่าพิษจะไปทำลายล้างโลกจึงกลืนพิษไว้ทั้งหมด ด้วยเหตุนี้พระศิวะของพระศิวะจึงมีสีดำ เมื่อกวนเสร็จได้น้ำทิพย์มาแล้ว ยังได้ของอีก ๑๐ อย่างมาด้วย คือ

๑. โคสุรกี สารพัดนึก

๒. วารุณี เทพีแห่งสุรา

๓. ต้นปาริชาติ ที่ใครได้กลิ่นจะระลึกชาติได้
๔. พระจันทร์
๕. พิษร้ายให้พญานาคเสพชูกำลัง
๖. ลักษมีเทวี ต่อมาเป็นชายาพระนารายณ์
๗. ม้าอุจไฉรพ
๘. ช้างเอราวัณ
๙. ธันวันทรี แพทยสวรรค์

๑๐. เหล่านางอัปสร ๓๕ ล้านองค์ (นางอัปสร แปลว่า "ผู้กระดิกในน้ำ" หมายถึงผู้ที่เกิดจากการกวนน้ำ) ซึ่งเรียกกันว่า นางอัปสร

เมื่อจะถึงการดื่มกินน้ำทิพย์ เทพได้สร้างให้เหล่านางอัปสรไปหลอกล่อ ยั่ววนอสูร เหล่าอสูรก็หลงเล่ห์หวังไล่เข้าหาเหล่านางอัปสร ทำให้เหล่าเทพดื่มกินน้ำทิพย์จนหมดสิ้น เหล่านางอัปสรานี้ จึงได้ชื่อว่าเป็น นางบำเรอสวรรค์ และจะอยู่ในสวรรค์ชั้นล่างๆ ที่ยังมีการติดอยู่ในความสุขสำราญแบบรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสอยู่

ภาพที่๒๘ ปราสาทพระนคร (Angkor Wat) หรือนครวัด และนางอัปสร

๔.๑.๔ ประวัติและปริบทมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑) พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงพระบาง เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นเมืองมรดกโลก ที่มีความโดดเด่น โดยมีการสถาปนาเมืองหลวงพระบางตั้งแต่การก่อตั้งอาณาจักรล้านช้าง มีฐานะเป็นเมืองหลวงของอาณาจักร และสถาปนาเมื่อปี พ.ศ.๑๓๐๐ โดยขุนลอ เดิมมีชื่อว่าเมืองชวา อาณาจักรล้านช้างมีความสัมพันธ์กับนครรัฐที่อยู่ในละแวกเดียวกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้ง หงสาวดี กรุงศรีอยุธยา เมืองเชียงใหม่ เมืองพระนคร และในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลก ด้วยมีลักษณะของเมืองที่สอดคล้องกับเกณฑ์มรดกโลกขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เมืองหลวงพระบางเต็มไปด้วยโบราณสถาน ประเพณีศาสนสถาน รวมทั้งสถาปัตยกรรม

แบบโคลเนียล ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของการเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส เมืองหลวงพระบาง จึงถือเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ต้อนรับกระแสโลกาภิวัตน์อย่างเต็มตัว

การกล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงพระบางนั้นเป็นไปได้ที่จะไม่กล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในระดับมหภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากหลักฐานทางโบราณคดีและเอกสารโบราณต่างๆที่นักประวัติศาสตร์ได้ศึกษาพบว่า แต่เดิมดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงพระบางในปัจจุบันนั้น มีผู้อยู่อาศัยมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์โดยเราสามารถพบแหล่งโบราณคดีในยุคก่อนประวัติศาสตร์กระจุกกระจายไปทั่วทั้งในแหล่งที่ราบสูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เช่นที่ ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี หรือบริเวณผาแต้ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้แก่ บริเวณทุ่งไหหิน แขวงเชียงขวาง โดยการพบแหล่งโบราณคดีในแถบบริเวณดังกล่าวเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ดีกว่า ในพื้นที่ราบสูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ข้ามแม่น้ำโขงไปในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น มีผู้อยู่อาศัยอยู่เป็นชุมชนมาตั้งแต่ครั้งบรรพกาล จนเวลาล่วงเลยผ่าน มาชุมชนเหล่านั้นได้มีการพัฒนาจนเกิดการรวมตัวขึ้นเป็นนครรัฐ โดยนครรัฐแห่งแรกที่ปรากฏขึ้นใน แถบลุ่มแม่น้ำโขงบริเวณเมืองหลวงพระบางนั้น

ตามพงศาวดารคือเมืองชวาหรือเมืองเซาที่สถาปนาโดยขุนลอ ในราวปี ค.ศ. ๗๕๗ (พ.ศ. ๑๓๐๐) โดยขุนลอนั้นเป็นหนึ่งในโอรสของขุนบรม มีตำนานกล่าวว่าพระโอรสของขุนบรมทั้ง ๗ คนได้ แยกย้ายไปสร้างบ้านแปลงเมือง ๗ แห่งคือ ๑.ขุนลอปกครองเมืองชวา (หลวงพระบาง) ๒.ท้าวผาล่าน ปกครองเมืองห่อแต (ด้าห่อ) ๓.ท้าวจุล ปกครองเมืองโกดแท้แผนบม ๔.ท้าวคำผิง ปกครองเมือง เชียงใหม่ ๕.ท้าวอินปครองเมืองศรีอยุธยา (ละโว้) ๖.ท้าวกรม ปกครองเมืองมอน (อินทปัต) ๗.ท้าวเจือง ปกครองเมืองพวน (เชียงขวาง) (ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์, ๒๕๕๕ : ๑๖๘) มีความเชื่อว่า ช่วงเวลาที่ขุนลอมาสถาปนาเมืองชวานั้น ดินแดนบริเวณที่ตั้งเมืองนั้นมีกลุ่มผู้อยู่แล้วเพียงแต่ อาจจะไม่ใช้กลุ่มคนที่พูดภาษาไทย-ลาว เหมือนกลุ่มของขุนลอ แต่น่าจะเป็นชาวข่า เมืองชวาที่ สถาปนาโดยขุนลอ เริ่มมีผู้คนลาวย้ายถิ่นมาอยู่อาศัยปะปนกับชาวข่า จึงเกิดเป็นเมืองสองแห่งคือ เมืองเชียงดง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำดง และเมืองเชียงทอง ตั้งอยู่ริมปากแม่น้ำคานที่ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำ โขง โดยมีเมืองชวาเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านช้าง ขุนลอพระราชทานนามเมืองหลวงแห่งนี้ใหม่ว่า เมืองเชียงดง-เชียงทอง^{๘๔} เมืองเชียงทองมีสถานะเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านช้างและมีผู้นำ ปกครองมาอย่างต่อเนื่อง คำว่า “ล้านช้าง” เป็นชื่อที่ใช้เรียกแคว้นหรือพื้นที่ในแถบลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งอยู่ ในพื้นที่ประเทศลาวปัจจุบัน มีผู้สันนิษฐานว่า คำว่า “ล้านช้าง” หมายถึงดินแดนที่อุดมไปด้วยช้าง และช้างมีสัตว์สำคัญในการทำสงครามจึงมีนัยยะที่อาจสื่อถึงดินแดนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งสัมพันธ์กับ ชื่อแคว้น “ล้านนา” ซึ่งตั้งอยู่ในแถบภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน

ช่วงเวลาที่เมืองเชียงทองหรืออาณาจักรล้านช้าง เริ่มมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงคือช่วงรัช สมัยของพระเจ้าฟ้างุ้ม (บางเล่มเขียนว่า ฟ้างุม) โดยอยู่ในช่วงราว พ.ศ. ๑๘๙๖-๑๙๑๖ ซึ่งอยู่ใน ช่วงเวลาที่ทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเริ่มมีการสถาปนากองศรีอยุธยา และอำนาจของขอมในแถบเมือง

^{๘๔} วิทย์ บัณฑิตกุล, สาธารณประชาธิปไตยประชาชนลาว, (กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์, ๒๕๕๕) หน้า

พระนครเริ่มลดบทบาทลง พระเจ้าฟ้ารุ่งได้รับการสนับสนุนจากขอมในการขึ้นครองราชย์ในเมืองเชียงทองและทรงรวบรวมคนลาวให้เป็นปึกแผ่น และพระองค์ยังเป็นผู้อัญเชิญพระบางมาจากเมืองนครหลวงของขอมเพื่อนำมาประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงทอง แต่เมื่อเดินทางมาถึงเมืองเชียงคำ (อยู่ในใกล้บริเวณเมืองเวียงจันทน์ ในปัจจุบัน) ก็ไม่สามารถอัญเชิญพระบางมายังเมืองเชียงทองต่อไปได้ จึงทรงให้อัญเชิญพระบางประดิษฐานอยู่ที่เมืองเชียงคำ พระเจ้าฟ้ารุ่งในท้ายที่สุดพระองค์ก็ถูกปลดออกจากราชสมบัติและเสด็จมาประทับ ณ เมืองน่าน ในปี พ.ศ. ๑๘๙๙ จนสิ้นพระชนม์ หลังจากรัชสมัยพระเจ้าฟ้ารุ่งเมืองเชียงทองก็อยู่ในสภาวะของการแย่งชิงอำนาจของผู้นำและการป้องกันการการรุกรานของญวนมาตลอดเวลา จนถึงรัชสมัยของพระเจ้าวิสุล พระองค์ทรงได้อัญเชิญพระบางมาจากเมืองเวียงคำมาประดิษฐานยังเมืองเชียงทอง ในปี พ.ศ. ๒๐๕๕ และสร้างวัดวิสุลขึ้นเพื่อประดิษฐานพระบาง จึงทำให้เมืองเชียงทองถูกเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองหลวงพระบาง ตามชื่อของพระบาง เมืองหลวงพระบางมีบทบาทเป็นศูนย์กลางอำนาจของคนลาวมาจนถึงรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงเป็นพระราชโอรสในพระเจ้าโพธิสาร กษัตริย์แห่งเมืองหลวงพระบางและนางยอดคำทิพย์ ธิดาของพญาเกสเชษฐาธิราชและมหาเทวีจिरประภาแห่งล้านนา (สร้อยดี อ่องสกุล, ๒๕๕๗, น. ๒๓๙) ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๐๘๙ ทางล้านนามีปัญหาในการสืบราชสมบัติจึงได้บังคับทูตเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจากเมืองหลวงพระบาง มาครองแคว้นล้านนา แต่ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๐๙๑ พระเจ้าโพธิสารทรงสวรรคตทำให้ทางเมืองเชียงทองขาดผู้นำ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงเสด็จกลับลงมาเพื่อปกครองเมืองหลวงพระบางพร้อมกับอัญเชิญพระแก้วมรกตจากเมืองเชียงใหม่มาประดิษฐานยังเมืองหลวงพระบาง โดยสถานการณ์บ้านเมืองในช่วงนั้นแคว้นล้านช้างต้องป้องกันการรุกรานจากพม่าและอยุธยา พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงทรงย้ายราชธานีมาตั้งอยู่ยังเมืองเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. ๒๑๐๓ และพระราชทานนามพระราชธานีใหม่นี้ว่า “พระนครจันทบุรีศรีสัตนาคนหุตอุดตมราชธานี”^{๕๕} โดยการมาสถาปนาราชธานีแห่งใหม่นั้น ทรงได้สร้างพระราชวังใหม่รวมทั้งการสร้างวัดพระแก้วที่เวียงจันทน์เพื่อเป็นสถานที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตรวมทั้งสร้างวัดเชียงทองขึ้นที่เมืองหลวงพระบาง

ราชอาณาจักรล้านช้างหลังสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชมีการปกครองด้วยกษัตริย์มาอย่างต่อเนื่อง จนถึงหลังสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เนื่องจากพระองค์ไม่มีรัชทายาททำให้พระยาเมืองจันทน์ผู้เป็นเสนาบดี ได้ช่วงชิงราชบัลลังก์และสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ และคิดจะเอาพระนางสุมังคละพระราชันต์ดาในพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชเป็นมเหสี พระนางจึงทรงลี้ภัยออกจากเมืองเวียงจันทน์ โดยขณะนั้นทรงเป็นหม้ายและทรงพระครรภ์ ไปขอความช่วยเหลือเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก ที่บ้านจันทน์ลำโสมสนุก^{๕๖} และต่อมาชาวเมืองจำปาศักดิ์ได้อารธนาเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็กขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองนครจำปาศักดิ์ ซึ่งต่อมาพระโอรสในพระนางสุมังคละ คือพระหน่อกุมารเจริญพระชันษาพอที่จะปกครองบ้านเมืองได้ จึงทรงราชาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ ปกครองราชอาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์ในปี พ.ศ. ๒๒๕๗ ส่วนทางเวียงจันทน์และหลวงพระบางนั้นมีความขัดแย้งในชนชั้นผู้นำโดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ ๒ ได้ทรงนำกำลังที่ได้รับการสนับสนุนจากญวนเข้าตีนครเวียงจันทน์และจับเจ้านันทราชสำเร็จโทษ และสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ในปี พ.ศ. ๒๒๕๑ และมอบ

^{๕๕} อานันตี อนันตภาค, ประวัติศาสตร์ลาว, (กรุงเทพฯ: ยิปซีกู๊ป, ๒๕๕๘) หน้า ๕๙

^{๕๖} อานันตี อนันตภาค หน้า ๗๖

ให้ท้าวลองไปดูแลเมืองหลวงพระบาง เจ้ากิงกิสราชซึ่งเป็นพระราชชนัดดาใน พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชได้ยกทัพเข้ามาชิงเมืองหลวงพระบางจากจากท้าวลอง และจะยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ ทำให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ ๒ ไปขอความช่วยเหลือจากอยุธยาซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเพทราชาแห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวง และฝ่ายอยุธยาได้เข้ามาใกล้เคียงและทำข้อตกลงแบ่งอาณาจักรเป็น ๒ ฝ่ายคือ ราชอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง และราชอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ โดยทั้งสองอาณาจักรปกครองตนเองไม่ขึ้นแก่กัน ทำให้ลาวถูกแบ่งการปกครองเป็น ๓ อาณาจักรคือ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์และอาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์

อาณาจักรล้านช้างทั้ง ๓ อาณาจักรนั้นมีความขัดแย้งกันมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงในราว พ.ศ.๒๓๑๓ ฝ่ายเวียงจันทน์ได้ปราบปรามพระวอพระตา ณ เมืองหนองบัวลุ่มภู ทำให้พระเจ้าตากสินไม่พอพระทัยที่ฝ่ายเวียงจันทน์ส่งกองทัพมาฆ่าคนในอารักขา พระเจ้าตากสินจึงยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ ส่วนเมืองหลวงพระบางก็ถูกบังคับให้อ่อนน้อมต่อราชอาณาจักรสยาม จึงทำให้ราชอาณาจักรล้านช้างทั้ง ๓ แห่งกลายเป็นประเทศราชภายใต้การดูแลของราชอาณาจักรสยาม ซึ่งฝ่ายสยามได้เชิญพระราชวงศ์ของล้านช้างมาพำนักในกรุงเทพฯ

ในช่วงรัชสมัยรัชสมัยพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ.๒๓๓๗ พระองค์ได้ทรงตั้งเจ้าอินทวงศ์ไปปกครองเมืองเวียงจันทน์และตั้งเจ้าอนุวงศ์ไปเป็นอุปราช เจ้าอนุวงศ์เป็นเชื้อพระวงศ์ของอาณาจักรล้านช้างที่ถูกอัญเชิญมาประทับในกรุงเทพฯเป็นเวลาถึง ๑๕ ปี เจ้าอนุวงศ์เมื่อเป็นอุปราชของเมืองเวียงจันทน์ได้ทำความดีความชอบในการสงครามครั้งไปปราบกบฏพวกข้าที่เข้าตีเมืองจำปาศักดิ์ ใน พ.ศ.๒๓๖๒ ทำให้ทางกรุงเทพฯได้แต่งตั้งเจ้าอนุวงศ์เป็นผู้ปกครองเมืองเวียงจันทน์ แต่เหตุการณ์สำคัญต่อมาคือเจ้าอนุวงศ์ได้รวบรวมไพร่พลและมีความตั้งใจที่จะปลดปล่อยเวียงจันทน์ออกจากการปกครองของสยาม และยกทัพเข้ามากวาดต้อนผู้คนจนถึงเมืองนครราชสีมา ทำให้สยามยกกองทัพไปปราบปรามและเข้ายึดเมืองเวียงจันทน์อีกครั้งในปี พ.ศ.๒๓๗๑^{๘๗}

ภายหลังรัชสมัยของเจ้าอนุวงศ์ลาวยังอยู่ใต้การปกครองของไทยอยู่อีกหลายปี จนมาถึงช่วงเวลาที่ชาติตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษ และฝรั่งเศส ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการเข้ายึดครองดินแดนต่างๆไว้ในลักษณะดินแดนในกำกับ หรือที่ประวัติศาสตร์ของโลกเรียกว่ายุคล่าอาณานิคม สาเหตุสำคัญที่ชาติตะวันตกแสวงหาอาณานิคม มีสาเหตุหลักๆอยู่ ๓ ประการคือ ๑. การแสวงหาสินค้าที่มีราคาเพื่อนำไปขายยังในดินแดนของตน ๒. การเปิดเส้นทางเดินเรือหรือจัดตั้งสถานีการค้าใหม่ๆ ๓. การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ โดยฝรั่งเศสได้เริ่มเข้ามาทำความสัมพันธ์ทางการทูตการสยามและในขณะเดียวกันก็เริ่มเข้ามามีบทบาทในแถบอินโดจีนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เริ่มที่ดินแดนแถบญวน ที่ฝรั่งเศสเข้ามากำกับดูแลอย่างเต็มที่ในราวปี พ.ศ.๒๔๒๗ สำหรับความสัมพันธ์กับไทยนั้นใน พ.ศ.๒๔๑๐ ได้ส่งพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) ไปฝรั่งเศสเพื่อทำสัญญากับฝรั่งเศสในเรื่องที่ไทยยอมรับว่าเขมรอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของฝรั่งเศส ยกเว้นเมืองพระตะบอง และ เสียมราฐ ซึ่งเป็นจุดที่ฝรั่งเศสเริ่มพยายามที่จะยึดครองพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การปกครองของสยามซึ่งรวมถึงดินแดนของหลวงพระบางและเวียงจันทน์ที่อยู่ภายใต้การดูแลของสยามในขณะนั้น

^{๘๗} อ่างแก้ว หน้า.๙๕-๑๑๐

ท้ายที่สุดในรัชสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สยามหรือประเทศไทยในปัจจุบันได้บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ว่าเป็นเหตุการณ์ ร.ศ.๑๑๒ ซึ่งตรงกับ พ.ศ.๒๔๓๖ สยามก็ได้สูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ให้กับฝรั่งเศสจึงหมายถึงเมืองหลวงพระบางด้วย และลาวทั้งหมดก็อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของประเทศฝรั่งเศส

ลาวได้อยู่ใต้การดูแลของประเทศฝรั่งเศสอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๓๖ และถูกผนวกรวมเข้ากับประเทศเวียดนามและเขมรในลักษณะที่เรียกว่าพื้นที่โคชินไชน่า ลาวจึงถูกพิจารณาเสมือนจังหวัดหนึ่งในดินแดนอินโดจีน ประเทศลาวภายใต้การกำกับดูแลของฝรั่งเศสเป็นช่วงระยะเวลาที่ลาวได้เพาะบ่มเพื่อการสร้างประเทศ ถึงแม้ว่าฝรั่งเศสจะส่งข้าหลวงของฝรั่งเศสเข้ามากำกับดูแลการบริหารกิจการต่างๆภายในลาว ยกเว้นในแถบหลวงพระบางที่มีพระมหากษัตริย์คือ เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ ที่สืบต่อราชสมบัติจากพระราชบิดาทรงเป็นประธานฝ่ายการบริหารและมีพระราชวงศ์คนอื่นๆทำหน้าที่บริหารกิจการของพื้นที่ในแถบหลวงพระบางและแขวงใกล้เคียง จึงทำให้พระราชวงศ์ของลาวยังมีบทบาทในการปกครอง ถึงแม้จะต้องอยู่ภายใต้การกำกับของฝรั่งเศส

ในช่วงเวลาที่เกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาซึ่งเป็นสงครามส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นได้เข้ามามีบทบาทในลาวแทนที่ฝรั่งเศสอยู่ช่วงสั้นๆ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ และถอนกำลังออกจากลาว ฝรั่งเศสก็กลับเข้ามามีบทบาทในลาวอีกครั้ง โดยการกลับเข้ามาครั้งนี้ของฝรั่งเศสได้มีความแตกแยกทางความคิดของชนชั้นผู้นำของลาวในเรื่องอธิปไตยของประเทศลาว โดยเจ้าเพ็ชชะราชซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีของอาณาจักรหลวงพระบางต้องการยกเลิกสนธิสัญญาที่มีกับฝรั่งเศส แต่ฝ่ายเจ้ามหาชีวิตยังต้องการให้ลาวเป็นรัฐอาณานิคมของฝรั่งเศสต่อไป และเจ้าเพ็ชชะราชก็พยายามที่จะประกาศเอกราชให้ลาว ทำให้ฝรั่งเศสต้องส่งกองกำลังทหารเข้ามาปราบปรามกลุ่มขบวนการกู้ชาติ ตาทำยี่ที่สุดรัฐบาลฝรั่งเศสก็ได้ประกาศรับรองเอกราชของราชอาณาจักรลาวเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๙ (ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์, ๒๕๕๕ :๑๐) แต่ถึงแม้รัฐบาลฝรั่งเศสได้ประกาศรับรองเอกราชของลาวแล้ว แต่ความขัดแย้งของกลุ่มผู้นำในลาวยังไม่ยุติ โดยเวียดนามเหนือได้สนับสนุนเจ้าสุภานุวงศ์ ให้จัดตั้งรัฐบาลของตนเองขึ้น เรียกว่า ขบวนการประเทศลาว ซึ่งมีเขตอิทธิพลอยู่แถบแขวงซำเหนือและพงสาลี อันมีแนวคิดการปกครองแบบสังคมนิยม และฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรลาวที่เวียงจันทน์ที่ปกครองแบบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยทั้งสองฝ่ายมีการสู้รบมาอย่างต่อเนื่องจนในที่สุดฝ่ายขบวนการประเทศลาวได้มีชัยชนะเหนือฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักร เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๘ (ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์, ๒๕๕๕ :๑๑) และเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนาได้ทรงสละราชสมบัตินับว่าเป็นเจ้ามหาชีวิตองค์สุดท้ายของลาว และลาวก็ได้สถาปนาระบอบการปกครองใหม่และเรียกประเทศของตนว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีนายไกสอน พมวิหารเป็นนายกรัฐมนตรี และเจ้าสุภานุวงศ์เป็นประธานประเทศคนแรก จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๘ จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๖๐) เป็นเวลาเพียง ๔๐ กว่าปีเท่านั้นที่ลาวได้มีเสถียรภาพทางการเมืองและได้เริ่มพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง

แต่อย่างไรก็ตามเมืองหลวงพระบางที่เป็นเมืองมรดกโลกก็เป็นเมืองสำคัญและมีสถานะเป็นนครหลวงมาอย่างยาวนานถึงจะมีการสร้างเมืองเวียงจันทน์ขึ้นมาเป็นนครหลวงแทนแต่เมืองหลวงพระบางก็ยังคงมีความสำคัญมาอย่างต่อเนื่องและถูกทำลายน้อยกว่าเมืองเวียงจันทน์

๒) เมืองหลวงพระบางในฐานะเมืองมรดกโลก เมืองหลวงพระบาง เมืองราชธานีของราชอาณาจักรล้านช้าง ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๘ ในการประชุมสมัยสามัญของยูเนสโกครั้งที่ ๑๙ ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี

หลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกด้วยเหตุผล คือ มีวัดวาอารามเก่าแก่มากมาย มีบ้านเรือนอันเป็นเอกลักษณ์ในรูปแบบโคโลเนียล (Colonial) ซึ่งเป็นอาคารที่สร้างในช่วงเวลาที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาว เมืองหลวงพระบาง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน ซึ่งไหลบรรจบกันตรงเมืองหลวงพระบาง และชาวหลวงพระบางมีบุคลิกที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตร และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามซึ่งตรงกับเกณฑ์พิจารณาของยูเนสโกดังนี้

(ii) - เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่ใดๆ ของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม

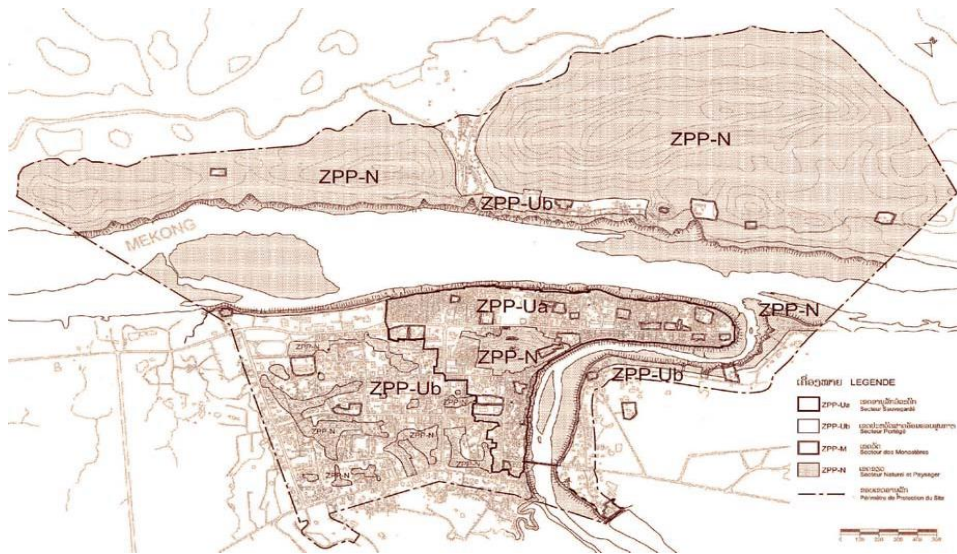
(iv) - เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

(v) - เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตาม กาลเวลา
สำหรับพื้นที่มรดกโลกนั้นเป็นพื้นที่ที่จำกัดอยู่เขตเมืองหลวงพระบาง โดยตามแผนที่ของแผนกมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง บริเวณที่อยู่ในขอบเขตของพื้นที่การอนุรักษ์จะมีพื้นที่อยู่ในแถบตัวเมืองหลวงพระบาง และข้ามฟากแม่น้ำโขงไปครอบคลุม ภูเขาภูทิว ภูนาง ที่อยู่ฝั่งตรงข้ามเมืองหลวงพระบาง โดยมีพื้นที่ประมาณ ๑๐ ตารางกิโลเมตร

โดยพื้นที่ในการอนุรักษ์สำหรับพื้นที่มรดกโลก แผนกมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง แบ่งออกเป็น ๔ ระดับคือ

๑. ภาคส่วนปกป้องรักษา (Zpp-Ua)
๒. ภาคส่วนอยู่ในการป้องกัน (Zpp-Ub)
๓. ภาคส่วนธรรมชาติและทิวทัศน์ (Zpp-N)
๔. ภาคส่วนวัด (Zpp-M)

การอนุรักษ์เมืองมรดกโลกตามข้อกำหนดขอแผนกมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง จะมุ่งไปที่การรักษาสภาพกายภาพของเมืองได้แก่ สภาพอาคารบ้านเรือน วัด ทิวทัศน์ของเมือง ภายในเมืองมีสถานที่สำคัญบางแห่งมีอายุตั้งแต่สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เช่น วิหารวัดเชียงทอง วัดวิสุล วัดปากคาน วัดภูสี เป็นต้น

๔.๑.๕ ประวัติและบริบทมรดกโลกเมืองพระนครศรีอยุธยา

๑) พัฒนาการของอยุธยา อยุธยาเป็นเมืองหนึ่งที่มีแม่น้ำมีภูมิศาสตร์กายภาพตั้งอยู่ที่ราบลุ่มริมแม่น้ำสามสายไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก ตามประวัติศาสตร์อยุธยาเป็นเมืองที่มีความสำคัญและเจริญรุ่งเรืองในปีพุทธศักราช ๑๘๘๓-๒๓๑๐ กินระยะเวลา ๔๑๗ ปี มีพระมหากษัตริย์ ๔๔ พระองค์ ถือว่าเป็นยุคที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากทั้งการค้าขาย การต่างประเทศ และด้านวัฒนธรรม อยุธยามีได้เจริญรุ่งเรืองอย่างฉับพลัน แต่เชื่อกันว่าดินแดนอยุธยาเกิดขึ้นสืบย้อนออกราวสองทศวรรษก่อน และพัฒนาการเจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่องจากปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์เอื้ออำนวย เหมาะ ๑) พื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำหลักไหลผ่าน เหมาะแก่การทำการเกษตรกรรม ๒) อยุธยาตั้งอยู่ชายฝั่งแม่น้ำสายหลัก ๓ สายไหลผ่าน เหมาะแก่การค้าขายกับชาวต่างชาติ เพราะมีทางออกทะเล ทำให้ชาวอยุธยาติดต่อกับชาวต่างชาติและความเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว ลักษณะการปกครองในสมัยนั้น เมืองต่างๆเป็นอิสระจากกัน เมืองใดเมืองหนึ่งมีความเข้มแข็ง เมืองอื่นก็จะสวามิภักดิ์ ช่วงที่สุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรือง อยุธยาก็จะสวามิภักดิ์ เมื่อสุโขทัยเสื่อมลง อยุธยาก็มีความเข้มแข็งสุโขทัยก็จะสวามิภักดิ์ อยุธยาตั้งอยู่ร่วมสมัยกับเมืองสุโขทัย ลพบุรี ล้านนา นครศรีธรรมราช พิษณุโลก สุพรรณบุรี เป็นต้น

การติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญคือ อาณาจักรขอมหรือกัมพูชา พม่าและเวียดนาม โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับพม่าที่เป็นคู่แข่งทางการเมืองอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนต่อมาพม่าได้เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษความสัมพันธ์กับพม่าในฐานะคู่แข่งทางการเมืองได้ยุติลง

การปฏิสัมพันธ์กับพม่าระยะยาวนานก่อให้เกิดประวัติศาสตร์และก่อให้เกิดอัตลักษณ์ความเป็นชาวอยุธยาแตกต่างจากชาวสุโขทัย ชาวล้านนาและชาวนครศรีธรรมราชอย่างชัดเจน การปฏิสัมพันธ์กับพม่าในฐานะคู่แข่งอันยาวนานก่อให้เกิดผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในเชิงลบก่อให้เกิดการทำลายล้างชีวิตและอารยธรรมของมนุษย์อย่างมหาศาล ก่อให้เกิด

โศกนาฏกรรมของชะตากรรมชีวิตมนุษย์ทั้งสองฝ่าย ในเชิงบวก ก่อให้เกิดการแข่งขันด้านทหาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยีและการเคลื่อนย้ายประชากร

ประชากรชาวอยุธยาที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์อย่างมากสืบเนื่องมาจากอยุธยาที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ ในสมัยพระนารายณ์เชื่อกันว่าชาวอยุธยามีประมาณ ๑,๙๐๐,๐๐๐ คน ชาติพันธุ์หลักคือ ไทยสยาม และมีชาติพันธุ์อื่นเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เช่น มลายู มอญ เขมร ญวน ลาว ทั้งที่มาเองและโดนกวาดต้อน นอกจากนี้ยังมี จีน อินเดีย ญี่ปุ่น เปอร์เซีย โปรตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส อังกฤษ สเปน กลุ่มหลังมาค้าขายและมาเป็นทหาร ตลอดจนเป็นผู้เชี่ยวชาญ ต่อมาได้ทิ้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมหลงเหลือในปัจจุบันคือ สถาปัตยกรรม กล่าวได้ว่าในสมัยอยุธยาเป็นสมัยที่รุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจที่สุดในเอเชีย

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวอยุธยาเมื่อนำกรอบทางชาติพันธุ์ปัจจุบันอธิบายแล้ว ชาวอยุธยาเป็นคนไทย แต่คนไทยอาจจะไม่ใช่ชาวอยุธยา เพราะรัฐชาติในสมัยก่อนประกอบด้วยหลายหัวเมืองไม่ขึ้นต่อกันอย่างที่ได้อธิบายไปแล้ว ชาวล้านคือชาวล้านนา ชาวนครศรีธรรมราชคือชาวนครศรีธรรมราช ชาวสุโขทัยคือชาวสุโขทัย และชาวอยุธยา ก็คือชาวอยุธยา แต่หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาไทยได้รวมศูนย์อำนาจในกรุงเทพจึงเรียกชาวเมืองดังกล่าวทั้งหมดและนอกเหนือจากนี้ว่าชาวสยาม และย้อนสำนึกในอัตลักษณ์ว่าเราเป็นคนไทยและชาวอยุธยาเป็นคนไทย อยุธยาจึงเป็นเมืองหลวงของไทยในอดีต

อัตลักษณ์ภายในสำนึกของชาวอยุธยาในปัจจุบันเป็นสำนึกร่วม หมายถึง คนไทยมีความสำนึกเดียวกับชาวอยุธยา คือ เสียกรุงเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ความเป็นชาวอยุธยาคือความเจริญรุ่งเรืองและเป็นคู่ต่อสู้กับพม่าตลอดมาจนถึงปัจจุบัน เมื่ออธิบายของความรักชาติหรือความสามัคคีจะใช้พม่าเป็นสัญลักษณ์ของการสร้างความสามัคคี เพลงชาติไทยก็ใช้เนื้อหาอิงอยู่กับสถานการณ์การเสียกรุงอยุธยา

การเสียกรุงอยุธยาได้ทิ้งประวัติศาสตร์และโบราณสถานสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นชาวอยุธยาที่แสดงความเจริญรุ่งเรืองทุกด้าน ได้เป็นมรดกและและใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ในเวลาต่อมา

๒) อยุธยาในปัจจุบัน หลังสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยได้มีจัดรูปแบบการปกครองแบบหัวเมืองจากมณฑลเป็นเทศาภิบาลและเป็นจังหวัด อยุธยาจึงเคยเป็นมณฑลหนึ่งที่ประกอบด้วยหลายจังหวัดเป็นจังหวัดหนึ่งภายใต้ชื่อเดิมคือจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยออกเป็น ๑๖ อำเภอ ๒๐๙ ตำบล และ ๑,๔๕๙ หมู่บ้าน ๑๖ อำเภอประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอภาชี อำเภอเสนา อำเภอบางซ้าย อำเภอบางไทร อำเภอนครหลวง อำเภอบางบาล อำเภอลาดบัวหลวง อำเภอบางปะหัน อำเภอผักไห่ อำเภอบางปะอิน อำเภอวังน้อย อำเภอมหาราช อำเภอกุทัยและอำเภอท่าเรือ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประชากรทั้งสิ้น ๘๐๘,๓๖๐ คน เป็นชาย ๓๘๙,๔๗๔ คน และหญิง ๔๑๘,๘๘๖ คน

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดลพบุรี อ่างทอง และสระบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี และนนทบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่ตั้งอันเป็นภูมิศาสตร์เฉพาะของอยุธยาก่อให้เกิดการเกษตรและการค้าขายกับโลกภายนอกทั้งอดีตและปัจจุบันก่อให้เกิดอารยธรรมและพัฒนาเป็นอัตลักษณ์ภูมิศาสตร์ต่ออัตลักษณ์ชาวอยุธยา คือ มีแม่น้ำหลัก ๓ สายและอีก ๑ สายแยกออกจากแม่น้ำหลัก ดังนี้

(๑) แม่น้ำเจ้าพระยา ใช้ในด้านการเกษตรกรรมและการคมนาคมขนส่ง แม่น้ำเจ้าพระยาเริ่มตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ แล้วไหลลงมาทางใต้ผ่านจังหวัดอุทัยธานี จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง เข้าเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือผ่านอำเภอบางบาล อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอบางปะอิน และอำเภอบางไทร รวมความยาวของแม่น้ำที่ไหลผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประมาณ ๕๕ กิโลเมตร

(๒) แม่น้ำป่าสัก ต้นกำเนิดเกิดจากทิวเขาเพชรบูรณ์ ในเขตจังหวัดเลย แล้วไหลลงมาทางใต้ผ่านจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรีเข้าเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่อำเภอท่าเรือ อำเภอนครหลวง แล้วไหลไปรวมกับแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้ายในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา ที่หน้าวัดพนัญเชิง รวมความยาวของแม่น้ำที่ไหลผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประมาณ ๕๒ กิโลเมตร

(๓) แม่น้ำลพบุรี เป็นแม่น้ำที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้ายที่อำเภอสิงห์บุรี ไหลผ่านจังหวัดลพบุรีเข้าเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่อำเภอบ้านแพรก อำเภอมหาราช อำเภอบางปะหัน และอำเภอพระนครศรีอยุธยา แล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำป่าสักที่หน้าวัดตองปุในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา รวมความยาวของแม่น้ำที่ไหลผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประมาณ ๖๒.๕ กิโลเมตร

(๔) แม่น้ำน้อย แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งขวาที่อำเภอเมืองชัยนาท ไหลผ่านจังหวัดชัยนาทจังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทองเข้าเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่อำเภอผักไห่ อำเภอเสนา^{๘๘}

๓) อยุธยาในฐานะเมืองมรดกโลก พระนครศรีอยุธยาเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าโดดเด่น ดั่งนั้น องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก : UNESCO) จึงมีมติ ณ กรุงคาร์เธจประเทศตูนิเซีย เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๔ ให้ขึ้นทะเบียนไว้ในบัญชีมรดกโลกด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(๑) อยุธยามีความเป็นเยี่ยมในการเลือกสรรทำเลที่ตั้งเมืองในตำแหน่งที่ชุมชนของแม่น้ำมีการออกแบบผังเมืองอย่างซับซ้อนเหมาะสมกับชุมชนที่อาศัย การสัญจรทางน้ำเป็นหลักอันเป็นธรรมชาติของการตั้งถิ่นฐานแบบไทยๆ ลักษณะดังกล่าวเอื้ออำนวยต่อการรักษาพระนคร การป้องกันการรุกรานของข้าศึกศัตรู และการจัดระบบสาธารณูปการได้อย่างเหมาะสมกับสังคมเมืองจนสามารถพัฒนาการสู่ความรุ่งเรืองในยามสงบสุข

(๒) อยุธยาเป็นแม่แบบในการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ โดยได้ถ่ายทอดความงาม ความรุ่งเรืองของอยุธยามาไว้ในทุกแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นระเบียบผังเมือง การจัดวางอาคาร ชื่อสถานที่ต่างๆ ลักษณะสถาปัตยกรรม อาคารบ้านเรือน ตลอดจนวิถีชีวิต

^{๘๘} สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, รายงานสถิติจังหวัด พ.ศ. ๒๕๕๙ พระนครศรีอยุธยา, (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๙) หน้า x

(๓) นครประวัติศาสตร์แห่งนี้มีเอกลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็ด้านกายภาพด้านประวัติศาสตร์ และด้านอารยธรรม ซึ่งจะหานครโบราณใดเทียบได้ในเอเชียหรือในโลกเป็นไม่มี

(๔) อาคารโบราณสถานแต่ละหลังในนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีการ ออกแบบทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นในภาคพื้นเอเชีย ลักษณะของสิ่งก่อสร้างหลาย อย่าง เช่น เจดีย์ ปราสาท และปราสาท มีความเป็นพิเศษไม่สามารถพบเห็นในที่อื่น ๆ แม้สิ่งก่อสร้าง เหล่านี้จะมีกำเนิดมาก่อนที่กรุงศรีอยุธยาจะเรืองอำนาจ แต่ได้แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องและ วิวัฒนาการด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรมมาสู่ลักษณะที่เป็นไทยแท้ และไม่สามารถสร้างทดแทนได้

๔.๒ อัตลักษณ์ในพื้นที่มรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน

อัตลักษณ์สำคัญในเมืองมรดกโลกและเมืองโบราณสำคัญ อัตลักษณ์ที่มีความสำคัญต่อ การเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ในเมืองมรดกโลกในที่นี้คือ อัตลักษณ์เมืองโบราณ ฮอยอันประเทศเวียดนาม อัตลักษณ์เมืองพุกาม ประเทศพม่า อัตลักษณ์นครวัด ประเทศกัมพูชา อัตลักษณ์เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และอัตลักษณ์เมืองพระนครศรีอยุธยา ดังรายละเอียด ของแต่แห่งดังนี้

๔.๓.๑ อัตลักษณ์เมืองโบราณฮอยอัน ประเทศเวียดนาม

อัตลักษณ์ที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวของเมืองโบราณฮอยอันที่สำคัญ แบ่งเป็นสองส่วนอัต ลักษณ์ที่เป็นนามธรรม ได้แก่ความเชื่อและความศรัทธาเคารพต่อเทพเจ้าและบรรพบุรุษ โดยอัต ลักษณ์ที่เป็นนามธรรมจะสะท้อนภาพประเพณีปฏิบัติที่คงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยผ่านอัตลักษณ์ที่เป็น รูปธรรม โดยเฉพาะอัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ ศาลเจ้า สมาคมพ่อค้าชาวจีน สะพานญี่ปุ่น และบ้านแบบฮอยอัน ที่มีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่การใช้ประโยชน์เป็นแบบเฉพาะของฮอยอัน ที่มีส่วน ของพื้นที่ในการเคารพบูชาบรรพบุรุษ รวมถึงการการออกแบบบ้านที่ผสมผสานความเชื่อระหว่าง เวียดนาม จีน ญี่ปุ่น และยุโรป ด้านศิลปกรรม งานศิลปะภาพวาด งานแกะสลักไม้ไผ่ และงานปักไหม ด้านวิถีชีวิต การละเล่น การพายเรือล่องแม่น้ำทูบอน ลอยกระทง และการนั่งจ๊กโล่วชมเมือง และด้าน พิพิธภัณฑท์ ที่สะท้อนภาพวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคหบดีเมืองฮอยอันในอดีต ดังนี้

ภาพที่๒๙ สะพานญี่ปุ่นและสมาคมพ่อค้าชาวจีนมีวัดและเทพเจ้าเคารพบูชาภายใน

ภาพที่ ๓๐ ทศนียภาพริมแม่น้ำทูโบนและบ้านแบบฮอยอัน

(๑) ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด สมาคมพ่อค้า สถานที่แสดงความเชื่อและเคารพต่อบรรพบุรุษของชาวจีน และชาวเวียดนาม ศาลเจ้าที่แสดงความเชื่อและการเคารพบูชา ต่อเทพเจ้าที่เชื่อว่าจำสามารถนำความผาสุก และปลอดภัยในการเดินเรือทำการค้า บ้านแบบฮอยอัน แบบบ้านที่มีการผสมผสานระหว่างความคิดความเชื่อจากจีนและเวียดนาม แบบบ้านที่ผสมผสานสถาปัตยกรรมแบบยุโรป เวียดนามจีน และญี่ปุ่น และสะพานแบบญี่ปุ่น ที่เชื่อมระหว่าง แหล่งที่ตั้งของสมาคมพ่อค้าชาวญี่ปุ่น และจีน มีความเป็นเอกลักษณ์ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเก่าแก่และเป็นมรดกโลกของ UNESCO ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของฮอยอันและเป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการมาเที่ยวที่สถานที่แห่งนี้

(๒) ด้านงานศิลปกรรม พบว่า ในฮอยอันมีงานศิลปกรรมหลากหลายประเภทเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าและสินค้าที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ งานศิลปะภาพวาด งานแกะสลักไม้ไผ่ และงานปักไหม ทั้งนี้งานประเภทแกะสลักไม้ไผ่และงานปักผ้านั้นมีการผลิตในชุมชนซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเห็นขั้นตอนการผลิตได้

(๓) ด้านวิถีชีวิต พบว่า ในพื้นที่ฮอยอันมีชาวบ้านขายสินค้าพื้นเมืองเช่น ไม้แกะสลัก นอกจากนี้ ชาวบ้านในชุมชนยังมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดวิถีชีวิตของตนให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีทั้งที่หารายได้และไม่หารายได้ เพื่อสร้างบรรยากาศให้เมืองมีชีวิต โดยเฉพาะในช่วงเย็นจนถึง สามทุ่มโดยประมาณ การจัดกิจกรรมด้านศิลปะวัฒนธรรม วิถีชีวิต ในเมืองฮอยอัน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาชมและเป็นการสร้างบรรยากาศให้เมืองฮอยอันมีชีวิต ในช่วงค่ำ ของทุกวัน เกิดการจากการกลุ่มคนในฮอยอัน ร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่น ผู้ประกอบการในท้องถิ่น ช่วยกันออกแบบกิจกรรม โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงกับ นโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม การกีฬาและการท่องเที่ยวของเวียดนาม ตามข้อกำหนดของ Unesco หลังจากนั้นจึงนำเสนอ กิจกรรมให้กับรัฐบาลท้องถิ่นรับทราบเพื่อนำเสนอในระบับจังหวัดและกระทรวงต่อไป อย่างไรก็ตาม การดำเนินการทั้งหมดของกิจกรรมดำโดยกลุ่มคนในฮอยอันทั้งหมดศิลปะภาพวาด...แบ่งกลุ่มเป็น ชมรม (Art Club) ศิลปะของเมืองฮอยอัน และสมาคม (Art Association) ศิลปะของเมืองกวางนัม สำหรับกิจกรรมที่หารายได้ ได้แก่ การจัดงานเที่ยวชมเมืองฮอยอันทาง แม่น้ำทูโบน

กิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต เช่น การล่องเรือในลำน้ำทูโบน มีสองระดับคือการดำเนินการเชิงธุรกิจ เช่น ธุรกิจร้านอาหารล่องเรือตามลำน้ำในช่วงเย็น กับการล่องเรือตามวิถีชีวิตปกติของคนฮอยอัน ที่สัญจรไปมาในแม่น้ำทูโบนเพื่อเข้ามาจับจ่ายซื้อของในตลาด ในช่วงเวลาเช้า ส่วนเวลาเย็น

ระหว่าง ๑๘.๐๐-๒๑.๐๐ กลุ่มชาวบ้านจะรวมกลุ่มพร้อมเรือแจว มาให้บริการนักท่องเที่ยว การขายกระทงเพื่อให้นักท่องเที่ยวนำไปลอยใน ลำน้ำทูโบนในเวลากลาง การให้เช่าจักรยานเพื่อขี่ชมเมืองฮอยอัน สำหรับกิจกรรมที่ไม่ได้เก็บเงินจากนักท่องเที่ยว ได้แก่ การแสดงพื้นเมืองในเวลากลางคืน และการจัดกิจกรรมเล่นเกมพื้นบ้านคือ การปิดตาตีกระเบื้องในเวลากลางคืน และกิจกรรมการตกแต่งโคมไฟในทางเดินเมืองโบราณ กิจกรรมนั่งสามล้อ (ซีโคลว: Cyclo) ชมเมืองโบราณฮอยอัน

(๔) ด้านพิพิธภัณฑ์ พบว่า ในพื้นที่ฮอยอัน มีการจัดพิพิธภัณฑ์ในตัวอาคาร

บ้านเรือนหลายแห่ง เช่น พิพิธภัณฑ์ Culture in Hoi An ซึ่งแสดงประวัติและหลักฐานทางวัฒนธรรมการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชาวฮอยอันในอดีต และ พิพิธภัณฑ์ The Museum of Folklore ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะของบ้านและสิ่งของเครื่องใช้ของคหบดีชาวจีนในสมัยก่อน

๔.๒.๒ อัตลักษณ์เมืองพุกาม ประเทศพม่า

อัตลักษณ์ที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวของเมืองโบราณพุกาม มีสี่ด้านคือ ด้านภูมิทัศน์ ทิวทัศน์ของพระอาทิตย์ขึ้น และพระอาทิตย์ตกดิน ที่ทุ่งทะเลเจดีย์ของเป็นจุดเด่นของพุกาม และเป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วิหาร เจดีย์ อาราม สงฆ์ แบบพยูและมอญ มอญและพม่า มอญพม่า อินเดีย และแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของพม่าที่สร้างจากอิฐที่มีขนาดใหญ่ สถาปัตยกรรมมีขนาดใหญ่ ด้านวิถีชีวิต หมู่บ้านมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น หมู่บ้านมิงกาบาที่ยังคงรักษาศิลปกรรมการทำเครื่องเงิน ตลาดสดสินธุ์ในเขตนยองอู การล่องเรือในแม่น้ำอิรวดี การล่องเรือในแม่น้ำอิรวดี และศิลปะการเล่นละครหุ่น และด้านศิลปกรรม ได้แก่ ภาพเขียนด้วยดินทรายจากแม่น้ำอิรวดี ศิลปกรรมบนเครื่องเงิน งานไม้แกะสลัก และหุ่นที่แสดงวัฒนธรรมโบราณของพุกาม ดังนี้

ภาพที่ ๓๑ วิหาร (Temple) , โบสถ์(Pagoda), และ วัด (Monastery)

(๑) ด้านภูมิทัศน์ ทิวทัศน์ของพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดินที่ทุ่งทะเลเจดีย์ของเป็นจุดเด่นของพุกามและเป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการมาเที่ยวที่สถานที่แห่งนี้ การศึกษาจากเว็บไซต์ ระบุว่าจุดแข็งของพุกามคือทิวทัศน์ที่มีพระอาทิตย์ตกดิน^{๘๙} จากเอกสาร^{๙๐} ระบุว่าสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือคือ สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างบรรยากาตดั้งเดิม และความปลอดภัยของพุกาม เมื่อได้ลงภาคสนามจากการสังเกตพบว่ามี

^{๘๙} อ้างแล้วใน Myanmar Business Today, หน้า ๘๑

^{๙๐} อ้างแล้วใน Gloria Cabulo หน้า ๒๘

นักท่องเที่ยวจำนวนมากที่รอชมพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดินจนไม่มีพื้นที่ในการชมทิวทัศน์ เมื่อลงภาคสามพบว่า เจดีย์เขเวสันตอซึ่งเป็นจุดชมวิว และเจดีย์บันเลติ อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ หลังจากแผ่นดินไหว ปัจจุบันนี้ได้มีการวางแผนในการเพิ่มจุดดูพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดิน

(๒) ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วิหาร เจดีย์ อารามสงฆ์ แบบพยูและมอญ มอญและพม่า มอญพม่า อินเดีย และแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของพม่าที่สร้างจากอิฐที่มีขนาดใหญ่ สถาปัตยกรรมมีขนาดใหญ่ สูง สวยงามมาแต่นับพันปีและยังดำรงอยู่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตที่ยังดำรงอยู่ เพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นมรดกโลกของ UNESCO

สถาปัตยกรรมทางศาสนาสถานที่ยังปรากฏในเมืองพุกามที่พบมากได้แก่ กู่พญา (Gu Hpayay)^{๕๑} หรือที่เรียกว่า วิหาร (Temple) ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนาซึ่งในอาคารอาจเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เจดีย์ (Zedi หรือ pagoda) เป็นสถาปัตยกรรมที่ไม่มีพื้นใช้สอยภายใน เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า และเครื่องมหรรรภัณฑ์ที่ถวายเป็นพุทธบูชาให้พันอันตราย อารามสงฆ์ (Monastery) เป็นสถานที่พักอาศัยสำหรับพระสงฆ์ซึ่งสร้างจากไม้สักและอิฐ

(๓) ด้านวิถีชีวิต พบว่า ในพื้นที่พุกาม ในหมู่บ้านมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ทั้งในหมู่บ้านตองยี หมู่บ้านมิงกาบาที่ยังคงรักษาศิลปกรรมการทำเครื่องเงิน หมู่บ้านริมแม่น้ำอิรวดียังคงใช้ชีวิตในการทำประมงแบบดั้งเดิม วิถีชีวิตของคนในพม่าที่ให้ความเคารพ สักการะต่อศาสนาพุทธอย่างล้าลึก ตลาดสดสินธุ์ในเขตนยองอูเป็นตลาดที่มีชีวิตชีวา ซึ่งนักท่องเที่ยวซึ่งสามารถเห็นได้ทุกวันตั้งแต่เช้ามีผู้คนกระทั้งบ่ายสองโมง ยกเว้นวันพระที่เป็นวันทำบุญของชาวพม่า

(๓.๑) สำหรับกิจกรรมที่หารายได้ การจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมละคอน หุ่นที่ร้านอาหารที่ในหมู่บ้าน หรือที่โรงแรม เป็นการดำเนินการของเอกชน ในบางโรงแรมจะมีการเก็บเงินเพิ่มเติม บางร้านอาหารมีการแต่งแต่ไม่มีการเก็บเงินเพิ่มเติม เพียงแต่ต้องรับประทานอาหารในร้านเท่านั้น

(๓.๒) การล่องเรือในแม่น้ำอิรวดี ตามวิถีชีวิตปกติของพุกาม ที่สัญจรไปมาในแม่น้ำอิรวดีเพื่อข้ามมาจับจ่ายซื้อของในตลาด โดยมีทั้งเรือแจวและเรือยนต์ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายต่อเรือประมาณ ๒๕,๐๐๐ จ๊าด

(๔) ด้านศิลปกรรม พบว่า ในพุกามมีงานศิลปกรรมหลากหลายประเภทเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าและสินค้าที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ งานภาพเขียนหินทราย ศิลปกรรมบนเครื่องเงิน งานไม้แกะสลัก หุ่นที่แสดงวิถีชีวิต ทั้งนี้งานศิลปกรรมทั้งสามชนิดมีการผลิตในชุมชนซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเห็นขั้นตอนการผลิตได้

๔.๒.๓ อัตลักษณ์นครวัด ประเทศกัมพูชา

อัตลักษณ์ที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวของเมืองพระนคร หรือปราสาทนครวัด ที่สำคัญและมีการสืบสานต่อเนื่อง เพื่อดำรงอยู่และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ ภาพปราสาทนครวัด ภาพนางอัปสร และภาพการรำอัปสรา หรือระบำอัปสรา ดังนี้

^{๕๑} อ่างแล้วโน เกรียงไกร เกิดศิริ หน้าที่ ๔๐

(๑) อັตลัษณ์ “ภาพปราสาทนครวัด” หลังการค้นพบเมืองพระนครของฝรั่งเศสในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ และดำเนินการบูรณะและศึกษาเรื่องราวของโบราณสถาน รวมทั้งผู้สร้าง และผ่านกระบวนการ “ทำเมืองพระนครให้เป็นเขมร” (Khmerized the Angkor) เมืองพระนครซึ่งมีภาพแทนคือนครวัด ก็ได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์แห่งชาติกัมพูชา และถือเป็นสิ่งสำคัญที่เด่นชัดที่สุดในการกำหนดทางเดินของประวัติศาสตร์การเมืองกัมพูชาจาก พ.ศ. ๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๔๑) เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน^{๙๒}

(๒) อັตลัษณ์ “นางอัปสร” ภาพแกะสลักหินที่ปราสาทนครวัดมักปรากฏเหล่านางอัปสรหรือนางสนมของเทวดาประดับบนผนังหรือกรอบประตูของปราสาทอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นประเด็นที่ทำให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการเข้ามาเที่ยวชมยังศาสนสถานแห่งนี้^{๙๓}

(๓) อັตลัษณ์ “การรำอัปสร หรือระบำอัปสร” การรำอัปสรมีมานานแล้วประมาณ ๒๐๐๐ ปี โดยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย เป็นการรำถวายแก่เทพเจ้าในศาสนาฮินดู โดยประมาณว่ามีนางรำประมาณ ๓,๐๐๐ คนในยุคของพระเจ้าสุริยวรมัน และมีการถ่ายทอดมาทางการแกะสลักนางอัปสรในปราสาทต่างๆ ของแหล่งมรดกโลกพระนคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งนางอัปสรที่ปรากฏบนผนังของปราสาทนครวัด^{๙๔}

ภาพที่ ๓๒ ปราสาทนครวัด และนางอัปสรตามผนังนครวัด

๔.๒.๔ อັตลัษณ์เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

มีอັตลัษณ์ที่สำคัญ ต่อการท่องเที่ยว สามด้าน ด้านสถาปัตยกรรม ตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง และนาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง ดังนี้

^{๙๒} ธิบัติ บัวคาศรี, ๒๕๔๗

^{๙๓} บัณจิต อินทร์คง, ๒๕๕๖

^{๙๔} www.exoticvoyages.com

ภาพที่ ๓๓ วัดเชียงทอง ตลาดมืด และการแสดงนาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง

(๑) ด้านสถาปัตยกรรม เมืองมรดกโลกหลวงพระบางนั้น เป็นเมืองที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนานจากอดีตตั้งแต่ราว พ.ศ.๑๓๐๐ ที่มีพงศวดารกล่าวถึงการสร้างเมืองชวา ของขุนลอ ในพื้นที่แถบเมืองหลวงพระบางในปัจจุบัน และเมืองชวานี้ได้พัฒนาเป็นเมืองหลวงพระบางในปัจจุบัน ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลก ก็คือการทำเมืองหลวงพระบางมีสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ของเมืองที่เป็นเอกลักษณ์มีความงดงาม โดยสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง นั้นถ้าจะกล่าวอย่างกว้างจะประกอบด้วยสถาปัตยกรรม ๓ ประเภท ประเภทแรกคือ สถาปัตยกรรมทางศาสนสถาน ประเภทที่สองคือ สถาปัตยกรรมประเภทอาคารพาณิชย์ และประเภทที่สามคืออาคารบ้านพักอาศัย โดยอาคารประเภทแรกจะเป็นอาคารทางศาสนาที่สร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจและที่พักอาศัยของพระสงฆ์ในศาสนาพุทธ สำหรับอาคารประเภทที่สองและประเภทที่สาม เป็นอาคารที่ได้รับปลูกสร้างในช่วงสมัยที่ประเทศฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

(๒) ตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง ตลาดมืดคือตลาดที่ทำการขายในช่วงตอนเย็นถึงราวประมาณสี่ทุ่ม โดยใช้พื้นที่บริเวณถนนศรีสว่างวงศ์ซึ่งเป็นถนนที่อยู่ใกล้ตลาดเช้าและทอดยาวผ่านหน้าพระราชวังของเจ้ามหาชีวิตซึ่งปัจจุบันเป็น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหลวงพระบาง โดยสินค้าที่มาขายโดยส่วนมากเป็นสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตขึ้นในประเทศลาว โดยมีอัตลักษณ์ที่สำคัญสี่ประการคือ เป็นสถานที่สำหรับผู้มาเยือนได้มาเยี่ยมชมและสัมผัสวิถีชีวิตของชาวหลวงพระบาง เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจในการจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว และเป็นสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาของชาวหลวงพระบางให้กับนักท่องเที่ยว สินค้าหัตถกรรมที่จำหน่ายเป็นสินค้าที่ผลิตโดยคนที่อยู่ในพื้นที่ของแขวงหลวงพระบาง และพื้นที่ใกล้เคียง

(๓) นาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง มีสองประการที่สำคัญคือ เป็นสิ่งให้ควมบันเทิง

ตามรูปแบบวิถีวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว และเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงศิลปะทางนาฏศิลป์ ดนตรีของชาวหลวงพระบางให้กับนักท่องเที่ยว

๔.๒.๕ อัตลักษณ์พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

อัตลักษณ์ที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวของเมืองพระนครศรีอยุธยา ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามประการคือ อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม ที่สะท้อนด้านพุทธศิลป์แห่งความเป็นอยุธยา ด้านวัฒนธรรมและด้านสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์

และที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ และด้านประเพณี การแสดง ที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของชาวอยุธยาโบราณ ดังนี้

ภาพที่ ๓๔ วัดไชยวัฒนาราม และ วัดสุวรรณดาราราม

(๑) ด้านสถาปัตยกรรม ที่สะท้อนด้านพุทธศิลป์แห่งความเป็นอยุธยา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ และสถูป รวมถึงภาพจิตรกรรม บนฝาผนังภายในสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ ในงานชิ้นนี้เลือกเฉพาะสิ่งที่โดดเด่นที่สุดของพุทธศิลป์เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ชาวอยุธยา ได้แก่

(๑.๑) วัดพระศรีสรรเพชญ์ เดิมเป็นพระราชวังที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสร้างขึ้น ต่อมาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงอุทิศให้เป็นวัดสำหรับประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ ในปี พ.ศ. ๑๙๙๑

(๑.๒) วัดมหาธาตุ เป็นวัดที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) โปรดให้สถาปนาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๑๙๑๗ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

(๑.๓) วัดราชบูรณะ เป็นวัดที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) โปรดให้สถาปนาขึ้นใน ปี พ.ศ. ๑๙๕๗ บริเวณที่ถวายพระเพลิงพระศพเจ้าอ้ายพระยาและเจ้ายี่พระยา พระเชษฐาของพระองค์ซึ่งสิ้นพระชนม์เนื่องจากการรบแย่งชิงราชสมบัติ

(๑.๔) วัดพระราม เป็นวัดที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) โปรดให้สถาปนาขึ้นบริเวณที่ถวายพระเพลิง พระบรมศพสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ในปี พ.ศ. ๑๙๑๒

(๑.๕) วิหารพระมงคลบพิตร พระมงคลบพิตร เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยาตอนต้น เพราะมีลักษณะศิลปะอู่ทองผสมกับศิลปะสุโขทัย แต่เดิมประดิษฐานอยู่ในมณฑลพจนจนถึง พ.ศ. ๒๒๘๕ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศจึงได้โปรดให้ปฏิสังขรณ์โดยเปลี่ยนหลังคาซึ่งเป็นมณฑลมาเป็นวิหาร ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐

(๑.๖) วัดสุวรรณดาราราม เป็นวัดสำคัญประจำราชวงศ์จักรี สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกแห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งแต่เดิมชื่อ “ทองด้วง” เป็นผู้สร้างและให้ชื่อว่า “วัดทอง” ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ เสด็จขึ้นครองราชเป็นรัชกาลที่ ๑ แห่งราชวงศ์จักรีแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “วัดสุวรรณดาราราม”

(๑.๗) วัดใหญ่ชัยมงคล เป็นวัดที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) โปรดให้สร้างขึ้นบริเวณที่ปลง พระศพเจ้าแก้วเจ้าไทย ซึ่งสิ้นชีพตักษัยด้วยอหิวาตกโรค เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๐ เพื่อให้เป็นสำนักสงฆ์คณะป่าแก้ว ซึ่งปฏิบัติตามทางวิปัสสนาธุระ และยังเป็นที่พักพิงของ สมเด็จพระสังฆราชฝ่ายขวา หรือ ฝ่ายอรัญวาส ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงกระทำยุทธหัตถีชนะพระมหาอุปราชาจึงโปรดให้สร้างพระเจดีย์ไว้เป็นที่ระลึก พระราชทานนามว่า “พระเจดีย์ชัยมงคล”

(๑.๘) วัดมเหยงคณ์ วัดช้าง วัดสี่กั๊ก วัดสมณโกฏฐานราม วัดจักรวรรดิ และวัดนางคำส่วนใหญ่เป็นวัดที่ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับประวัติการสร้าง มีเพียง วัดมเหยงค์เท่านั้น ที่ปรากฏหลักฐานในพระราชพงศาวดารว่าสร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๑๙๕๗

(๑.๙) วัดไชยวัฒนาราม เป็นวัดที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง โปรดให้สร้างขึ้น ในบริเวณบ้านเดิมของ พระพันปีหลวง ใน พ.ศ. ๒๑๗๓ เพื่อเป็นอนุสรณ์แสดงชัยชนะที่มีต่อเขมร จึง ได้ทำการจำลองแบบปราสาทนครวัดมาสร้างไว้ ในพระราชพงศาวดารระบุว่าวัดไชยวัฒนารามนี้ ใช้ เป็นสถานที่พระราชทาน เพลิงศพเจ้านายเชื้อพระวงศ์หลายพระองค์

(๑.๑๐) วัดภูเขาทอง ปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ โปรดให้สร้างวัดนี้ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๐ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๑๑๒ พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองยกทัพเข้ามาตี กรุงศรีอยุธยาได้ จึงสร้างเจดีย์องค์ใหญ่ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานถึงชัยชนะ ต่อมาถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศโปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์องค์พระเจดีย์และพระอารามทั้งหมดใน พ.ศ. ๒๒๘๘ โดยเฉพาะเจดีย์ประธานพระองค์โปรดให้เปลี่ยนทรงเจดีย์ให้เจดีย์เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ดังนั้น ฝีมือ อย่างพม่าเดิมจึงเหลือเพียงฐานประทักษิณเท่านั้น

(๒) ด้านวัตถุธรรมแห่งอัตลักษณ์ของชาวอยุธยาเหตุการณ์และชาติพันธุ์ แบ่งเป็นสาม ลักษณะคือ สถาปัตยกรรมทั้งด้านวัตถุธรรมและด้านสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับ สถาบันพระมหากษัตริย์ เช่นพื้นที่นี้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์พระราชวังโบราณ เป็นที่ประทับของ พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่เดิมอยู่ในบริเวณที่เป็น วัดพระศรีสรรเพชญ์ ต่อมาเมื่อถึง สมัยพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. ๑๙๙๑ โปรดให้ย้ายพระราชวังขึ้นไปสร้างใหม่ทางเหนือริมแม่น้ำ ลพบุรี และอุทิศพระราชวังให้เป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์สำหรับประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ ของ พระมหากษัตริย์ ลักษณะที่สองคือสถาปัตยกรรมที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ ที่มาอาศัยใน กรุงศรีอยุธยา ได้แก่หมู่บ้านโปตุเกส หมู่บ้านฮอลันดา และหมู่บ้านญี่ปุ่น

(๓) ด้านวัตถุแห่งอัตลักษณ์ ว่าด้วยประเพณี การแสดงอัตลักษณ์ของชาวอยุธยาโบราณ แรกเริ่มในสมัยอยุธยายังไม่ปรากฏประเพณีชัดเจน มีเพียงพิธีกรรมทางศาสนาแบบสังเคราะห์ระหว่าง พุทธและพราหมณ์ เรียกว่าปุโรหิต ในด้านศาสนาอิสลามคือ จุฬาราชมนตรี ซึ่งยังสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ประเพณีในปัจจุบัน เดิมเป็นพิธีกรรม พิธีกรรมมีความพิเศษคือ พิธีกรรมจะเกี่ยวข้องกับศาสนาและ เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ มีความศักดิ์สิทธิ์ จริงจัง ประเภทของพิธีกรรมในสมัยอยุธยามี ๓ ประเภท คือ ๑) พิธีกรรมวิฤตชีวิต เช่น ทำในช่วงออกสงคราม การเกิดภัยวิบัติ ๒) พิธีกรรม เปลี่ยนผ่าน เช่น การสถาปนาพระมหากษัตริย์ (ราชาภิเษก) การคล้องช้างของพระมหากษัตริย์ การแต่งงาน การบวช เป็นต้น เป็นการเป็นการเปลี่ยนชีวิตจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งเพื่อให้เกิด

ความมั่นใจและได้รับการยอมรับ และ ๓) พิธีกรรมตามปฏิทิน หรือตามโอกาส เช่น พิธีกรรมตามปฏิทินศาสนา สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น ซึ่งกำหนดเวลาแน่นอน ในปัจจุบันเป็นเพียงพิธีกรรมประติษฐ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเท่านั้นได้แก่

(๓.๑) งานลอยกระทงไฟ อูยยามรดกโลกในวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความโดดเด่นทั้งในด้านประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมที่สืบต่อกันมา ยาวนาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงได้รับการประกาศจากประชาคมโลก โดยองค์การยูเนสโก ให้สถาปนาเมืองแห่งประวัติศาสตร์นี้ ให้เป็นเมือง “มรดกโลก” ทางด้านวัฒนธรรม

(๓.๓) งานลอยกระทง ในอดีตสมัยกรุงศรีอยุธยา ปรากฏหลักฐานในจดหมายเหตุว่ามี "พระราชพิธีชักโคม ลอยพระประทีป" ซึ่งได้วางไว้ในนครหลวงเสียมกรุง เหลือแต่เพียงประเพณีของราษฎร ซึ่งในปัจจุบันได้มีการรื้อฟื้น และจำลองพระราชพิธีดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับบรรยากาศของราชสำนัก

(๓.๔) งานสงกรานต์กรุงเก่า ทำบุญตักบาตรหน้าวิหารพระมงคล บพิตร ปล่อยนก ปล่อยปลา รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ ชมขบวนแห่ประเพณีสงกรานต์กรุงเก่า เล่นน้ำสงกรานต์กับช้าง ชมประเพณีแห่หงส์ ธงตะขาบ การแต่งกายแบบมอญ ร่วมทำบุญ ตักบาตรแบบมอญ สร้างน้ำพระจากราง ไม้ไผ่ ที่วัดทองป่อ

(๓.๕) ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ก่อนวันเข้าพรรษา ๑ วัน ในช่วงเดือนกรกฎาคมของทุกปี ขอเชิญชมขบวนแห่เทียนพรรษาทั้งทางบกและทางน้ำ เพื่อนำเทียนไปถวายตามวัดต่างๆ โดยจัดงานขึ้นที่บริเวณหน้าพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติและร่วมทำบุญกุศลที่วัดต่างๆในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(๓.๖) วันนายขนมต้ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้จัดงาน “วันนายขนมต้ม” เพื่อเป็นการรักษาและ อนุรักษ์ศิลปปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยให้คงอยู่คู่ประเทศไทยและเผยแพร่ไป สู่นานาชาติ ภายในงานยังมีการจัดการแข่งขันมหกรรมศิลปปะการต่อสู้แบบมวยไทย

(๓.๗) วันยุทธหัตถี “วันยุทธหัตถี และเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ขึ้น ณ บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ทุ่งภูเขาทอง) เพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ด้วยพระปรีชาสามารถในการทำสงครามยุทธหัตถี จนได้รับชัยชนะทำให้กรุงศรีอยุธยาหลุดพ้นจากการเป็นเมืองประเทศราช

ประเพณีเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ได้แตกต่างจากประเพณีในประเทศไทยนัก เพราะสัมพันธ์กับพุทธศาสนาแต่ลักษณะพิเศษที่เชื่อมโยงกับภูมิศาสตร์การเดินทางทางน้ำ การจัดประเพณีจึงมักจะจัดทางน้ำ บางประเพณีและกิจกรรมบางประเภทที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น วันนายขนมต้ม ยุทธหัตถี เป็นต้น

ตารางแสดง อัตลักษณ์ที่สำคัญในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณ

แหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณ	อัตลักษณ์
เมืองฮอยอัน	<p>ด้านสถาปัตยกรรม สะพานญี่ปุ่น บ้านแบบฮอยอัน สมาคมพ่อค้าชาวจีน วัดด้านศิลปกรรม งานศิลปะภาพวาด งานแกะสลักไม้ไผ่ และงานปักไหม</p> <p>ด้านวิถีชีวิต การละเล่น การพายเรือล่องแม่น้ำทูบอน ลอยกระทง และการนั่งจิกโล้วชมเมือง</p> <p>ด้านพิพิธภัณฑ์ ที่สะท้อนภาพวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคหบดีเมืองฮอยอันในอดีต</p>
เมืองพุกาม	<p>ด้านภูมิทัศน์ ทิวทัศน์ของพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดินที่ทุ่งทะเลเจดีย์ของเป็นจุดเด่นของพุกามและเป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ</p> <p>ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วิหาร เจดีย์ อารามสงฆ์ แบบพยูและมอญ มอญและพม่า มอญพม่า อินเดีย และแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของพม่าที่สร้างจากอิฐที่มีขนาดใหญ่ สถาปัตยกรรมมีขนาดใหญ่</p> <p>ด้านวิถีชีวิต หมู่บ้านมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น หมู่บ้าน มิงกาบาที่ยังคงรักษาศิลปกรรมการทำเครื่องเงิน ตลาดสดสินธุ์ในเขตนยองอู การล่องเรือในแม่น้ำอิรวดีการล่องเรือในแม่น้ำอิรวดี และศิลปะการเล่นละครคนหุ่น</p> <p>ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ภาพเขียนด้วยดินทรายจากแม่น้ำอิรวดี ศิลปกรรมบนเครื่องเงิน งานไม้แกะสลัก และหุ่นที่แสดงวัฒนธรรมโบราณของพุกาม</p>
ปราสาทนครวัด	<p>ภาพปราสาทนครวัด</p> <p>ภาพนางอัปสร</p> <p>ภาพการร่ำอัปสร หรือระบำอัปสร</p>
เมืองหลวงพระบาง	<p>ด้านสถาปัตยกรรม ๓ ประเภท ได้แก่สถาปัตยกรรมทางศาสนสถาน ประเภทอาคารพาณิชย์ และประเภทอาคารบ้านพักอาศัย ตลาดมืด และสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง และนาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง</p>
เมืองพระนครศรีอยุธยา	<p>ด้านสถาปัตยกรรม ที่สะท้อนด้านพุทธศิลป์แห่งความเป็นอยุธยา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ และสถูป รวมถึงภาพจิตรกรรม บนฝาผนังภายในสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์</p> <p>ด้านสถาปัตยกรรมทั้งด้านวัฒนธรรมและด้านสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ลักษณะที่สองคือสถาปัตยกรรมที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ ที่มาอาศัยในกรุงศรีอยุธยา</p> <p>ด้านประเพณีประติษฐ์ และการแสดงที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชาวอยุธยาโบราณ</p>

๔.๓ การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ในพื้นที่มรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน แหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลก ในอาเซียนต่อการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ ในเมืองโบราณและเมืองมรดกโลก ในพื้นที่ศึกษา ๕ แห่งมีการดำรงอยู่และการสืบสานดังนี้

๔.๓.๑ การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์เมืองฮอยอัน ผ่านสามยุคคือ

ยุคที่หนึ่ง ยุครุ่งเรือง (ศตวรรษที่ ๙-๑๖) “เป็นยุคแห่งการสร้างอัตลักษณ์ฮอยอัน” เกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างเวียดนาม จีน ญี่ปุ่น และยุโรป ที่สะท้อนอัตลักษณ์ในด้านต่างๆคือ

๑. อัตลักษณ์ที่เป็นนามธรรม ที่ได้รับอิทธิพลจาก ลัทธิขงจื้อ จากประเทศจีน ได้แก่ความเชื่อ และความศรัทธาและการเคารพบูชา ต่อเทพเจ้า และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน และความเชื่อต่อการเคารพบูชาบรรพบุรุษ ที่ยังคงดำรงประเพณีปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน

๒. อัตลักษณ์ด้านที่เป็นรูปธรรม แบ่งเป็นสี่ด้านที่สำคัญคือ

(๑) สถาปัตยกรรม อาคารบ้านเรือน วัด สมาคม และศาลเจ้า

(๒) ศิลปกรรม ในแบบของเวียดนาม จีน และญี่ปุ่น ทั้งในรูปแบบของเครื่องปั้นดินเผา เซรามิก และภาพวาด รวมทั้งศิลปะการปักไหมลงบนผืนผ้าที่สะท้อนทั้งแบบเวียดนาม จีน และญี่ปุ่น

(๓) วิถีชีวิตประจำวันแบบฮอยอัน ที่เกิดจากการแต่งงานข้ามชาติระหว่างชาวเวียดนามกับชาวจีน ที่มีการผสมผสานความเชื่อ วัฒนธรรมการดำรงชีวิตประจำวัน และภาษาที่ใช้ในการสื่อสารที่คนในครอบครัวต้องเรียนรู้โดยธรรมชาติ

(๔) ผลจากความรุ่งเรืองในยุคนี้ทำให้เกิดการอนุรักษ์อัตลักษณ์ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ ที่สะท้อนวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของเมืองฮอยอัน ก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ที่คนรุ่นหลังสามารถเรียนรู้จากการจัดการแสดงในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ในเมืองมรดกโลกฮอยอัน

ยุคที่สอง ยุคเสื่อมถอย(ศตวรรษที่ ๑๗-๑๙) “เป็นยุคแห่งการบอบช้ำอัตลักษณ์” เนื่องจากเมืองฮอยอันลดบทบาทการเป็นเมืองท่าจากปัญหาแม่น้ำทูโบนตื้นเขิน และย้ายเมืองท่าไปอยู่ที่เมืองดานัง ความสำคัญของเมืองฮอยอันจึงหมดไป คงเหลือแต่เพียงร่องรอยของอดีตเมืองท่าที่เคยยิ่งใหญ่ เฉพาะบริเวณปากแม่น้ำทูโบน ที่มีขอบเขตเพียงเล็กน้อย

การเกิดภาวะสงครามกลางเมืองและสงครามโลกครั้งที่สอง เมืองฮอยอันเป็นเพียงเมืองเก่าๆเล็ก ที่ไม่เป็นที่น่าสนใจและไม่เป็นสมรภูมิแห่งการสงคราม ทำให้เป็นเสมือนเมืองที่ไม่มีความสำคัญไม่มีคนสนใจ จึงเหมือนกับถูกบอยเพราะไม่มีความสำคัญและไม่เป็นจุดยุทธศาสตร์แห่งสงครามใดๆ ไม่มีการสร้างอัตลักษณ์ และการอนุรักษ์ อัตลักษณ์ใดๆ เป็นยุคของการคงสภาพและการเสื่อมถอยตามกาลเวลา และสภาวะธรรมชาติ

ยุคที่สาม ยุคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(ศตวรรษที่ ๒๐-ปัจจุบัน) “เป็นยุคแห่งการใช้อัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว” โดย

(๑) นำแนวทางการอนุรักษ์เข้ามาใช้ในเมืองฮอยอัน โดยการชี้ให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์เมืองโบราณ โดยชาวโปแลนด์ ชื่อ Kazimierz Kwiatkowski ผู้ผลักดันให้เมืองฮอยอันได้รับการยอมรับเป็นเมืองมรดกโลกในปี ๑๙๙๙ ทั้งนี้โดยความร่วมมือทั้งหน่วยงานในท้องถิ่นและภาครัฐรวมทั้งการให้การสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศ

(๒) นำหลักการอนุรักษ์ของ UNESCO มาใช้ในเมืองฮอยอัน ร่วมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกให้คงสภาพความเป็นแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด

(๓) มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ ด้วยการกำหนดโซนพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่กันชน ร่วมกับการสำรวจอาคาร บ้านเรือนสถาปัตยกรรม ที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของเมือง

๔.๓.๒ การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณพุกาม งบประมาณสนับสนุนการสืบ สาน/อนุรักษ์ เมืองโบราณพุกาม โดยภาพรวมแล้ว เมืองโบราณพุกาม ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กร ในการจัดการเมืองโบราณพุกามดังนี้

(๑) กระทรวงการศาสนาและวัฒนธรรม มีบทบาทในการดูแลรักษา ดูแลวิถีตุโบราณ สถาปัตยกรรม จิตรกรรมในเขตเมืองพุกามและยังทำหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนเข้าใจเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศ ตลอดจนการดูแลพิพิธภัณฑิ์โบราณคดีพุกาม

(๒) กระทรวงการท่องเที่ยวและโรงแรม มีบทบาทในการแจกจ่ายใบปลิว สถานที่ท่องเที่ยวในพุกาม ใบปลิว Welcome to the Golden Land ซึ่งเขียนรวบรวมข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งมีชื่อเสียงในประเทศเมียนมา Myanmar Tourism Statistics ซึ่งประกอบข้อมูลการท่องเที่ยวในแต่ละปี

(๓) สหภาพการท่องเที่ยวเมียนมาร์ (Myanmar Tourism Federation : MTF) เป็นหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไรมีบทบาทในการเก็บเงินที่เมืองโบราณพุกามซึ่งได้ทำหน้าที่ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๖๐

(๔) องค์กรชาติด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์และและวัฒนธรรม (UNESCO) มีบทบาทในการจัดทำแผนหลักในการดำรงรักษาเมืองพุกามและทำให้พุกามเข้าสู่การเป็นมรดกโลก

(๕) Japan International Cooperation Agency (JICA)สนับสนุนโดยให้ความร่วมมือกับกระทรวงการโรงแรมและการท่องเที่ยว โดยจัดทำโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพุกาม โครงการระยะ ๓ ปี (๒๕๕๔ – ๒๕๖๐) โดย JICA จะอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญและทางด้านเทคโนโลยีในการพัฒนาการท่องเที่ยว จัดกลุ่ม ๓ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มบริหารการท่องเที่ยว โดยการสร้างเว็บไซต์การท่องเที่ยวพุกาม การจำหน่ายแผนที่และใบปลิวพุกามในภาษาอังกฤษและญี่ปุ่น การเขียนแบบเพื่อได้ทราบข้อมูลระยะยาวของการท่องเที่ยวและข่าวสารการท่องเที่ยวอย่างง่ายรายกลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มก่อสร้างและพัฒนาอาคารในการท่องเที่ยวคือ การสร้างเคาเตอร์แจ้งข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว การสร้างที่ที่ชมวิว และการสร้างถนน กลุ่มนี้ร่วมมือกับกระทรวงวัฒนธรรมว่าการ และ UNESCO ซึ่งอยู่ในเขตพุกาม และ กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการท่องเที่ยว ซึ่งทั้งหมดจะมีผู้เชี่ยวชาญจาก JICA เข้าร่วมด้วย ได้จัดสัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับการ

ท่องเที่ยว ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ณ วิทยาลัยเครื่องเงิน การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การให้ความรู้เกี่ยวกับความสุขภาพ การแจกจุลสารการ์ตูนเชิงให้ความรู้เกี่ยวกับความสะอาดของอาหาร และ แจกของฝาก ในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นได้จัดการอบรม มัคคุเทศก์ การอบรมเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่ม การแสดงเครื่องเงินและเครื่องหวายจากหมู่บ้านอะเน่าพวาซอและ หมู่บ้านมิตเซ ณ โรงแรมดินกะหะและ Kempinski เมืองเนปยีดอ ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๙ และได้สร้างสำเร็จเว็บไซต์พุกาม (<http://www.wonderbagan.com>) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร^{๔๕}

(๖) NAGATA เป็นบริษัทเอกชนญี่ปุ่นทำหน้าที่ในฐานะของ Cooperate Social Responsibility (CSR) ให้การสนับสนุนเมืองพุกาม เกี่ยวกับการรณรงค์เกี่ยวกับพลาสติก การดูแลสภาพแวดล้อมตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ปลายแผนกที่สถานที่ท่องเที่ยวในพุกามจำนวน ๔๐ ปลาย และได้สร้างความตระหนักให้กับคนในพุกามเกี่ยวกับการกำจัดพลาสติกที่ถูกต้อง

(๗) กลุ่มประชาชนในเมืองพุกามประกอบด้วย คหบดีและประชาชน ในพุกาม ที่ทำการบริจาคเงินให้กับวัด หรือวิหารที่มี “กอพะกะ” เป็นผู้ดูแล กลุ่ม “กอพะกะ” เป็นบุคคลที่มีจิตอาสาที่มาทำหน้าที่ในการดูแลด้านการเงิน บริหารจัดการค่าใช้จ่ายในวัด หรือวิหาร โดยที่ไม่มีค่าตอบแทนมีการทำระบบการจัดทำบัญชีที่เป็นระบบ มีการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับสถานะการเงินของวัด ทุกเดือน และกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า นอกจากขายสินค้าในบริเวณเจดีย์สำคัญแล้วยังมีการร่วมแรงกันทำความสะอาดในบริเวณที่ตนเองได้ค้าขายสินค้าหัตถการในร้านค้าของตนซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณวิหารนั้น

ในการเตรียมความพร้อมของการเข้าสู่มรดกโลกของเมืองพุกาม เกิดจากการมีส่วนร่วมจากหลากหลายหน่วยงานทั้ง ทางรัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน ประชาชนในเมืองพุกามมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนี้ให้ดำรงอยู่ สำหรับวิธีการสนับสนุนนั้น มีหลายวิธี ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยวของเมือง มาจากหลายภาคส่วน การพัฒนาพุกามนั้นกิจกรรม เพื่อนำมาพัฒนา ปรับปรุง และอนุรักษ์เมือง รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองพุกามมาจากค่าเข้าชมเมื่อพุกาม MTF เป็นผู้ดำเนินการภายใต้แนวทางของกรมศิลปากรและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยละ ๙๐ จัดส่งให้รัฐบาล คงเหลือร้อยละ ๑๐ นำมาใช้เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรม ความร่วมมือการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมในพุกาม ดังนี้ ร้อยละ ๒ นำไปใช้เกี่ยวกับการดูแลสิ่งแวดล้อม ร้อยละ ๒ การรักษาวัฒนธรรม และร้อยละ ๖ MTF นำมาใช้ในการบริหารจัดการและโครงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์

๔.๓.๓ การสืบสานอัตลักษณ์ของแหล่งมรดกโลกพระนคร

การสืบสาน “ภาพปราสาทนครวัด”

๑. ผ่านแนวคิด “การสร้างชาติ” รวมทั้งผ่านกระบวนการ “ทำเมืองพระนครให้เป็นเขมร” (Khmerized the Angkor) เมืองพระนครซึ่งมีภาพแทน คือ นครวัด ก็ได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์แห่งชาติกัมพูชา

๒. ผ่านการบริหารจัดการ ทั้งภายในประเทศผ่านทางกฎหมายและแผนการจัดการ

^{๔๕} อ้างแล้วใน Ministry of Hotel and Tourism หน้าที่ ๘๙

การท่องเที่ยว (Tourism Management Plan: TMP)” ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ปี ๒๐๑๒-๒๐๒๐ และ “การจัดการจากภายนอกประเทศ” โดยรัฐบาลกัมพูชาได้ลงนามในการประชุมนานาชาติ รวมทั้งการประชุมมรดกโลก และอนุสัญญาว่าด้วยการส่งเสริมของความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่างๆ และประกาศ แลกเปลี่ยนอาเซียนในมรดกทางวัฒนธรรมในปี ๒๐๐๐ นอกจากนั้น ได้มีแผนการจัดการในรายการมรดกโลกที่ได้รับการรับรอง เช่น แผนการจัด Zoning ในพื้นที่มรดกโลกนครพระนครในปี ๑๙๙๔ การจัดการการวางแผนและสิ่งแวดล้อม (ZEMP) ในปี ๒๐๐๗ และการจัดการวางแผนการท่องเที่ยวตามกฎหมายปี ๒๐๑๒ ตลอดจน การจัดการแสดง เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวนครวัดปีละ ๑ ครั้ง โดยรัฐบาลกัมพูชา

๓. ผ่านกิจกรรม “การบูรณะ ซ่อมบำรุง และพัฒนาพื้นที่” โดยองค์การ APSARA ได้จัดการกับปัญหามลพิษที่เป็นภัยคุกคามต่อหมู่ปราสาทในนครวัด-นครธม โดยกำลังพิจารณาแนวทางในการจัดการต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับแหล่งมรดกโลกจากไอเสียที่ปล่อยมาจากยานพาหนะที่ใช้ขนส่งนักท่องเที่ยวเยือนปราสาท โดยได้ตั้งกลุ่มทำงานเพื่อดำเนินการมาตรการต่างๆ ที่รวมทั้งการปรับปรุงสถานีตรวจวัดสภาพอากาศที่มีอยู่เพื่อจัดทำข้อมูลระดับมลพิษได้อย่างถูกต้อง การปรับปรุงระบบขนส่งการท่องเที่ยวให้ทันสมัย และนำร่องโครงการริเริ่มที่เกี่ยวเนื่องกับความ เป็นอยู่ของคนท้องถิ่นทั้งในและรอบแหล่งโบราณสถาน

๔. ผ่านการใช้เป็น “สัญลักษณ์ หรือโลโก้ที่เป็นภาพนครวัด” ทั้งในหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในกลุ่ม “มัดคุเทศก์” การประชาสัมพันธ์ภาพถ่าย ที่เป็นองค์ประกอบด้านธรรมชาติ ที่ชี้ให้เห็นว่า “ความสวยงาม” โดยเฉพาะภาพที่ถ่ายเป็นมุมสะท้อนของปราสาทในสระน้ำมณฑล ภาพ ในช่วงเช้าที่ถ่ายร่วมกับแสงพระอาทิตย์ หรือภาพพระสงฆ์ ที่มีปราสาทนครวัดเป็นองค์ประกอบเพื่อ เชื่อมโยงสู่เส้นทางศาสนากับปราสาท ตลอดจนศิลปะภาพวาด รวมทั้งบริการการสัการปราสาทใน ผืนพืชนักท่องเที่ยว หรือการทำเป็นสินค้าของที่ระลึกได้แก่ ภาพเขียน พวงกุญแจ Magnet เสื้อยืด หรือกระเป๋า ภาพแผ่นไม้แกะสลัก กิจกรรมเหล่านี้เป็นการสร้างอาชีพที่ดำเนินการทั้งภาครัฐในรูปแบบของ ศูนย์ศิลปาชีพ และการผลิตสินค้าโดยเอกชน และประชาชนในพื้นที่

การสืบสานอัตลักษณ์ “นางอัปสร”

๑. การอนุรักษ์ภาพสลักนางอัปสรในปราสาทนครวัด ด้วยการซ่อมแซม หรือ ป้องกันการเสียหายของภาพสลัก โดยกำหนดให้มี มีเจ้าหน้าที่คอยเฝ้าดูพฤติกรรมของ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมภายในปราสาทนครวัด และในจุดที่เสียง เช่น จุดภาพสลักนางอัปสรที่ยังคง สภาพความสวยงามโดยเฉพาะที่อยู่บนปราสาท (ปราสาท) ประธาน และจุดเสียงหรือที่มีความชำรุด เป็นต้น และเมื่อพบนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมไม่ถูกต้องก็จะรีบเข้ามาห้ามทันที หรือมีการชิงเชือกกัน เพื่อห้ามนักท่องเที่ยวเข้าใกล้ภาพสลัก

๒. การสร้างความเชื่อ ว่าภาพสลักนางอัปสรมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ภายในภาพสลัก โดยสร้างเรื่องเล่าที่ผูกโยงกับนางในราชสำนักในอดีตว่า ภาพสลักเหล่านี้คือนางในราชสำนักที่มีชีวิต อยู่จริงในอดีต ตลอดจนความเชื่อเรื่อง “คุณสมบัติของนางอัปสร” ว่าเป็นคนที่มีความงามทั้งรูปร่าง จิตใจ และพฤติกรรมที่ดีที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง ซึ่งจะทำให้มีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

๓. นำมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เครื่องประดับ ของใช้ในบ้าน และของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ตุ๊กตา ภาพวาด และภาพแกะสลัก ศิลปะการสักรูปบนผิวหนัง หรือการนำไปเป็นสัญลักษณ์ ที่บอกถึงบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่แตกต่างกันไป

การสืบสานอัตลักษณ์ “การรำอ้อปสรา หรือระบำอ้อปสรา”

๑. สืบสานโดยการคิดค้นท่ารำที่เป็นมาตรฐานเฉพาะของกัมพูชา ภาพสลักนางอ้อปสราจำนวนมากในปราสาทนครวัด และปราสาทหินอื่นๆ จะพบว่าท่าทางที่สื่อไปถึงการรำอ้อปสรา (ชัยวัฒน์ เสาทอง, ๒๕๔๘) ซึ่งนางอ้อปสราในนครวัดเป็นอุดมคติแห่งสตรีเขมร ดังนั้น การชุบชีวิตนางอ้อปสรออกมาเป็นระบำระดับชาตินั้นมีความหมายในเชิงชาติพันธุ์นิยม เพื่อให้เข้าถึงสัญลักษณ์สูงสุดแห่งสตรีกัมพูชา (เพชร ตุมกระวีล, ๒๕๔๘) ในปัจจุบันนั้น มีการจำแนกท่ารำที่มากกว่า ๘ ท่า โดยท่ารำของระบำอ้อปสรา ได้รับการรับรองให้เป็นมรดกวัฒนธรรมนามธรรมจากองค์การยูเนสโกเมื่อปี ๒๐๑๓ โดยมีการรวบรวมท่าทางการรำไว้อย่างน้อย ๑๔ ท่า (<https://sites.google.com/site/crmps๒๐๑๓/home/tha-ra>) และ นำไปแสดงทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ ซึ่งนางรำจะผ่านการเรียนรู้จากโรงเรียนสอนรำอ้อปสรา ศูนย์ศิลปาชีพ โดยนางรำในปัจจุบัน มีเหตุผลที่เข้าสู่การรำอ้อปสรา จากความยากจน และเห็นว่าหนทางนี้สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้ หรือการสอนเพื่ออนุรักษ์โดยนางรำที่เป็นตัวหลักในการรำ ที่มีอายุขึ้น และผ่านการรำมาหลายปี คนเหล่านี้มีความคิดในการอนุรักษ์ที่ออกจากจิตวิญญาณ เพราะเห็นคุณค่าของการรำและขยายคุณค่าไปสู่ความภาคภูมิใจของประเทศ

๒. สืบสานจากการการแต่งกายของนางรำระบำอ้อปสราที่มีลักษณะเฉพาะระบำอ้อปสรา มีชื่อเสียงขึ้นมาด้วยการอิงบนความยิ่งใหญ่ของนครวัด และระบำอ้อปสราที่จำลองภาพสลักที่แน่นิ่งไว้ความเคลื่อนไหวของนางอ้อปสราในนครวัดให้หลุดออกมามีชีวิต

๓. สืบสานผ่านช่องทางของสัญลักษณ์ “โลโก้” ทั้งของภาครัฐ และภาคธุรกิจ หรือการค้า สินค้า และของที่ระลึก เช่น ภาพวาด เสื้อยืด

๔.๓.๔ การรักษาสืบสานอัตลักษณ์เมืองหลวงพระบาง

ภาคส่วนการรักษาสืบสานอัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม

(๑) ภาคส่วนของรัฐด้านบริหารจัดการ ภาคส่วนของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมของหลวงพระบางนั้น ประกอบด้วยหน่วยงานหลักๆ สองหน่วยงานคือ แผนกมรดกโลกหลวงพระบาง (Department of Luangprabang World Heritage, DPL) และแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจนโดย แผนกมรดกโลกหลวงพระบาง (Department of Luangprabang World Heritage, DPL) จะทำหน้าที่ในการควบคุม กำกับดูแลการก่อสร้าง การซ่อมบำรุง รวมทั้งจัดหาทุนในการซ่อม แต่และ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการและจัดเก็บรายได้ที่เกิดจากค่าเข้าชมและนำรายได้เหล่านั้นมาจ่ายเป็น

ค่าสาธารณูปโภคให้กับสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยว่าจ้างผู้คนในท้องถิ่นหรือการให้สัมปทานกับบุคคลในการจัดเก็บค่าเข้าชม

(๒) ภาคส่วนการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรในการดูแลรักษา ในรูปแบบของการผลิตผู้เชี่ยวชาญทั้งในลักษณะ สถาปนิก และช่างฝีมือ ที่จะเป็นผู้ลงมือในการซ่อมก็มีส่วนสำคัญ ขาดสถาปนิก และช่างฝีมือจะทำให้คุณค่าของสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เหล่านี้ลดคุณค่าลงไป เพราะสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านี้ล้วนเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ เทคนิคในการก่อสร้างลวดลายทางศิลปะล้วนแต่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งมีความแตกต่างจากสถาปัตยกรรมยุคใหม่ที่ใช้เทคนิคการก่อสร้างที่เป็นสากลซึ่งอาจจะหา สถาปนิกหรือช่างจากแหล่งอื่นๆได้ นอกจากการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรม การเรียนการสอนด้านศิลปะ เพื่อมาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดูแลสถาปัตยกรรม นี้ยังมีวิทยาลัยเทคนิค-วิชาชีพหลวงพระบาง (Luang Prabang Technical and Vocational Collage) โดยมีสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมคือ สาขางานก่อสร้าง สาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรม เพื่อเตรียมบุคลากรให้กับธุรกิจท่องเที่ยว

(๓) ภาคส่วนด้านวัสดุในการก่อสร้างภาคส่วนในการผลิตวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม ในการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง นอกจากการมีทุนทรัพย์ในการซ่อมบำรุง มีสถาปนิก และช่างฝีมือแล้วนั้น ส่วนสำคัญอีกด้านหนึ่งก็คือวัสดุสำหรับการซ่อมบำรุง เนื่องจากสถาปัตยกรรมทั้งที่เป็นอาคารทางศาสนสถานและอาคารบ้านเรือน ส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยเทคนิคการก่ออิฐฉาบปูน และมุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินขอ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่ทำให้เกิดเอกลักษณ์ โดยพบว่ามีแหล่งที่เป็นเตาเผาอิฐ (ดินจี้ ในภาษาลาว) กระเบื้องปูพื้น (กะโล่ ในภาษาลาว) และทำกระเบื้องดินขอ อยู่นอกบริเวณเขตเมืองหลวงพระบาง บริเวณฝั่งตรงข้ามของเมืองหลวงพระบางย่านบ้านจ่าน เมืองจอมเพชร ซึ่งอยู่อีกฝากหนึ่งของแม่น้ำโขง การเดินทางจะต้องนั่งเรือข้ามฟากไปเพราะยังไม่มีการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างสองฝั่ง อย่างไรก็ตามการผลิตเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่มีเพียงเจ้าเดียวและยังขาดคนสืบทอดกิจการเหล่านี้

(๔) ภาคส่วนต่างประเทศ ส่วนสำคัญในการให้ทุนสนับสนุนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และดำเนินการโครงการในทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ความรู้ในเชิงช่างเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างยั่งยืน กล่าวคือช่วยเหลือทั้งในด้านทุนและการสนับสนุนทางวิชาการ มีการจัดตั้ง ศูนย์ที่ได้จัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม ให้แก่บุคคลทั่วไปที่สนใจ โดยหน่วยงานดังกล่าวเป็นขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) โดยมีชื่อว่า ศูนย์ฝึกอบรมยูเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (UNESCO Training Center for Laotian Traditional Arts and Building Crafts Luang Prabang) มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณวัดเชียงม่วน (Xieng Muan Temple) โดยศูนย์อบรมดังกล่าวตั้งขึ้นภายใต้โครงการฟื้นฟูศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (The Cultural Survival Project Luangprabang) ซึ่งได้รับเงินทุนสนับสนุนจำนวน ๑๕๐,๐๐๐ เหรียญจาก ยูเนสโกในปี ค.ศ.๒๐๐๐ - ๒๐๐๗ และในช่วงปี ค.ศ.๒๐๑๖-๒๐๑๗ ได้รับเงินสนับสนุนจำนวน ๔๕,๐๐๐ เหรียญ จากองค์การการศึกษาโลกในลาว (World Education Lao) ในการให้ความรู้และฟื้นฟูทักษะทางช่างทั้งในด้านงานจิตรกรรม งานแกะสลัก งานหล่อโลหะ เป็นต้น

ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสืบสานอัตลักษณ์ อัตลักษณ์ตลาดมืด และสินค้า
หัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง

(๑) ภาคส่วนของรัฐระดับท้องถิ่นทำหน้าที่ในการจัดระเบียบตลาดและมอบ
หมายให้หน่วยปกครองระดับชุมชนคือ บ้านปากคาน เป็นผู้จัดเก็บค่าเช่าพื้นที่ และนำส่งให้ เมือง
และเทศบาลเมือง

(๒) ภาคส่วนความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และองค์กรต่างประเทศ ในการ
จัดการพื้นที่ของตลาดมืด องค์กรการค้านานาชาติ (International Trade Center, ITC) โดยได้รับ
ทุนสนับสนุน โครงการมาจาก สำนักเลขาธิการด้านกิจการเศรษฐกิจแห่งสวิตเซอร์แลนด์
(Switzerland's State Secretariat for Economic Affairs, SECO) ในการจัดตั้งหน่วยงานในการ
ให้การรับรองผลิตภัณฑ์ที่เป็น สินค้าหัตถกรรมในเมืองหลวงพระบาง โดยมีหน่วยงานชื่อว่า สมาคม
หัตถกรรมหลวงพระบาง (Luang Prabang Handicraft Association, LPHA) อันเป็นหน่วยงานที่ให้
การรับรองผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีคุณภาพตามหลักเกณฑ์และจะมอบตรารับรองว่าเป็นสินค้า
หัตถกรรมที่ทำในหลวงพระบาง

(๓) ภาคส่วนชุมชนและผู้ประกอบการด้านหัตถกรรมสินค้าหัตถกรรมที่จำ
หน่ายในตลาดมืดของเมืองหลวงพระบาง

การรักษาสืบสานอัตลักษณ์นาฏศิลป์ราชสำนักหลวงพระบาง

(๑) ภาคส่วนผู้ประกอบการคณะละคร เป็นเอกชน โดยทางแขวงได้แต่งตั้ง
เป็น “คณะพื้นฟู” และให้ใช้พื้นที่อาคารภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หลวงพระบาง เป็นโรงละคร
ในการจัดแสดงนาฏศิลป์

(๒) ภาคส่วนของคณะละครอิสระ ไม่มีโรงละครประจำ แต่จะเป็นคณะละคร
ที่รับงานการแสดงในโอกาสพิเศษต่างๆ

(๓) ภาคส่วนของรัฐสำหรับภาคส่วนของรัฐในการสืบสานและอนุรักษ์นาฏศิลป์
แบบราชสำนักหลวงพระบาง จากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ครูเทศ และ เจ้าของโรงละครพะลัก พะ
ลาม ภาครัฐโดยหน่วยปกครองส่วนท้องถิ่นระดับแขวงได้เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการฟื้นฟู นาฏศิลป์แบบ
ราชสำนักหลวงพระบางตั้งแต่ในช่วงราวปี ค.ศ.๑๙๘๐ (พ.ศ.๒๕๒๓) โดยรวบรวมผู้ที่มีความรู้จาก
หมู่บ้านต่างๆในเขตเมืองหลวงพระบางมาประชุม และดำเนินการฟื้นฟูขึ้นมา โดยให้ชาวบ้านเป็น
ผู้ดำเนินการ รัฐทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ในปัจจุบันในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาวมีโรงเรียนศิลปะดนตรีแห่งชาติตั้งอยู่ที่นครหลวงเวียงจันทน์เพียงแห่งเดียว และสอนนาฏศิลป์ที่
แตกต่างกันไปไม่ใช่รูปแบบของนาฏศิลป์หลวงพระบางที่มีลักษณะเฉพาะ เมื่อฟื้นฟูจนสามารถมีผู้รู้
อยู่บ้าง ทางรัฐก็มักจะมีเวทีให้แสดงตามโอกาสต่างๆ สำหรับโรงละครพะลัก พะลาม ทางแผนกแถลงข่าว
วัฒนธรรม และท่องเที่ยว ได้อนุญาตให้คณะละครมาใช้พื้นที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลวงพระ
บางในการจัดการแสดง แต่ไม่ได้สนับสนุนเรื่องงบประมาณ ทางคณะต้องแสวงหารายได้ เพื่อเป็น
ค่าใช้จ่ายต่างๆ ด้วยตนเอง

๔.๓.๕ การอนุรักษ์ อัตลักษณ์พระนครศรีอยุธยา

โบราณสถาน (ทั้งทางศาสนาและไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ กรมศิลปากร ผู้ว่าราชการจังหวัด สถานศึกษา เช่น สถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีบทบาทในการจัดทำ มีระเบียบราชการ มีบทปฏิบัติการและลงการลงโทษ ประสานงานผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศในการปฏิบัติ รักษาอนุรักษ์ การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด

จัดทำวารสารเผยแพร่ จัดประชุมสัมมนางานวิชาการ มีหลักสูตรเกี่ยวกับอยุธยา ตลอดจนแผนพัฒนาฯ

หน่วยงานกึ่งราชการ และ พิพิธภัณฑ์ มีบทบาทในการ เก็บรักษาโบราณวัตถุ ซึ่งครั้งแรก ได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศทั้งทางวิชาการ คนและทุน เช่น ญี่ปุ่น

หน่วยงานภายนอก ได้แก่ Unesco มรดกโลก หน่วยงานที่มีข้าราชการ นักวิชาการอิสระ และสื่อมวลชน มีบทบาทในการ ทุนสนับสนุนและกำหนดนโยบายการอนุรักษ์ และเผยแพร่เน้นให้เห็น ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมและแสดงความเห็น ชี้แนะ วิจัย

ประเพณี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด อบจ. เทศบาลท้องถิ่น อบต. ภาคเอกชน สื่อสารมวลชน ห้างร้าน บริษัทและภาคบริการท่องเที่ยว และ ชุมชน มีบทบาทสำคัญในการ จัดทำแผนพัฒนา เป็นเจ้าภาพประสานหน่วยงานอื่น เพราะมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย นอกจากนี้มีในแผนแล้ว เป็นหน่วยงานภาคปฏิบัติ ดำเนินการร่วมกับ ภาคเอกชนภาคเอกชน ระดมทุน กลุ่มที่ใกล้ชิดกับหน่วยอบต.เทศบาล เป็นต้น มีส่วนร่วมหรือตัว แสดงในกิจกรรม

๔.๔ บทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม การดำรงอยู่ ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลกและเมืองโบราณในอาเซียน ในแหล่งวัฒนธรรม สำคัญหรือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลก หากพิจารณาภาพของการท่องเที่ยว เชิง วัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณที่มีความสำคัญ ว่าสามารถสนับสนุนและส่งเสริมอัต ลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างไร โดยทำการอภิปรายตามแนวทางสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ที่ประยุกต์จากประเด็นแนวทางการวางแผนการจัดการมรดกโลก ในพื้นที่อนุรักษ์ และ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถจัดกลุ่มการจัดการได้สามประการดังรายละเอียดดังนี้

๑) เป็นการจัดการที่มุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ ควบคู่กับทางสังคมวัฒนธรรม ในแหล่ง มรดกโลกฮอยอัน เมืองหลวงพระบาง พระนครศรีอยุธยา และปราสาทนครวัด รวมถึงเมืองโบราณ พุกาม ต่างก็มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจอันเป็นผลเนื่องมาจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิง วัฒนธรรม ที่มีอัตลักษณ์สำคัญของแต่ละแห่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ให้เข้ามาท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น ชุมชน และเมืองหรือจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของ เมืองมรดกโลกและเมืองโบราณ พร้อมๆกับภายในพื้นที่ที่ทั้งนโยบายจากระดับรัฐบาลส่วนกลาง ส่วน ท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน และกลุ่มคนในท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรจากต่างประเทศ ต่างมีบทบาทสำคัญ ในการดูแลและการจัดการเพื่อให้เกิดการดำรงไว้ซึ่งความเป็นเมืองมรดกโลกที่มีอัตลักษณ์แบบดั้งเดิม ให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ รัฐบาลท้องถิ่น หรือระดับประเทศ ต่างมีข้อจำกัดใน

การส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อคงอัตลักษณ์แบบดั้งเดิมไว้ได้ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ข้อจำกัดด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยี ตลอดจนข้อจำกัดด้านนโยบายภายในประเทศ

ดังนั้นการอนุรักษ์อัตลักษณ์ให้คงความดั้งเดิม จึงต้องอาศัยการจัดการจากหลายภาคส่วน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เช่น เมืองมรดกโลกฮอยอันต้องอาศัยความรู้และเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาช่วยสนับสนุนให้ชาวสามารถดำเนินการอนุรักษ์เมืองให้คงอัตลักษณ์ไว้ได้มากที่สุด ร่วมกับการบริหารจัดการภายในแบบมีส่วนร่วมจากผู้ช่วยจากทุกภาคส่วน ในเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง เช่นกันนอกเหนือจากความร่วมมือในการจัดวางแผนการอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของเมืองแล้ว ยังมีการเตรียมการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และองค์ความรู้ด้านสถาปัตยกรรมแบบหลวงพระบางในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนการฟื้นฟูแหล่งวัตถุที่สำคัญในพื้นที่เพื่อรองรับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมภายในเมืองหลวงพระบาง ในเขตเมืองโบราณพุกามมีบทเรียนจากการซ่อมแซมเจดีย์ ที่ชำรุดเสียหายจากเหตุการณ์แผ่นดินไหว โดยไม่คำนึงถึงองค์ประกอบของวัสดุ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมตลอดจนองค์ความรู้สำคัญในการผสมผสานเพื่อนำมาใช้ในการบูรณะ ทำให้องค์เจดีย์หลายแห่งมีการชำรุดเพิ่มมากขึ้นเมื่อเกิดเหตุแผ่นดินไหวอีกครั้ง ทำให้หน่วยงานในระดับพื้นที่และจากต่างประเทศ ต่างหันมาหาแนวทางการบูรณะองค์เจดีย์ ร่วมกัน ทั้งเรื่องวัสดุ เทคนิคและเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่จะช่วยอนุรักษ์ความเป็นเจดีย์ดั้งเดิมให้ได้มากที่สุด รวมทั้งเห็นความสำคัญต่อการเข้าเป็นเมืองมรดกโลกที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจในพื้นที่ และต่อการอนุรักษ์ตามแนวทางที่เหมาะสมและคงความดั้งเดิมของเจดีย์ โบสถ์ และวิหารในวัดสำคัญในเมืองพุกาม ส่วนของปราสาทนครวัด มีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องอาศัยเทคโนโลยี องค์ความรู้ และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ประกอบกับความจำกัดของรัฐบาลภายหลังจากผ่านความยุ่งยากทางการเมือง จึงขอความร่วมมือจากนานาชาติในการเข้ามาช่วยสนับสนุน ส่งเสริมการอนุรักษ์ปราสาท นครวัด โดยมีกว่า ๒๐ ประเทศที่ยื่นความจำนงในการมีส่วนร่วมเพื่ออนุรักษ์ ทั้งปราสาทนครวัด นครธมตลอดจนเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงทั้งหมด เช่นเดียวกับเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่จะมีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และพื้นที่เมือง แต่องค์ความรู้เทคโนโลยีบางส่วนที่จำเป็นต้องอาศัยจากองค์กรต่างประเทศที่มีบทบาทโดยตรงต่อการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลก

การคงอยู่ของอัตลักษณ์ ที่คงความดั้งเดิมมากที่สุดภายใต้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ส่งผลให้อัตลักษณ์คงอยู่และเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งนอกเหนือจากจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับประเทศแล้วยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นเช่นกัน เห็นได้จากหลักฐานรายงานทั้งรายงานขององค์กรยูเนสโก รวมถึงรายงานวิจัย ที่ต่างสะท้อนให้เห็นรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก เพื่อชมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดและอนุรักษ์มานาน เช่น บรรยากาศความเป็นเมืองโบราณ และความเป็นเมืองที่มีการผสมผสานหลากหลายทางวัฒนธรรม ตั้งแต่เวียดนามจีน ญี่ปุ่นและยุโรป ในเมืองมรดกโลกฮอยอัน การชมบรรยากาศพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้าและพระอาทิตย์ตกตอนเย็น ท่ามกลางทะเลเจย์แห่งเมืองพุกาม และความยิ่งใหญ่ที่แสดงอัตลักษณ์แห่งสถาปัตยกรรมพุทธศิลป์ และเจดีย์ ตลอดจนความเชื่อความศรัทธา และความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์เมืองพุกามราชธานีแห่งแรกของพม่า โดยผู้ติดไว้กับเจดีย์แต่ละ

องค์ เป็นอัตลักษณ์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมเมืองโบราณพุกามอยู่ตลอดเวลา หรือการมาท่องเที่ยวชมบรรยากาศอันสงบเงียบ ของเมืองที่ขนานบ้างด้วยแม่น้ำสำคัญสองสายคือแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน ส่งผลให้เมืองหลวงพระบางจัดได้ว่าเป็นเมืองที่สงบและมีชีวิตแบบ Slow Life อย่างแท้จริง ร่วมกับสถาปัตยกรรมเด่นด้านอาคารบ้านเรือน และด้านพุทธศิลป์ ที่เป็นต้นแบบแห่งสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแห่งเมืองหลวงพระบางในอดีต นอกเหนือจากงานฝีมือด้านหัตถกรรมการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง ของราชสำนักหลวงพระบางและของชนเผ่าที่หลากหลายในหลวงพระบาง ที่นักท่องเที่ยวจะได้ชมและซื้อในตลาดมืดแห่งเมืองหลวงพระบาง ต่างสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์สำคัญที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนเมืองหลวงพระบางอยู่ตลอดเวลา การมาท่องเที่ยวเยี่ยมชมความยิ่งใหญ่ของปราสาทนครวัด ที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของความเป็นชาติเขมรผ่านปราสาทนครวัด ที่ถูกสร้างบนฐานความเชื่อทางศาสนาฮินดู เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ในอดีต รวมทั้งศิลปกรรมภาพวาดนางอัปสรอัตลักษณ์เด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาค้นหาและติดตามชมตามผนังในปราสาทนครวัด และสุดท้ายคือการเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ที่ยิ่งใหญ่ในอดีตของพระนครศรีอยุธยาเมืองราชธานีในอดีตของประเทศไทย รวมทั้งพื้นที่ตั้งของราชธานีที่มีภูมิสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมที่ดีที่สุดในการตั้งเมืองหลวงแห่งราชธานี

ภาพทั้งหมดเป็นการแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกและเมืองโบราณ ดังกล่าวที่มีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ให้คงความดั้งเดิมมากที่สุด ต่างก็เป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยว ทั้งในประเทศและนานาชาติ ต่างเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเยี่ยมชม ค้นหา และรวมถึงบางกลุ่มติดตามรากเหง้าของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของตนกับ อัตลักษณ์ในแหล่งมรดกโลกดังกล่าว จึงอาจกล่าวได้ว่าการจัดการเพื่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์ นำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นการสร้างเสริมรายได้และการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่เหล่านั้นอย่างแท้จริง

๒) ให้ความสำคัญกับการจัดการทางการเงินที่มาจากหลากหลาย จากข้อ (๑) จะเห็นได้ว่า การจัดการทางการเงินในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณทั้งห้าแห่ง มีความหลากหลายแหล่งที่มาที่คล้ายคลึงกันกล่าวคือ มาจากงบประมาณภาครัฐที่มีแผนการพัฒนาในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณนั้น โดยงบประมาณนั้นมาได้สองทางคือ งบประมาณเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ของประเทศโดยตรง กับงบประมาณที่มาจากการจัดเก็บรายได้จากการท่องเที่ยว โดยแต่ละพื้นที่จะมีการจัดสรรรายได้ดังกล่าวแบ่งเป็นสองหรือสามส่วนคือ ส่วนหนึ่งมอบให้กับรัฐบาลส่วนกลาง ส่วนที่สองเป็นส่วนของรัฐบาลท้องถิ่นในการบำรุงและอนุรักษ์พื้นที่โดยตรง และส่วนที่สามให้กับเจ้าของบ้านและหรืออาคารโบราณที่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์แบบเข้มข้น และเป็นบ้านเอกชนที่เปิดให้นักท่องเที่ยวชมผ่านการขายบัตรเข้าชมในภาพรวมของการจัดการเรื่องการจัดเก็บรายได้ในท้องถิ่น เช่นในเมืองฮอยอัน ที่มีการจัดให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมที่บ้านโบราณที่เอกชนเป็นเจ้าของ หรือกรณีเมืองพุกาม ที่มีผู้ที่เสียสละในการดูแลและจัดการรายได้ที่มาจากนักท่องเที่ยว ด้วยการขายตั๋วเยี่ยมชม โยคนดูแลที่เรียกว่า “กอพะกะ” และในเมืองหลวงพระบางที่คนสำคัญในชุมชนมีบทบาทในการจัดการ พื้นที่วัดบางแห่งที่มีรายได้จากการจัดเก็บจากนักท่องเที่ยว เป็นต้น และสิ่งที่ไม่แตกต่างกันคืองบประมาณในการซ่อมแซมเพื่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญกับอัตลักษณ์เด่นๆของแต่ละพื้นที่ ที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากรวมทั้งความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการอนุรักษ์ความเป็นอัตลักษณ์

ดั้งเดิมมากที่สุดนั้น ทุกพื้นที่ต่างใช้งบประมาณสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศหลากหลายองค์กรทั้งสิ้น

๓) เป็นการจัดการด้วยเทคนิคและทักษะที่เหมาะสมร่วมกับความรู้ในท้องถิ่น และมีการดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภายใต้หลักการของการอนุรักษ์เพื่อคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมมากที่สุด มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยช่างฝีมือโบราณของท้องถิ่นที่มีการสืบทอดเทคนิคและงานฝีมือแบบโบราณที่แสดงอัตลักษณ์ของแต่ละแห่งได้อย่างแท้จริง ตลอดจนวัสดุก่อสร้างดั้งเดิมที่มีในพื้นที่ เช่น เมืองหลวงพระบางที่มีการพัฒนาหลักสูตรด้านสถาปัตยกรรมเพื่อสร้างผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมแห่งเมืองหลวงพระบาง หรือช่างฝีมือที่มีความรู้ด้านพุทธศิลป์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่มีการจำลองแบบลวดลาย ตลอดจนรูปทรงของสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์สมัยกรุงศรีอยุธยา ช่างเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการบูรณะ และซ่อมแซมสถาปัตยกรรมในเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา รวมถึงช่างฝีมือในเมืองพุกาม เมืองเสียมเรียบที่ตั้งปราสาทพระนคร และในเมืองมรดกโลกฮอยอัน ทั้งนี้องค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมและมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ ยังต้องอาศัยการสนับสนุน รวมทั้งการพัฒนาทักษะจากองค์กรต่างประเทศ ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมโบราณ ซึ่งในพื้นที่ศึกษาทั้งห้าแห่ง พบว่าไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการจัดการ เพื่อการอนุรักษ์ ด้วยเทคนิคและทักษะที่เหมาะสมร่วมกับความรู้ในท้องถิ่น และมีการดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ร่วมกับหน่วยงานภายในประเทศและต่างประเทศ

ตารางแสดง อัตลักษณ์และการอนุรักษ์เพื่อการสืบสานอัตลักษณ์ในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณ

อัตลักษณ์	การเปลี่ยนผ่านและหรือการอนุรักษ์
เมืองฮอยอัน: ด้านสถาปัตยกรรม สะพานญี่ปุ่น บ้านแบบฮอยอัน สมาคมพ่อค้าชาวจีน วัด ด้านศิลปกรรม งานศิลปะภาพวาด งานแกะสลักไม้ไผ่ และงานปักไหม ด้านวิถีชีวิต การละเล่น การพายเรือล่องแม่น้ำทูโบน และด้านพิธี วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคหบดีเมืองฮอยอันในอดีต	การเปลี่ยนผ่าน แบ่งเป็นสามยุคคือ ยุครุ่งเรือง (ศตวรรษที่ ๙-๑๖) “เป็นยุคแห่งการสร้างอัตลักษณ์ฮอยอัน” ยุคเสื่อมถอย(ศตวรรษที่ ๑๗-๑๙) “เป็นยุคแห่งการบอบช้ำอัตลักษณ์” และยุคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(ศตวรรษที่ ๒๐-ปัจจุบัน)“เป็นยุคแห่งการใช้อัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว” การอนุรักษ์ ๑. ใช้ทางการอนุรักษ์ในเมืองฮอยอัน โดยการชี้ให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ และความร่วมมือทั้งหน่วยงานในท้องถิ่น และภาครัฐและองค์กรระหว่างประเทศ ๒. การอนุรักษ์ตามแนวทางของ UNESCO ร่วมกับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์เมืองให้คงสภาพความเป็นแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด ๓. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ ด้วยการกำหนดโซนพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่กันชนชัดเจน
เมืองพุกาม: ด้านภูมิทัศน์ พระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดินที่ทุ่งทะเล ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วิหาร เจดีย์ อารามสงฆ์ ด้านวิถีชีวิต หมู่บ้านวิถีชีวิตแบบ	การมีส่วนร่วมจากหลากหลายหน่วยงานทั้ง ทางรัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน ประชาชนในเมืองพุกามมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนี้ให้ดำรงอยู่ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลและจัดการเพื่อการอนุรักษ์เมือง มาจากหลายภาคส่วน รวมถึงจากค่าเข้าชมเมื่อพุกาม MTF เป็นผู้ดำเนินการ

<p>ดั้งเดิม เช่น หมู่บ้าน มิงกาบาที่ รักษาศิลปกรรมการทำเครื่องเงิน การล่องเรือในแม่น้ำอิวรวดี และ ศิลปะการเล่นละครหุ่น ด้าน ศิลปกรรม ภาพเขียนด้วยดินทราย จากแม่น้ำอิวรวดี ศิลปกรรมบน เครื่องเงิน งานไม้แกะสลัก และ ตุ๊กตาหุ่นที่แสดงวัฒนธรรมพุกาม โบราณ</p>	<p>ภายใต้แนวทางของกรมศิลปากรและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยละ ๙๐ จัดส่งให้รัฐบาล คงเหลือร้อยละ ๑๐ นำมาใช้เกี่ยวกับการพัฒนา วัฒนธรรม ความร่วมมือการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมในพุกาม</p>
<p>ปราสาทนครวัด: ได้แก่ภาพ ปราสาทนครวัด</p> <p>ภาพนางอัปสร และภาพการรำ อัปสรหรือระบำอัปสร</p>	<p>ผ่านแนวคิด “การสร้างชาติ” รวมทั้งผ่านกระบวนการ “ทำเมืองพระ นครให้เป็นเขมร” การบริหารจัดการ ทั้งภายในประเทศผ่านทาง กฎหมายและแผนการจัดการการท่องเที่ยว มีกิจกรรม “การบูรณะ ซ่อมบำรุง และพัฒนาพื้นที่” และการนำมาใช้เป็น “สัญลักษณ์ หรือโลโก้ที่เป็นภาพนครวัด” ร่วมกับภาพศิลปะและภาพถ่าย ตลอดจนการทำเป็นสินค้าของที่ระลึกและการสักรายบนผืนหนัง นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว</p> <p>ผ่านทางความเชื่อว่าภาพสลักนางอัปสรมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ภายใน ภาพสลัก ความเชื่อเรื่อง “คุณสมบัติของนางอัปสร” ว่าเป็นคนที่มี ความงามทั้งรูปร่าง จิตใจ และพฤติกรรมที่ดี และนำมาผลิตเป็น สินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ศิลปะภาพ และของที่ระลึก ส่วนของทำรำ และการต่างกายได้รับการรับรองให้เป็นมรดกวัฒนธรรม นามธรรมจากองค์การยูเนสโกเมื่อปี ๒๐๑๓</p>
<p>เมืองหลวงพระบาง: ด้าน สถาปัตยกรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรมทางศาสนสถาน ประเภทอาคารพาณิชย์ และ ประเภทอาคารบ้านพักอาศัย ตลาดมืด และสินค้าหัตถกรรมเมือง หลวงพระบาง และนาฏศิลป์แห่ง ราชสำนักหลวงพระบาง</p>	<p>ภาคส่วนของรัฐ ทำการควบคุม กำกับดูแลการซ่อมบำรุง จัดหาทุน การบริหารจัดการรายได้มาจ่ายเป็นค่าสาธารณูปโภคให้กับสถานที่ ท่องเที่ยวเหล่านั้น ภาคส่วนการศึกษาทำการผลิตผู้เชี่ยวชาญด้าน สถาปนิก และช่างฝีมือ และภาคสนับสนุนส่งเสริมให้การผลิตวัสดุ ก่อสร้างแบบดั้งเดิม และภาคส่วนต่างประเทศ ให้ทุนสนับสนุนใน การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และด้านวิชาการเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมอย่างยั่งยืน</p>
<p>เมืองพระนครศรีอยุธยา: ด้าน สถาปัตยกรรม พุทธศิลป์ ด้าน สถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับ สถาบันพระมหากษัตริย์ และชาติ พันธุ์ และด้านประเพณีที่สะท้อน ความเป็นอยุธยาโบราณ</p>	<p>หน่วยงานภาครัฐ กรมศิลปากรและในพื้นที่ จัดทำระเบียบราชการ การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดประสานผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศในการ อนุรักษ์ หน่วยงานกึ่งราชการ และ พิพิธภัณฑสถาน มีบทบาทในการ เก็บ รักษาโบราณวัตถุ หน่วยงานภายนอก ได้แก่ UNESCO หน่วยงานที่มีข้าราชการ นักวิชาการอิสระ และสื่อมวลชน ทำการ สนับสนุนทุน กำหนดนโยบายการอนุรักษ์ และเผยแพร่เน้นให้เห็น ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม</p>

๔.๕ สรุปองค์ความรู้อัตลักษณ์กับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ความรู้ในครั้งนี้ เป็นผลจากการวิเคราะห์ให้เห็นความเชื่อมโยง อัตลักษณ์ระหว่าง เมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม นครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว เมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และเมืองพุกาม ประเทศพม่า เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของอัตลักษณ์ สู่การเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ดังนี้

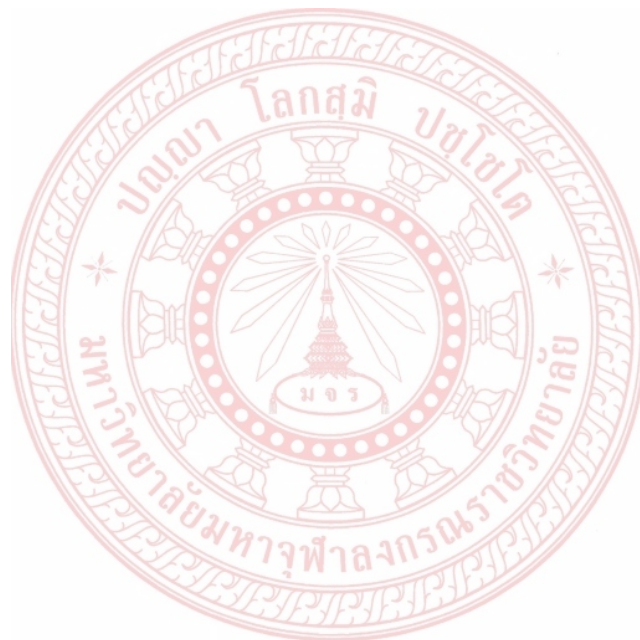
๔.๕.๑ ความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติด้านสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมที่มีความเชื่อมโยงกันในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้านสถาปัตยกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ วัดทางพุทธศาสนา ได้แก่สถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ในเมืองโบราณพุกาม เมืองแห่งเจดีย์สองพันแห่ง ซึ่งนอกเหนือจากเจดีย์แล้วภายในวิหารและเจดีย์ ก็ยังมีพุทธศิลปะ ตามผนัง ที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา ในรูปแบบต่างๆ สำหรับชาวพุทธแล้วเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญทั้งในแง่คุณค่าทางสถาปัตยกรรมและคุณค่าทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณเมื่อได้ไปท่องเที่ยวในเมืองแห่งทะเลเจดีย์พุกาม นอกเหนือจากการชมความงามของทุ่งทะเลเจดีย์ยามพระอาทิตย์ขึ้นตอนเช้า และพระอาทิตย์ตกตอนเย็น สถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์แห่งเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง โดยเฉพาะรูปทรงของโบสถ์วัดเชียงทอง ที่เป็นเอกลักษณ์ของความสวยงามอ่อนช้อย และเป็นต้นแบบของโบสถ์ให้กับวัดสำคัญๆหลายแห่งในประเทศไทยแถบภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นการเดินทางไปชมความงามต้นแบบของโบสถ์วัดเชียงทองแห่งเมืองหลวงพระบาง สร้างความปิติยินดีและสัมผัสความอ่อนช้อยงดงามของสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์อย่างแท้จริง นอกเหนือจากการชื่นชมและสัมผัสบรรยากาศยามพระอาทิตย์ตกดินบนวัดภูสี เพื่อชื่นชมความงามของเมืองหลวงพระบางโดยรอบ ตลอดจนความงามของภาพวังหลวงพระบาง ที่ผสมผสานกับแสงสีแห่งตลาดมืดอันลือชื่อของเมืองหลวงพระบางได้อย่างกลมกลืน ตลอดจนวัดอีกมากมายหลายแห่งในเมืองหลวงพระบางที่มีความงามแบบหลวงพระบางและมีประวัติเชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์เมืองหลวงพระบางตลอดจน เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง และการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมภาพความยิ่งใหญ่ ของเมืองมรดกพระนครศรีอยุธยา ที่สะท้อนภาพความยิ่งใหญ่ในอดีตของกรุงศรีอยุธยา ผ่านทางสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ ที่มีความสวยงามตามแบบสถาปัตยกรรมของกรุงศรีอยุธยา และมีประวัติเชื่อมโยงกับความเป็นราชธานีและเหตุการณ์สำคัญของไทยในอดีต รวมทั้งเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีเพียงเมืองมรดกโลกฮอยอัน และปราสาทนครวัด ที่ไม่มีสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์เป็นอัตลักษณ์เด่น เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามในแง่ของความเชื่อมโยงทางด้านประวัติศาสตร์ ทั้งสองแห่งต่างมีความเชื่อมโยงกับแหล่งมรดกโลกในพื้นที่ศึกษา ดังรายละเอียดในหัวข้อที่จะนำเสนอ ถัดไป

๔.๕.๒ ความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติประวัติศาสตร์ หากจะเริ่มต้นประเด็นความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ระหว่างเมืองมรดกโลกฮอยอันกับปราสาทนครวัดแล้ว เหมือนไม่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงใดๆโดยตรง แต่หากมองในแง่ของความเชื่อต่อศาสนาฮินดูที่ผ่านทางประวัติศาสตร์ของชน

ชาติจามหรือจามปา ที่เชื่อว่าชาวจามาจากเกาะบอร์เนียวที่มีวัฒนธรรมความเชื่อแบบอินเดียน และกลายเป็นวัฒนธรรมแบบจาม ตั้งแต่คริสต์ศักราชที่ ๑๙๒-๑๘๓๒ และเมืองฮอยอันเป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญของอาณาจักรจาม ก่อนจะถูกครอบงำโดยพวกไต่เวียดและมีการกลายเป็นไต่เวียดโดยสมบูรณ์ ทั้งนี้วัฒนธรรมของอาณาจักรจามปาที่เคยรุ่งเรืองในอดีต ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่มรดกโลกหมีเซิน ห่างจากเมืองฮอยอันประมาณ ๔๐ กิโลเมตร ที่มีสถาปัตยกรรมของศาสนาฮินดู เช่นเดียวกับแหล่งมรดกโลกนครวัดนครธม ที่ออกแบบการก่อสร้างตามแนวความเชื่อของศาสนาฮินดูเช่นเดียวกัน แม้ประวัติส่วนนี้จะไม่เกี่ยวข้องกันโดยตรงนักแต่ก็อาจกล่าวได้ว่า การมาเยือนเมืองฮอยอัน และการตามรอยอารยธรรมอาณาจักรจามปาในเมืองหมีเซินแล้วจะทำให้เห็นความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ด้านสถาปัตยกรรมความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาฮินดู หากมองความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์อัตลักษณ์ปราสาทนครวัด กับสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ยิ่งมีความเชื่อมโยงที่น่าค้นหาและติดตาม กล่าวคือสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ในวัดไชยวัฒนาราม เป็นวัดที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง โปรดให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๑๗๓ เพื่อเป็นอนุสรณ์แสดงชัยชนะที่มีต่อเขมร จึงได้ทำการจำลองแบบปราสาทนครวัดมาสร้างไว้ในบริเวณวัด ดังนั้นหากนักท่องเที่ยวตามรอบสถาปัตยกรรมของปราสาทนครวัด จะเห็นยอดพระปราสาทของเจ็ยวัดไชยวัฒนาราม มีลักษณะเช่นเดียวกับยอดพระปราสาทในปราสาทนครวัด เช่นเดียวกันกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไปเที่ยวแหล่งมรดกโลกนครวัดนครธม ต่างก็ต้องการไปตามรอยภาพ บนกำแพงชั้นนอกรอบปราสาทนั้นมีความยาวกว่า ๘๐๐ เมตร โดยเฉพาะส่วนงานแกะสลักเกี่ยวกับภาพจากเรื่องจริงในประวัติศาสตร์ มีความยาวถึง ๙๔ เมตร ในส่วนของ ภาพขบวนทัพของทหารเดินเรียงไปตลอดแนว พร้อมกับแม่ทัพนายกองของแต่ละกองทัพบนหลังช้าง เกือบหน้าสุดของขบวนทัพเป็นกองทัพที่มีลักษณะแตกต่างจากทัพอื่นทหารมีใบหน้าที่โค้งมน สวมเสื้อลายดอก นุ่งผ้าคล้ายกระโปรง ชายผ้ายาว สวมหมวกทรงสูงเป็นชั้นๆ ที่ปลายมีภูยาว แม่ทัพอยู่บนหลังช้างเช่นกัน สันนิษฐานว่าเป็นทัพของชาวสยาม

ความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ชาติไทยกับเมืองหลวงพระบาง ที่เคยเป็นเมืองขึ้นของสยาม ก่อนที่จะเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส เนื่องจากเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองหลวงเก่าของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก่อนจะย้ายเมืองหลวงมาที่เวียงจันทน์ แต่เจ้ามหาชีวิตยังประทับอยู่ที่หลวงพระบางจนถึงรัชกาล ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย กับหลวงพระบางมีมาอย่างยาวนาน จึงมีความคล้ายคลึงกันทั้งเรื่องอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต และสถาปัตยกรรมในหลายด้าน โดยเฉพาะในแถบภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ทำให้นักท่องเที่ยวได้มองเห็นอัตลักษณ์ดังกล่าวแบบดั้งเดิมจากเมืองหลวงพระบาง และการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการอัตลักษณ์ดังกล่าวในพื้นที่บางส่วนของประเทศไทย อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยและประเทศพม่าตลอดจนเขมรและพม่าจะมีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทางการเมือง แต่หากนำมาเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์เมืองพุกามแล้ว ถือว่ายังไม่มี การเชื่อมต่อได้สนิท เฉกเช่นความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรมพุทธศิลป์ เนื่องจากอาณาจักรพุกามเป็นอาณาจักรโบราณอาณาจักรแรกของพม่า ที่มีประวัติยาวนานกว่าแหล่งมรดกโลกทั้งสี่แห่งที่ทำการศึกษามาก่อน อีกทั้งอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตของเมืองพุกามก็ยังคงมีความแตกต่างจาก รัฐฉานในประเทศพม่าที่มีความใกล้ชิดกับจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทยที่มีประเพณีวัฒนธรรม หลายอย่างที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้นหากมองความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ระหว่างพม่ากับประเทศไทยและเขมรแล้ว ขอบเขตของการ

ท่องเที่ยว ที่จะสามารถเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ จะอยู่ที่เมืองมณฑลทะเลย์ และราชธานีเก่าของพม่า ก่อนที่จะย้ายมาตั้งเมืองหลวงที่มณฑลทะเลย์ สมัยที่พม่ากวาดต้อนเอาชาวเมืองกรุงศรีอยุธยา หรือชาวพม่าเรียนว่าโยเดีย ในฐานะเชลยภายหลังสามารถมีชัยชนะเหนือกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นเมืองราชธานีเก่าเหล่านี้จึงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวของชาวไทย และเป็นเส้นทางท่องเที่ยวต่อเนื่องจนถึงเมืองพุกาม เพื่อชมเมืองแห่งทะเลเจดีย์สองพันแห่ง

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

แผนงานวิจัย อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลก และเมืองโบราณสำคัญ ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ และศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณสำคัญ ผลการศึกษาสามารถสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

๕.๑.๑ อัตลักษณ์และการสืบสาน/การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์

อัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงและหรือการอนุรักษ์ ทั้งห้าแห่งพบว่า

๕.๑.๑.๑ อัตลักษณ์เมืองฮอยอัน ได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรม สะพานญี่ปุ่น บ้านแบบฮอยอัน สมาคมพ่อค้าชาวจีน วัด ด้านศิลปกรรม งานศิลปะภาพวาด งานแกะสลักไม้ไผ่ และงานปักไหม ด้านวิถีชีวิต การละเล่น การพายเรือล่องแม่น้ำทูโบน และด้านพิธีกรรมที่สะท้อนภาพวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคหบดีเมืองฮอยอันในอดีต การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ แบ่งเป็นสามยุคคือ ยุครุ่งเรือง (ศตวรรษที่ ๙-๑๖) “เป็นยุคแห่งการสร้างอัตลักษณ์ฮอยอัน” ยุคเสื่อมถอย (ศตวรรษที่ ๑๗-๑๙) “เป็นยุคแห่งการบอบช้ำอัตลักษณ์” และยุคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ศตวรรษที่ ๒๐-ปัจจุบัน) “เป็นยุคแห่งการใช้อัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว” โดยใช้แนวทางการอนุรักษ์สามประการคือ

(๑) ใช้ทางการอนุรักษ์ในเมืองฮอยอัน โดยการชี้ให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ และความร่วมมือทั้งหน่วยงานในท้องถิ่นและภาครัฐและองค์กรระหว่างประเทศ

(๒) การอนุรักษ์ตามแนวทางของ UNESCO ร่วมกับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์เมืองให้คงสภาพความเป็นแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด

(๓) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ ด้วยการกำหนดโซนพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่กันชนชัดเจน

๕.๑.๑.๒ อัตลักษณ์เมืองโบราณเมืองพุกาม ได้แก่อัตลักษณ์ด้านภูมิทัศน์ พระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดินที่ทุ่งทะเล ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วิหาร เจดีย์ อารามสงฆ์ ด้านวิถีชีวิต หมู่บ้านมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น หมู่บ้าน มิงกาบาที่รักษาศิลปกรรมการทำเครื่องเงิน การล่องเรือในแม่น้ำอิรวดี และศิลปะการเล่นละครหุ่น ด้านศิลปกรรม ภาพเขียนด้วยดินทรายจากแม่น้ำอิรวดี ศิลปกรรมบนเครื่องเงิน งานไม้แกะสลัก และตุ๊กตาหุ่นที่แสดงวัฒนธรรมพุกามโบราณ

แนวทางการอนุรักษ์ เกิดจากการมีส่วนร่วมจากหลากหลายหน่วยงานทั้ง ทางรัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน ประชาชนในเมืองพุกามมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนี้ให้ดำรงอยู่ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลและจัดการเพื่อการอนุรักษ์เมือง มาจากหลายภาคส่วน รวมถึงจากค่าเข้าชมเมื่อพุกาม MTF เป็นผู้ดำเนินการภายใต้แนวทางของกรมศิลปากรและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยละ ๕๐ จัดส่งให้รัฐบาล คงเหลือร้อยละ ๑๐ นำมาใช้เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรม ความร่วมมือการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมในพุกาม

๕.๑.๑.๓ อัตลักษณ์ปราสาทนครวัด ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านภาพปราสาทนครวัด ภาพนางอัปสร และภาพการรำอัปสรหรือระบำอัปสร โดยแนวทางในการอนุรักษ์ผ่านแนวคิด “การสร้างชาติ” รวมทั้งผ่านกระบวนการ “ทำเมืองพระนครให้เป็นเขมร” การบริหารจัดการ ทั้งภายในประเทศผ่านทางกฎหมายและแผนการจัดการการท่องเที่ยว มีกิจกรรม “การบูรณะ ซ่อมบำรุง และพัฒนาพื้นที่” และการนำมาใช้เป็น “สัญลักษณ์ หรือโลโก้ที่เป็นภาพนครวัด” ร่วมกับภาพศิลปะและภาพถ่าย ตลอดจนการทำเป็นสินค้าของที่ระลึกและการสักรายบนผืนหนังนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์นางอัปสรผ่านทางความเชื่อที่ว่าภาพสลักนางอัปสรมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ในภาพสลัก ความเชื่อเรื่อง “คุณสมบัติของนางอัปสร” ว่าเป็นคนที่มีความงามทั้งรูปร่าง จิตใจ และพฤติกรรมที่ดี และนำมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ศิลปะภาพ และของที่ระลึก ส่วนของตำรา และการต่างกายได้รับการรับรองให้เป็นมรดกวัฒนธรรมนามธรรมจากองค์การยูเนสโก เมื่อปี ๒๐๑๓

๕.๑.๑.๔ อัตลักษณ์เมืองหลวงพระบาง ได้แก่อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรมทางศาสนสถาน ประเภทอาคารพาณิชย์ และประเภทอาคารบ้านพักอาศัย ตลาดมืด และสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง และนาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง การอนุรักษ์ผ่านทางภาคส่วนที่สำคัญได้แก่ ภาคส่วนของรัฐ ทำการควบคุม กำกับดูแลการซ่อมบำรุง จัดหาทุน การบริหารจัดการรายได้มาจ่ายเป็นค่าสาธารณูปโภคให้กับสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ภาคส่วนการศึกษาทำการผลิตผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปนิก และช่างฝีมือ และภาคสนับสนุนส่งเสริมให้คงการผลิตวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม และภาคส่วนต่างประเทศ ให้ทุนสนับสนุนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และด้านวิชาการเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างยั่งยืน

๕.๑.๑.๕ อัตลักษณ์เมืองพระนครศรีอยุธยา ได้แก่อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม พุทธศิลป์ ด้านสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และชาติพันธุ์ และด้านประเพณีที่สะท้อนความเป็นอยุธยาโบราณ การอนุรักษ์ผ่านหน่วยงานภาครัฐ กรมศิลปากรและในพื้นที่ จัดทำระเบียบราชการ การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดประสานผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศในการอนุรักษ์ หน่วยงานกึ่งราชการ และ พิพิธภัณฑสถาน มีบทบาทในการ เก็บรักษาโบราณวัตถุหน่วยงานภายนอก ได้แก่ UNESCO หน่วยงานที่มีใช้ราชการ นักวิชาการอิสระ และสื่อมวลชน ทำการสนับสนุนทุน กำหนดนโยบายการอนุรักษ์ และเผยแพร่เน้นให้เห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม หน่วยงานราชการ บริษัทและภาคบริการท่องเที่ยว และ ชุมชน ในพื้นที่ จัดทำแผนพัฒนา และปฏิบัติร่วมกับภาคเอกชน ภาคเอกชน

โดยสรุปการอนุรักษ์อัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยวทั้งห้าแห่ง พบว่า เกิดจากการเห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ที่นำมาซึ่งผลประโยชน์ท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การอนุรักษ์โดยผ่านกระบวนการและช่องทางที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการสร้างรายได้ เช่น การนำอัตลักษณ์ไปใช้เป็นการแสดงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว การนำไปทำของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ผ่านแนวคิดการสร้างชาติ การอนุรักษ์บนพื้นฐานความเชื่อและพิธีกรรมของคนในพื้นที่ แต่การอนุรักษ์ตามแนวทางของ UNESCO ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สท่อนกับสู่ชุมชนในรูปแบบเศรษฐกิจ เป็นกระบวนการสร้างความสำนึกในคุณค่าให้กับชุมชนและนำมาสู่การอนุรักษ์อัตลักษณ์ โดยอาศัยการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศในเบื้องต้น ถือเป็นประเด็นสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ ในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก และในเมืองโบราณ

๕.๑.๒ บทบาทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์

ในการศึกษาครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ผ่าน การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณที่มีความสำคัญ ที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมอัตลักษณ์ ร่วมกับการประยุกต์จากประเด็นแนวทางการวางแผนการจัดการมรดกโลก ในพื้นที่อนุรักษ์ ดังนี้

๑) เป็นการจัดการที่มุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ ควบคู่กับทางสังคมวัฒนธรรม ในแหล่งมรดกโลกฮอยอัน เมืองหลวงพระบาง พระนครศรีอยุธยา และปราสาทนครวัด รวมถึงเมืองโบราณพุกาม ต่างก็มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจอันเป็นผลเนื่องมาจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ที่มีอัตลักษณ์สำคัญของแต่ละแห่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งในประเทศและต่างประเทศให้เข้ามาท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น โดยแต่ละแห่งต่างก็ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์เพื่อรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมให้มากที่สุด รวมถึงอัตลักษณ์ที่ด้านสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

๒) ให้ความสำคัญกับการจัดการทางการเงินที่มาจากหลากหลาย ในการจัดการทางการเงินในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณทั้งห้าแห่ง มีความหลากหลายทั้งแหล่งที่มา งบประมาณกล่าวคือ มาจากงบประมาณภาครัฐที่มีแผนการพัฒนาฯ โดยใช้งบประมาณของประเทศโดยตรง กับงบประมาณที่มาจากการจัดเก็บรายได้จากการท่องเที่ยว และงบประมาณจากองค์กรต่างชาติที่ช่วยสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ เพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ให้คงความดั้งเดิมมากที่สุด

๓) เป็นการจัดการด้วยเทคนิคและทักษะที่เหมาะสมร่วมกับความรู้ในท้องถิ่น และมีการดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภายใต้หลักการของการอนุรักษ์เพื่อคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมมากที่สุด มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยช่างฝีมือโบราณของท้องถิ่นที่มีการสืบทอดเทคนิคและงานฝีมือแบบโบราณที่แสดงอัตลักษณ์ของแต่ละแห่งได้อย่างแท้จริง ตลอดจนวัสดุก่อสร้างดั้งเดิมที่มีในพื้นที่ นอกจากนี้ยังอาศัยองค์ความรู้และเทคนิคที่สำคัญและจำเป็นต่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์

๕.๑.๓ อัตลักษณ์กับเส้นทางการท่องเที่ยวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การวิเคราะห์ให้เห็นความเชื่อมโยง อัตลักษณ์ระหว่างเมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม นครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว เมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และเมืองพุกาม ประเทศพม่า เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของอัตลักษณ์ เส้นทางเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนี้

(๑) ความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติด้านสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมที่มีความเชื่อมโยงกันในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้านคือสถาปัตยกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ วัดทางพุทธศาสนา ได้แก่สถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ในเมืองโบราณพุกาม เมืองแห่งเจดีย์สองพันแห่ง สถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์แห่งเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง โดยเฉพาะรูปทรงของโบสถ์วัดเชียงทอง ที่เป็นเอกลักษณ์ของความสวยงามอ่อนช้อยแห่งอาณาจักรล้านช้าง การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมภาพความยิ่งใหญ่ของเมืองมรดกพระนครศรีอยุธยา ที่สะท้อนภาพความยิ่งใหญ่ในอดีตของกรุงศรีอยุธยา ผ่านทางสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ ที่มีความสวยงามตามแบบสถาปัตยกรรมของกรุงศรีอยุธยา และมีประวัติเชื่อมโยงกับความเป็นราชธานีและเหตุการณ์สำคัญของไทยในอดีต รวมทั้งเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

(๒) ความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติประวัติศาสตร์ ความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ระหว่างเมืองมรดกโลกฮอยอันกับปราสาทนครวัดแล้ว เหมือนไม่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงใดๆ โดยตรง แต่หากมองในแง่ของความเชื่อต่อศาสนาฮินดูที่ผ่านทางประวัติศาสตร์ของชนชาติจาม ที่ฮอยอันในอดีตเป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญของอาณาจักรจาม ก่อนจะถูกครอบงำโดยไต่เวียด การมาเยือนเมืองฮอยอัน และการตามรอยอารยธรรมอาณาจักรจามปาในเมืองหมีเซิน จะทำให้เห็นความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ ด้านสถาปัตยกรรมความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาฮินดู

หากมองความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์อัตลักษณ์ปราสาทนครวัด กับสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ยังมีความเชื่อมโยงที่น่าค้นหาและติดตามกล่าวคือ สถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ในวัดไชยวัฒนาราม เป็นวัดที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง โปรดให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๑๓๓ เพื่อเป็นอนุสรณ์แสดงชัยชนะที่มีต่อเขมร เช่นเดียวกันกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไปเที่ยวแหล่งมรดกโลกนครวัดนครธม ต่างก็ต้องการไปตามรอยภาพ บนกำแพงชั้นนอกรอบปราสาท โดยเฉพาะส่วนงานแกะสลักเกี่ยวกับภาพจากเรื่องจริงในประวัติศาสตร์ ที่เป็นภาพขบวนทัพของทหารเดินเรียงไปตลอดแนวพร้อมกับแม่ทัพนายกองของแต่ละกองทัพบนหลังช้าง เกือบหน้าสุดของขบวนทัพเป็นกองทัพที่มีลักษณะแตกต่างจากทัพอื่นทหารมีใบหน้าที่โค้งมน สวมเสื้อลายดอก นุ่งผ้าคล้ายกระโปรง ชายผ้ายาว สวมหมวกทรงสูงเป็นชั้นๆ ที่ปลายมีกู่ยาว แม่ทัพอยู่บนหลังช้างเช่นกัน สันนิษฐานว่าเป็นทัพของชาวสยาม

ความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ชาติไทยกับเมืองหลวงพระบาง ที่เคยเป็นเมืองขึ้นของสยาม ก่อนที่จะเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย กับหลวงพระบาง มีมาอย่างช้านาน จึงมีความคล้ายคลึงกันทั้งเรื่องอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต และสถาปัตยกรรมในหลายด้านโดยเฉพาะในแถบภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ทำให้นักท่องเที่ยวได้

มองเห็นอัตลักษณ์ดังกล่าวแบบดั้งเดิมจากเมืองหลวงพระบาง และการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการอัตลักษณ์ดังกล่าวในพื้นที่บางส่วนของประเทศไทย สำหรับประเทศไทยและประเทศพม่า ตลอดจนจนเขมร และพม่าจะมีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทางการเมืองในอดีต แต่หากนำมาเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์เมืองพุกามแล้ว ถือว่ายังไม่มีมีการเชื่อมต่อได้สนิท เนื่องจากอาณาจักรพุกามเป็นอาณาจักรโบราณอาณาจักรแรกของพม่า ที่มีประวัติยาวนานกว่าแหล่งมรดกโลกทั้งสี่แห่ง ดังนั้นหากมองความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ระหว่างพม่ากับประเทศไทยและเขมรเพื่อการท่องเที่ยว สามารถเชื่อมโยง ราชธานีเก่าของพม่าก่อนที่จะย้ายมาตั้งเมืองหลวงที่มันตะเลย์ สมัยที่พม่ากวาดต้อนเอาชาวเมืองกรุงศรีอยุธยา หรือชาวพม่าเรียกว่าโยเดีย ในฐานะเชลยภายหลังสามารถมีชัยชนะเหนือกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นเมืองราชธานีเก่าเหล่านี้จึงเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวของชาวไทย และเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวต่อเนื่องจนถึงเมืองพุกาม เพื่อชมเมืองแห่งทะเลเจดีย์สองพันแห่ง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรส่งเสริมสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีอัตลักษณ์เฉพาะที่สำคัญ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์ของประชาชนในพื้นที่

๒) ควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งเส้นทางการท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมพุทธศิลป์ และหรือเส้นทางการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์กับอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว

๓) ควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านพุทธศิลป์ ในแหล่งมรดกโลกของประเทศในแถบเอเชีย เพื่อขยายเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยง และสร้างและขยายทางเลือกในการท่องเที่ยว เพื่อรองรับชุมชนสูงอายุในประเทศเอเชียที่นับถือพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธให้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังสุขภาพแข็งแรงในอนาคต

บรรณานุกรม

กนกเกล้า แก้วกล้า, วารุชต์ มัธยมบุรุษ, ละเอียด ศิลาน้อย และสันติธร ภูริภักดี. (๒๕๕๙). รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของนครชัยบุรีรินทร์. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย

ราชภัฏบุรีรัมย์. ๑๑ (๒) กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙ หน้า ๙๑-๑๐๓.

กฤษฎา พิณศรี และคณะ.โครงการศึกษาศักยภาพแหล่งโบราณสถานวัฒนธรรมล้านช้างใน อีสานใต้ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.สกว.กลุ่มงานสารสนเทศและการสื่อสาร, ๒๕๕๐.

กรรณิการ์ ถนอมปัญญารักษ์. ๒๕๕๗. พุทธศาสนากับพม่าในสมัยอาณาจักรพุกาม(ค.ศ.๑๐๕๗-๑๒๘๗). http://www.thapra.lib.su.ac.th/thesis/showthesis_th.asp?id=๐๐๐๐๐๐๔๑๙๐. Online Available: May ๒, ๒๐๑๗

เกรียงไกร เกิดศิริ. พுகามการก่อรูปสถาปัตยกรรมจากก้อนอิฐแห่งศรีทธา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อุษาคเนย์.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ, พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙, ๒๕๕๔.

จิรนุช โสภา และคณะ. ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. ๒๕๕๔.

จรรยา แก้วใจบุญ และนิภา ไชยรินคา. (๒๕๕๑). อัตลักษณ์ของวิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี พะเยา. รายงานการวิจัย. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีพะเยา สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (๒๕๕๔). แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท วันที่ ๒๒-๒๓ มีนาคม ๒๕๕๔ ณ ห้องข้างกระ โรงแรมเชียงใหม่ฮิลล์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

ฉัตรเฉลิม งามอาจานศาล. การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด: ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ ในจุลสารอิเล็กทรอนิกส์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.ไม่ปรากฏปีพิมพ์

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ:อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐.

ชูเกียรติ นพเกตุ. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว. เชียงราย : คณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏ เชียงราย. ๒๕๔๒.

เชนทร์ วิวัฒน์บวรวงศ์. การส่งเสริมชุมชนให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

ฐาปนา บุญประเวศวิตร ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่
เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวใน
ระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔)

ณัฐพงษ์ ถือคำและสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. โครงการระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสน
สถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. สกว.๒๕๕๐.

ทรงคุณ จันทจร, พิสิษฐ์ บุญไชย และไพรัช ฤติย์ผาด. (๒๕๕๒). คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม
ท้องถิ่น

กับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้. รายงานการ
วิจัย. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นพวรรณ พรหมเพ็ญ. (๒๕๕๘). การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ประเภทต่างๆ ของจังหวัดสุโขทัย. ปรินญาศิลปศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยว.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บัณฑิต อินทร์คง. (2556). เยือนถิ่นกัมพูชาอปราพ็อนรา. Journal Art Klong Hok; pp 160-172.

เปรมจิต พรหมสารเมธี. (๒๕๕๓). การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับ
นักท่องเที่ยวนานาชาติในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญา
ดุขฎิบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปราณี ทินกร. (๒๕๕๔). ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในช่วงสี่ทศวรรษของการพัฒนา
ประเทศ: ๒๕๐๔-๒๕๔๔. ใน ห้าทศวรรษภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ของไทย (หน้า ๔-๑-๔-๗๐). เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการประจำปีคณะ
เศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๕. กรุงเทพฯ : คณะ
เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญญวันต์ จิตประคอง. มปป. อิทธิพลของลัทธิขงจื้อที่มีต่อสังคมเวียดนามก่อนยุคอาณานิคม.

http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor

พัทธ์ธีรา รชตะไพโรจน์. การพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบล
ป่าแป๋ อำเภอมะแม่ง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้,
๒๕๕๓.

พัลลภ กฤตยานวัช. พுகาม: เมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมอาคาร
บ้านเรือนอันลือชื่อของพม่า. วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์. gbank.co.th, (P. ๘๒-
๒๗). ๒๕๕๒.

พรสวรรค์ ประถมวงศ์ษา และสุริดา แจ่มใส ไวท์. (๒๕๕๕). บทบาทขององค์กรและหน่วยงานตาม
ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวประเภทเมืองเก่า เทศบาลเมืองคูน แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว. วารสารสมาคมนักวิจัย. ๑๗ (๑); ๑๙-๒๘.

พิมพ์ลักษณ์ พงศกรรังศิลป์. (๒๕๕๗). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านโคก
ไคร

- จังหวัดพังงา. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal. ๗ (๓) เดือนกันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗ หน้า ๖๕๐-๖๕๕.
- พระมหาวรณชัย ชยวงโณและคณะ. การสร้างเครือข่ายความเชื่อท้องถิ่นและพระพุทธศาสนาในกลุ่มน้ำโขง. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระธรรมราชานุวัตร (แก้ว อุทุมมาลา). อรุณนิทาน ตำนานพระธาตุพนม (พิสดาร). พิมพ์ครั้งที่ ๑๐: กรุงเทพฯ, นีลนารการพิมพ์, ๒๕๓๗.
- มานิช พรหมปัญญา และคณะ. (๒๕๕๖). แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย. ๘ (๒) (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๖); ๓๖-๔๗.
- มูทิตา ปิ่นสุนทร. การวางแผนเส้นทางจักรยานที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.
- เมืองโบราณ พุกาม. <http://aseannotes.blogspot.com/2014/07/2.html>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๖). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๖. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภัทวิภาส. (2558). อัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. ๒๕๔๐. (๒๕๔๐) ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๔ ตอนที่ ๕๕ ก
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. สรุปปัญหาและการป้องกันแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม. จุลสารการท่องเที่ยว, ๑๒(๔), ๔๓-๕๕., ๒๕๓๖.
- วิภาดา มุกดา และคณะ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก. ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ปีงบประมาณ ๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖.
- วันสาด ศรีสุวรรณ. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓.
- วาริษฐ์ มัชยมบุรุษ. รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๔.
- วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๔.

วีระพล ทองมา. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่
งอน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่. งานวิจัยมหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๔.

วินัย หมั่นคติธรรม. (๒๕๕๔). รูปแบบโฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของจังหวัด
สมุทรสงคราม. รายงานการวิจัย. คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวน
สุนันทา.

วีระศักดิ์ กราปัญญา. (๒๕๕๔). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่า
เลน

บ้านท่าพรุตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่. ปรินฤญาติวิธานศึกษา
วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. สรุปปัญหาและการป้องกันแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม.
จุลสารการท่องเที่ยว, ๑๒(๔), ๔๓-๕๕.

วิทย์ บัณฑิตกุล.(๒๕๕๕). **สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์
วารสารเมืองโบราณ ปีที่ ๔๐ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗ สำนักงานคณะกรรมการ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๐) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔.

เศกสรรค์ ยวงวิชัย และคณะ. (๒๕๕๑). การท่องเที่ยวชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน. นนทบุรี:
พี.

เอส.พรินทร์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ภาพรวมการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมไทย. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๒.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๕.

สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร (๒๕๕๖). **พุกามเส้นทางสู่มรดกโลก**. [http://pariment.go.th](http://pariment.go.th/library)
/library Online Available: May 2, 2017.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **พุกามเส้นทางสู่ความเป็นมรดกโลก**. สำนักงานวิชาการ :
กรุงเทพฯ, ๒๕๕๖.

สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, รายงานสถิติจังหวัด พ.ศ. ๒๕๕๙ พระนครศรีอยุธยา, (ไม่
ปรากฏสถานที่พิมพ์, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๙)

สาธิตา แสนคา. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขต อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.
วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ การท่องเที่ยว บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนา
พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, ๒๕๕๖.

สุรินทร์ มุขศรี. “ตามรอยปฏิวัติโฮจิมินห์ในท้องถิ่นอีสาน.” ศิลปวัฒนธรรม, ๒: (๘ มิถุนายน ๒๕๔๓):
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.๒๕๕๕.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. พுகามเส้นทางสู่ความเป็นมรดกโลก. สำนักงานวิชาการ :
กรุงเทพฯ, ๒๕๕๖.

สมบัติ ประจัญคานต์ และคณะ (๒๕๕๐) แนวทางการจัดการภูมิสถาปัตยกรรมทางการท่องเที่ยวใน
เขตอีสานใต้ ได้รับทุนสนับสนุนจาก. สกว. ๒๕๕๐.

โสวัตรี ณ ถลางและสตาร์ตัน บุญรอด. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการ
จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนของจังหวัดสระบุรี. สกว. ๒๕๕๑.

อัจฉิมา หนูคง, ไพบุลย์ ดวงจันทร์, ฉันทัส ทองช่วย และมณฑนา นวลเจริญ. (๒๕๕๙). การจัดการ
พิพิธภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต. รายงานการ
วิจัย.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ.

อรุณศรี อื้อศรีวงศ์. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลห้วยแร่
จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศึกษาเพื่อการพัฒนา
ท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์, ๒๕๕๑.

อดิสร ศักดิ์สูง. ประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวในประเทศไทย. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔.

ธิบัติ บัวคาศรี. (2547). เอกสารมหาบุรุษเขมร: การศึกษางานเขียนประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของ
กัมพูชา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทัย ภัทรสุข. การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำ
โขง. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอยุธยา, ๒๕๕๔.

อานูภาพ เงินกระแฆง. (๒๕๕๙). “พุกาม” เมืองมรดกโลก
<http://www.thairath.co.th/content/743156> Online Available: May ๒, ๒๐๑๗.

อาณัติ อนันตภาค, ประวัติศาสตร์ลาว, (กรุงเทพฯ: ยิปซีกรุ๊ป, ๒๕๕๘) หน้า ๕๙

Alison M. Johnston. Is the Sacred for Sale?: Tourism and Indigenous
Peoples. Earthscan, London, 2006.

Asian Historical Architecture ๒๐๑๗. Available from:
<http://www.orientalarchitecture.com/sid/526/myanmar/bagan/nat-taung-kyauing-monastery>, January, ๒๐๑๗

Carter Jones Meyer and Diana Royer. Selling the Indian: Commercializing &
Appropriating American Indian Cultures. University of Arizona Press,
Tucson, 2001.

Department of Archeology and National Museum, Ministry of Religious Affairs and
culture http://www.archaeologymm.com/php/arch_monument_building_bagan.php#bagan, January, ๒๕๕๗

Deutschlander, Siegrid and Miller, Leslie J. Politicizing aboriginal cultural tourism: the
discourse of primitivism in the tourist encounter. University of Calgary,
Alberta, 2003.

- Embree. Thailand: A Loosely Structured Social Systems. American Anthropology Vo.52: 1952.
- Foucault, Michel. Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977. Edited by Colin Gordon. New York: Pantheon Books, 1980
- Filipova, M. Challenges before the achievement of a sustainable cultural tourism. *Tourism and hospitality management*, 14(2), 311-322, 2008.
- go-myanmar. ၂၀၁၈. Available from: <https://www.go-myanmar.com/taking-the-sleeper-train-from-bagan-to-yangon> ,January, ၂၀၁၈
- Gloria Crabolu ၂၀၁၆. Visitor Management at the Bagan Heritage Site : An evaluation of the current status with related recommendations. <http://www.myanmarresponsibletourism.org/?mdocs-file=၂၈၈၈>. Online Available: May ၂, ၂၀၁၈
- Keith Hollinshead. 'White' gaze, 'red' people - shadow visions: the disidentification of 'Indians' in cultural tourism. *Leisure Studies* 11:43-64., 1992
- Kaley Mason. Sound and meaning in Aboriginal tourism. *Annals of Tourism Research*. Vol. 31 P. 837-854, 2004.
- Khiri Travel , <https://khiri.com/2014/02/bagan-lost-murals-gubyaukgyi-temple/>, January, ၂၀၁၆
- Laurie Medina. Commoditizing culture tourism and Maya identity. *Annals of Tourism Research*.Vol. 30 P. 353-368, 2003.
- Li Yang. Planning for Ethnic Tourism: Case Studies from Xishuangbanna, Yunnan, China. Theses of Doctor of Philosophy presented to Waterloo, Ontario, 2007.
- Maxwell, J.F. 1988. Botanical review of Doi Suthep-pui National Park. Chiang Mai: Department of Pharmacy, Chiang Mai University.
- Ma Thanegi , ၂၀၀၁. Bagan Mystique. Yangon: Shew Zin Printing.
- Meji So. ၂၀၁၆. Culture & Beyond Myanmar. Yangon: MCM Commercial Printing
- Ministry of Hotel and Tourism. ၂၀၁၈. Myanmar. Available from: <http://tourism.gov.mm/th/publications/myanmar-let-the-journey-begin/> January, ၂၀၁၈
- Murphy, P.E. (1994). "Tourism and sustainable development" in W.F. Theobald (Ed.), *Global Tourism: The Next Decade*. Oxford: Butterwoth-hwinemann.
- Pham Hong Long. Resident's Perception of Tourism Impacts and Their Support for Tourism Development: The Case of Cucphuong National Park, Ninh Binh, Vietnam. Rikkyo University, Tokyo, 2011.

- Renoewen travel ,<https://www.renown-travel.com/burma/bagan/gubyaukgyi-temple.html> , January, ၂၀၁၇
- Strauss, A.and Corbin. J. Basics of quantitative research: Techniques and Procedures for developing grounded theory. (2nd ed) Thousand Oaks, CA: Sage, 1998.
- Senesathith Simonekeo and Pham Hong Long. (2010). The New Emergence of Tourism in Lao PDR for the Two Decades 1990-2010. Rikkyo University, Tokyo.
- Tetsuya Ohno. .Backpacking as Means of“Seeking the Self”:A Case Study of Japanese Backpackers in Asia. (2010). Backpacking as Means of “Seeking the Self”: A Case Study of Japanese Backpackers in Asia. Ritsumeikan University, Kyoto, 2010.
- Tripsavvy. ၂၀၁၇ available from: <https://www.tripsavvy.com/bagan-best-temple-with-a-view-3881284>, January, ၂၀၁၇
- Wanwisa Ngamsangchaikit.(2016). **UNESCO backs Bagan restoration** <http://www.ttrweekly.com/site/2016/01/unesco-backs-bagan-restoration/> Online Available: May ၂, ၂၀၁၇.
- World Tourism Organisation. 2001. [Online]. Tourism 2020 Vision. Available: <http://www.unwto.org/facts/eng/vision.htm>. (23 January 2017]
<http://www.oceansmile.com/KHM/AngkorWat.htm>
<http://www.angkor2go.com/ปราสาทขอม/นครวัด.html>
- Zarni Mann. **Govt to Submit Bagan UNESCO World Heritage Site Application in Sept** <https://www.irrawaddy.com/> Online Available: May 10, 2017.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมของอาเซียน

Identity and Tourism : The Study of Applying Identity
for Cultural Tourism in ASEAN

ดร. บูรกรณ์ บริบูรณ์

Boorakorn Boriboon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

แผนงานวิจัยอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอาเซียน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของแหล่งมรดกโลก หรือเมืองโบราณในอาเซียน และ (๒) ศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลก ทำการศึกษาในแหล่งมรดกโลกฮอยอัน ประเทศเวียดนาม แหล่งมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย แหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปราสาทนครวัด ประเทศกัมพูชา และเมืองโบราณพุกาม ประเทศพม่า เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ๑) การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ จากเกิดจากการเห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ่านช่องทางการสร้างรายได้ เช่น การนำอัตลักษณ์ไปใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว การนำไปทำของที่ระลึก ผ่านแนวคิดการสร้างชาติ การอนุรักษ์บนพื้นฐานความเชื่อและพิธีกรรมของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์ตามแนวทางของ UNESCO ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสร้างความสำนึกในคุณค่าให้กับชุมชน และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์ โดยการสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศ มี

สำคัญต่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก และในเมืองโบราณ มากที่สุด และ ๒) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ เกิดจากเหตุผลสามประการคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งหวังด้านเศรษฐกิจควบคู่ไปกับด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยเน้นการอนุรักษ์อัตลักษณ์ ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมท้องถิ่น แต่ยังคงอาศัยเทคโนโลยี และองค์ความรู้จากภายนอก ทั้งนี้การบริการจัดการด้านงบประมาณ มาจากหลากหลายทาง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภายในประเทศ องค์กรต่างประเทศ หน่วยงานเอกชนในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนประชาชนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการและมีการใช้เทคนิค และทักษะที่เหมาะสมร่วมกับความรู้ในท้องถิ่นภายใต้หลักการของการอนุรักษ์เพื่อคงอัตลักษณ์ดั้งเดิม มากที่สุดในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกและเมืองโบราณ

คำหลัก : อัตลักษณ์, การท่องเที่ยว, เอเชีย

ABSTRACT

This qualitative research plan on Identity and Tourism: the Study of applying identity for cultural tourism was aims to describe the existing and preservation of identity in world heritage site and ancient town, and to explore the role of cultural tourism to support identity and cultural existence. The study areas were Hoi An, Vietnam, Ayutthaya, Thailand, Luang Prabang, LAOs, Angor Wat, Cambodia, and Began ancient town, Myanmar. The qualitative data were collected by document review, participation and non-participation observation, and in-depth interview 15 key informants in each project.

The Identity existing and preservation was a result from the valuable for local economic from cultural tourism; the identity was not only attracted the tourism but it was produced as the souvenir. It was preservation toward the belief of the national creation and cultural and belief of the local people. However, the tourism management in world heritage site by UNESCO and cultural tourism concept were crucial the most for authentic identity preservation. The cultural tourism to support the identity existence were divided in three aspects; the firstly, to develop the tourism for economic enhancement simultaneously with the aspect of social and cultural in order to preservation of identity authenticity by the participation from various organization especially for the local architectural and art, the essential knowledge and technology from other countries. The secondly, the financial management was supported from various organizations both inside and outside the country and governmental and non-governmental organization as well as the local

people. And the third, the appropriate technology and skills simultaneously with the local wisdom were used for authentic preservation of identity.

Key Word : Identity, Tourism, ASEAN

คำนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ได้รับการกล่าวถึงและมีความสำคัญราวสามทศวรรษที่ผ่านมา ในอดีตจะเห็นได้ว่าการเดินทางจะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบ "มวลชน" (Mass Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวตามกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม จึงก่อให้เกิดการไหลเข้าของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวหรือตัวแหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับอยู่อย่างจำกัดจนทำให้เป็นที่กล่าวกันมากกว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านการทำลายสภาวะแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก จนทำให้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งตกอยู่ในสภาพผู้ป่วยที่ต้องใช้เวลาในการเยียวยา^{๑๖} ระยะเวลาหลังจึงมีการกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (การท่องเที่ยวอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์) ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวคือมีการอนุรักษ์ทรัพยากรปลายทางมากที่สุดและทำลายแหล่งท่องเที่ยวน้อยที่สุดนั่นเอง

ในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ ประเทศไทยจะรวมเป็นหนึ่งในประเทศอาเซียนที่มีการร่วมมือทั้งการด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงและทางวัฒนธรรม การเคลื่อนที่ประชากรจะเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งจะส่งผลต่อการท่องเที่ยวโดยตรง การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมด้านบริการที่ได้ประโยชน์มากแต่ลงทุนน้อย ประเทศไทยให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวหลังเกิดวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา นโยบายรัฐบาลในแต่ละสมัยจะให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวทั้งในภายในและเชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ในกลุ่มประเทศในอาเซียนมีลักษณะพิเศษที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นแสดงออกทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะแขนงต่างๆ ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในภูมิภาคและต่างภูมิภาคได้อย่างดี การได้เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านเป็นสิ่งจำเป็นในการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว และอนุรักษ์วัฒนธรรมและการส่งเสริมอัตลักษณ์ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การได้เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้รับการยอมรับและลงทะเบียนเป็นมรดกโลกในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้ง ๕ ประเทศที่สำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละประเทศคือ ประเทศไทย คือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเทศพม่าเมืองมรดกโลกเมืองพุกาม หรือเมืองพะโคในปัจจุบัน ประเทศกัมพูชาแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกนครวัด ประเทศเวียดนามเมืองมรดกโลกฮอยอัน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง เป็นการสร้างความเข้าใจถึงจุดเด่นของแต่ละวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญและมีการอนุรักษ์ รักษา สืบทอด ทั้งแบบมีชีวิตและการทิ้งร่องรอยทาง

^{๑๖} ฉัตรเฉลิม องอาจธานศาล. การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด: ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ ในจุลสารอิเล็กทรอนิกส์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.ไม่ปรากฏปีพิมพ์, หน้า ๑

ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เคยยิ่งใหญ่ในอดีต จนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงการให้ความหมายต่อการนำอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมมาใช้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อประเทศไทยจะได้ทำความเข้าใจ และนำมาใช้เป็นฐานข้อมูล ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้มาจากสองแหล่งคือ

๑) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จากการค้นคว้าเอกสารทางประวัติศาสตร์ของแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลก ทั้งห้าแหล่ง

๒) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ มาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ในพื้นที่แหล่งมรดกโลกทั้งห้าแห่งโดยแต่ละแห่งจะทำการเก็บข้อมูลกับผู้รู้ ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้นำของเมือง ทั้งผู้นำธรรมชาติ และผู้นำที่เป็นทางการที่ดูแลควบคุมและกำกับ เรื่องการอนุรักษ์เมือง และการวางนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของเมือง จำนวน ๑๕-๒๐ คน แบ่งเป็นสามระดับคือ ระดับนโยบาย จำนวน ๓-๕ คน ระดับปฏิบัติ จำนวน ๓-๕ คน ระดับผู้ประกอบการ จำนวน ๓-๕ คน และระดับประชาชน ๓-๕ คน

เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่

๓) แบบสังเกต ในพื้นที่แหล่งมรดกโลกทั้งห้าแห่ง เกี่ยวกับ การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของแหล่งมรดกโลก ที่ทำให้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงการจัดการและการเตรียมรับการแทรกแซงกระแสโลกาภิวัตน์จากการท่องเที่ยว ที่มีต่อศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาประยุกต์ใช้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลก

๔) แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก ที่ศึกษาทั้ง ๕ แหล่ง

วิธีการเก็บข้อมูล แบ่งตามประเภทข้อมูลที่เก็บดังนี้

การศึกษาข้อมูลเอกสาร เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของแหล่งมรดกโลก และ ความสำคัญในอดีต

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ต่อการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนสภาพความเป็นเมืองมรดกโลกที่ดำรงอยู่ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในพื้นที่

การสัมภาษณ์ผู้รู้ ด้วยวิธี การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการ ระดับผู้ประกอบการ และระดับประชาชน จำนวน ๑๕-๒๐ คน

วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์และสังเคราะห์ ด้วยการจัดกลุ่มประเด็นและการให้ความหมายต่อประเด็น การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลก ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ และการให้ความหมายต่อการนำอัตลักษณ์มาเป็นสินค้าของแหล่งมรดกโลก ในการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

อัตลักษณ์และการเปลี่ยนผ่านและหรือการอนุรักษ์ ทั้งห้าแห่งพบว่า

๓.๑.๑.๑ อัตลักษณ์เมืองฮอยอัน ได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรม สะพานญี่ปุ่น บ้านแบบฮอยอัน สมาคมพ่อค้าชาวจีน วัด ด้านศิลปกรรม งานศิลปะภาพวาด งานแกะสลักไม้ไผ่ และงานปักไหม ด้านวิถีชีวิต การละเล่น การพายเรือล่องแม่น้ำทูโบน และด้านพิธีกรรมที่สะท้อนภาพวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคหบดีเมืองฮอยอันในอดีต การเปลี่ยนผ่านอัตลักษณ์ แบ่งเป็นสามยุคคือ ยุครุ่งเรือง (ศตวรรษที่ ๙-๑๖) “เป็นยุคแห่งการสร้างอัตลักษณ์ฮอยอัน” ยุคเสื่อมถอย (ศตวรรษที่ ๑๗-๑๙) “เป็นยุคแห่งการบอนไซ้อัตลักษณ์” และยุคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ศตวรรษที่ ๒๐-ปัจจุบัน) “เป็นยุคแห่งการใช้อัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว” โดยใช้แนวทางการอนุรักษ์สามประการคือ

(๑) ใช้ทางการอนุรักษ์ในเมืองฮอยอัน โดยการชี้ให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ และความร่วมมือทั้งหน่วยงานในท้องถิ่นและภาครัฐและองค์กรระหว่างประเทศ

(๒) การอนุรักษ์ตามแนวทางของ UNESCO ร่วมกับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์เมืองให้คงสภาพความเป็นแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด

(๓) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ ด้วยการกำหนดโซนพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่กั้นชนชัดเจน

๓.๑.๑.๒ อัตลักษณ์เมืองโบราณเมืองพุกาม ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านภูมิทัศน์ พระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดินที่ทุ่งทะเล ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วิหาร เจดีย์ อารามสงฆ์ ด้านวิถีชีวิต หมู่บ้านวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น หมู่บ้าน มิงกาบาที่รักษาศิลปกรรมการทำเครื่องเงิน การล่องเรือในแม่น้ำอิรวดี และศิลปะการเล่นละครหุ่น ด้านศิลปกรรม ภาพเขียนด้วยดินทรายจากแม่น้ำอิรวดี ศิลปกรรมบนเครื่องเงิน งานไม้แกะสลัก และตุ๊กตาหุ่นที่แสดงวัฒนธรรมพุกามโบราณ

แนวทางการอนุรักษ์ เกิดจากการมีส่วนร่วมจากหลากหลายหน่วยงานทั้ง ทางรัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน ประชาชนในเมืองพุกามมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนี้ให้ดำรงอยู่ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลและจัดการเพื่อการอนุรักษ์เมือง มาจากหลายภาคส่วน รวมถึงจากค่าเข้าชมเมื่อพุกาม MTF เป็นผู้ดำเนินการภายใต้แนวทางของกรมศิลปากรและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยละ ๙๐ จัดส่งให้รัฐบาล คงเหลือร้อยละ ๑๐ นำมาใช้เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรม ความร่วมมือการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมในพุกาม

๓.๑.๑.๓ อัตลักษณ์ปราสาทนครวัด ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านภาพปราสาทนครวัด ภาพนางอัปสร และภาพการรำอัปสรหรือระบำอัปสร โดยแนวทางในการอนุรักษ์ผ่านแนวคิด “การสร้างชาติ” รวมทั้งผ่านกระบวนการ “ทำเมืองพระนครให้เป็นเขมร” การบริหารจัดการ ทั้งภายในประเทศผ่านทางกฎหมายและแผนการจัดการการท่องเที่ยว มีกิจกรรม “การบูรณะ ซ่อมบำรุง และพัฒนาพื้นที่” และการนำมาใช้เป็น “สัญลักษณ์ หรือโลโก้ที่เป็นภาพนครวัด” ร่วมกับภาพศิลปะและภาพถ่าย ตลอดจนการทำเป็นสินค้าของที่ระลึกและการสักรายบนผืนหนังนกท่องเที่ยว เช่นเดียวกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์นางอัปสรผ่านทางความเชื่อว่าภาพสลักนางอัปสรมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ภายในภาพสลัก ความเชื่อเรื่อง “คุณสมบัติของนางอัปสร” ว่า เป็นคนที่มีความงามทั้งรูปร่าง จิตใจ และพฤติกรรมที่ดี และนำมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ศิลปะภาพ และของที่ระลึก ส่วนของทำรำ

และการต่างกายได้รับการรับรองให้เป็นมรดกวัฒนธรรมนามธรรมจากองค์การยูเนสโก เมื่อปี ๒๐๑๓

๓.๑.๑.๔ อัตลักษณ์เมืองหลวงพระบาง ได้แก่อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่สถาปัตยกรรมทางศาสนสถาน ประเภทอาคารพาณิชย์ และประเภทอาคารบ้านพักอาศัย ตลาดมืด และสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง และนาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง การอนุรักษ์ผ่านทางภาคส่วนที่สำคัญได้แก่ ภาคส่วนของรัฐ ทำการควบคุม กำกับดูแลการซ่อมบำรุง จัดหาทุน การบริหารจัดการรายได้มาจ่ายเป็นค่าสาธารณูปโภคให้กับสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ภาคส่วนการศึกษาทำการผลิตผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปนิก และช่างฝีมือ และภาคสนับสนุนส่งเสริมให้คงการผลิตวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม และภาคส่วนต่างประเทศ ให้ทุนสนับสนุนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และด้านวิชาการเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างยั่งยืน

๓.๑.๑.๕ อัตลักษณ์เมืองพระนครศรีอยุธยา ได้แก่อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม พุทธศิลป์ ด้านสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และชาติพันธุ์ และด้านประเพณีที่สะท้อนความเป็นอยุธยาโบราณ การอนุรักษ์ผ่านหน่วยงานภาครัฐ กรมศิลปากรและในพื้นที่ จัดทำระเบียบราชการ การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดประสานผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศในการอนุรักษ์ หน่วยงานกึ่งราชการ และ พิพิธภัณฑ์ มีบทบาทในการ เก็บรักษาโบราณวัตถุหน่วยงานภายนอก ได้แก่ UNESCO หน่วยงานที่มีใช้ราชการ นักวิชาการอิสระ และสื่อมวลชน ทำการสนับสนุนทุน กำหนดนโยบายการอนุรักษ์ และเผยแพร่เน้นให้เห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม หน่วยงานราชการ บริษัทและภาคบริการท่องเที่ยว และ ชุมชน ในพื้นที่ จัดทำแผนพัฒนา และปฏิบัติร่วมกับภาคเอกชน ภาคเอกชน

โดยสรุปการอนุรักษ์อัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยวทั้งห้าแห่ง พบว่า เกิดจากการเห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ที่นำมาซึ่งผลประโยชน์ทั้งถิ่นด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การอนุรักษ์โดยผ่านกระบวนการและช่องทางที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการสร้างรายได้ เช่น การนำอัตลักษณ์ไปใช้เป็นการแสดงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว การนำไปทำของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ผ่านแนวคิดการสร้างชาติ การอนุรักษ์บนพื้นฐานความเชื่อและพิธีกรรมของคนในพื้นที่ แต่การอนุรักษ์ตามแนวทางของ UNESCO ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สะท้อนกับสู่ชุมชนในรูปแบบเศรษฐกิจ เป็นกระบวนการสร้างความสำนึกในคุณค่าให้กับชุมชนและนำมาสู่การอนุรักษ์อัตลักษณ์ โดยอาศัยการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศในเบื้องต้น ถือเป็นประเด็นสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ ในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก และในเมืองโบราณ

๓.๑.๒ บทบาทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์

ในการศึกษาครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ผ่าน การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณที่มีความสำคัญ ที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมอัตลักษณ์ ร่วมกับการประยุกต์จากประเด็นแนวทางการวางแผนการจัดการมรดกโลก ในพื้นที่อนุรักษ์ ดังนี้

๓) เป็นการจัดการที่มุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ ควบคู่กับทางสังคมวัฒนธรรม ในแหล่ง

มรดกโลกฮอยอัน เมืองหลวงพระบาง พระนครศรีอยุธยา และปราสาทนครวัด รวมถึงเมืองโบราณ พุกาม ต่างก็มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจอันเป็นผลเนื่องมาจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิง วัฒนธรรม ที่มีอัตลักษณ์สำคัญของแต่ละแห่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งในประเทศและ ต่างประเทศให้เข้ามาท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น โดยแต่ละแห่งต่างก็ให้ ความสำคัญกับการอนุรักษ์เพื่อรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมให้มากที่สุด รวมถึงอัตลักษณ์ที่ด้านสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

๔) ให้ความสำคัญกับการจัดการทางการเงินที่มาจากหลากหลาย ในการจัดการทาง การเงินในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณทั้งห้าแห่ง มีความหลากหลายทั้งแหล่งที่มา งบประมาณ กล่าวคือ มาจากงบประมาณภาครัฐที่มีแผนการพัฒนาฯ โดยใช้งบประมาณของประเทศโดยตรง กับ งบประมาณที่มาจากการจัดเก็บรายได้จากการท่องเที่ยว และงบประมาณจากองค์กรต่างชาติที่ช่วย สนับสนุนในรูปแบบต่างๆ เพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ให้คงความดั้งเดิมมากที่สุด

๓) เป็นการจัดการด้วยเทคนิคและทักษะที่เหมาะสมร่วมกับความรู้ในท้องถิ่น และมีการ ดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภายใต้หลักการของการอนุรักษ์เพื่อคงอัตลักษณ์ดั้งเดิม มากที่สุด มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยช่างฝีมือโบราณของท้องถิ่นที่มีการสืบทอดเทคนิคและ งานฝีมือแบบโบราณที่แสดงอัตลักษณ์ของแต่ละแห่งได้อย่างแท้จริง ตลอดจนวัสดุก่อสร้างดั้งเดิมที่มี ในพื้น นอกจากนี้ยังอาศัยองค์ความรู้และเทคนิคที่สำคัญและจำเป็นต่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์

๓.๑.๓ อัตลักษณ์กับเส้นทางการท่องเที่ยวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การวิเคราะห์ให้เห็นความเชื่อมโยง อัตลักษณ์ระหว่างเมืองฮอยอัน ประเทศ เวียดนาม นครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชน ลาว เมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และเมืองพุกาม ประเทศพม่า เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยง ของอัตลักษณ์ เส้นทางเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนี้

(๑) ความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติด้านสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมที่มีความ เชื่อมโยงกันในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้านคือสถาปัตยกรรมที่มี ความเกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ วัดทางพุทธศาสนา ได้แก่สถาปัตยกรรมด้าน พุทธศิลป์ในเมืองโบราณพุกาม เมืองแห่งเจดีย์สองพันแห่ง สถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์แห่งเมือง มรดกโลกหลวงพระบาง โดยเฉพาะรูปทรงของโบสถ์วัดเชียงทอง ที่เป็นเอกลักษณ์ของความสวยงาม อ่อนช้อยแห่งอาณาจักรล้านช้าง การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมสภาพความยิ่งใหญ่ของเมืองมรดก พระนครศรีอยุธยา ที่สะท้อนสภาพความยิ่งใหญ่ในอดีตของกรุงศรีอยุธยา ผ่านทางสถาปัตยกรรมด้าน พุทธศิลป์ ที่มีความสวยงามตามแบบสถาปัตยกรรมของกรุงศรีอยุธยา และมีประวัติเชื่อมโยงกับความ เป็นราชธานีและเหตุการณ์สำคัญของไทยในอดีต รวมทั้งเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

(๒) ความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติประวัติศาสตร์ ความเชื่อมโยงด้านประวัติ ศาสตร์ระหว่างเมืองมรดกโลกฮอยอันกับปราสาทนครวัดแล้ว เหมือนไม่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงใดๆ โดยตรง แต่หากมองในแง่ของความเชื่อต่อศาสนาฮินดูที่ผ่านทางประวัติศาสตร์ของชนชาติจาม ที่ฮอย อันในอดีตเป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญของอาณาจักรจาม ก่อนจะถูกครอบงำโดยไต่เวียด การมาเยือน

เมืองฮอยอัน และการตามรอยอารยธรรมอาณาจักรจามปาในเมืองหมีเซิน จะทำให้เห็นความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ ด้านสถาปัตยกรรมความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาฮินดู

หากมองความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์อัตลักษณ์ปราสาทนครวัด กับสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ยังมีความเชื่อมโยงที่น่าค้นหาและติดตามกล่าวคือ สถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ในวัดไชยวัฒนาราม เป็นวัดที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง โปรดให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๑๗๓ เพื่อเป็นอนุสรณ์แสดงชัยชนะที่มีต่อเขมร เช่นเดียวกันกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไปเที่ยวแหล่งมรดกโลกนครวัดนครธม ต่างก็ต้องการไปตามรอยภาพ บนกำแพงชั้นนอกรอบปราสาท โดยเฉพาะส่วนงานแกะสลักเกี่ยวกับภาพจากเรื่องจริงในประวัติศาสตร์ ที่เป็นภาพขบวนทัพของทหารเดินเรียงไปตลอดแนว พร้อมกับแม่ทัพนายกองของแต่ละกองทัพบนหลังช้าง เกือบหน้าสุดของขบวนทัพเป็นกองทัพที่มีลักษณะแตกต่างจากทัพอื่นทหารมีใบหน้าที่โค้งมน สวมเสื้อลายดอก นุ่งผ้าคล้ายกระโปรง ชายผ้ายาว สวมหมวกทรงสูงเป็นชั้นๆ ที่ปลายมีกู่ยาว แม่ทัพอยู่บนหลังช้างเช่นกัน สันนิษฐานว่าเป็นทัพของชาวสยาม

ความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ชาติไทยกับเมืองหลวงพระบาง ที่เคยเป็นเมืองขึ้นของสยาม ก่อนที่จะเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย กับหลวงพระบาง มีมาอย่างช้านาน จึงมีความคล้ายคลึงกันทั้งเรื่องอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต และสถาปัตยกรรมในหลายด้าน โดยเฉพาะในแถบภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ทำให้นักท่องเที่ยวได้มองเห็นอัตลักษณ์ดังกล่าวแบบดั้งเดิมจากเมืองหลวงพระบาง และการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการอัตลักษณ์ดังกล่าวในพื้นที่บางส่วนของประเทศไทย สำหรับประเทศไทยและประเทศพม่า ตลอดจนเขมร และพม่าจะมีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทางการเมืองในอดีต แต่หากนำมาเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์เมืองพุกามแล้ว ถือว่ายังไม่มี การเชื่อมต่อได้สนิท เนื่องจากอาณาจักรพุกามเป็นอาณาจักรโบราณอาณาจักรแรกของพม่า ที่มีประวัติยาวนานกว่าแหล่งมรดกโลกทั้งสี่แห่ง ดังนั้นหากมองความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ระหว่างพม่ากับประเทศไทยและเขมรเพื่อการท่องเที่ยว สามารถเชื่อมโยง ราชธานีเก่าของพม่าก่อนที่จะย้ายมาตั้งเมืองหลวงที่มันตะเลย์ สมัยที่พม่ากวาดต้อนเอาชาวเมืองกรุงศรีอยุธยา หรือชาวพม่าเรียกว่าโยเดีย ในฐานะเชลยภายหลังสามารถมีชัยชนะเหนือกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นเมืองราชธานีเก่าเหล่านี้จึงเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวของชาวไทย และเป็นเส้นทางท่องเที่ยวต่อเนื่องจนถึงเมืองพุกาม เพื่อชมเมืองแห่งทะเลเจดีย์สองพันแห่ง

ไ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) ควรส่งเสริมสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีอัตลักษณ์เฉพาะที่สำคัญ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์ของประชาชนในพื้นที่

๒) ควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งเส้นทางการท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมพุทธศิลป์ และหรือเส้นทางการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์กับอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว

๓) ควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านพุทธศิลป์ ในแหล่งมรดกโลกของประเทศในแถบเอเชีย เพื่อขยายเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยง และสร้างและขยายทางเลือกในการท่องเที่ยว เพื่อรองรับชุมชนสูงอายุในประเทศเอเชียที่นับถือพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธให้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังสุขภาพแข็งแรงในอนาคต

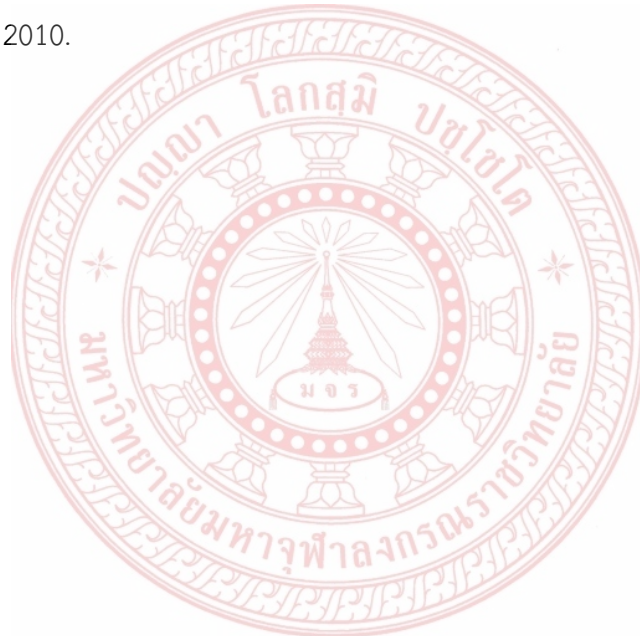
บรรณานุกรม

- ฉัตรเฉลิม งามอาชานศาล. การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด: ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ ในจุลสารอิเล็กทรอนิกส์. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.ไม่ปรากฏปีพิมพ์
- ชูเกียรติ นพเกตุ. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว. เชียงราย : คณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏ เชียงราย. ๒๕๔๒.
- พัทธ์ธีรา รชตะไพโรจน์. การพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๓.
- เมืองโบราณ พุกาม. <http://aseannotes.blogspot.com/2014/07/2.html>
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภัควิภาส. อัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ลีานนา, ๒๕๕๘.
- ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. ๒๕๔๐. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๔ ตอนที่ ๕๕ ก
- วิวัฒน์ชัย บุญยภัคดี. สรุปปัญหาและการป้องกันแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม. จุลสารการท่องเที่ยว, ๑๒(๔), ๔๓-๕๕., ๒๕๓๖.
- วิภาดา มุกดา และคณะ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภออู้มผาง จังหวัดตาก. ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ปีงบประมาณ ๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖.
- วันสาด ศรีสุวรรณ. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓.
- วารัชต์ มัธยมบุรุษ. รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๔.

- วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๔.
- วีระพล ทองมา. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. งานวิจัยมหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๔.
- วินัย หมั่นคติธรรม. รูปแบบโฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของจังหวัดสมุทรสงคราม. รายงานการวิจัย. คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๔.
- วีระศักดิ์ กราปัญญา. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน บ้านท่าพรุตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่. ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, ๒๕๕๔.
- วิวัฒน์ชัย บุญยกศักดิ์. สรุปปัญหาและการป้องกันแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม. จุลสารการท่องเที่ยว, ๑๒(๔), ๔๓-๕๕.
- วารสารเมืองโบราณ ปีที่ ๔๐ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๐) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ภาพรวมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๒.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: ศูนย์สถิติพยากรณ์, ๒๕๕๕.
- สาธิตา แสนคา. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขต อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ การท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, ๒๕๕๖.
- สุรินทร์ มุขศรี. “ตามรอยปฏิวัติโฮจิมินห์ในท้องถิ่นอีสาน.” ศิลปวัฒนธรรม, ๒: (๘ มิถุนายน ๒๕๕๓):
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: ศูนย์สถิติพยากรณ์, ๒๕๕๕.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. พுகามเส้นทางสู่ความเป็นมรดกโลก. สำนักงานวิชาการ : กรุงเทพฯ, ๒๕๕๖.
- สมบัติ ประจัญสานต์ และคณะ. แนวทางการจัดการภูมิสถาปัตยกรรมทางการท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้ ได้รับทุนสนับสนุนจาก. สกว. ๒๕๕๐.
- โสวัตรี ณ ถลางและสภารัตน์ บุญรอด. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนของจังหวัดสระบุรี. สกว. ๒๕๕๑.

- อรุณศรี อื้อศรีวงศ์. **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลห้วยแร่ จังหวัดตราด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์, ๒๕๕๑.
- อดิศร ศักดิ์สูง. **ประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวในประเทศไทย**. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔.
- อุทัย ภัทรสุข. **การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอยุธยา, ๒๕๕๔.
- Alison M. Johnston. **Is the Sacred for Sale?: Tourism and Indigenous Peoples**. Earthscan, London, 2006.
- Carter Jones Meyer and Diana Royer. **Selling the Indian: Commercializing & Appropriating American Indian Cultures**. University of Arizona Press, Tucson, 2001.
- Deutschlander, Siegrid and Miller, Leslie J. **Politicizing aboriginal cultural tourism: the discourse of primitivism in the tourist encounter**. University of Calgary, Alberta, 2003.
- Embree. **Thailand: A Loosely Structured Social Systems**. American Anthropology Vo.52: 1952.
- Foucault, Michel. **Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977**. Edited by Colin Gordon. New York: Pantheon Books, 1980
- Filipova, M. **Challenges before the achievement of a sustainable cultural tourism**. Tourism and hospitality management, 14(2), 311-322, 2008.
- Keith Hollinshead. **'White' gaze, 'red' people - shadow visions: the disidentification of 'Indians' in cultural tourism**. Leisure Studies 11:43-64., 1992
- Kaley Mason. **Sound and meaning in Aboriginal tourism**. Annals of Tourism Research. Vol. 31 P. 837-854, 2004.
- Laurie Medina. **Commoditizing culture tourism and Maya identity**. Annals of Tourism Research. Vol. 30 P. 353-368, 2003.
- Li Yang. **Planning for Ethnic Tourism: Case Studies from Xishuangbanna, Yunnan, China**. Theses of Doctor of Philosophy presented to Waterloo, Ontario, 2007.
- Maxwell, J.F. 1988. **Botanical review of Doi Suthep-pui National Park**. Chiang Mai: Department of Pharmacy, Chiang Mai University.
- Murphy, P.E. .**“Tourism and sustainable development” in W.F. Theobald (Ed.) , Global Tourism: The Next Decade**. Oxford: Butterwoth-hwinemann, 1994.

- Pham Hong Long. **Resident's Perception of Tourism Impacts and Their Support for Tourism Development: The Case of Cucphuong National Park, Ninh Binh, Vietnam.** Rikkyo University, Tokyo, 2011.
- Strauss, A. and Corbin. J. **Basics of quantitative research: Techniques and Procedures for developing grounded theory.** (2nd ed) Thousand Oaks, CA: Sage, 1998.
- Tetsuya Ohno. **.Backpacking as Means of "Seeking the Self": A Case Study of Japanese Backpackers in Asia.** Backpacking as Means of "Seeking the Self": A Case Study of Japanese Backpackers in Asia. Ritsumeikan University, Kyoto, 2010.
- Senesathith Simonekeo and Pham Hong Long. **The New Emergence of Tourism in Lao PDR for the Two Decades 1990-2010.** Rikkyo University, Tokyo, 2010.

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยนำไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ แบ่งออกได้ ๒ กิจกรรมหลัก ดังนี้

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

เนื้อหาของงานวิจัยทั้งทฤษฎีและผลที่ค้นพบจากการศึกษาเป็นเนื้อที่โยงกับเนื้อหา รายวิชาจำนวนมาก ในหลายสาขาวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและ มหาวิทยาลัยทั่วไป ในส่วนของการนำไปใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย เช่น ใน สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิชาพุทธศิลปะ ในสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ๑) วิชาสถานที่สำคัญทาง พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งสามารถโยงสถานที่สำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านได้ เพราะศิลปะและ สถานที่ในประเทศไทยและหลวงพระบางมีความโยงกันบนฐานของพุทธศิลปกรรม ประเพณีและอัต ลักษณ์เชิงพุทธ ๒) วิชาการใช้ภาษาอังกฤษด้านศิลปะและวัฒนธรรม วัฒนธรรมของไทยคือวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลปะและเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งหลวงพระบางและไทยมีลักษณะร่วมกัน หลายประการ ผลการวิจัยแสดงพื้นฐานดังกล่าวที่เป็นฐานวัฒนธรรมและประเพณีของทั้งสองประเทศ นอกจากนี้ยังมีรายวิชาพื้นฐานที่ศึกษาทุกสาขาวิชา เช่น วิชาเทศกาลและพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนา เนื้อหารายวิชาครอบคลุมพิธีกรรม เทศกาลทางพระพุทธศาสนา เทศกาลท้องถิ่น พิธีกรรมท้องถิ่น ซึ่งพิธีกรรมและเทศกาลนี้ทั้งหลวงพระบางและไทยมีลักษณะร่วมกันบางอย่าง ผลงานวิจัยสามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าวได้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีศูนย์การศึกษาอาเซียน ซึ่งเป็นสถานจัด การศึกษาหลักสูตรนานาชาติ วัตถุประสงค์ของศูนย์อาเซียนศึกษา วิจัยด้านสังคม วัฒนธรรมเป็นหลัก รวมทั้งด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ทุกรูปแบบ สถาบันอาเซียนศึกษาศึกษาครอบคลุมอาเซียนใน ทุกมิติ มิติทางศาสนาและวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นอาเซียนเป็นจุดเน้นของสถาบัน ผลงานวิจัยเป็นสามารถนำมาบูรณาการมาใช้กับวัตถุประสงค์ของศูนย์อาเซียนได้อย่างดี

๒. กิจกรรมด้านการพัฒนา

งานวิจัยได้ถูกเสนอการทำกิจกรรมร่วมกันของนิสิตหลักสูตรนานาชาติของสถาบันวิจัย อาเซียนได้ ทั้งนี้เพราะศูนย์อาเซียนเป็นหน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์เน้นจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยต่อบุคคลด้านศาสนา และวัฒนธรรมได้อย่างดี และเนื้อหาของการวิจัยสามารถถูกปรับเป็นกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมที่นิสิต ปฏิบัติร่วมกันได้

๓. กิจกรรมทางวิชาการ

ผลการค้นพบจากงานวิจัยเป็นองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปะและอัตลักษณ์ในการท่องเที่ยว ผลการศึกษานำไปสู่การเสวนาและต่อยอดในการวิจัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อไปได้ ขึ้นอยู่กับการออกแบบของผู้นำไปใช้

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรม ที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	วัตถุประสงค์ ที่บรรลุ	สิ่งที่ได้ทราบ
๑. สํารวจ ความ เป็นไปได้ของ ประเด็น หัวข้อ งานวิจัย	สามารถกำหนดประเด็น หัวข้องานงานวิจัยที่มี ช่องว่างขององค์ความรู้ ที่ยัง ไม่มีใครทำมาก่อนและตั้ง โจทย์การวิจัยได้	ข้อที่ ๑,๒	ทำให้เห็นโจทย์การวิจัย ข้อมูล ภาคทฤษฎีสามารถนำมาใช้ศึกษา ภาคสนามได้และข้อมูลภาคสนามจะ สะท้อนกรอบแนวคิด
๒. ศึกษาเอกสารชั้น ปฐมภูมิ แนวคิด ทฤษฎี สํารวจ แหล่งข้อมูล ภาคสนามเบื้องต้น	ได้เข้าใจแนวคิด อັดลักษณะ และแนวคิดอັดลักษณะกับ การท่องเที่ยว การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม การสืบสาน หรือการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ข้อมูลภาคสนามได้ชัดเจน และเป็นระบบมากขึ้น และ ได้เห็นแนวทางในการเลือก ข้อมูลภาคสนามหลากหลาย นั้นสู่เฉพาะชี้ชัดแหล่งข้อมูล ภาคสนามที่อยู่ในกรอบ แนวคิดทฤษฎีที่จะวิเคราะห์ได้	ข้อที่ ๑,๒	ทำให้เห็นแนวคิด อັดลักษณะ การอนุรักษ์ การสืบสาน และการคงอยู่ และแนวคิด การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถ ตีความ เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดการ วิจัยที่มีความชัดเจนมากขึ้นก่อนนำไป สร้าง เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลใน ภาคสนาม
๓. ตรวจสอบข้อมูล โดยผู้ทรงวุฒิ	ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยจัดให้มีการ ประชุมผู้ทรงวุฒิตรวจ ตรวจ ความคืบหน้างานวิจัย ๓ บท แรก	ข้อที่ ๑,๒	ทำให้เข้าใจแนวทางการวิจัย ประเด็น แนวทางการวิจัยชัดเจน มีความ สอดคล้องของวิธีวิทยากับโจทย์วิจัย
๔. ศึกษาข้อมูล ทุติยภูมิของแหล่ง มรดกโลกฮอยอัน เวียดนาม ปราสาท พระนคร กัมพูชา เมืองหลวงพระบาง ส า ธ า ร ณ ร์ ร ฐ	สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่ มีส่วนร่วมในพื้นที่เมือง มรดกโลกฮอยอัน จังหวัด กวางนัม เวียดนาม และทำ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล สำคัญในพื้นที่จำนวน ๑๕ คน	ข้อที่ ๑,๒	ได้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการ สังเกต ในประเด็น อັดลักษณะของเมือง ฮอยอัน การอนุรักษ์ การคงอยู่และการ สืบสานอັดลักษณะ ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการ จัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำ มารอดสภาพของเมืองโบราณได้มาก ที่สุดและสร้างรายได้ให้กับเมืองอย่าง

<p>ประชาธิปไตย ประชาชนลาว เมือง โบราณพุกาม พม่า และเมือง พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย ๑).การจัดการการ ท่องเที่ยว ๒)อัตลักษณ์เด่นของ การท่องเที่ยวใน แหล่งมรดกโลก และ เมืองโบราณทั้ง ๕ แห่ง</p>			<p>ต่อเนื่อง</p>
<p>๕. ตรวจสอบข้อมูล ภาคสนาม</p>	<p>ข้อมูลภาคที่ผู้วิจัยรวบรวม เป็นข้อมูลดิบ ซึ่งมาเรียบ เรียง โดยใช้กรอบแนวคิด เป็นฐาน อิงกับวัตถุประสงค์ การวิจัย</p>	<p>ข้อที่ ๑,๒</p>	<p>ได้ข้อมูลทั้งสองส่วน คือข้อมูลภาค เอกสารและข้อมูลภาคสนาม ส่วนของ ข้อมูลภาคสนามได้ถูกตรวจสอบโดย กรอบแนวคิด ทฤษฎี อิงกับวัตถุประสงค์ การวิจัย เลือกสรรเฉพาะข้อมูลที่อยู่ใน กรอบแนวคิดและอิงกับวัตถุประสงค์การ วิจัย ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องก็จะถูกตัดออก</p>
<p>๖. วิเคราะห์ข้อมูล</p>	<p>ข้อมูลภาคเอกสาร คือ แนวคิดอัตลักษณ์ อัต ลักษณ์กับการท่องเที่ยว การ จัดการแหล่งท่องเที่ยวใน เมืองมรดกโลก และการ จัดการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ข้อมูลภาคสนาม อัตลักษณ์และการจัดการ เพื่อการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของเมืองมรดก และเมืองโบราณทั้ง ๕ แห่ง ที่ได้จาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ</p>	<p>ข้อที่ ๑,๒</p>	<p>ได้ข้อมูลภาคสนามที่เป็นข้อมูลจริงและ ได้เข้าใจบริบท สภาพแวดล้อมทาง กายภาพ (ภูมิศาสตร์) สภาพแวดล้อม ชุมชน ซึ่งเป็นส่วนของข้อมูลที่ใช้ในการ วิเคราะห์ เลือกข้อมูลที่ใช้ประโยชน์ ข้อมูลที่ไม่ตอบวัตถุประสงค์ก็จะถูกตัด ออก ข้อมูลส่วนใดยังบกพร่อง ข้อมูล ภาคเอกสารยังบกพร่องจะได้รับการ วิเคราะห์เพิ่มเติม ส่วนข้อมูลภาคสนาม ที่ยังบกพร่องจะได้รับการเก็บเพิ่มเติมอีก รอบ กับกลุ่มตัวอย่างบางรูป เมื่อข้อมูล ทั้งสองส่วนเชื่อมโยง สมัยแล้ว รวบรวมฉบับสมบูรณ์ให้ผู้ทรงวุฒิ ตรวจสอบ</p>
<p>๗. ตรวจสอบผล การศึกษ โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ</p>	<p>สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย ประชุมผู้ ทรงวุฒิตรวจสอบงานวิจัย ฉบับสมบูรณ์</p>	<p>ข้อที่ ๑,๒</p>	<p>ได้ทราบความสัมพันธ์ข้อมูลทั้งเล่มอย่าง เป็นระบบ และทราบรูปแบบการวิจัย ตามแบบของมหาวิทยาลัย</p>
<p>๘. จัดทำรายงาน</p>	<p>ได้รายงานงานวิจัยฉบับ</p>	<p>ข้อที่ ๑,๒</p>	<p>ได้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย</p>

รูปเล่มฉบับสมบูรณ์	สมบูรณ์		นำมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้เกิด การสืบสาน การอนุรักษ์ อัตลักษณ์ด้าน วัฒนธรรมที่สำคัญ และสามารถนำมา สร้างรายได้ให้ชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
--------------------	---------	--	--

ภาคผนวก ง

แบบสัมภาษณ์

๑. เครื่องมือศึกษาผู้ให้ข้อมูลหลักๆ

ตอนที่ ๑ แบบสังเกต อัตลักษณ์ในพื้นที่เมืองโบราณพุกาม

๑ .ด้านสถาปัตยกรรม ประเภทและชนิดของสถาปัตยกรรม ที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญ ต่อการดึงดูดหรือส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

๒ .ด้านศิลปกรรม ประเภทของศิลปกรรม และการนำมาใช้เพื่อบริการส่งเสริมการท่องเที่ยว

๓ .ด้านวิถีชีวิต การนำวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนขอ/งพื้นที่ของคนใน/เมืองโบราณพุกาม มาประกอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่

๔ .พิพิธภัณฑ์ ถือเป็นแหล่งสะท้อนอัตลักษณ์ของเมืองในมิติต่างๆ ว่ามีการจัดวาง การดำเนินการ และการจัดประเภทของพิพิธภัณฑ์ ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเยี่ยมชมอย่างไร

๕ การจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดแบ่งพื้นที่การท่องเที่ยว การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยวภายในพื้นที่

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลก โดยรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และกลุ่มคนบุคคลในท้องถิ่น/

๑ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยวของเมืองมาจากไหนบ้าง
อย่างไร

-การจัดการพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่า

-การจัดการด้านสาธารณูปโภคในเขตเมืองเก่า

-การซ่อมแซมพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่า

-การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

เช่น ป้ายบอกทาง ห้องน้ำ จุดนั่งพักพื้นที่สาธารณะ ฤกษ์ขยะ ถนนที่เชื่อมต่อระหว่างโบราณสถาน

-การให้บริการสัญญาณไวไฟในเขตเมืองโบราณพุกาม

๒ มีองค์กรต่างประเทศ หรือองค์กรจากภายนอกเมืองพุกาม เข้ามาช่วยเหลือและหรือสนับสนุน การท่องเที่ยวของเมืองพุกามหรือไม่ หากมีเข้ามาดำเนินการอะไรบ้าง อย่างไร

-ด้านการเงิน

-ด้านการส่งเสริมศักยภาพคนในพื้นที่ให้มีศักยภาพต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่า เช่น เสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นให้สามารถเป็นได้นำเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมทั้งความหลากหลายทางด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากหลากหลายประเทศ

-การส่งเสริมเทคนิคและนวัตกรรมในการดูแลบูรณะสถาปัตยกรรม แต่คนในท้องถิ่น/พื้นที่ ให้สามารถดูแลซ่อมแซมสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้

-การส่งเสริมแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ รวมถึงคู่มือความรู้ ที่สำคัญจำเป็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

-กิจกรรมหลักๆที่นำมาส่งเสริมและการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวฮอยอันคือ

อะไร อย่างไร

๓ ชุมชน ชาวบ้านดั้งเดิม และชาวเมืองพุกาม มีส่วนร่วมในช่วยเหลือ สนับสนุน และการจัดการการท่องเที่ยวของเมืองพุกาม อย่างไร

๔ ค่าตัวการเข้าชมเมืองโบราณพุกามและ พิพิธภัณฑ์ มีการแบ่งปันส่วนเข้ามาช่วยเหลือคนในท้องถิ่นอย่างไร

๕ ศิลปะ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเมืองพุกาม ที่ถูกนำมาใช้ / ส่งเสริม การท่องเที่ยว อย่างไร เช่น /สนับสนุนภาพเขียนหินทราย การแสดงละครหุ่น การล่องเรือแม่น้ำอิรวดี การแกะสลักไม้ และอื่นๆ กิจกรรมเหล่านี้ใครเป็นเจ้าของในการดำเนินการ การจัดการแสดง ค่าตอบแทนที่ได้เป็นของใคร ต้องแบ่งให้รัฐเมือง/พุกามด้วยหรือไม่อย่างไร

๖ แหล่งท่องเที่ยวรองที่อยู่รอบๆเมืองพุกาม ที่เป็นจุดขายสำคัญมีอะไรบ้าง มีความสำคัญอย่างไร

๗ สำนักงาน Unesco มีบทบาทต่อการจัดการ และหรือ มีการดำเนินการจัดการด้านการท่องเที่ยวในเมืองร่วมกับหน่วยงานรัฐอย่างไร

๘ หน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องการท่องเที่ยวในฮอยอันคือหน่วยงานอะไร มีบทบาทอย่างไร

๙ การดูแลรักษา ซ่อมแซมสถาปัตยกรรม ตลอดจนพื้นที่บริเวณเมืองโบราณพุกาม มีการดำเนินการอย่างไร ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการซ่อมแซมมาจากแห่งใด หากต้องใช้เทคนิคเฉพาะจะมีการดำเนินการอย่างไร

๒. เครื่องมือศึกษานครวัด

ชุดมัลติมีเดีย

๑. การจัดพื้นที่ การดูแลรักษา การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ จุดนั่งพัก และการให้บริการไวไฟ เป็นต้น มีการดำเนินการอย่างไร และใช้งบประมาณจากไหนบ้าง
๒. นักท่องเที่ยวนิยมไปชมจุดใดมากที่สุดของนครวัด
๓. นักท่องเที่ยวต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับปราสาทพระนคร หรือนครวัด ในประเด็นใดบ้างมากที่สุด
๔. มีเอกสารความรู้เกี่ยวกับนครวัดแจกฟรีหรือไม่ ตรงจุดใดบ้าง นักท่องเที่ยวให้ความสนใจหรือไม่
๕. ป้ายที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปราสาทพระนคร หรือนครวัด มีจำนวนและสาระเพียงพอต่อการท่องเที่ยวหรือไม่
๖. ท่านคิดว่าควรให้ข้อมูล/ความรู้เพิ่มเติมแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับนครวัด และระบอบอัปสรหรือไม่ ในด้านใดบ้าง เพราะเหตุใด
๗. มีองค์กรต่างประเทศ เข้ามาช่วยเหลือหรือไม่ อะไรบ้าง และอย่างไร
๘. หน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องการท่องเที่ยวในเมืองเสียมเรียบ คือหน่วยงานอะไร มีบทบาทการจัดการตรงไหน อย่างไร
๙. มีการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนครวัด และระบอบอัปสรที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวบ้างหรือไม่ อย่างไร
๑๐. กิจกรรมหลักๆ ที่นำมาส่งเสริม (จัดแสดง ประชาสัมพันธ์) การท่องเที่ยวในนครวัดมีอะไรบ้าง อย่างไร และกิจกรรมเหล่านี้ใครเป็นเจ้าของในการจัดการแสดง รายได้เป็นของใคร ต้องแบ่งให้รัฐหรือไม่ อย่างไร
๑๑. ค่าตัวการเข้าชมนครวัด มีการแบ่งปันส่วนเข้ามาช่วยเหลือเมืองเสียมเรียบอย่างไร
๑๒. ท่านคิดว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น จะส่งผลเสี่ยต่อนครวัดหรือไม่ อย่างไร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการจัดการที่ดีเพียงพอหรือไม่ อย่างไร
๑๓. มีสิ่งแวดล้อมอะไรบ้างที่ดีขึ้น และแย่ลงกว่าเดิมจากการจัดการในบริเวณปราสาทพระนคร หรือนครวัด
๑๔. ตั้งแต่จุดที่เริ่มต้น (ทางเข้า) ท่านคิดว่ามีสิ่งใดที่ควรปรับปรุง หรือเป็นสิ่งที่ท่านต้องการให้เกิดการแก้ไข
๑๕. วิถีชีวิตของประชาชนเดิมคืออะไร และหลังการจัดการฯ มีประชาชนที่สามารถคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตเดิมได้มากน้อยเพียงใด วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปคืออะไร มีความพอใจมากน้อยแค่ไหน
๑๖. ชุมชน ชาวบ้านดั้งเดิมเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ช่วยเหลือ สนับสนุน และจัดการท่องเที่ยวของนครวัด อย่างไร และรัฐสนับสนุนอะไรบ้าง
๑๗. ชุมชน ประชาชนได้ประโยชน์ (รายได้) อะไรกับการจัดการนครวัดบ้าง...มีการจ้างงาน หรือมีการนำภูมิปัญญามาใช้ประกอบอย่างไร
๑๘. การที่ภาพนางอัปสร ในอิริยาบถต่างๆ เช่น ทำร้ายรำแบบยกขา ถูกนำไปประดับตกแต่งในงานไม้ต่าง ๆ เช่น แก้ว ผนังข้างฝา เพื่อสร้างคุณค่าในเชิงการค้า เป็นสิ่งที่สมควรหรือไม่

๑๙. ประชาชน และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในบริเวณปราสาทพระนครหรือนครวัด มีความปลอดภัยในการท่องเที่ยวหรือไม่ เพราะเหตุใด ภาพรวมอยู่ในระดับใด เคยมีข่าวใดๆ หรือไม่ (ถ้ามี มีการจัดการอย่างไร)

๒๐. การกระทำที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวในนครวัดมีอะไรบ้าง และทำไมจึงเกิดขึ้นได้

๒๑. นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวที่ปราสาทพระนครหรือนครวัดหรือไม่ อย่างไร

๒๒. ระบายอัปสราที่แสดงในเมืองเสียมเรียบนั้น ในปัจจุบันมีความต่างจากอดีตหรือไม่ อย่างไร การแสดงแต่ละที่มีความแตกต่างกันอย่างไร นักแสดงได้ผ่านการฝึกมาจากที่ใดบ้าง และท่านคิดว่าการรำได้เชื่อมโยงไปถึงท่าทางนางอัปสราในปราสาทพระนครหรือนครวัดหรือไม่ มากน้อยอย่างไร

๒๓. ใครเป็นคิดทำรำอัปสรา

ชุดเจ้าหน้าที่รัฐในปราสาทนครวัด

๑. หน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องการท่องเที่ยวในเมืองเสียมเรียบ คือหน่วยงานอะไร มีบทบาทการจัดการตรงไหน อย่างไร

๒. กิจกรรมหลักๆ ที่นำมาส่งเสริม (จัดแสดง ประชาสัมพันธ์) การท่องเที่ยวในนครวัดมีอะไรบ้าง อย่างไร และกิจกรรมเหล่านี้ใครเป็นเจ้าของในการจัดการแสดง รายได้เป็นของใคร ต้องแบ่งให้รัฐหรือไม่ อย่างไร

๓. ค่าตั๋วการเข้าชมนครวัด มีการแบ่งปันส่วนเข้ามาช่วยเหลือเมืองเสียมเรียบอย่างไร

๔. ท่านคิดว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น จะส่งผลเสียต่อนครวัดหรือไม่ อย่างไร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการจัดการที่ดีเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

๕. มีสิ่งแวดล้อมอะไรบ้างที่ดีขึ้น และแย่ลงกว่าเดิมจากการจัดการในบริเวณปราสาทพระนคร หรือนครวัด

๖. วิถีชีวิตของประชาชนเดิมคืออะไร และหลังการจัดการฯ มีประชาชนที่สามารถคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตเดิมได้มากน้อยเพียงใด วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปคืออะไร มีความพอใจมากน้อยแค่ไหน

๗. การกระทำที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวในนครวัดมีอะไรบ้าง และทำไมจึงเกิดขึ้นได้

ชุดร้านขายของที่ระลึก

๑. มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับประชาชนในการสนับสนุนช่างฝีมือ การผลิตสินค้าการรำระบายอัปสรา หรือไม่ อย่างไร

๒. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาซื้ออะไร

ชุดนักท่องเที่ยว

๑. มีสิ่งแวดล้อมอะไรบ้างที่ดีขึ้น และแย่ลงกว่าเดิมจากการจัดการในบริเวณปราสาทพระนคร หรือนครวัด
๒. การจัดพื้นที่ การดูแลรักษา และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ จุดนั่งพัก และการให้บริการไวไฟ เป็นอย่างไร
๓. ท่านมาทำอะไร ในบริเวณปราสาทพระนครหรือนครวัด
๔. ท่านได้รับ (ความรู้) อะไรจากการมาเที่ยวที่นครวัด และชมระบำอัปสราบ้าง
๕. ก่อนเดินทางมาเมืองเสียมเรียบ ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารของปราสาทพระนครหรือนครวัด จากแหล่งใดมากที่สุด
๖. เมื่อมาถึงเมืองเสียมเรียบ ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารของปราสาทพระนครหรือนครวัด จากแหล่งใด (เจ้าหน้าที่รัฐ โกดี้ เจ้าหน้าที่โรงแรม หรืออื่นๆ)
๗. ป้ายที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปราสาทพระนคร หรือนครวัด มีจำนวนและสาระเพียงพอต่อการท่องเที่ยวหรือไม่
๘. ท่านต้องการข้อมูล/ความรู้เพิ่มเติมในด้านใดบ้าง เพราะเหตุใด
๙. ท่านซื้อตั๋วชมกี่วัน คิดว่าค่าตั๋วแพงหรือไม่
๑๐. ตั้งแต่จุดที่เริ่มต้น (ทางเข้า) ท่านคิดว่ามีสิ่งใดที่ควรปรับปรุง หรือเป็นสิ่งที่ท่านต้องการให้เกิดการแก้ไข
๑๑. ท่านคิดว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น จะส่งผลเสียต่อนครวัดหรือไม่ อย่างไร
๑๒. จากที่ท่านเห็นนครวัด ท่านคิดว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีการจัดการที่ดีเพียงพอเพื่อการอนุรักษ์หรือไม่ อย่างไร
๑๓. ท่านคิดว่าสิ่งแวดล้อม (คน น้ำดื่ม น้ำใช้ ขยะ สิ่งปฏิกูล แสงสว่าง กลิ่น ภูมิทัศน์ ความร่มรื่น ทางเดินเท้า การจราจร ร้านค้า และอื่นๆ) ในบริเวณปราสาทพระนครหรือนครวัด มีสิ่งที่ดีและไม่ดีตรงไหนบ้าง
๑๔. ท่านคิดว่าปราสาทพระนครหรือนครวัด จะต้องอนุรักษ์ในส่วนใดไว้เป็นพิเศษ
๑๕. ท่านไปชมการแสดง ประเพณี วัฒนธรรมใดในปัจจุบันที่เกี่ยวกับนครวัด และระบำอัปสราบ้าง อย่างไร
๑๖. ท่านคิดว่าการมาเที่ยวในบริเวณปราสาทพระนครหรือนครวัด มีความปลอดภัยหรือไม่ เพราะเหตุใด
๑๗. การกระทำที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวที่เห็นในนครวัดมีอะไรบ้าง
๑๘. ท่านพึงพอใจในการจัดการการท่องเที่ยวที่ปราสาทพระนครหรือนครวัดหรือไม่
๑๙. ท่านพึงพอใจในการเข้าชมระบำอัปสราหรือไม่

ชุดผู้ประกอบการ

๑. การที่ภาพนางอัปสร ในอิริยาบถต่างๆ เช่น ทำร้ายร้ายแบบยกขา ถูกนำไปประดับตกแต่งในงานไม้ต่าง ๆ เช่น แก้ว ผนังข้างฝา เพื่อสร้างคุณค่าในเชิงการค้า เป็นสิ่งที่สมควรหรือไม่
๒. นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการเข้าชมระบำอัปสราในระดับใด

๓. ระบายอัปสราที่แสดงในเมืองเสียมเรียบนั้น ในปัจจุบันมีความต่างจากอดีตหรือไม่ อย่างไร การแสดงแต่ละที่มีความแตกต่างกันอย่างไร นักแสดงได้ผ่านการฝึกมาจากที่ใดบ้าง และท่านคิดว่าการรำได้เชื่อมโยงไปถึงท่าทางนางอัปสราในปราสาทพระนครหรือนครวัดหรือไม่ มากน้อยอย่างไร

๔. ทำไมระบายอัปสราจึงเป็นที่นิยมของคนกัมพูชา และนางรำอัปสราในปัจจุบันมีมากน้อยเท่าใด

๕. ใครเป็นคิดทำรำอัปสรา

๖. หลักสูตรการรำใช้ระยะเวลาเท่าใด

๗. การคัดเลือกนางรำมาแสดงคัดเลือกอย่างไร

๘. จัดวางลำดับการแสดงไว้อย่างไร

๙. ภัตตาคารนี้มีโบว์ซัวร์หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับนางอัปสราหรือไม่ อย่างไร

ชุดคนขายของในปราสาทนครวัด

๑. ชุมชน ชาวบ้านดั้งเดิมเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ช่วยเหลือ สนับสนุน และจัดการท่องเที่ยวของนครวัด อย่างไร และรัฐสนับสนุนอะไรบ้าง

๒. ชุมชน ประชาชนได้ประโยชน์ (รายได้) อะไรกับการจัดการนครวัดบ้าง....มีการจ้างงาน หรือมีการนำภูมิปัญญามาใช้ประกอบอย่างไร

ชุดเจ้าหน้าที่หน่วยงาน Artisans Angkor

๑. จุดที่เด่นของนครวัด ที่นำมาใช้เป็นแบบในการจัดทำของที่ระลึก มีอะไรบ้าง

๒. มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวปราสาทพระนคร หรือนครวัด และนางอัปสรแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่

๓. มีเอกสารความรู้เกี่ยวกับนครวัด อัปสราแจกพีร์หรือไม่ ตรงจุดใดบ้าง นักท่องเที่ยวให้ความสนใจหรือไม่

๔. หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบหน่วยงานนี้คือหน่วยงานอะไร มีบทบาทอย่างไร

๕. มีการสนับสนุนช่างฝีมือ หรือไม่ อย่างไร

๖. มีการเล่าเรื่อง/ถ่ายทอดวิถีชีวิตหรือความเป็นอยู่ของผู้คนในนครวัดในอดีตอย่างไร

บ้าง

๗. ประชาชนได้ประโยชน์ (รายได้) อะไรจากการจัดการนครวัดในหน่วยงานนี้บ้าง

๘. ผลิตภัณฑ์ที่ได้เอาไปขายที่ไหนบ้าง

๓. เครื่องมือศึกษาฮอยอัน

ตอนที่ ๑ แบบสังเกต อัตลักษณ์ในพื้นที่เมืองมรดกโลกฮอยอัน

๑. ด้านสถาปัตยกรรม ประเภทและชนิดของสถาปัตยกรรม ที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญ ต่อการดึงดูดหรือส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

๒. ด้านศิลปกรรม ประเภทของศิลปกรรม และการนำมาใช้เพื่อบริการ/ส่งเสริมการท่องเที่ยว

๓. ด้านวิถีชีวิต การนำวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน/ของพื้นที่/ของคนในแหล่งมรดกโลกมาประกอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่

๔. พิพิธภัณฑสถาน เป็นแหล่งสะท้อนอัตลักษณ์ของเมืองในมิติต่างๆ ว่ามีการจัดวาง การดำเนินการ และการจัดประเภทของพิพิธภัณฑสถาน ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเยี่ยมชมอย่างไร

๕. การจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดแบ่งพื้นที่การท่องเที่ยว การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยวภายในพื้นที่

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลก โดยรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และกลุ่มคน/บุคคลในท้องถิ่น

๑. งบประมาณที่ใช้ในการดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยวของเมืองมาจากไหนบ้าง อย่างไร

-การจัดการพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่า

-การจัดการด้านสาธารณูปโภคในเขตเมืองเก่า

-การซ่อมแซมพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่า

-การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

เช่น ห้องน้ำ จุดนั่งพักพื้นที่สาธารณะ และ Rest Stop ที่เป็นพื้นที่ส่วนบุคคล

-การให้บริการสัญญาณไวไฟในเขตเมืองเก่า

๒. มีองค์กรต่างประเทศ หรือองค์กรจากภายนอกเมืองฮอยอัน เข้ามาช่วยเหลือและหรือสนับสนุน การท่องเที่ยวของเมืองฮอยอันหรือไม่ หากมีเข้ามาดำเนินการอะไรบ้าง อย่างไร

-ด้านการเงิน

-ด้านการส่งเสริมศักยภาพคนในพื้นที่ให้มีศักยภาพต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่า เช่น เสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นให้สามารถเป็นไกด์นำเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมทั้งความหลากหลายทางด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากหลากหลายประเทศ

-การส่งเสริมเทคนิคและนวัตกรรมในการดูแลบูรณะสถาปัตยกรรม แต่คนในท้องถิ่น/พื้นที่ ให้สามารถดูแลซ่อมแซมสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้

-การส่งเสริมแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ รวมถึงคู่มือความรู้ ที่สำคัญจำเป็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

๓. กิจกรรมหลักๆที่นำมาส่งเสริมและการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวฮอยอันคืออะไร อย่างไร

- ๔ ชุมชน ชาวบ้านดั้งเดิม และชาวเมืองฮอยอัน มีส่วนร่วมในช่วยเหลือ สนับสนุน และการจัดการการท่องเที่ยวของเมืองฮอยอัน อย่างไร
- ๕ ค่าตัวการเข้าชมบ้านโบราณ วัด ศาลเจ้า พิพิธภัณฑสถาน มีการแบ่งปันส่วนเข้ามาช่วยเหลือเจ้าของบ้านอย่างไร
- ๖ ศิลปะ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเมืองฮอยอัน ที่ถูกนำมาใช้/ สนับสนุน/ ส่งเสริม การท่องเที่ยว อย่างไร เช่น การแสดงพื้นเมืองตอนเย็น การจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑสถานพื้นเมือง ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ของฮอยอัน การพายเรือท่องเที่ยวตามลำน้ำบูโทน การลอยกระทง และการละเล่น และอื่นๆ กิจกรรมเหล่านี้ใครเป็นเจ้าของในการดำเนินการ การจัดการแสดง ค่าตอบแทนที่ได้เป็นของใคร ต้องแบ่งให้รัฐ/เมืองฮอยอันด้วยหรือไม่อย่างไร
- ๗ แหล่งท่องเที่ยวรองที่อยู่รอบๆเมืองฮอยอันที่เป็นจุดขายสำคัญมีอะไรบ้าง มีความสำคัญอย่างไร
- ๘ สำนักงาน Unesco มีบทบาทต่อการจัดการ และหรือ มีการดำเนินการจัดการด้านการท่องเที่ยวในเมืองร่วมกับหน่วยงานรัฐอย่างไร
- ๙ หน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องการท่องเที่ยวในฮอยอันคือหน่วยงานอะไร มีบทบาทอย่างไร
- ๑๐ การดูแลรักษา ซ่อมแซมสถาปัตยกรรม ตลอดจนพื้นที่บริเวณเมืองมรดกโลก มีการดำเนินการอย่างไร ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการซ่อมแซมมาจากแห่งใด หากต้องใช้เทคนิคเฉพาะจะมีการดำเนินการอย่างไร

๔. เครื่องมือศึกษาหลวงพระบาง

ตอนที่ ๑ แบบสังเกต อัตลักษณ์ในพื้นที่เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

๑. ด้านสถาปัตยกรรม ประเภทและชนิดของสถาปัตยกรรม ที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญ ต่อการดึงดูดหรือส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่
๒. ด้านศิลปกรรม ประเภทของศิลปกรรม และการนำมาใช้เพื่อบริการ/ส่งเสริมการท่องเที่ยว
๓. ด้านวิถีชีวิต การนำวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน/ของพื้นที่/ของคนในแหล่งมรดกโลกมาประกอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่
๔. พิพิธภัณฑสถาน ถือเป็นแหล่งสะท้อนอัตลักษณ์ของเมืองในมิติต่างๆ ว่ามีการจัดวาง การดำเนินการ และการจัดประเภทของพิพิธภัณฑสถาน ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเยี่ยมชมอย่างไร
๕. การจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดแบ่งพื้นที่การท่องเที่ยว การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยวภายในพื้นที่

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมภายใต้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลก โดยรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และกลุ่มคน/บุคคลในท้องถิ่น

๑ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยวของเมืองมาจากไหนบ้าง
อย่างไร

- การจัดการพื้นที่สาธารณะในเขตปึกปึกรักษา
- การจัดการด้านสาธารณูปโภคในเขตปึกปึกรักษา
- การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ จุดนั่งพักพื้นที่สาธารณะ และ Rest Stop ที่เป็นพื้นที่ส่วนบุคคล

๒ มีองค์กรต่างประเทศ หรือองค์กรจากภายนอกเมืองหลวงพระบาง เข้ามาช่วยเหลือ และหรือสนับสนุน การท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบางหรือไม่ หากมีเข้ามาดำเนินการอะไรบ้าง
อย่างไร

- ด้านการเงิน
- ด้านการส่งเสริมศักยภาพคนในพื้นที่ให้มีศักยภาพต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตปึกปึกรักษา เช่น เสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นให้สามารถเป็นไกด์ นำเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมทั้งความหลากหลายทางด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากหลากหลายประเทศ
- การส่งเสริมเทคนิคและนวัตกรรมในการดูแลบูรณะสถาปัตยกรรม แต่คนในท้องถิ่น/พื้นที่ ให้สามารถดูแลซ่อมแซมสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้
- การส่งเสริมแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ รวมถึงคู่มือความรู้ ที่สำคัญจำเป็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

๓ กิจกรรมหลักๆที่นำมาส่งเสริมและการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวหลวงพระบางคืออะไร
อย่างไร

๔ ชุมชน ชาวบ้านดั้งเดิม และชาวเมืองหลวงพระบาง มีส่วนร่วมในช่วยเหลือ สนับสนุน และการจัดการการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง อย่างไร

๕ ค่าตัวการเข้าชมบ้านโบราณสถาน วัด พิพิธภัณฑ์ มีการแบ่งปันส่วนเข้ามาช่วยเหลือเจ้าของบ้านอย่างไร

๖ ศิลปะ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเมืองหลวงพระบาง ที่ถูกนำมาใช้/สนับสนุน/ ส่งเสริม การท่องเที่ยว อย่างไร เช่น การแสดงพื้นเมืองตอนเย็น การจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์ พื้นเมือง ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ของหลวงพระบาง การละเล่น และอื่นๆ กิจกรรมเหล่านี้ใครเป็นเจ้าของในการดำเนินการ การจัดการแสดง ค่าตอบแทนที่ได้เป็นของใคร ต้องแบ่งให้รัฐ/เมืองหลวงพระบางด้วยหรือไม่อย่างไร

๗ แหล่งท่องเที่ยวรองที่อยู่รอบๆเมืองหลวงพระบางที่เป็นจุดขายสำคัญมีอะไรบ้าง มีความสำคัญอย่างไร

๘ สำนักงาน UNESCO มีบทบาทต่อการจัดการ และหรือ มีการดำเนินการจัดการด้านการท่องเที่ยวในเมืองร่วมกับหน่วยงานรัฐอย่างไร

๙ หน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องการท่องเที่ยวในหลวงพระบางคือหน่วยงานอะไร มีบทบาทอย่างไร

๑๐ การดูแลรักษา ซ่อมแซมสถาปัตยกรรม ตลอดจนพื้นที่บริเวณเมืองมรดกโลก มีการดำเนินการอย่างไร ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการซ่อมแซมมาจากแห่งใด หากต้องใช้เทคนิคเฉพาะจะมีการดำเนินการอย่างไร

๕. เครื่องมือศึกษาเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา

แบบสัมภาษณ์ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลก โดยรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และกลุ่มคน/บุคคลในท้องถิ่น

๑ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยวของเมืองมาจากไหนบ้างอย่างไร

- การจัดการพื้นที่สาธารณะในเขตปึกปึกรักษา
- การจัดการด้านสาธารณูปโภคในเขตปึกปึกรักษา
- การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

เช่น ห้องน้ำ จุดนั่งพักพื้นที่สาธารณะ และ Rest Stop ที่เป็นพื้นที่ส่วนบุคคล

๒ มีองค์กรต่างประเทศ หรือองค์กรจากภายนอกเมืองอยุธยา เข้ามาช่วยเหลือและหรือสนับสนุน การท่องเที่ยวของเมืองอยุธยาหรือไม่ หากมีเข้ามาดำเนินการอะไรบ้าง อย่างไร

- ด้านการเงิน
- ด้านการส่งเสริมศักยภาพคนในพื้นที่ให้มีศักยภาพต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตปึกปึกรักษา เช่น เสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นให้สามารถเป็นไกด์ นำเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมทั้งความหลากหลายทางด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากหลากหลายประเทศ

-การส่งเสริมเทคนิคและนวัตกรรมในการดูแลบูรณะสถาปัตยกรรม แต่คนในท้องถิ่น/พื้นที่ ให้สามารถดูแลซ่อมแซมสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้

- การส่งเสริมแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ รวมถึงคู่มือความรู้ ที่สำคัญจำเป็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

๓ กิจกรรมหลักๆที่นำมาส่งเสริมและการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวอยุธยาคืออะไร อย่างไร

๔ ชุมชน ชาวบ้านดั้งเดิม และชาวเมืองอยุธยา มีส่วนร่วมในช่วยเหลือ สนับสนุน และการจัดการการท่องเที่ยวของเมืองอยุธยา อย่างไร

๕ ค่าตัวการเข้าชมบ้านโบราณสถาน วัด พิพิธภัณฑ์ มีการแบ่งปันส่วนเข้ามาช่วยเหลือเจ้าของบ้านอย่างไร

๖ ศิลปะ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเมืองอยุธยา ที่ถูกนำมาใช้/สนับสนุน/ ส่งเสริม การท่องเที่ยว อย่างไร เช่น การแสดงพื้นเมืองตอนเย็น การจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์ พื้นเมือง ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ของอยุธยา การละเล่น และอื่นๆ กิจกรรมเหล่านี้ใคร

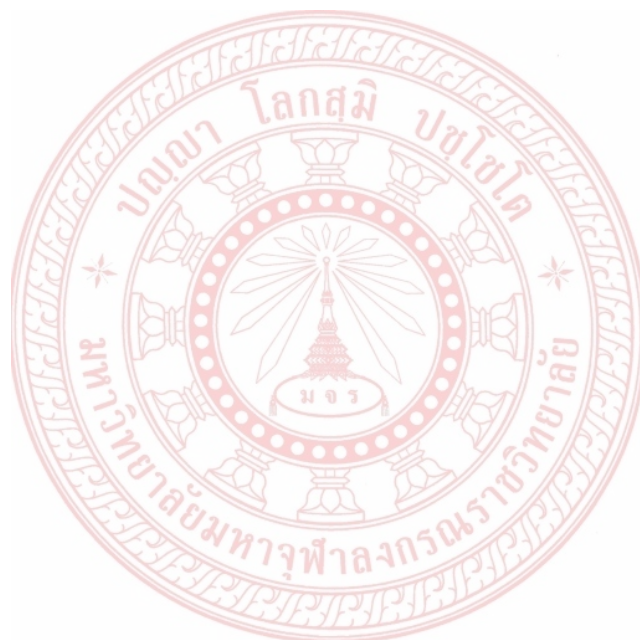
เป็นเจ้าของในการดำเนินการ การจัดการแสดง ค่าตอบแทนที่ได้เป็นของใคร ต้องแบ่งให้รัฐ/เมือง
อยุธยาด้วยหรือไม่อย่างไร

๗ แหล่งท่องเที่ยวรองที่อยู่รอบๆเมืองอยุธยาที่เป็นจุดขายสำคัญมีอะไรบ้าง มีความสำคัญอย่างไร

๘ สำนักงาน UNESCO มีบทบาทต่อการจัดการ และหรือ มีการดำเนินการจัดการด้าน
การท่องเที่ยวในเมืองร่วมกับหน่วยงานรัฐอย่างไร

๙ หน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องการท่องเที่ยวในอยุธยาคือหน่วยงานอะไร มีบทบาทอย่างไร

๑๐ การดูแลรักษา ซ่อมแซมสถาปัตยกรรม ตลอดจนพื้นที่บริเวณเมืองมรดกโลก มีการ
ดำเนินการอย่างไร ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการซ่อมแซมมาจากแห่งใด หากต้องใช้เทคนิคเฉพาะจะมี
การดำเนินการอย่างไร

ภาคผนวก จ-๑

ประวัติผู้วิจัย

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ชื่อ-สกุล

ดร. บูรกรณ์ บริบูรณ์

ประวัติการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๓๕
พุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา ๒๕๓๘
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาศาสนาเปรียบเทียบ)
มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา ๒๕๕๓
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาประชากรศึกษา)

สถานที่ปฏิบัติงาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ๔๘๑๑๐
E-mail: boorakorn@gmail.com

ผลงานวิชาการ (งานวิจัย)

- รูปแบบการนำตนเข้าไปผูกพันกับชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาสังคม ปี ๒๕๕๔ ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (หัวหน้าโครงการวิจัย)
- การคลี่คลายโครงสร้างและจารีตการเขียนวรรณกรรมจักรวาลวิทยาลัยพุทธศาสนาเถรวาท ปี ๒๕๕๕ ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (หัวหน้าโครงการวิจัย)
- รูปแบบและลักษณะการปรองดองตามหลักพุทธธรรมและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ๒๕๕๕ ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ผู้ร่วมวิจัย)
- จารีกวีตสุทัศน์ แผลงมา คุณค่าต่อสังคมไทย ปี ๒๕๕๘ ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (หัวหน้าโครงการวิจัย)

ภาคผนวก จ-๒

รูปแบบการจัดทำรายงานวิจัย

“อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมของอาเซียน”
”

วัตถุประสงค์ของโครงการ

- ๑ เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกของอาเซียน ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์
- ๒ เพื่อศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลกนั้น

ขอบเขตในการศึกษา

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์ อัตลักษณ์ ของเมืองมรดกโลกอาเซียนทั้ง ๕ ประเทศ เพื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึง การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก ประเทศทั้ง ๕ ว่ามีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างไร และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวก่อให้เกิดการสืบสาน/การอนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองอันได้แก่ สถาปัตยกรรม ศิลปะวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองมรดกโลกทั้ง ๕ ประเทศอย่างไร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ เขตเมืองเก่า ในพื้นที่เมืองมรดกโลกทั้ง ๕ ประเทศ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาเป็นผู้รู้ (Key informant) ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลก จำนวนโครงการละ ๑๕-๒๐ คน คนแบ่งเป็นสามระดับคือ ระดับนโยบาย จำนวน ๓-๕ คน ระดับปฏิบัติ จำนวน ๓-๕ คน ระดับผู้ประกอบการ จำนวน ๓-๕ คน และระดับประชาชน ๓-๕ คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เช่น การเผยแพร่ในวารสาร จดสิทธิบัตร ฯลฯ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ (Outcomes)

๑.๖.๑ เพื่อทราบการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกอาเซียน ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์

๑.๖.๒ เพื่อทราบบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก

แนวทางการนำไปใช้ประโยชน์

ในระดับนโยบาย

รัฐและหน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ ให้ดำรงอยู่เพื่อการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถนำไปกำหนดเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอย่างหลากหลาย ในประเทศไทย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับชาติ และในระดับท้องถิ่น

ในระดับปฏิบัติการ

ในระดับท้องถิ่นสามารถนำแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไปปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

แนวทาง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นในแต่ละภาค ของประเทศไทย เพื่อให้มีการดำรงอยู่ควบคู่กันระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยว กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่สำคัญของท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และนำมาซึ่งรายได้ให้กับท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ อย่างยั่งยืน

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

หรือผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ (Outputs)

๖ เดือนที่ ๑

ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ในเมืองหลวงพระบาง ที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญทำให้นักท่องเที่ยวสนใจ และได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์อัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกทั้ง ๕ ประเทศ

ได้ข้อมูลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกของทั้ง ๕ ประเทศ ที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองทั้ง ๕ เมือง ๕ ประเทศ และได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างการจัดการและการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของทั้ง ๕ ประเทศที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก

การวิเคราะห์แนวคิดกับข้อมูลภาคสนามนำมาสู่การวิเคราะห์รายงานวิจัยที่สมบูรณ์ได้

๖ เดือนที่ ๒

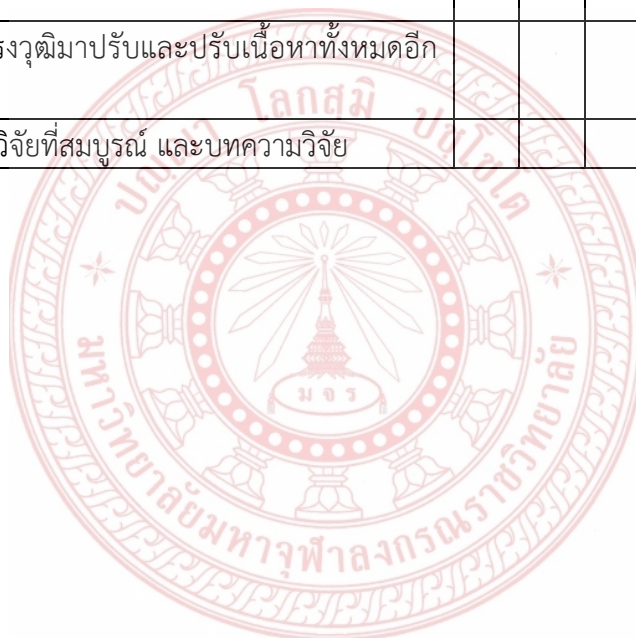
ได้ทราบผลของการศึกษาข้อมูลภาคสนามจะสะท้อนแนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดการอนุรักษ์ และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นักวิจัยนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์ให้เห็นภาพของการสืบสานและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทั้ง ๕ ประเทศ ที่สนับสนุนและส่งเสริมบทบาทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง ๕ ประเทศทำเอกสาร สรุปลงานวิจัย เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเขียนบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่

แผนงานของโครงการ

คำถามวิจัย	วิธีวิทยา	กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา
<p>อัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบางเป็นอย่างไรมีการการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของแหล่งวัฒนธรรมสำคัญในเมืองมรดกโลกทั้ง ๕ ประเทศเพื่อการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์อย่างไร</p>	<p>๑.ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ</p> <p>- การจัดการการท่องเที่ยว</p> <p>- อัตลักษณ์แหล่งมรดกโลก</p> <p>- ประวัติศาสตร์ความเป็นมา</p> <p>- พัฒนาการและการดำรงอยู่ของแหล่งมรดกโลกจนถึงปัจจุบัน</p> <p>๒. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลปฐมภูมิ</p>	<p>- การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม</p> <p>- สัมภาษณ์ผู้รู้ ๓-๕ คน</p> <p>- สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว ๓ คน</p>	<p>ได้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของทั้ง ๕ ประเทศ ข้อมูลการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของแหล่งวัฒนธรรมสำคัญในเมืองมรดกโลก ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว</p>	<p>๖ เดือนที่ ๑</p>
<p>บทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก เป็นอย่างไร</p>	<p>ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ</p> <p>- แผนงานและนโยบายการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลก</p> <p>- อัตลักษณ์เด่นที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยวฯ มรดกโลกรวมถึงสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์</p>	<p>- สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่ศึกษา</p> <p>- สัมภาษณ์ผู้รู้ ๓ คน</p> <p>- สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว ๔ คน</p>	<p>ทราบบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลกทั้ง ๕ ประเทศ</p>	<p>๖ เดือนที่ ๒</p>

แผนงานและกิจกรรมในรอบ ๑ ปี

แผนงาน/กิจกรรม	รายเดือนที่					
	๒	๔	๖	๘	๑๐	๑๒
๑ ศึกษาความเป็นไปได้ของแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลภาคสนาม การสำรวจข้อมูลทฤษฎีและภาคสนามเบื้องต้น	✓					
๒ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวิธีวิทยาที่จะใช้ศึกษา (๓ บทแรก) และรับฟังความเห็นจากผู้ทรงวุฒิ (รอบแรก)		✓				
๓. สร้างเครื่องมือ และนำเครื่องเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง			✓			
๔. รวบรวมข้อมูลภาคสนามและนำมาสังเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม				✓		
๕ รับฟังความคิดเห็นผู้ทรงวุฒิมาปรับและปรับเนื้อหาทั้งหมดอีกครั้ง (ทุกบท)					✓	
๖ สังเคราะห์เป็นงานวิจัยที่สมบูรณ์ และบทความวิจัย						✓

ภาคผนวก จ-๓

แบบสรุปแผนงานวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

<p>สัญญาเลขที่ ว. ๑๑๔/๒๕๖๐</p> <p>ชื่อโครงการ แผนงานอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอาเซียน</p> <p>มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ๔๘๐๐๐ boorakorn@gmail.com</p>
<p>ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา</p> <p>การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ได้รับการกล่าวถึงและมีความสำคัญราวสามทศวรรษที่ผ่านมา ในอดีตจะเห็นได้ว่าการเดินทางจะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบ "มวลชน" (Mass Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวตามกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม จึงก่อให้เกิดการไหลเข้าของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับอยู่อย่างจำกัดจนทำให้เป็นที่กล่าวกันว่า การท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านการทำลายสภาวะแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก จนทำให้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งตกอยู่ในสภาพผู้ป่วยที่ต้องใช้เวลาในการเยียวยา^{๕๗} ระยะเวลาหลังจึงมีการกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (การท่องเที่ยวอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์) ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวคือมีการอนุรักษ์ทรัพยากรปลายทางมากที่สุดและทำลายแหล่งเที่ยวน้อยที่สุดนั่นเอง</p> <p>ในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ ประเทศไทยจะรวมเป็นหนึ่งในประเทศอาเซียนที่มีการร่วมมือทั้งการด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงและทางวัฒนธรรม การเคลื่อนที่ประชากรจะเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งเป็นผลต่อการท่องเที่ยวโดยตรง การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมด้านบริการที่ได้ประโยชน์มากแต่ลงทุนน้อย ประเทศไทยให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวหลังเกิดวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา นโยบายรัฐบาลในแต่ละสมัยจะให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวทั้งในภายในและเชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ในกลุ่มประเทศในอาเซียนมีลักษณะพิเศษที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นแสดงออกทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะแขนงต่างๆ ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในภูมิภาคและต่างภูมิภาคได้อย่างดี การได้เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านเป็นสิ่งจำเป็นในการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว และอนุรักษ์วัฒนธรรมและการส่งเสริมอัต</p>

^{๕๗} ฉัตรเฉลิม งามอาจานศาล. การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด: ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ ในจุลสารอิเล็กทรอนิกส์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยไม่ปรากฏปีพิมพ์, หน้า ๑

<p>ลักษณะ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้</p> <p>การได้เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้รับการยอมรับและลงทะเบียนเป็นมรดกโลกในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้ง ๕ ประเทศที่สำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละประเทศคือ ประเทศไทย คือแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเทศพม่าเมืองมรดกโลกเมืองพุกาม หรือเมืองพะโคในปัจจุบัน ประเทศกัมพูชาแหล่งวัฒนธรรมสำคัญหรือแหล่งมรดกโลกนครวัด ประเทศเวียดนามเมืองมรดกโลกฮอยอัน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง เป็นการสร้างความเข้าใจถึงจุดเด่นของแต่ละวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญและมีการอนุรักษ์ รักษา สืบทอด ทั้งแบบมีชีวิตและการทิ้งร่องรอยทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เคยยิ่งใหญ่ในอดีต จนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงการให้ความหมายต่อการนำอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมมาใช้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อประเทศไทยจะได้ทำความเข้าใจ และนำมาใช้เป็นฐานข้อมูล ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <p>๑ เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกของอาเซียน ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์</p> <p>๒ เพื่อศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก</p>
<p>ผลการวิจัย</p> <p>๓.๑.๑.๑ อัตลักษณ์เมืองฮอยอัน ได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรม สะพานญี่ปุ่น บ้านแบบฮอยอัน สยามคัมพ้อค้าชาวจีน วัด ด้านศิลปกรรม งานศิลปะภาพวาด งานแกะสลักไม้ไผ่ และงานปักไหม ด้านวิถีชีวิต การละเล่น การพายเรือล่องแม่น้ำทูโบน และด้านพิพิธภัณฑ์ ที่สะท้อนภาพวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคหบดีเมืองฮอยอันในอดีต การเปลี่ยนผ่านอัตลักษณ์ แบ่งเป็นสามยุคคือ ยุครุ่งเรือง (ศตวรรษที่ ๙-๑๖) “เป็นยุคแห่งการสร้างอัตลักษณ์ฮอยอัน” ยุคเสื่อมถอย(ศตวรรษที่ ๑๗-๑๙) “เป็นยุคแห่งการบอนไซ้อัตลักษณ์” และยุคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(ศตวรรษที่ ๒๐-ปัจจุบัน) “เป็นยุคแห่งการใช้อัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว” โดยใช้แนวทางการอนุรักษ์สามประการคือ</p> <p>(๑) ใช้ทางการอนุรักษ์ในเมืองฮอยอัน โดยการชี้ให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ และความร่วมมือทั้งหน่วยงานในท้องถิ่นและภาครัฐและองค์กรระหว่างประเทศ</p> <p>(๒) การอนุรักษ์ตามแนวทางของ UNESCO ร่วมกับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์เมืองให้คงสภาพความเป็นแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด</p> <p>(๓) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ ด้วยการกำหนดโซนพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่กันชนชัดเจน</p> <p>๓.๑.๑.๒ อัตลักษณ์เมืองโบราณเมืองพุกาม ได้แก่อัตลักษณ์ด้านภูมิทัศน์ พระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดินที่ทุ่งทะเล ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วิหาร เจดีย์ อารามสงฆ์ ด้านวิถีชีวิต</p>

หมู่บ้านมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น หมู่บ้าน มิงกาบาที่รักษาศิลปกรรมการทำเครื่องเงิน การล่องเรือในแม่น้ำอิวรวตี และศิลปะการเล่นละครหุ่น ด้านศิลปกรรม ภาพเขียนด้วยดินทรายจากแม่น้ำอิวรวตี ศิลปกรรมบนเครื่องเงิน งานไม้แกะสลัก และตุ๊กตาหุ่นที่แสดงวัฒนธรรมพุกามโบราณ

แนวทางการอนุรักษ์ เกิดจากการมีส่วนร่วมจากหลากหลายหน่วยงานทั้ง ทางรัฐบาล องค์การระหว่างประเทศ ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน ประชาชนในเมืองพุกามมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนี้ให้ดำรงอยู่ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลและจัดการเพื่อการอนุรักษ์เมือง มาจากหลายภาคส่วน รวมถึงจากค่าเข้าชมเมื่อพุกาม MTF เป็นผู้ดำเนินการภายใต้แนวทางของกรมศิลปากรและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยละ ๕๐ จัดส่งให้รัฐบาล คงเหลือร้อยละ ๑๐ นำมาใช้เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรม ความร่วมมือการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมในพุกาม

๓.๑.๑.๓ อัตลักษณ์ปราสาทนครวัด ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านภาพปราสาทนครวัด ภาพนางอัปสร และภาพการรำอัปสรหรือระบำอัปสร โดยแนวทางในการอนุรักษ์ผ่านแนวคิด “การสร้างชาติ” รวมทั้งผ่านกระบวนการ “ทำเมืองพระนครให้เป็นเขมร” การบริหารจัดการ ทั้งภายในประเทศผ่านทางกฎหมายและแผนการจัดการการท่องเที่ยว มีกิจกรรม “การบูรณะ ซ่อมบำรุง และพัฒนาพื้นที่” และการนำมาใช้เป็น “สัญลักษณ์ หรือโลโก้ที่เป็นภาพนครวัด” ร่วมกับภาพศิลปะและภาพถ่าย ตลอดจนการทำเป็นสินค้าของที่ระลึกและการสักลายบนผิวหนังนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์นางอัปสรผ่านทางความเชื่อว่าภาพสลักนางอัปสรมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ภายในภาพสลัก ความเชื่อเรื่อง “คุณสมบัติของนางอัปสร” ว่าเป็นคนที่มีความงามทั้งรูปร่าง จิตใจ และพฤติกรรมที่ดี และนำมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ศิลปะภาพ และของที่ระลึก ส่วนของทำรำและการต่างกายได้รับการรับรองให้เป็นมรดกวัฒนธรรมนามธรรมจากองค์การยูเนสโก เมื่อปี ๒๐๑๓

๓.๑.๑.๔ อัตลักษณ์เมืองหลวงพระบาง ได้แก่อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่สถาปัตยกรรมทางศาสนสถาน ประเภทอาคารพาณิชย์ และประเภทอาคารบ้านพักอาศัย ตลาดมืด และสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง และนาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง การอนุรักษ์ผ่านทางภาคส่วนที่สำคัญได้แก่ ภาคส่วนของรัฐ ทำการควบคุม กำกับดูแลการซ่อมบำรุง จัดหาทุน การบริหารจัดการรายได้มาจ่ายเป็นค่าสาธารณูปโภคให้กับสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ภาคส่วนการศึกษาทำการผลิตผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปนิก และช่างฝีมือ และภาคสนับสนุนส่งเสริมให้คงการผลิตวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม และภาคส่วนต่างประเทศ ให้ทุนสนับสนุนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และด้านวิชาการเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างยั่งยืน

๓.๑.๑.๕ อัตลักษณ์เมืองพระนครศรีอยุธยา ได้แก่อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม พุทธศิลป์ ด้านสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และชาติพันธุ์ และด้านประเพณีที่สะท้อนความเป็นอยุธยาโบราณ การอนุรักษ์ผ่านหน่วยงานภาครัฐ กรมศิลปากรและในพื้นที่ จัดทำระเบียบราชการ การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดประสานผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศในการอนุรักษ์ หน่วยงานกึ่งราชการ และ พิพิธภัณฑสถาน มีบทบาทในการ เก็บรักษาโบราณวัตถุหน่วยงานภายนอก ได้แก่ UNESCO หน่วยงานที่มีใช้ราชการ นักวิชาการอิสระ และสื่อมวลชน ทำการสนับสนุนทุน กำหนดนโยบายการอนุรักษ์ และเผยแพร่เน้นให้เห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม หน่วยงานราชการ

บริษัทและภาคบริการท่องเที่ยว และ ชุมชน ในพื้นที่ จัดทำแผนพัฒนา และปฏิบัติร่วมกับภาคเอกชน ภาคเอกชน

โดยสรุปการอนุรักษ์อัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยวทั้งห้าแห่ง พบว่า เกิดจากการเห็นคุณค่า และความสำคัญของการอนุรักษ์ที่นำมาซึ่งผลประโยชน์ท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การอนุรักษ์โดยผ่านกระบวนการและช่องทางที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการสร้างรายได้ เช่น การนำอัตลักษณ์ไปใช้เป็นการแสดงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว การนำไปทำของที่ระลึก สำหรับนักท่องเที่ยว ผ่านแนวคิดการสร้างชาติ การอนุรักษ์บนพื้นฐานความเชื่อและพิธีกรรมของคนในพื้นที่ แต่การอนุรักษ์ตามแนวทางของ UNESCO ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สะท้อนกับสู่ชุมชนในรูปแบบเศรษฐกิจ เป็นกระบวนการสร้างความสำนึกในคุณค่า ให้กับชุมชนและนำมาสู่การอนุรักษ์อัตลักษณ์ โดยอาศัยการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศในเบื้องต้น ถือเป็นประเด็นสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ ในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก และในเมืองโบราณ

๓.๑.๒ บทบาทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์

ในการศึกษาครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ผ่าน การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณที่มีความสำคัญ ที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมอัตลักษณ์ ร่วมกับการประยุกต์จากประเด็นแนวทางการวางแผนการจัดการมรดกโลก ในพื้นที่อนุรักษ์ ดังนี้

๑) เป็นการจัดการที่มุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ ควบคู่กับทางสังคมวัฒนธรรม ในแหล่งมรดกโลกฮอยอัน เมืองหลวงพระบาง พระนครศรีอยุธยา และปราสาทนครวัด รวมถึงเมืองโบราณพุททาม ต่างก็มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจอันเป็นผลเนื่องมาจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ที่มีอัตลักษณ์สำคัญของแต่ละแห่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งในประเทศและต่างประเทศให้เข้ามาท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น โดยแต่ละแห่งต่างก็ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์เพื่อรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมให้มากที่สุด รวมถึงอัตลักษณ์ที่ด้านสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

๒) ให้ความสำคัญกับการจัดการทางการเงินที่มาจากหลากหลาย ในการจัดการทางการเงินในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณทั้งห้าแห่ง มีความหลากหลายทั้งแหล่งที่มา งบประมาณ กล่าวคือ มาจากงบประมาณภาครัฐที่มีแผนการพัฒนาฯ โดยใช้งบประมาณของประเทศโดยตรง กับงบประมาณที่มาจากการจัดเก็บรายได้จากการท่องเที่ยว และงบประมาณจากองค์กรต่างชาติที่ช่วยสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ เพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ให้คงความดั้งเดิมมากที่สุด

๓) เป็นการจัดการด้วยเทคนิคและทักษะที่เหมาะสมร่วมกับความรู้ในท้องถิ่น และมีการดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภายใต้หลักการของการอนุรักษ์เพื่อคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมมากที่สุด มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยช่างฝีมือโบราณของท้องถิ่นที่มีการสืบทอดเทคนิคและงานฝีมือแบบโบราณที่แสดงอัตลักษณ์ของแต่ละแห่งได้อย่างแท้จริง ตลอดจนวัสดุก่อสร้างดั้งเดิมที่มีในพื้นที่ นอกจากนี้ยังอาศัยองค์ความรู้และเทคนิคที่สำคัญและจำเป็นต่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์

๓.๑.๓ อัตลักษณ์กับเส้นทางการท่องเที่ยวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การวิเคราะห์ให้เห็นความเชื่อมโยง อัตลักษณ์ระหว่างเมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม นครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว เมืองพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และเมืองพุกาม ประเทศพม่า เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของอัตลักษณ์ ผู้การเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนี้

(๑) ความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติด้านสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมที่มีความเชื่อมโยงกันในแหล่งมรดกโลกและเมืองโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้านคือสถาปัตยกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ วัดทางพุทธศาสนา ได้แก่สถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ในเมืองโบราณพุกาม เมืองแห่งเจดีย์สองพันแห่ง สถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์แห่งเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง โดยเฉพาะรูปทรงของโบสถ์วัดเชียงทอง ที่เป็นเอกลักษณ์ของความสวยงามอ่อนช้อยแห่งอาณาจักรล้านช้าง การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมสภาพความยิ่งใหญ่ของเมืองมรดกพระนครศรีอยุธยา ที่สะท้อนสภาพความยิ่งใหญ่ในอดีตของกรุงศรีอยุธยา ผ่านทางสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ ที่มีความสวยงามตามแบบสถาปัตยกรรมของกรุงศรีอยุธยา และมีประวัติเชื่อมโยงกับความเป็นราชธานีและเหตุการณ์สำคัญของไทยในอดีต รวมทั้งเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

(๒) ความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติประวัติศาสตร์ ความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ระหว่างเมืองมรดกโลกฮอยอันกับปราสาทนครวัดแล้ว เหมือนไม่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงใดๆ โดยตรง แต่หากมองในแง่ของความเชื่อต่อศาสนาฮินดูที่ผ่านทางประวัติศาสตร์ของชนชาติจาม ที่ฮอยอันในอดีตเป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญของอาณาจักรจาม ก่อนจะถูกครอบงำโดยไต่เวียด การมาเยือนเมืองฮอยอัน และการตามรอยอารยธรรมอาณาจักรจามปาในเมืองหมีเซิน จะทำให้เห็นความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ ด้านสถาปัตยกรรมความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาฮินดู

หากมองความเชื่อโยงด้านประวัติศาสตร์อัตลักษณ์ปราสาทนครวัด กับสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ยังมีความเชื่อมโยงที่น่าค้นหาและติดตามกล่าวคือ สถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ในวัดไชยวัฒนาราม เป็นวัดที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง โปรดให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๑๗๓ เพื่อเป็นอนุสรณ์แสดงชัยชนะที่มีต่อเขมร เช่นเดียวกันกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไปเที่ยวแหล่งมรดกโลกนครวัดนครธม ต่างก็ต้องการไปตามรอยภาพ บนกำแพงชั้นนอกรอบปราสาท โดยเฉพาะส่วนงานแกะสลักเกี่ยวกับภาพจากเรื่องจริงในประวัติศาสตร์ ที่เป็นภาพขบวนทัพของทหารเดินเรียงไปตลอดแนวพร้อมทั้งแม่ทัพนายกองของแต่ละกองทัพบนหลังช้าง เกือบหน้าสุดของขบวนทัพเป็นกองทัพที่มีลักษณะแตกต่างจากทัพอื่นทหารมีใบหน้าที่โค้งมน สวมเสื้อลายดอก นุ่งผ้าคล้ายกระโปรง ชายผ้ายาว สวมหมวกทรงสูงเป็นชั้นๆ ที่ปลายมีกู่ยาว แม่ทัพอยู่บนหลังช้างเช่นกัน สันนิษฐานว่าเป็นทัพของชาวสยาม

ความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ชาติไทยกับเมืองหลวงพระบาง ที่เคยเป็นเมืองขึ้นของสยาม ก่อนที่จะเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย กับหลวงพระบางมีมาอย่างช้านาน จึงมีความคล้ายคลึงกันทั้งเรื่องอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต และสถาปัตยกรรมในหลายด้านโดยเฉพาะในแถบภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ทำให้นักท่องเที่ยวได้

<p>มองเห็นอัตลักษณ์ดังกล่าวแบบดั้งเดิมจากเมืองหลวงพระบาง และการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการอัตลักษณ์ดังกล่าวในพื้นที่บางส่วนของประเทศไทย สำหรับประเทศไทยและประเทศพม่า ตลอดจนเขมร และพม่าจะมีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทางการเมืองในอดีต แต่หากนำมาเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์เมืองพุกามแล้ว ถือว่ายังไม่มี การเชื่อมต่อได้สนิท เนื่องจากอาณาจักรพุกามเป็นอาณาจักรโบราณอาณาจักรแรกของพม่า ที่มีประวัติยาวนานกว่าแหล่งมรดกโลกทั้งสี่แห่ง ดังนั้นหากมองความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ระหว่างพม่ากับประเทศไทยและเขมรเพื่อการท่องเที่ยว สามารถเชื่อมโยง ราชธานีเก่าของพม่าก่อนที่ จะย้ายมาตั้งเมืองหลวงที่มันตะเลย์ สมัยที่พม่ากวาดต้อนเอาชาวเมืองกรุงศรีอยุธยา หรือชาวพม่าเรียนว่าโยเดีย ในฐานะเชลยภายหลังสามารถมีชัยชนะเหนือกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นเมืองราชธานีเก่าเหล่านี้จึงเป็นเส้นทาง การท่องเที่ยวของชาวไทย และเป็นเส้นทางท่องเที่ยวต่อเนื่องจนถึงเมืองพุกาม เพื่อชมเมืองแห่งทะเลเจดีย์สองพันแห่ง</p>
<p>การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์</p> <p>ผลการวิจัยได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในรายวิชาที่มีเนื้อ สอดคล้องกัน ได้แก่ วิชาสถานที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา พุทธศิลปะและอาเซียนศึกษา นอกจากกิจกรรมการเรียนการสอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้กับนโยบายได้</p>
<p>การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานวิจัย</p> <p>ส่งบทความเผยแพร่ในเวทีวิชาการและลงบทความในวารสารทางวิชาการ</p>

